

Centrul de Cercetare *Comunicare Interculturală și Literatură*
Facultatea de Litere
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați

ANALELE UNIVERSITĂȚII „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

FASCICULA XXIV
Anul XI, Nr. 1(19), 2018

Lexic comun / Lexic specializat
General Lexicon / Specialized Lexicon
Lexique commun / Lexique spécialisée

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2018

REDACTOR-ŞEF: Conf. univ. dr. Oana Magdalena CENAC

EDITOR : Centrul de Cercetare *Comunicare interculturală și literatură*, Facultatea de Litere,
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați

DIRECTOR: Prof. univ. dr. Doinița Milea

SECRETAR DE REDACTIE: Prof. univ. dr. Nicoleta Ifrim

REZUMAT ÎN LIMBA ENGLEZĂ / FRANCEZĂ : Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac
Prof. univ. dr. Simona Antofi
Prof. univ. dr. Nicoleta Ifrim

ADMINISTRARE SITE ȘI REDACTOR WEB: Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac
Lect. univ. dr. Petrica Pașilea

CORECTURĂ: Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac , Prof. univ. dr. Nicoleta Ifrim

DIFUZARE: Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac , Prof. univ. dr. Nicoleta Ifrim

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC: Angela BIDU-VRĂNCEANU (Universitatea din București), Jean-Claude BOULANGER (Université de Laval, Canada), Grigore BRÂNCUȘ (Academia Română), Gheorghe CHIVU (Academia Română, Doctor Honoris Causa al Universității „Dunărea de Jos”, Galați), Alexandra CUNIȚĂ (Universitatea din București), Stelian DUMISTRĂCEL (Universitatea „Al.I.Cuza”, Iași, Doctor Honoris Causa al Universității „Dunărea de Jos”, Galați), Ana GUȚU (ULIM, Republica Moldova), Amélie HIEN (Université Laurentienne, Sudbury, Ontario, Canada), Denis LEGROS (Université Paris VIII, Franța), Elena PRUS (ULIM, Republica Moldova), Marius SALA (Academia Română, Doctor Honoris Causa al Universității „Dunărea de Jos”, Galați), Lucia WALD (Universitatea din București), Rudolf WINDISCH (Universitatea din Rostock, Germania)

COLEGIUL REDACȚIONAL: Simona ANTOFI, Doina Marta BEJAN, Nicoleta IFRIM, Petrica PAȘILEA, Maria EGRI, Daniela ȚUCHEL, Angelica VÂLCU

EDITORUL SERIEI LC / LS: Doina Marta BEJAN

REDACTORI RESPONSABILI AI NUMĂRULUI CURENT: Oana Magdalena CENAC, Simona ANTOFI, Nicoleta IFRIM

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI: Oana Magdalena Cenac, Simona Antofi, Nicoleta Ifrim

COORDONATORI: Oana Magdalena Cenac, Simona Antofi, Doina Marta Bejan

EDITORI: Oana Magdalena Cenac, Simona Antofi, Doina Marta Bejan

Seria LC / LS este accesibilă celor interesați prin schimb interbibliotecar asigurat de Biblioteca Universității „Dunărea de Jos” din Galați, la adresa:

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, str. Domnească, nr. 47, Galați,

Cod poștal 800008. România

Telefon: +40-236-460476

Fax: +40-236-460476

TEHNOREDACTARE ȘI TIPĂRIRE: Editura Casa Cărții de Știință Cluj-Napoca

e-mail: editura@casacartii.ro

ISSN 1844-9476

Actele Conferinței internaționale
Lexic comun – Lexic specializat
26-27 octombrie 2018

**Limba și cultura română
în context național și european:
evaluări și perspective la Centenarul Unirii**

**Romanian Language and Culture in National
and European Context: Evaluations and Perspectives
at the 100th Union Celebration**

**Langue et culture roumaines
dans le contexte national et européen:
évaluations et perspectives à la 100e célébration de l'Union**

Doina Marta BEJAN

Oana Magdalena CENAC
Coordonatori de proiect

Simona ANTOFI

Manifestare realizată cu sprijinul Ministerului Cercetării și Inovării –
Contract nr. 74 M / 23.10.2018

Volumul cuprinde o parte din actele Conferinței internaționale *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, organizată de Centrul Interdisciplinar de Studii Culturale Central și Sud-Est Europene, Centrul de cercetare *Comunicare interculturală și literatură*, din Facultatea de Litere și Școala doctorală de Științe Socio-umane din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din Galați în colaborare cu Biblioteca județeană „V.A.Urechia” din Galați, „Institutul de Științe ale Educației” din Chișinău, „Universitatea Liberă Internațională” din Republica Moldova și cu „Institutul de Cercetări Filologice și Interculturale” din Chișinău, Republica Moldova, în zilele de 26 și 27 octombrie 2018.

Prin redactarea acestui volum dorim să mulțumim tuturor celor prezenți la lucrările conferinței.

Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac
Președinta comitetului de organizare

Conferința internațională
Lexic comun / Lexic specializat.
**Limba și cultura română în context național și european:
evaluări și perspective la Centenarul Unirii**
Galați, 26-27 octombrie 2018

COMITETUL DE PROGRAM

- Prof. univ. dr. Gheorghe CHIVU, membru corespondent al Academiei Române
- Prof. univ. dr. Michael METZELTIN, membru al Academiei de Științe a Austriei, Institutul de Romanistică din Viena
- Prof. univ. dr. Jukka HAVU, Universitatea din Tampere, Finlanda
- Prof. dr. Rudolph WINDISCH, Universitat Rostock, Germania
- Dr. hab. Petrea LINDENBAUER, Institutul de Romanistică din Viena
- Prof. univ. dr. hab. Elena PRUS, Academia de Științe a Moldovei
- Prof. univ. dr. Ana GUȚU, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
- Prof. univ. dr. Nelu VICOL, Institutul de Științe ale Educației din Chișinău
- Prof. univ. dr. Simona ANTOFI, Universitatea „Dunărea de Jos“, Galați, România
- Prof. univ. dr. Angela BIDU-VRĂNCEANU, Universitatea din București, România
- Prof. univ. dr. Luminița CĂRĂUȘU, Universitatea „Al.I.Cuza“, Iași, România
- Prof. univ. dr. Alexandra CUNIȚĂ, Universitatea București, România
- Prof. univ. dr. Gabriela DIMA, Universitatea „Dunărea de Jos“, Galați, România
- Prof. univ. dr. habil. Felicia DUMAS, Universitatea „Al.I.Cuza“, Iași, România
- Prof. univ. dr. Stelian DUMISTRĂCEL, Universitatea „Al.I.Cuza“, Iași, România
- Prof. univ. dr. Liviu GROZA, Universitatea din București, România

Prof. univ. dr. habil. Cristian MOROIANU, Universitatea București,
România

Prof. univ. dr. Virginia LUCATELLI, Universitatea „Dunărea de Jos”,
Galați, România

Prof. univ. dr. Doinița MILEA, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați,
România

Prof. univ. dr. Floriana POPESCU, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați,
România

Conf. univ. dr. Doina Marta BEJAN, Universitatea „Dunărea de Jos”,
Galați, România

COMITETUL DE ORGANIZARE

Președinte: Conf. univ. dr. Oana Cenac

Co-Președinte: Prof. univ. dr. Simona Antofi

Membri: Prof.univ.dr. Doinița Milea, prof. univ. dr. habil. Nicoleta Ifrim,
prof. univ. dr. Daniel Gălățanu, conf. univ. dr. habil. Cătălin
Negoiță, lect.univ.dr. Cătălin Enică, lect. univ. dr. Petrica Pațilea,
lect. univ. dr. Daniela Bogdan, conf. univ. dr. Mirela Drăgoi, conf.
univ. dr. Carmen Opriț Maftei, lect. univ. dr. Antoanela Mardar,
asist. univ. dr. Elena Iancu, prof. Marian Antofi.

CUPRINS

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Michael METZELTIN	15
<i>Formele unirii în geopolitica europeană</i>	
Stelian DUMISTRĂCEL	31
<i>Spațiul dacoromânesc de la est de Carpați: repere din memoria limbii</i>	
Gheorghe CHIVU	69
<i>Limba română și Marea Unire</i>	
Alexandra CUNIȚĂ	77
<i>Globalizarea, bat-o vina...</i>	
Cristian MOROIANU	94
<i>Despre educație, libertate și decență în folosirea și cultivarea limbii</i>	
Dumitru BORTUN	104
<i>Rolul limbilor naturale în geneza identităților naționale. Limba română ca resursă semiotică în construirea identității culturale</i>	
Nadia OBROCEA	119
<i>Influența limbii engleze asupra limbii române. Studiu de caz: limbajul gamerilor</i>	
Elena DEJU	139
<i>Aspecte ale influenței limbii franceze asupra limbii române</i>	
Carmen OPRIT MAFTEI	147
<i>English Borrowings in Romanian Computer Terminology</i>	

Antoanela Marta MARDAR	156
<i>A Comparative - Contrastive Approach to Auxiliary Verbs in English, Romanian and Italian</i>	
Iulian MARDAR	165
<i>The Dangers of Borrowing More than Individual English Words: the Mutations Inside Idioms and Collocations</i>	
Loredana Liliana BUZOIANU	178
<i>Împrumuturile în „Orthografia sau Dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești” de Constantin Diaconovici-Loga</i>	
Odette ARHIP & Cristian ARHIP	186
<i>Devalorizarea semantică a cuvintelor în publicitatea sportivă</i>	
Elena Isabelle TIȚA	195
<i>Dinamica sensurilor în limbajul fotbalistic. Observații și exemple recente</i>	
Daniela Mariana CONSTANTIN	203
<i>Limbajul corporatist între rigiditate, manipulare și globalizare</i>	
Mariana VÂRLAN	213
<i>Clasa numeralului – sursă expresivă pentru registrul familiar și argotic</i>	
Gilda Daniela IANI CHIRILUȚĂ	221
<i>Poetica argoului unor „Băieți de Gașcă”, marca Dan Lungu</i>	
Dan Cristian IONAȘCU	228
<i>Rolul mass-media în formarea stereotipurilor. Comunicarea de masă</i>	
Maria DOBRINOIU	240
<i>Comunicarea eficientă, între o abordare praxiologică și arta de a crea fericire</i>	

Oana CENAC.....247
Ideologie și literatură în „Tomis” (ianuarie -iunie 1967)

Iuliana BARNA.....271
O provocare stilistică într-un roman reinventat: „Moartea care vine, pleacă și iar vine” de Virgil Tănase

PAGINI DE LECTURĂ

Benjamin FONDANE,
Rémy de Gourmont, Questions d'esthétique, Edité par le CARGO à Paris,
2018, ISBN 978-2-9560637-1-1, 280 p.

Daniel Lucian GĂLĂȚANU.....279

Adina CHIRILĂ (editor),
In honorem Gheorghe Chiou, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași,
2017, ISBN 978-606-714-389-8, 583 p.

Oana Magdalena CENAC.....282

NOTES ON THE CONTRIBUTORS 284

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

FORMELE UNIRII ÎN GEOPOLITICA EUROPEANĂ¹

1. O ocazie a rememorărilor

Acum o sută de ani se sfârșea un război teribil, Marele Război, cel mai rău de la Războiul de treizeci de ani (1618-1648), pentru prima oară de dimensiuni mondiale și prin recurgerea masivă la noile tehnologii. Este o aniversare care se pretează la rememorarea, între altele, a consecințelor geopolitice ale Primului Război Mondial.

Din punctul de vedere al geografiei politice, Conferința de pace de la Paris (1919-1920) și tratatele de pace încheiate între 1919 și 1923 (Versailles privitor la Germania, Saint-Germain-en Laye privitor la Austria, Neuilly privitor la Bulgaria, Trianon privitor la Ungaria, Paris privitor la România, Rapallo privitor la Italia și Yugoslavia, Lausanne privitor la Turcia) stabilesc dezmembrări, formarea de noi state și unificări:

- imperiile austro-ungar, german, rus și otoman sunt dezmembrate;
- se formează noi state naționale (Finlanda 1917, Estonia 1918, Letonia 1918, Lituania 1918, Polonia 1918, Ungaria 1918, Turcia 1923);
- se nasc noi uniuni federative (Cehoslovacia 1918, Yugoslavia / Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor 1918);
- se produc unificări și reatașări: Alsacia și Lorena (restituite Franței), Trentin, Tirol de Sud, Marche Julienne / Küstenland și Zara (atribuite/reatașate Italiei) și Transilvania, Banatul, Bucovina și Basarabia (ale căror Consilii regionale respective proclamă / decid reatașarea lor la Regatul României).

Una din principalele surse de inspirație ale acestor dezmembrări, regroupări de populații și formări de noi state a fost (și continuă să fie) programul unui tratat de pace pe care președintele Statelor Unite, Woodrow Wilson, îl prezenta la 8 ianuarie 1918 Congresului și în care se poate găsi schițată ideea dreptului la autodeterminare a popoarelor, dar încă destul de vagă și parțială și, în fapt, limitată la teritoriile imperiilor dezmembrate și la anumite populații, așa cum lasă să pară formulările următoare:

---

¹ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

„IX. A readjustment of the frontiers of Italy should be effected along clearly recognizable lines of nationality.

X. The peoples of Austria-Hungary, whose place among the nations we wish to see safeguarded and assured, should be accorded the freest opportunity to autonomous development.

XI. Rumania, Serbia, and Montenegro should be evacuated; occupied territories restored; Serbia accorded free and secure access to the sea; and the relations of the several Balkan states to one another determined by friendly counsel along historically established lines of allegiance and nationality; and international guarantees of the political and economic independence and territorial integrity of the several Balkan states should be entered into.

XII. The Turkish portion of the present Ottoman Empire should be assured a secure sovereignty, but the other nationalities which are now under Turkish rule should be assured an undoubted security of life and an absolutely unmolested opportunity of autonomous development, and the Dardanelles should be permanently opened as a free passage to the ships and commerce of all nations under international guarantees."

"An evident principle runs through the whole program I have outlined. It is the principle of justice to all peoples and nationalities, and their right to live on equal terms of liberty and safety with one another, whether they be strong or weak.

Unless this principle be made its foundation no part of the structure of international justice can stand."

(https://wwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson%27s_Fourteen_Points; 23.08.2018)

(https://fr.wikipedia.org/wiki/Quatorze_points_de_Wilson; 23.08.2018)

În realitate, textul vorbește mai ales despre hotarele naționale și despre dezvoltarea autonomă. Dar deja în 1869 Dimitrie Bolintineanu afirma în lucrarea sa *Cartea poporului român. Cugetări filosofice și politice în raport cu starea actuală a României* că „Cel mai prețios drept al unei națiuni este dreptul ei de a se guverna precum ea voiește” (Dimitrie Bolintineanu, *Opere*, XII, București, Minerva, 1992, 339). Și ideea dreptului popoarelor de a dispune de ele însele circula chiar în timpul Marelui război, spre exemplu în România (Dorina N. Rusu, *Cronica lumii românești 1914-1920*, I, București, Academia Română, 2018, 375).

Or, în mod fundamental, un stat constă dintr-o regrupare, o uniune de persoane stabilite pe un anumit teritoriu și trăind sub o anumită legislație comună, eventual cu o cultură istoric comună. Un context de mari perturbări statale ca cel creat de Marele Război, care a schimbat atâtea frontiere, care a provocat atâtea migrații, care a forțat atâtea uniformizări, pune în evidență complexitatea istorică a conceptului politic de unire, care decurge din ideea de autodeterminare națională. În acest context, nu trebuie să se uite că înseși

statele constituite deja, ca Marea Britanie, Franța și Spania, rezultă din unificarea treptată a mai multor state mici.

2. Ce se poate înțelege prin unire?

Ideea operației de 'a pune împreună, de a grupa elemente' poate fi exprimată în franceză prin verbul tranzitiv *unir*, verbul reflexiv *s'unir*, verbele factitive *unifier* și *uniformiser* (cu conotația 'a face ca elementele componente să devină asemănătoare') și prin substantivele abstracte *union*, *unification* și *uniformisation*. Pentru a exprima rezultatul acestei operații, franceza dispune de adjectivele *uni*, *uniforme*, *unitaire* și de substantivele abstracte *union* (cu o conotație de staticitate), *unité*, *uniformité*. Pentru aceleași concepte, se regăsesc, spre exemplu, în română verbele *a uni*, *a se uni*, *a unifica*, *a uniformiza*, substantivele *unire*, *uniune*, *unificare*, *unitate*, *uniformitate* și adjectivele *unit*, *uniform*, *unitar* și în germană lexemele *einigen*, *vereinen*, *vereinigen* ('a uni', 'a unifica'), *sich vereinigen* (și de asemenea *sich zusammenschließen*, cu imaginea de 'fermer ensemble'), *vereinheitlichen* ('a uniformiza'), *Vereinigung*, *Union*, dar și *Zusammenschluss* ('uniune'), *vereint* ('unit'), *vereinheitlicht* ('uniform') și *einheitlich* ('unitar'). Toate aceste expresii trimit la numeralul fundamental *unu* care le atribuie ca nucleu al semnificației ideea 'care nu are părți, nu poate fi divizat, nu variază, omogen', idee care este la baza concepției constituționale a statului francez (Constituția din 1791, Titre II, Art.1: „Regatul este unul și indivizibil”; Constituția din 1793, Art.1: "Republica franceză este una și indivizibilă."; Constituția din 1958, Art. 2: „Franța este o republică indivizibilă, laică, democratică și socială.”).

Concepția posibilității existenței unei anume acțiuni sau a unei anume stări implică, în general, și posibilitatea contrariului său, a antonimelor sale; se poate dezuni, diviza, dezmembra (fr. *désunir*, *divoiser*, *démembrer*) creând astfel dezuni, divizări, dezmembrări (fr. *des désunions*, *des divisions*, *des démembrements*). Nucleul de bază al acestor antonime este ideea de *divers*, care se poate defini 'care prezintă trăsături variate' (DEX online s.v. *divers*), 'qui présente plusieurs aspects, plusieurs caractères différents, simultanément ou successivement', 'qui présentent des différences intrinsèques et qualitatives, en parlant de choses que l'on compare' (Petit Robert, s.v. *divers*).

Dacă se pleacă de la ideea că uniri sunt în general procese, pentru a înțelege din punct de vedere cognitiv formarea și funcționarea uniunilor politice care au existat sau există în mod real, trebuie să se explice predicatul de bază 'a uni' cu actanții săi și elementele sale circumstanțiale:

Cine este cel care (A subiect) - unește - pe cine/ ce (B; destinatar beneficiar) - împotriva cui (C; opozant, antagonist prejudiciat) - unde - când - prin ce mijloace - pe ce baze - cu ce scop?

A fost B consultat și este de acord cu acțiunea?

De ce vrea C să împiedice unirea?

Care este rezultatul?

Diferenții factori se pot concretiza în mai multe feluri, spre exemplu:

Subiectul A: un rege, un general, un guvern, o dinastie

Destinatarul B: oameni, popoare; el n-a fost consultat, se face un referendum

Opozantul C: un stăpân feudal, un suzeran, un stat protector, un hegemon

Localizarea: anumite teritorii

Temporalitatea: anumite segmente de timp apreciate a fi favorabile

Mijloace: o intervenție militară, alianțe, tratate

Motivații: exploatarea abuzivă, necesitatea într-ajutorării, necesitatea resurselor, legea celui mai puternic

Finalitatea: dorința de independență față de străin, formarea unei națiuni, dorința de hegemonie (hybris)

Rezultatul: independența, asupra, un stat federal, un stat centralizat.

Astfel, în funcție de rolul mai mult sau mai puțin important al acestor factori, sunt posibile mai multe tipuri de uniuni politice. Spre exemplu, crearea Elveției și a Țărilor de Jos are ca bază opoziția față de asupra unui hegemon considerat ca străin.

Confederația Elvețiană își are originea în opoziția față de grelele contribuții pe care locuitorii văilor înalte ale Lacului celor Patru Cantoane (Vierwaldstättersee) le datorau Habsburgilor, considerați ca un hegemon străin. Astfel, de-a lungul secolelor XIII și XIV, oamenii liberi din Uri, din Schwytz și din Nidwald, cele trei cantoane primitive, încheie pacte de alianță juridică și de apărare pe termen nelimitat, adică pacte de într-ajutorare împotriva țărilor terțe (*Carta federală* din 1291, *pactul din Brunnen* din 1315). *Carta federală* din 1291 stabilea între altele:

„Au nom du Seigneur, amen. C'est accomplir une action honorable et profitable au bien public que de confirmer, selon les formes consacrées, les mesures prises en vue de la sécurité et de la paix.- Que chacun sache donc que, considérant la malice des temps et pour être mieux à même de défendre et maintenir dans leur intégrité leurs vies et leurs biens, les gens de la vallée d'Uri, la Landsgemeinde de la vallée de Schwytz et celle des gens de la vallée inférieure d'Unterwald se sont engagés, sous serment pris en toute bonne foi, à se prêter les uns aux autres n'importe quels secours, appui et assistance, de tout leur pouvoir et de tous leurs efforts, sans ménager ni leurs vies ni leurs biens, dans leurs vallées et au dehors, contre celui et contre tous ceux qui, par n'importe quel acte hostile, attenteraient à leurs personnes ou à leurs biens (ou à un seul d'entre eux), les attaqueraient ou leur causeraient quelque dommage. Quoi qu'il arrive, chacune des communautés promet à l'autre d'accourir à son secours en cas de nécessité, à ses propres frais, et de l'aider autant qu'il le faudra pour résister à l'agression des méchants et imposer réparation du tort commis. - C'est ce que, par le geste consacré, ils ont juré

d'observer en toute loyauté, renouvelant par le présent traité le texte de l'ancien pacte corroboré par un serment; sous réserve que chacun, selon sa condition personnelle, reste soumis, comme il convient, à son seigneur et lui rende les prestations auxquelles il est tenu."

(„În numele Domnului, amin. A confirma, după formele consacrate, măsurile luate în vederea securității și a păcii este a duce la bun sfârșit o acțiune onorabilă și profitabilă binelui public. – Ca fiecare să știe deci că, pe motivul răutății timpurilor și pentru a fi în stare să apere și să mențină în integritatea lor viețile lor și bunurile lor, oamenii din valea Uri, Landsgemeinde a văii Schwytz și cei din valea inferioară a Unterwald s-au angajat, sub jurământ făcut cu întreaga bunăcredință, a-și da orice ajutor unii altora, sprijin și asistență, cu toate puterile lor și cu toate eforturile lor, fără a-și menaja nici viețile, nici bunurile lor, în văile lor și în afară, împotriva aceluia și împotriva tuturor celor care, prin orice fel de act ostil, ar atenta la persoana lor sau la bunurile lor (sau la numai unul dintre ele), i-ar ataca sau le-ar cauza vreun prejudiciu. Orice s-ar întâmpla, fiecare dintre comunități promite celeilalte să sară în ajutorul ei în caz de necesitate, pe propriile sale cheltuieli, și să o ajute atât cât trebuie pentru a rezista agresiunii persoanelor rele și a impune repararea prejudiciului comis. – E ceea ce, prin gestul consacrat, au jurat să observe cu toată loialitatea, reînnoind, prin prezentul tratat, textul vechiului pact consfințit printr-un jurământ; sub rezerva că fiecare, conform condiției personale, rămâne supus, așa cum s-a convenit, stăpânului său și va restitui prestațiile (impozitele) pe care le datorează.”)
(https://fr.wikipedia.org/wiki/Pacte_f%C3%A9d%C3%A9ral, 17.08.2018)

Uniunea cantoanelor elvețiene este centrată pe participarea poporului.

Despotismul spaniol al lui Filip al II-lea cu politica sa ultracatolică și măsurile de represiune ale ducelui de Alba în cele șaptesprezece provincii ale Țărilor de Jos conduc la revolta, mai ales, a provinciilor protestante de sub conducerea lui Wilhelm de Orania pentru a-i alunga pe spanioli (Războiul de optzeci de ani, 1568-1648). Prin Unirea de la Utrecht din 1579 se unesc provinciile doritoare a se elibera de controlul spaniol; prin Actul de la Haye (*Plakkaat van Verlatinghe*) din 1581, redactat de Stările Generale ale Țărilor de Jos, șapte provincii (Olanda, Zeelanda, Gelderland, [Overijssel](#), Frizia, [Groningue](#) și [Utrecht](#)), denunțând ofensele guvernului spaniol și declarându-l decăzut din drepturi pe regele Spaniei, proclamă, de facto, independența Provinciilor Unite ale Țărilor de Jos/ *Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden*). Această independență permite noii Uniuni, sub conducerea Stărilor generale constituite de delegațiile Stărilor provinciale, extraordinara sa expansiune comercială și colonială ca putere maritimă a sec. al XVII-lea. Ea este la originea Țărilor de Jos de astăzi. Unirea provinciilor olandeze este centrată pe delegații săi.

În schimb, monarhia spaniolă este rezultatul unei grupări progresive și de lungă durată a teritoriilor, datorată războaielor de cucerire (recucerire a teritoriilor musulmane din Peninsula Iberică de către creștini, 722-1492), a unei anexări (Castilia și Navara, 1515), unor succesiuni dinastice (Castilia și León, 1230; Castilia și Seniorie de Biscaia, 1379) și unei uniri dinastice (Castilia și Aragon, 1479). Această uniune cunoaște până astăzi tendințe centrifuge care cer imperios alte adaptări. Uniunea monarhiei spaniole este centrată pe dinastie.

3. Unificarea Italiei

De la căderea Imperiului Roman și până în sec. al XIX-lea, Italia a fost împărțită, politic, în mai multe state (Savoia, Genova, Milano, Veneția, Florența, Luca, Statele Pontificale, etc.), cu alcătuire schimbătoare, conduse de aristocrați (patricieni) locali (Genova, Veneția, Luca) sau de familii autohtone (Visconti, Gonzaga, Este, etc.) sau chiar stăpânite de dinastii străine (angevinii, aragonezii, Burbonii, Habsburgii). Aceste state au interese economice și hegemonice diferite, adesea contrare, care reușesc cu greutate să încurajeze o unificare politică. Dar grație avântului și înfloririi literelor și artelor în timpul Umanismului și al Renașterii, comune diferitelor state, Italia începe să fie percepută în interior și în străinătate ca o unitate culturală.

Reflecția asupra unității politice primește importante impulsuri de la acțiunile lui Napoleon în Italia; în 1802 el creează Republica italiană (cu Lombardia și Romagna), transformată în 1805 în Regatul Italiei. Intelectualii concep mai multe forme de unificare: unii se gândesc la o republică centralizată care pleacă de la popor (Giuseppe Mazzini), alții la o confederație (Vincenzo Gioberti, Cesare Balbo), sub conducerea papei sau a casei de Savoia. Problema care se pune este de a ști cine trece la acțiune și cum. Tentativele revoluționare legate de mișcarea carbonară eșuează (1817-1831). Cu timpul, devine clar că singurul stat cu o guvernare autohtonă și cu o oarecare putere militară care ar putea lua inițiativa este regatul Sardiniei; hegemonul de combătut: Austria. Un prim război de independență față de Austria, sub conducerea lui Carlo Alberto de Savoia și în alianță cu alte state italiene, de asemenea, eșuează (1848-1849). Sub conducerea lui Camillo Benso, conte de Cavour, președintele consiliului piemontez de la 1852 la 1859, regatul Sardiniei se modernizează, își mărește prestigiul participând la războiul Crimeei și găsește în Napoleon al III-lea un puternic aliat, ceea ce îi permite în 1859 să declanșeze al doilea război de independență împotriva Imperiului Habsburgic. Victoria piemontezilor și francezilor precipită evenimentele: regatul Sardiniei primește Lombardia (1859), dar trebuie să cedeze Franței ducatul de Savoia și comitatul de Nisa (1860); printr-un plebiscit, locuitorii Parmei, Modenei, ai Legațiunilor pontificale și ai Toscanei votează reunirea

lor în regatul Sardiniei; Giuseppe Garibaldi cu cei o mie pune stăpânire pe Palermo și Napoli; armata sardă intră în Statele Pontificale și învinge trupele pontificale; locuitorii Siciliei și ai Neapolelui votează unirea lor cu regatul Sardiniei; locuitorii Statelor Pontificale (Umbria și Marche) votează unirea lor cu regatul Sardiniei.

Astfel, la 18 februarie 1861, se reunește primul parlament italian reprezentând Italia ca stat unitar, care la 17 martie dă naștere regatului Italiei proclamându-l pe Victor-Emanuel al II-lea de Sardinia „rege al Italiei prin grația lui Dumnezeu și voința națiunii”. 17 martie este aniversarea Unității Italiei și din 2012 "Giornata dell'Unità nazionale, della Costituzione, dell'inno e della bandiera" (*Legge Ordinaria n. 222 del 23/11/2012*). („Ziua Unității Naționale, a Constituției, a imnului și a steagului”)(<http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2012;222>)

Stabilirea acestei aniversări sugerează că ideea de bază nu este unirea, nici unificarea, ci unitatea, ceea ce corespunde concepției primelor guvernări: pe baza unui sistem foarte centralizat, contrar federalismului și autonomiei locale, ele extind organizarea legislativă piemonteză asupra întregii peninsule. Unificarea va fi completată prin al treilea Război de Independență (Veneția, 1866), prin cucerirea Romei (1870) și prin participarea la Forțele Antantei în timpul Primului Război Mondial (Trentino, Tirolul de Sud, Küstenland / Marche Julienne, 1919-1920). Această ultimă unificare, cu caracter iredentist, este comemorată la 4 noiembrie prin "Giornata dell'Unità Nazionale e delle Forze Armate" (Ziua unității naționale și a Forțelor Armate). Datorată probabil eterogenității politice istorice a Statelor italiene, uniunea politică a Italiei se prezintă mai curând ca o unificare forțată, susținută de o elită politică, economică și militară a unui stat marginal, Piemontul, totuși votată prin plebiscit și nu lipsită de un anume iredentism.

4. Unirile României

În teritoriile românofone apar în Evul Mediu trei entități statale, pe care istoricii le numesc voievodate sau principate. În interiorul arcului Carpaților se dezvoltă din secolul al XII-lea voievodatul Transilvaniei. În cursul secolului al XIV-lea, sub conducerea elitelor venite din Transilvaniei, se constituie la sud și la est de Carpați voievodatele Valahiei și Moldovei, care se întindeau unul până la Dunăre și altul până la Prut și Nipru. E vorba de state autonome până în secolul al XIX-lea, dar aproape întotdeauna sub un regim de vasalitate față de regatul Ungariei sau față de Imperiul Otoman. Cu compromisul austro-ungar din 1867 Transilvania își pierde autonomia și este integrată în Ungaria Mare.

Populațiile tradiționale ale celor trei principate au aceeași limbă, româna, și aceeași religie, ortodoxia. Contactele economice și politice sunt frecvente. Spre exemplu, prințul valah Mihai Viteazul (1593-1601) a reușit să devină atât prinț de Transilvania (1599), cât și de Moldova (1600), dar el nu unifică țările instituțional. Diferitele vasalități creează decalaje culturale între Valahia și Moldova, pe de o parte, și Transilvania, de altă parte. În principatele dunărene aristocrația boierilor este românească, religia oficială ortodoxă, limba bisericii și a administrației mai întâi slavona și apoi româna. În Transilvania, aristocrația este mai curând maghiară sau maghiarizată, religia oficială catolică sau protestantă, limba bisericii și a administrației latina, apoi maghiara sau germana; din secolul al XIV-lea, majoritatea valahă, care refuză să se convertească la catolicism sau să se maghiarizeze, este supusă unei opresiuni care s-a înăspriț după 1867. La aceste trei state s-a adăugat din 1849, ca un nou stat românofon, ducatul Bucovinei.

De la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Imperiul Rus și Imperiul Otoman se confruntă pentru controlul principatelor dunărene, în care Sankt Petersburg caută să-și impună influența tutelară. După războiul ruso-turc din 1828-1829, Paul Kiseleff, comandantul trupelor rusești din Moldova și Valahia, va fi în fapt, până în 1834, regentul celor două principate, pentru care face să se promulge două constituții în limba română (*Regulamente organice*) paralele în întregime. În 1853, otomanii respingând noile cereri rusești, războiul a izbucnit din nou, de data aceasta cu intervenția Franței, Regatului Unit și Regatului Sardiniei de partea Imperiului Otoman (Războiul Crimeei, 1853-1856); el se încheie prin înfrângerea Rusiei și prin tratatul de pace de la Paris din 1856. Articolul 24 din tratat stabilea că:

„Sa Majesté le Sultan promet de convoquer immédiatement, dans chacune des deux provinces, un Divan ad hoc, composé de manière à constituer la représentation la plus exacte des intérêts de toutes les classes de la société. Ces Divans seront appelés à exprimer les vœux des populations relativement à l'organisation définitive des Principautés.”

(„Majestatea Sa, Sultanul, promite să convoace imediat, în fiecare din cele două provincii, câte un Divan ad hoc, în așa fel alcătuit încât să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Aceste Divane vor fi chemate să exprime voința populației relativ la organizarea definitivă a Principatelor.”)

(<http://mjp.univ-perp.fr/traites/1856paris.htm>; 20.08.2018)

Divanele s-au reunit anul următor și au exprimat dorințe identice: unirea într-un singur stat, garantarea autonomiei și a neutralității, o adunare reprezentativă, o guvernare constituțională, un suveran aparținând unei dinastii străine. Dar puterile garante (Franța, Regatul Unit, Rusia, Sardinia,

Austria, Prusia, Imperiul Otoman) au promulgat în 1858 „Convenția relativă la organizarea Principatelor Moldovei și Valahiei” (*Convention relative à l'organisation des Principautés de Moldavie et de Valachie*) stipulând că:

„Les Principautés de Moldavie et de Valachie, constituées désormais sous la dénomination de Principautés unies de Moldavie et de Valachie, demeurent placées sous la suzeraineté de Sa Majesté le Sultan.” (Art. premier)

"Les pouvoirs publics seront confiés, dans chaque Principauté, à un Hospodar et à une Assemblée électorale agissant dans les cas prévus par la présente Convention, avec le concours d'une Commission centrale commune aux deux Principautés." (Art. 3)

"L'Hospodar sera élu à vie par l'Assemblée." (Art. 10)

(„Principatele Moldovei și al Valahiei, organizate de acum înainte sub denumirea de Principatele unite ale Moldovei și Valahiei, rămân plasate sub suzeranitatea Majestății sale Sultanul,” (art.1)

„Puterile publice vor fi încredințate, în fiecare Principat, unui Hospodar (domnitor/suveran) și unei Adunări electivă activă în situațiile prevăzute prin prezenta Convenție, cu concursul unei Comisii centrale comună celor două Principate.” (art.3)

„Hospodarul (domnitor/suveran) va fi ales pe viață de Adunare.”(art.10))

(<https://bibliotheque-numerique.diplomatie.gouv.fr/ark:/12148/bpt6k9770889z/f10.image.texteImage;22.08.2018>)

În 1859, Adunările, separat, aleg același Hospodar (Domnitor/suveran), colonelul Alexandru Ioan Cuza, și realizează prin acest fapt unirea personală a celor două principate. În decembrie 1861, Cuza proclamă unirea legală

„Românilor!

Unirea este îndeplinită.

Naționalitatea Română este întemeiată.

...

Alesul Vostru Vă dă astăzi o singură României.

..."

(<http://centenarulromaniei.ro/proclamarea-unirii-principatelor-romane-din-11-decembrie-1861/>; 20.08.2018)

În ianuarie 1862, guvernele separate demisionează, permițând astfel deschiderea la București a Parlamentului reunit al României, în fața căruia Cuza proclamă Unirea definitivă a Principatelor și Bucureștiul drept capitală a noului stat. Unirea statală este confirmată prin prima Constituție promulgată de noul principe suveran Carol I, în 1866; primul articol stabilește că „ Principatele Române unite constituie un singur stat indivizibil, sub numele de România.” Cu ocazia războiului ruso-turc din 1877-1878, în care România luptă în mod victorios de partea Rusiei, Parlamentul declară independența

(Kogălniceanu: „Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare”, 9 mai 1877), recunoscută de Congresul de la Berlin din 1878. În martie 1881, Parlamentul votează transformarea României în regat, cu principele Carol I ca rege.

Cel puțin din sec. al XVII-lea, cum o mărturisește cronicarul și omul politic moldovean Miron Costin, românii de pe cele două versante ale Carpaților, din Moldova, din Muntenia și din Ungaria, sunt conștienți de originea și cultura lor comună, care îi diferențiază de popoarele învecinate. Această conștiință este întărită în sec. al XVIII-lea prin mișcarea latinofilă a Școlii Ardelene și se generalizează în sec. al XIX-lea, cum o demonstrează compoziția membrilor fondatori ai Academiei Române, unde între cei 21 de membri se găsesc opt transilvăneni, trei bucovineni și trei basarabeni. Unirea de la 1859 a lăsat să se întrevadă posibilitatea reunirii, într-o bună zi, a tuturor teritoriilor de origine românofonă. Carol I acționează cu tenacitate pentru modernizarea și recunoașterea internațională a României, dar aceste posibilități de mărire a țării sunt limitate de situația geopolitică a României, încercuită de imperii ostile, și prin legăturile sale dinastice cu casa imperială a Germaniei.

Cu ocazia declanșării Marelui Război, România va rămâne mai întâi neutră, dar presată și de Tripla Antantă și de Tripla Alianță (Puterile Centrale), în 1916 ea trebuie să se angajeze de o parte sau de cealaltă. Guvernul decide să intre în război de partea Antantei; la consiliul de Coroană din 27 august, regele Ferdinand I confirmă această decizie luând partea împotriva originii dinastice și pentru poporul român:

„Scormonind adânc în conștiința mea, am ajuns cu durere la concluzia că interesele României nu merg alături de cele ale Austro-Ungariei și, în consecință, cu cele ale Germaniei. A trebuit să impun inimii mele tăcerea; asta n-a fost ușor; cu sufletul torturat am luat hotărârea de a-mi face datoria față de poporul român, ale cărui destine le conduc.”

(Dorina N. Rusu, *Cronica lumii românești 1914-1920*, I, București, Academia Română, 2018, 193)

Intenția principală nu este de a cuceri teritorii - regele Ferdinand confirmă pe 17 august 1917 că "Războiul nostru nu porni din dorința de cucerire" (ib. 427) -, ci de a redobândi posesia unui leagăn național, Transvania. În ciuda eforturilor eroice, în fața armamentului german mai modern, a multiplicării fronturilor, a abandonului trupelor ruse, a izolării geografice în raport cu alte țări ale Antantei, armata română trebuie să se replieze și guvernul acceptă o pace umiltoare care dezmembrează țara (tratatul de la București, 7 mai 1918). Regele nu o ratifică și la 31 octombrie 1918 România denunță tratatul și reia ostilitățile împotriva Imperiilor

centrale. Victoria aliaților reconfigurează harta politică a Europei și conduce la o serie de autodeterminări. În Basarabia, Sfatul Țării proclamă independența față de Rusia și votează unirea sa cu Regatul României („se unește cu mama sa România”; 18 martie 1918). În Bucovina, Consiliul Național Român votează unirea sa la 2 noiembrie 1918 („Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într'un stat național independent”). În Transilvania, Mare Sfat Național trimite regelui Ferdinand la 1 Decembrie 1918, următoarea telegramă:

„Adunarea Națională a Românilor din Ardeal, Banat și Țară Ungurească, ținută în Alba-Iulia, glorioasa cetate a lui Mihaiu Viteazul, a decretat într'un elan de entuziasm fără margini, cu unanimitate, unirea teritoriilor sale cu Regatul României.” (cf. Bogdan Bucur, *Cartea de aur a Centenarului Marii Uniri*, București, RAO, 2017; 100, 210)

Aceste uniri au fost confirmate prin tratatele de la Versailles, Saint-Germain-en-Laye și Trianon (1919-1920).

Formarea României Mari din 1918 se prezintă ca o lentă regrupare național identitară autohtonă, de-a lungul celor două versante ale Carpaților, conștient dorită de o majoritate de intelectuali, de oameni politici și de populația românofonă, dar continuu împiedicată de învecinări interesate de controlul marilor căi de comunicare și de bogățiile regiunilor carpatice. Această lungă opoziție străină este cea care a făcut să se nască visul românilor, de atâtea ori repetat, de întregire a țărilor române într-o Românie Mare, cum se exprimă Eugen Lovinescu în ale sale *Note de război* (1919):

„Nu mai sunt Carpații... Au fost prea mult. De două milenii creasta lor sălbatică a dominat întregă istorie a neamului nostru. Și în bine și în rău. Ne-a despărțit, înstrăinându-ne unii de alții, ne-a retezat fără milă în două: diejecta membra. Membre risipite, ce au străbătut prin toate vicisitudinile veacurilor, făurindu-și în tăcere visul unei uniri zădărnice de acest spate de gigant ridicat tocmai în mijlocul Daciei străbune. Și totuși, în veacurile grele, Carpații ne-au fost și de mare ajutor. În văgăunile lor tainice s-a păstrat neștirbită rasa noastră, copleșită din toate părțile de pluhoaiile defundate ale barbarilor hrăpăreți. În locul unui zid de despărțire, ei vor deveni astfel coloana vertebrală a unui corp bipartit, solid organizat în jurul lor.” (Dorina N. Rusu, *Cronica lumii românești 1914-1920*, I, București, Academia Română, 2018, 193)

5. De la Comunitatea economică la Unirea politică

După al doilea război mondial, oamenii politici caută idei pentru a reconstrui economic și social Europa, pentru a evita un nou război, pentru a asigura o pace durabilă și a încuraja o integrare progresivă a Europei. În țările care se socotesc acum a fi „occidentale”, și sub influența în creștere a Statelor Unite ale Americii, mai ales prin intermediul Agențiilor sale, este foarte

prezentă ideea că trebuie să fie oprit expansionismul ideologic și militar sovietic și împiedicată renașterea unei Germanii puternice. Principiile directoare ar fi drepturile fundamentale ale omului, democrația (participarea cetățenilor), liberul schimb și statul de drept (puterile politice sunt de asemenea supuse Legii). Ca mijloace de a realiza toate aceste deziderate se au în vedere cooperări politice, economice și militare care recomandă indirect sau direct formarea uniunilor de state (cf. între alții Brendan Simms, *Europe: The Struggle for Supremacy, 1453 - to the Present*, London 2013, Chap. 7).

În 1948, șefii de stat din Regatul Unit, Belgia, Franța, Luxembourg și Țările de Jos semnează la Bruxelles un tratat de cooperare economică, socială, culturală și de apărare colectivă. (<http://www.weu.int/Treaty.htm>; 22.08.2018).

În declarația sa din 9 mai 1950, Robert Schuman, ministrul Afacerilor externe din Franța, ia în considerare o „grupare a națiunilor europene” pe termen lung și propune „să plaseze ansamblul producției franco-germane de cărbune și oțel sub o Înalță Autoritate comună, într-o organizație deschisă participării și altor țări din Europa.” (<https://www.robert-schuman.eu/fr/declaration-du-9-mai-1950> ; 22.08.2018)

În 1951, plenipotențiarilor din Republica Federală Germană, Belgia, Franța, Italia, Luxembourg și Țările de Jos semnează la Paris *Traité instituant la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier* (Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului; CECA), care va fi ratificat de toate parlamentele și va intra în vigoare în 1952. Comunitatea are ca misiune „să contribuie, în armonie cu economia generală a statelor membre și grație stabilirii unei piețe comune (...), la expansiunea economică, la creșterea ocupării forței de muncă și la creșterea nivelului de trai al statelor membre.” (Articolul 2). Ea are o personalitate juridică (Art. 6), este reprezentată prin instituțiile sale (o Înalță Autoritate, o Adunare Comună, un Consiliu Special al miniștrilor și o Curte de Justiție) (Art.7) și "beneficiază, pe teritoriul statelor membre, de imunitățile și privilegiile necesare pentru a-și îndeplini misiunea" (art.76). Tratatul se concentrează asupra dispozițiilor economice, sociale și financiare și asupra politicii comerciale. Orice stat european poate cere să adere la tratat (art.98).

Dacă eforturile de unire sau unificare ale elvețienilor, olandezilor, spaniolilor, ialienilor și românilor ajunseseră la formarea unui stat național, cu Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului asistăm la crearea unei entități cu caracter statal (nu este o organizație, ci o comunitate, are o personalitate juridică și are instituții similare cu cele ale statelor naționale), care nu mai este națională, ci mai degrabă supranațională (membrii Înaltei Autorități sunt numiți de guvernele statelor membre; dar articolul 9 din

tratat stabilește că: "Fiecare stat membru se angajează să respecte acest caracter supranațional și să nu încerce să-i influențeze pe membrii Înaltei Autorități în îndeplinirea sarcinilor lor"), formată dintr-un număr deschis de state naționale membre și trebuie să acorde Comunității imunități și privilegii. Statele Unite, care sunt totuși un stat național, sunt primele care recunosc CECA ca entitate independentă și stabilesc o delegație adecvată la Bruxelles (1952). Instituția CECA obligă să se regândească concepția despre suveranitate și identitatea statului național.

Tratatul este un succes. El este dezvoltat prin *Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene* (CEE, 1957, ratificat de parlamente), prin *Actul Unic European* (care renunță la adjectivul *Economic*, AUE, 1986, ratificat de statele membre, referendum în Danemarca), prin *Tratatul privind Uniunea Europeană* (TUE sau Tratatul de la Maastricht, 1992, controlul conformității constituționale de către instanțele supreme) și conduce la *Tratatul de la Lisabona* (2007, ratificat de parlamente). Tratatul din 1957 reia în mod fundamental principiile CECA (printre altele, accentul pus pe libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalului). *Actul Unic European* internaționalizează Comunitatea prin adăugarea la text a titlului III "Dispoziții asupra cooperării europene în domeniul politicii externe". (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=FR; 22.08.2018>)

Prin Tratatul din 1992, Comunitatea este transformată într-o Uniune, care își stabilește obiectivele, printre altele, "să-și afirme identitatea pe scena internațională, în special prin punerea în aplicare a unei politici externe și de securitate comune, inclusiv definirea viitoare a politicii de apărare comună, care ar putea conduce, în timp util, la o apărare comună" și "să consolideze protecția drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre prin stabilirea unei cetățenii a Uniunii" (titlul I, art. B). Pentru prima dată apare un titlu dedicat culturii (titlul IX, art. 128), care prevede:

„(1) Comunitatea contribuie la dezvoltarea culturilor statelor membre, în respectul diversității lor, națională și regională, punând în evidență moștenirea culturală comună.

(2) Acțiunea Comunității țintește să încurajeze cooperarea între statele membre și, dacă este necesar, să sprijine și să completeze acțiunile lor în următoarele domenii:

- îmbunătățirea cunoașterii și diseminării culturii și istoriei popoarelor din Europa,

- conservarea și protejarea patrimoniului cultural de importanță europeană "

([https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN; 22.08.2018)

[content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN; 22.08.2018](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN; 22.08.2018))

Tratatul de la Lisabona reformulează aceste obiective în Preambul și în articolul 3, în timp ce la articolul 2 prezintă o listă confuză semantic a valorilor pe care este fondată Uniunea:

„Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturile persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați”. (https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0002.02/DOC_1&format=PDF; 22.08.2018)

Autorii textului confundă principii și valori (demnitatea și egalitatea sunt principii incomensurabile, în timp ce libertatea și democrația sunt valori ce pot fi măsurate în grade). De altfel, așa-numitele valori nu sunt specifice pentru Uniunea Europeană.

Din punct de vedere numeric, Comunitatea / Uniunea se extinde treptat odată cu aderarea Regatului Unit, Irlandei și Danemarcei (1973), Greciei (1981), Spaniei și Portugaliei (1986), Austriei, Suediei și Finlandei (1995), Ciprului, Republicii Cehe, Estoniei, Ungariei, Letoniei, Lituaniei, Maltei, Poloniei, Slovaciei și Sloveniei (2004), Bulgariei și României (2007) și Croației (2013). Tratatul de aderare sunt ratificate de parlamente, în Austria și prin referendum. Extinderea masivă între 2004/2007 de la Vest spre Est este izbitoare. Se poate pune întrebarea în ce măsură toate țările implicate au contribuit în decursul secolelor la conceperea, crearea și dezvoltarea patrimoniului cultural european comun. De asemenea, se poate întreba ce au a face portughezii, de exemplu, cu letonii.

Am văzut că unirea cantoanelor elvețiene este centrată pe participarea oamenilor, unirea provinciilor olandeze, pe delegați și unirea monarhiei spaniole, pe dinastie. Unirea politică din Italia arată mai mult ca o unificare forțată, susținută de elita politică, economică și militară a unui stat marginal, Piemontul, dar totuși votată prin plebiscit. Formarea României Mari în 1918 se prezintă ca o lentă regrupare națională identitară, autohtonă, de-a lungul ambilor versanți ai Carpaților, în mod conștient dorită de o majoritate de intelectuali, politicieni și populație românofonă. Toate aceste țări au luptat pentru a întemeia state naționale suverane cu propria lor identitate istorică. Crearea *Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului*, care a dus la *Tratatul de la Lisabona*, impune cetățenilor statelor europene să reconceapă suveranitatea și identitatea națională, ceea ce poate fi derutant, deoarece textele nu propun o soluție clară, mai ales că articolul

4.2. din *Tratatul de la Lisabona* stabilește că „Uniunea respectă egalitatea statelor membre în raport cu tratatele precum și identitatea lor națională”.

Dacă se reia explicația cognitivă a predicatului de bază „a uni”, în cazul Uniunii Europene, cetățenii diferitelor state naționale ar trebui să se întrebe:

- Cine cu adevărat vrea ce fel de integrare? (economică?, socio-economică?, politică?, militară?)
- Dacă o majoritate (care?) dorește o integrare politică, care ar fi pentru Europa diversității forma cea mai potrivită, o confederație de state sau un stat federal?
- Cine sunt, cu adevărat, beneficiarii?
- Care sunt beneficiile?
- Până la ce punct beneficiarii au aceleași idei despre preținsele valori comune?
- În ce constă, cu adevărat, „moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei” (preambulul *Tratatului de la Lisabona*) și la ce se opune ea?
- La ce ar trebui să renunțe beneficiarii?
- Cui se opune Uniunea europeană? Dacă conducătorii săi cred că trebuie să intre în concurență cu marile puteri, cum ar fi Statele Unite, Rusia sau China, ei nu consideră că aceste puteri, independent de numele lor oficiale, sunt state naționale cu forță militară proprie și uită că, spre deosebire de statele membre ale unor țări ca Statele Unite sau Brazilia, statele europene au fiecare istorii culturale profunde și diverse. Din ce motiv, președintele Comisiei și președintele Consiliului European, care nu reprezintă niciun stat, participă la summiturile G7?
- Cine se opune geopolitic unei Uniuni Europene ca entitate de stat? În ce măsură Mackinder încă bântuie fanteziile anglo-saxone? (vezi George Friedman)
(<https://www.freiewelt.net/reportage/george-friedman-usa-gegen-deutsch-russische-kooperation-10057006/>; 23.08.2018)
- Cum să găsim un echilibru între o economie de piață pur matematizată cu un liber-schimb (comerț) necontrolat și o economie planificată și controlată de administrația centrală?
- Cum să găsim un echilibru între o uniformizare favorabilă modernizării și optimizării economiei și o diversitate favorabilă creativității?
- De ce *Tratatul de la Lisabona* a renunțat la deviza "In varietate concordia" / "Unitatea în diversitate"?
- În cele din urmă, cum să stabilim o a treia cale între Atlantism și Eurasianism?

Un răspuns la aceste întrebări ar putea permite o discuție mai deschisă despre concepțiile posibile și realizabile ale dorinței de suveranitate și ale nevoii de identitate. Ar putea explica de ce oficialii britanici se tem să-și dizolve suveranitatea; ar (putea) explica disconfortul semnatarilor Declarației de la Paris din 2017 (<https://thetrueeurope.eu/une-europe-en-laquelle-nous-pouvons-croire/>, 08.23.2018); ar (putea) clarifica utilitatea stabilirii statelor naționale, națiunile având nevoie de o configurație statală care să garanteze o anumită stabilitate și o anumită participare a cetățenilor; ar (putea) învăța cum fie o economie planificată și controlată de administrația centrală, care permite statului să aloce resurse într-un mod parțial, fie un neoliberalism excesiv care să permită privatizarea resurselor comune și reducerea ființei umane numai la o forță de muncă, împiedică construirea unei societăți bazate pe binele comun și pe bucuria unei anumite bunăstări generalizate.

O experiență interesantă în acest context ar putea fi refacerea *Tratatului de la Lisabona* pe modelul Constituției Elveției, care a găsit și găsește încă un echilibru satisfăcător între uniformizarea federală și diversitatea cantonală.

Forms of Union in European Geopolitics

Abstract: If we look at the European history of the Middle Ages, we can see a slow process of concentration in the states that led in the 19th and 20th centuries in the formation of the national states. Several of them originate from a union of smaller state entities. The reasons for the union were different, often fighting an oppressive hegemon, but the result was generally a union of citizens who constitute the sovereign. Ever since the end of the Second World War, some hegemonic forces with a dubious legitimacy have been trying to overlap over the European states a supra-state union in which it is not clear who the sovereign is and who are the true beneficiaries. Based on an analytical model of the *union* concept, our paper outlines the issues of sovereignty and the distribution of the benefits fought by the national states and which the European Union must resolve.

Key words: European Community, geopolitics, sovereignty, Treaty of Lisbon, Union, European Union.

NOTĂ: Textul original în franceză a fost publicat în *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Științe Filologice*, LVI/2018, 55-67.

Le mulțumesc Doamnelor conf. univ.dr. Doina Bejan și conf. univ. dr. Oana Cenac pentru traducerea textului în limba română.

Stelian DUMISTRĂCEL

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, Iași

SPAȚIUL DACOROMÂNESC DE LA EST DE CARPAȚI: REPERE DIN MEMORIA LIMBII² [1]

0.1. Chiar prin titlu, vrem să facem cunoscută o realitate puțin obișnuită: în cazul limbii române, cercetări din domeniul dialectologiei, disciplina varietății diatopice, așadar reprezentând preocupările pentru analiza deosebirilor lingvistice teritoriale funcționale în ceea ce privește o limbă, sunt cele care ilustrează, involuntar și în parte indirect, dar esențial, unitatea etnolingvistică a vorbitorilor dacoromânei. Un asemenea fapt a fost posibil, în general, atunci când, după investigații particulare, privind realitățile lingvistice caracteristice unor subunități spațiale restrânse, geografia lingvistică, sub forma *cartografiei lingvistice* preocupată de nivelul *l i m b i l o r*, a înfățișat ansambluri, cu rezultate diferite în funcție de situația acestora. Fără a intra în amănunte și fără a ignora proiecțiile, ne putem referi la concluzii care au fost și sunt desprinse după apariția, respectiv publicarea, peste timp, a unor lucrări „clasice” de gen, de tipul *Deutscher Sprachatlas* (Wenker, Wrede, Mitzka ș.a.; începutul tipăririi - 1881) sau *Atlas linguistique de la France* (Gilliéron-Edmont, 1902-1910).

0.2. Întrucât obiectivul principal al acestui studiu este locul graiurilor moldovenești din perspectiva dacoromânei, trebuie să insistăm asupra faptului că, la încheierea primului război mondial, în lumea politicii, statutul dacoromânei a fost unul dintre factorii luați în considerație din perspectivă geopolitică: obținerea unui anumit statut pentru teritoriul locuit de vorbitorii idiomului respectiv, cu efecte asupra proiecției și organizării statale. Evident, nu este vorba de statutul limbii române *în lumea științei*, ci de percepția lui dincolo de limitele acesteia, dar una, venind dinspre cultura generală a epocii, hotărâtoare pentru sfera politicii și a diplomației. De fapt, în discuție este continuarea ideilor secolului al XIX-lea, al „naționalităților”, privitoare la eliberarea și independența națională a popoarelor ce se aflaseră sub dominația unor state de altă naționalitate, limbă și (uneori) religie, tendință legitimată și prin

---

² Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

întrebuințarea *unei limbi comune*, profesându-se cunoscutul principiu al autodeterminării naționale. Ca drept „al popoarelor” ce a figurat printre cele 14 puncte ale programului propus de președintele american Woodrow Wilson la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), în urma lucrărilor căreia România și-a înfăptuit unitatea națională, prin unirea Transilvaniei, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu Vechiul Regat.

0.3. Din această perspectivă, pentru mediul la care ne-am referit, cu un punct de plecare dinspre cultura generală a epocii, trebuie să considerăm chiar absența, cândva, a recunoașterii limbii române drept idiom romanic în sine, în primul rând date fiind dificultățile de identificare a statutului respectiv, atât din cauza izolării față de ansamblul central-european și occidental al Romaniei, cât și (o curiozitate!) din cauza scrierii acesteia cu alfabet slavon, iar, în al doilea rând, mai târziu, și din cauza plasării ei prin proiecții aparte, de exemplu ca limbă aparținând unei așa-numite „uniuni lingvistice balcanice”, ca să ne referim numai la fapte cu caracter de obiectivitate.

0.4. În afară de acestea, la 100 de ani de la Marea Unire, nu ne este permisă neglijarea subiectivităților, în discuție fiind mai ales statutul așa-zisei „limbi moldovenești”, ceea ce interesează și din perspectiva dacoromânei ca reflectare a caracteristicilor romanității orientale. Identificarea, din perspectiva teoriei domeniului, a presupusei „limbi” la care ne-am referit ar conduce nu doar spre ideea unei diferențieri lingvistice în stare să modifice parțial datele generale ale problemei în discuție, ci însăși îndrituirea imaginii lingvistice presupuse de granițele statului național român. Dar, prin cercetarea obiectivă a realității, clarificarea problemei putea susține ideea respectivă.

0.5. Cu limitele impuse de o intervenție cum este cea de față, în continuare încercăm răspunsuri la aceste probleme.

1. Necunoașterea în Occident, normală, a statutului limbii române ca limbă romanică a fost înfățișată mai ales de Eugeniu Coșeriu, ocupându-se de luminile pe care avea să le aducă preocuparea pentru compararea textului „Rugăciunii domnești” în diferite limbi. Stăruia impresia, și din cauza alfabetului cu care era scrisă limba română, la care ne-am referit, că aceasta este un idiom slav; filologii care au urmărit textul rugăciunii *Tatăl nostru* în diferite limbi s-au convins că, în cazul limbii române, se află în prezența unei limbi romanice. Așadar, conform situației înfățișate în studii și antologii apărute între 1580 (G. Genebrardus) și 1787 (L. Hervás y Panduro), acest text a fost revelator pentru latinitatea românei (Coșeriu

1994^a: passim; varianta „Tatălui nostru” transcrisă de suedezul G. Stiernhielm, publicată în 1671, provenea de la N. Milescu).

Excurs 1. O confuzie înrudită cu aceea evocată anterior a stăruit până foarte târziu în Europa, la un nivel neașteptat; o dovedește faptul că, până prin anii '60 ai secolului trecut, la facultăți de litere din Franța sau din Germania, dacă nu figura ca obiect de studiu direct la „limbi slave”, româna era inclusă în programele departamentelor de „limbi orientale”!

2. Evident, pentru discuția de față nu interesează punctele de vedere privind situația graiurilor vorbite pe teritoriile de la est de Prut și a moldovenilor din acest areal ca dacoromâni, după izvoare interne (paratexte la cărțile de cult, cronici, descrieri de călătorie etc.), ci opinii și opțiuni ale cercetătorilor lingviști, pentru care trimitem la autori și opere capitale din Occident de până la anii 1918-1920 și, dată fiind situația prezentată în *Excursul 1*, și în anii următori, cu agravarea tratării problemei prin exacerbara afirmării existenței unei „limbii moldovenești”. Prezentării titlurilor le adăugăm scurte informații de referință:

2.1. În 1911, pe baza unei bogate bibliografii de profil, Wilhelm Meyer-Lübke publică un dicționar etimologic al limbilor romanice, care ne atrage atenția și pentru faptul că, în cadrul fiecărei „intrări”, cuvintele din limba română provenind din latină ocupă prima poziție.

Exemple: « 487. annus „Jahr” rum. *an*, vejl. *yan*, ital. *anno*, log. *annu*, engad., friaul., frz., prov. *an*, katal. *any...* » etc.; « 1668. caput „Kopf”, „Haupt”, „Ende” rum. *cap*, vejl. *kup*, ital. *capo*, lomb. *ko*, log. *kabu*, *kabidu...* » etc.; « 3382. flos „Blume” rum. *floare*, it. *fiore*, log. *flore*, engad., friaul. *flur*, frz. *fleur*, prov., cat. *flor...* » etc.; « 5730. mülïer „Weib”, 2. mülière...2. Rum. *muiere*, ital. *moglie*, aital. *mogliera*, log. *mudzere*, engad. *mul'er*, friaul. *muyer*, afrz. *moillier*, prov. *molher*, katal. *muller*, span. *muher*, portg. *molher* » etc. (Meyer-Lübke 1911: passim).

Nicio referire la vreun dialect al dacoromânei! Există însă referiri la dialectele din sudul Dunării, iar, în ceea ce privește România occidentală, trecând peste trimiterea la idiomuri cum sunt provensala ori catalana, sunt citate forme din dialecte de rangul (dacă ne referim doar la lista precedentă) *vegliot*, *logudorez*, *engadinez*, *friulan* etc.

2.2. În 1925, Matteo Bartoli, prezentând principiile, obiectivele și metodele „neolingvisticii”, evaluează Dacia și Iberia ca „arii laterale” ale României; printre exemplele ce ilustrează această teorie: *frumos* – *hermoso*; (a) *fierbe* – *hervoir*; *masă* – *mensa*; *mai* – *más*; *atunci* – *entonces*; *zi* – *dia* (Bartoli 1925: passim). Reținem faptul că este descoperit un anumit specific al limbii române, dar în cadrul României și, mai mult, prin asemănarea cu o altă limbă romanică, spaniola.

2.3. În 1949, după importante și numeroase contribuții în acest domeniu, Carlo Tagliavini publică o monografie consacrată originilor limbilor neolatine (Tagliavini 1949), la care trimitem după o traducere în limba română a celei de a șasea ediții, din 1972, a textului (Tagliavini 1977).

2.3.1. Așadar, în monografia citată a lui Tagliavini, în capitolul al VI-lea, intitulat *Limbile și dialectele neolatine*, după § 63 (*Clasificarea limbilor neolatine*), paragraful 64 este consacrat limbii române. Iată, mai întâi, locul acesteia, după cele mai importante clasificări. Pe când „Friederich Diez [1836-1843]... distingea numai șase limbi neolatine: italiana și valaha (= româna), care formau secțiunea orientală, portugheza și spaniola, care formau secțiunea occidentală și provensala și franceza, care formau secțiunea nord-occidentală” (Tagliavini 1977: 280), așadar grupate numai în trei „secțiuni”, Tagliavini enumeră douăsprezece limbi, plasate în patru grupe, după criteriul predominant geografic, în ordinea: *româna* este „balcano-romanică”, *dalmata*, *italiana*, *sarda* și *ladina* (sau *retoromana*) sunt „italo-romanice”, *franceza*, *franco-provensala*, *provensala* (plus *gascona*) și *catalana* sunt „galo-romanice”, *spaniola* și *portugheza* sunt „ibero-romanice” (Tagliavini 1977: 283).

Excurs 2. Pentru Tagliavini denumirea de „balcano-romanică” poate fi aplicată în totalitate românei „numai dacă se admite și ipoteza *reimigrării*” (*op.cit.*, p. 285; cf. 299); pentru semnificația termenului, cf., *infra*, § 6.2.2.

2.3.2. Cât despre *română*, „singura limbă romanică păstrată în răsăritul Europei”, se consemnează că „se împarte în patru dialecte principale”, prezentându-se, destul de sumar, „*macedoromâna* sau *aromâna*”, „*meglenoromâna* sau *meglenita*” și „*istoromâna*” (p. 288-290), după ce, pe primul loc, este tratată „*dacoromâna*”, „vorbită pe teritoriul României de astăzi, în Basarabia și într-o parte din Bucovina, aparținând în timpul și după cel de al doilea război mondial la URSS, ca și într-o parte din Banatul care aparține Iugoslaviei, în câteva sate din Bulgaria și din Ungaria, lângă granița românească” (p. 285-286). Acestor precise informații privind acoperirea teritorială, le urmează o prezentare, *pe provincii*, vizând (sub)structura dialectală: „Ea [*dacoromâna*] se împarte în mai multe varietăți dialectale, nu prea diferențiate între ele, pe malul stâng al Dunării (Moldova, Valahia, Transilvania, Banat, Bucovina, Basarabia) și doar în mică parte pe malul drept (Dobrogea și o parte a Banatului iugoslav)” (Tagliavini 1977: 285-287).

Excurs 3. Poate că Tagliavini a fost influențat de Gustav Weigand în ceea ce privește nominalizarea situației lingvistice a Bucovinei și Basarabiei (cf. Weigand 1904). Pe de altă parte, formula de mai sus, „[varietăți] *nu prea*

diferențiate între ele”, ne-a reamintit o caracterizare similară, probabil prin comparație cu situația dialectală a Italiei, a unui alt expert în domeniu, Karl Jaberg. Acesta, referindu-se la diferențele dialectale, minime, de pe teritoriul dacoromânei, după ce participase, în 1929, la o anchetă de teren dintr-o localitate din vecinătatea Clujului a membrilor Muzeului Limbii Române, scria: „Je näher die Mundart der Sprache des Fragers – und hier sind die mundartliche Merkmale, nicht sehr ausgesprochen –, desto schwieriger ist für den Auskunftgeber, mundartliche und schriftsprachliche (oder städtische) Formen auseinanderzuhalten” (*Tagebuchblätter*, citat în Dumistrăcel 1978: 32; evidențierea grafică din citat ne aparține). Este un punct de vedere asupra căruia Jaberg va reveni.

2.3.3. În legătură cu „omogenitatea” dialectală a limbii române în comparație cu limbile romanității centrale, trăsătură pusă în lumină chiar de apariția *Atlasului lingvistic român*, mai notăm observații ale aceluiași Karl Jaberg, autor, împreună cu Jakob Jud, al monumentalului *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz* (8 volume, Zofingen, 1928-1940): „Die Eigenart des rumänischen Sprachgebietes und damit des ALR wird bedingt durch die soziale Einheitlichkeit der durchaus dominierenden landwirtschaftlichen Bevölkerung, durch den relativ kleinen Unterschied zwischen der Reichssprache und den Dialekten, durch die – an der Zentralromania gemessen – merkwürdige Gleichartigkeit der Mundarten” (Jaberg 1940: 51; traducere, după Cazacu-Todoran 1956, p. 188: „Particularitatea domeniului lingvistic dacoromân și implicit a ALR este condiționată de unitatea socială a populației dominant agricole, de relativ puțin pronunțata deosebire dintre limba națională și dialecte, de surprinzătoarea – în comparație cu Romania centrală – omogenitate a dialectelor”).

2.3.4. În ceea ce privește situația lingvistică a Basarabiei, la Tagliavini găsim o tratare extinsă a problemei, pornind de la statutul acestei provincii, înainte și, apoi, după anexarea, în 1812, a Moldovei de la est de Prut, ca și după re-anexarea ei după cel de al doilea război mondial, cu privire la politicile lingvistice ale imperiului țarist și ale U.R.S.S., inclusiv cu privire la „fundamentarea” lingvistică a așa-numitei „limbi moldovenești” (Tagliavini 1977: 286-289). Asupra unor probleme discutate de Tagliavini vom reveni (cf. § 4.3).

3. Reevaluări terminologice (derutante) privind statutul dacoromânei

3.1. „Carpatistica”. Statutul dacoromânei ca reprezentantă a latinității orientale, inclusiv statutul (real) al graiurilor moldovenești dintre Prut și Nistru, sunt, de fapt, anulate în cazul unei clasificări a dacoromânei, dar și a „limbii moldovenești” printre idiomurile de coloratură dialectală

„carpatică”. Rețeaua de puncte a operei intitulată *Общекарпатский Диалектический Атлас* („Atlasul dialectologic carpatic comun” /OKDA/, 7 volume apărute între anii 1998 – 2003), proiect înscris în domeniul de studii numit „carpatistică” (S.B. Bernștein) cuprinde localități din țările europene Polonia, fosta Cehoslovacie, Ungaria, Ucraina, Republica Moldova, fosta Iugoslavie, pentru care s-au făcut anchete ad-hoc. România este reprezentată pe bază de informații preluate din hărțile unor atlase publicate anterior la noi iar, semnificativ, Bulgaria este absentă (spații albe pe hărți), în pofida interesului, declarat, al inițiatorilor și autorilor întreprinderii, pentru „spațiul lingvistic *carpato-balcanic*”. De altfel, proiectul OKDA, inițiat de Comitetul Internațional al Slaviștilor și realizat sub conducerea acestui for, avea ca obiectiv (într-o formulare cel puțin ambiguă) „clarificarea rezultatelor esențiale ale procesului contactelor de durată dintre dialectele heterogene din spațiul carpatic, ce au avut ca efect numeroase similitudini în domeniul lexico-semantic în primul rând” (traducere după varianta în limba franceză a *Cuvântului înainte* la volumul introductiv, semnat de S.B. Bernștein, președintele Comitetului menționat; cf. 1987_OKDA_vstup.pdf.).

Excurs 4. În ceea ce ne privește, Academia Română a declinat participarea la alcătuirea OKDA, suspectând reprezentarea limbii române ca limbă „carpatică” cu preocupare vădită pentru supralicitarea prezenței elementelor slave din lexicul dacoromânesc, intuită ca sursă pentru deformări din punctul de vedere științific. Contacte cu institutele academice de profil din România au fost întreprinse, în 1973, de cercetătoarea sovietică Galina Klepikova (de la Institutul de Slavistică și Balcanistică al Academiei de Științe a U.R.S.S.), căreia nu i-a fost refuzată însă efectuarea de anchete proprii în România, ce au rămas la nivelul sondajelor.

3.2. Este posibil ca, astfel, să se fi procedat preventiv, spre a se evita o confuzie, cel puțin terminologică, printr-o separare *sui-generis* a dacoromânei de celelalte limbi romanice, ce se produsese, cumva, anterior, și prin plasarea acesteia în clasa „limbi balcanice” (concept cunoscut și sub numele de „Balkansprachbund”), cu puncte de vedere puse în discuție încă de B. Kopitar (1829), preluate și dezvoltate de Gustav Weigand (1925, 1928) și puse într-o nouă lumină de Kristian Sandfeld, care se ocupă de „lingvistica balcanică” (1930). Este o asociere, originală, dar temerară (și după aprecierile altora), a unor limbi neînrudite (româna, greaca, albaneza, bulgara), dar prezentând anumite trăsături comune, asupra căreia nu stăruim și datorită faptului că nu se referă, esențial, la structuri dialectale ale dacoromânei. Printre cei care au studiat și, prin aprofundarea analizei unor fapte, au limitat importanța conceptului a fost și Eugen Coșeriu,

acuzând, în diverse cazuri, clasificarea drept „balcanisme” a unor „romanisme”, fenomene lexicale și semantice explicabile prin latina orientală, unele ducând la vechea greacă (Coșeriu 1982: *passim*; cf. Dumistrăcel-Hreapcă 2018: § 3.1.2).

4. Negarea unității lingvistice a dacoromânei, având eventuale reflexe, chiar indirecte, în ceea ce privește însuși profilul statal al României, a fost agresiv formulată în legătură cu atribuirea unui nivel de „limbă (literară)” graiurilor românești de la est de Prut și de Nistru, mai ales în diverse etape ale politicii (și poliției) lingvistice de după instituirea unui stat (federativ) moldovean din componența U.R.S.S. Ne vom referi doar la câteva aspecte, concludente, ale punerii în aplicare a politicii respective, în completarea celor trecute deja în revistă în Tagliavini 1977 (cf., *supra*, § 2.3.3).

4.1. Diversiunea separării unei părți din subdialectul moldovenesc ca „limbă” propriu-zisă a început, de fapt, sub imperiul țarist, în perioada 1905-1917. Lucrurile au căpătat o cu totul altă turnură în 1924, după crearea R.A.S.S. Moldovenești, având ca limbă oficială „limba moldovenească”, forjată după norme, în special cele fonetice, stabilite pe baza graiurilor vorbite în Transnistria, iar, din punctul de vedere al lexicului, cu multe elemente rusești și ucrainene. Un teoretician local, Leonid Madan, afirma, în 1926, că:

„Limba moldovenească, în care grăiești amu norodu moldovenesc, este limbî sînistătătoari, diosăghitî di limba romînească, și sî diosăghești și de limba tuturor cărțîlor moldovenești tipăriti pînă la organizarea RASSM” (Bahнару 2016: 14).

În terminologia „științifică” a acestei limbi se foloseau de preferință calcurile, după model rusesc; de exemplu, într-un manual de zoologie de la Tiraspol, „cefalopodele” erau cunoscute sub numele de *capochișioarniși*, iar „gasteropodele” *pînticochișioarniși*. Vasile Bahнару (2016: 14, 16) citează exemple cum sunt următoarele: „aeroplanul” era *sîngurzburător*, „barometrul” *aeromăsurător*, „declinarea” *aplecare*, „pluralul” *multuratec* etc.

Trecem peste nuanțări din etapele ce au urmat după 1944, pentru a aminti doar luări de poziție intervenite după 1989 - adoptarea alfabetului latin, 1991 - *româna* proclamată „limbă oficială”, dar, după 1994, revenirea la denumirea „limbă moldovenească”, cu eschive semioficiale și editoriale de tipul „limba maternă” sau „materna” (de exemplu, s-au publicat manuale și culegeri de exerciții cu titlul „Materna în școală”).

4.2. În pofida caracterului extrem de selectiv al acestei prezentări, trebuie să amintim un moment semnificativ al imixtiunii (brutale) a

politicului în practica lingvistică. În anul 2003 apare un *Dicționar moldovenesc-românesc*, al lui Vasile Stati. Câteva cuvinte și definiții din această parodie lexicografică ne scutesc de comentarii (în lista ce urmează pe prima poziție se află cuvântul pretins *moldovenesc*, iar pe a doua corespondentul *românesc*):

„*catrintă* – sort de lână ce poartă țărancele ca fustă deasupra cămășii; *fotă dublă*; *erbiu* – verde-saturat; *etac* – iatac; *franzelă* – bulcă; *gîscoi* – gînsac; *încă* – mai ales; *lighean* – albie de tablă pentru spălat rufe; *priseagă* – prisacă; *turmă* – mulțime (de furnici); *zarnacadea* – narcisă”.

Excurs 5. Am fi renunțat la evocarea acestei vădite aberații, a unui neprofesionist, însă, recent, la al 51-lea Simposion al Atlasului Limbilor Europei (Baia Mare, 27 iunie – 1 iulie 2018), pe marginea comunicării noastre (în colaborare cu Luminița Botoșineanu), *Dialectologie et géographie linguistique concernant le parlars roumains en Moldavie et Bucovine / Dialectology and Geolinguistics of Romanian Sub-dialect spoken in Moldova and Bucovina*, trecând în revistă fapte de natura celor analizate și în textul de față, o lingvistă din delegația rusă, Natasha Donadze, a susținut că, deși situația graiurilor populare constituie un aspect aparte, totuși, în Republica Moldova, ar exista o limbă moldovenească oficială „funcțională”, deosebită de limba română literară. Cum stau lucrurile și în această privință, ne-o dovedește chiar încercarea lui Vasile Stati de a-și argumenta punctele de vedere folosind limba „moldovenească” (firește!) în prefața dicționarului său, intitulată „Expunere de motive” (cităm după ediția din 2003, cu precizarea că nu ne propunem critica afirmațiilor):

„Limba moldovenească dispune de aceleași caracteristici pe care le au multe idiomuri vorbite de diferite popoare: originea, structura gramaticală, fondul lexical de bază comun; iar în temeiul acestor realități – înrudire pînă la gradul de «reciproc inteligibile». Deosebirea esențială, principală și definitorie a idiomurilor din atare contexte, inclusiv a limbii moldovenești din ramura lingvistică romanică de răsărit, este că ele au lingvonime (glotonime) diferite. Astfel, tipul oriental de vorbire romanică a dat naștere la denumirile de limbă (lingvonime): *moldovenească*, *vlahă*, *valahă* (*românească*), *dalmată* (dispărută)” (p. 3). Sau: „În pofida legislației internaționale privind drepturile popoarelor, relațiile între state, în pofida bunului simț, judecînd nu numai după declarații, ci și după fapte, antimoldovenismul a devenit, pare-se, doctrină ideologico-științifică oficială a statului românesc” (p. 9).

Astfel de mostre dintr-un registru al limbii oficiale moldovenești, „funcționale”, ne scutesc, de asemenea, de orice comentarii.

4.3. Referindu-se la practicile de „purificare lingvistică” la care recurgeau autoritățile de la Chișinău (susținute și astăzi în împrejurări de tipul celor prezentate *supra*, § 4.2), susținînd ideea existenței unei „limbi moldovenești”, Eugeniu Coșeriu, în cadrul conferinței științifice *Unitatea limbii române - cu privire specială la Basarabia și Bucovina* :

https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Coșeriu - cite note-4, a reiterat opinia, pe care a susținut-o mereu, că

„A promova sub orice formă o limbă moldovenească, deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică. Din punct de vedere istoric și practic este o absurditate, o utopie și, din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural” (Coșeriu 1994^b; cf. și Coșeriu 2002).

Pentru lumea științifică occidentală, dincolo de limitarea cronologică (de actualitate) și de politică (sau, de fapt, de poliție) lingvistică locală, poziția romanică a dacoromânei a fost, cu autoritatea competenței, la nivelul responsabilității epistemice, abordată de un Alf Lombard, ocupându-se de „normarea” limbii române (Lombard 1956/1959), de Carlo Tagliavini, anterior *Originilor*, reacționând chiar față de teza existenței unei limbi literare moldovenești (Tagliavini 1956/1959) sau, cel mai cuprinzător, de Klaus Heitmann, referindu-se și la literatura moldovenească (Heitmann 1956).

4.4. Poziția dialectologilor de la Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova

4.4.1. Luăm în considerație, preponderent, puncte de vedere venind de la specialiști dialectologi, chiar din perspectiva geografiei lingvistice. Astfel, s-a continuat publicarea materialelor prelevate pe teren în cadrul proiectului intitulat *Atlasul lingvistic moldovenesc* (ALM), din care au apărut, între 1968-1973, un număr de patru volume. Dar, date fiind și evenimentele la care ne-am referit deja (cf. § 4.1), specialiștii de la Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Moldovei au reevaluat întreprinderea lor de valorificare din perspectiva geografiei lingvistice regionale dacoromânești a epocii, încadrând volumele publicate începând din 1993, în seria „Atlasul lingvistic român, pe regiuni”, cu următorul titlu: *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria*, de la vol. I, 1993, până la vol. IV, 2002-2003, realizate direct de Vasile Pavel, respectiv avându-l pe acesta în calitate de redactor coordonator.

4.4.2. Semnificația noului titlu a fost prezentată prin proiecție de apartenență genealogică dialectală și din perspectiva practicilor cartografierii lingvistice. Selectăm câteva idei și enunțuri ilustrative, din cuvântul înainte la volumul I din *ALRR.Bas.Bucov.Trans.* (sigla atlasului) semnat de Vasile Pavel. Mai întâi, se observă că vechea denumire, „Atlasul lingvistic moldovenesc” era improprie, deoarece rețeaua de puncte de anchetă cuprinde și localități din așa-numita „Transcarpatie”, din Ucraina, în care se vorbesc graiuri aparținând subdialectului *maramureșean* (având

răspândire teritorială preponderentă în *Maramureș*, provincie istorică românească). Dar, chiar trecând peste aceasta, prin determinantul *moldovenesc*, din titlu, creându-se opoziția cu *român* (din titulatura „Atlas lingvistic”), se producea și legitimarea „limbii *moldovenești*” (Pavel 1993: 6). Prin noul titlu (un atlas al graiurilor din Basarabia, Bucovina de nord și din Transnistria), date fiind, de exemplu, atlasele graiurilor din Banat sau din Maramureș, se pune în evidență o realitate lingvistică: lucrarea „face parte din seria acestor atlase regionale”, complementaritate care, de altfel, ține de filiația chestionarelor utilizate în anchete, de sistemul de transcriere fonetică adecvat limbii române, având obiectivul de a adânci cunoașterea „dacoromânei vorbite”, prin raportare la rețeaua de puncte a atlasului Weigand, a „Atlasului lingvistic român” etc. (*ibidem*, p. 7, 8).

4.4.3. Din această largă perspectivă, punctul de vedere al dialectologilor moldoveni de la Chișinău și opțiunea lor se verifică prin compararea hărților ALM și ALRR.Bas.Bucov.Trans. cu cele ale „Noului Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina” și, mai ales, prin racordarea firească a rezultatelor de pe hărțile atlaselor „moldovenești” la hărțile „Atlasului lingvistic român pe regiuni. Sinteză” (vol. I, 2005, vol. II, 2012). Complementaritatea „demonstrează, în ansamblu, unitatea limbii române, expresie a viabilității românismului pe întreg arealul romanic nord-dunărean” (Pavel 1993: 8). Și iată aplicarea acestei perspective atunci când graiurile *moldovenești* din nord-estul Republicii Moldova sunt analizate „în cadrul dialectului dacoromân”, cu evidențierea trăsăturilor comune ale acestora cu graiurile maramureșene, dar și cu graiuri moldovenești „insulare și marginale” (Spînu 2009: *passim*; vezi, la p. 116-117, o critică a punctului de vedere Udler, din lucrarea citată anterior).

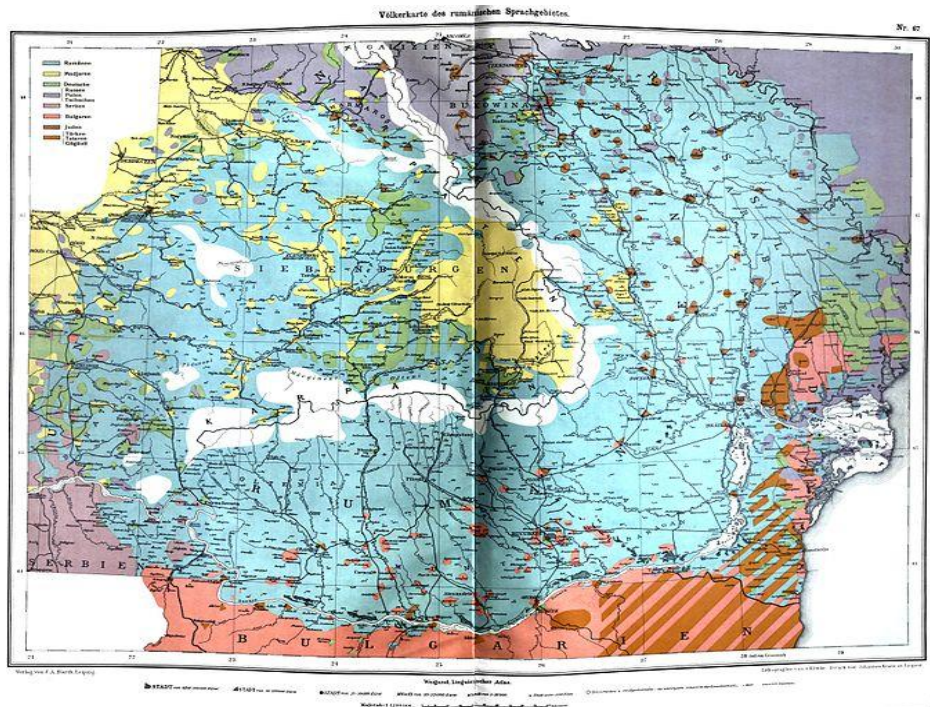
Excurs 6. Din perspectiva posibilelor implicații, să nu pierdem din vedere faptul că, în felul acesta, cu mijloace specifice, tehnice, este admisă, indirect, și unitatea teritorială dacoromânească, inclusiv din perspectiva realității unității statale. Nu este vorba de un program *ad-hoc*, dar faptul nu este de neglijat dacă ne raportăm la rolul hărții Weigand privind teritoriile de limbă română, la care ne referim în continuare.

5. Revenind la problema creării statelor naționale din Europa, în urma destrămării imperiilor austro-ungar și țarist, după hotărâri ale Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920) și prezentând doar esențialul, trebuie să amintim faptul că o condiționare lingvistică a noii entități statale se încadra în precepte privind existența unei tradiții culturale, a unei psihologii populare comunitare.

5.1. Acestor exigențe, delegația română le-a răspuns, documentar, prin prezentarea, printre altele, a lucrării, monumentale, a lui Iuliu Zanne,

„Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia” (10 volume, tipărite între 1895 - 1912), a colecției revistei „Convorbiri literare”, cu apariție începând din 1867, și a unei lucrări de geografie lingvistică a profesorului german Gustav Weigand, intitulată *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes* („herausgegeben auf Kosten der rumänischen Akademie in Bukarest von Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1909”). Din acest „Atlas lingvistic al teritoriului dacoromân”, a interesat, în mod deosebit, harta de încheiere (67), cu titlul *Völkerkarte des rumanischen Sprachgebietes* (așadar harta etnică a teritoriului lingvistic românesc), pe care o reproducem (**Harta 1**).

Harta 1

Pe harta lui Weigand apar marcate toate zonele locuite de români și în care se vorbește limba română (în care a făcut anchete Weigand) din arealul cuprins între Dunăre, sud-vestul Banatului românesc, câmpia Tisei, Carpații nordici, bazinul fluviului Nistru, respectiv reprezentând Dobrogea, fără a omite marcarea spațiilor din interior în care se vorbesc alte limbi (maghiara, dialecte germane, bulgara, ucraineana și turca; pentru prezentarea zonelor populate de alte etnii, cf. Coroliuc 2013: 319-320). Această hartă, folosită la Conferința de Pace de la Paris (cf. Arvinte 1992-

1993 A: 41) pare că ar fi fost... orientată din perspectiva trasării granițelor de sud-vest și de nord-vest ale României, în lipsa unor alte delimitări, anterioare, în zonele respective.

5.2. Este cunoscut rolul, deosebit, al geografului francez Emmanuel de Martonne (1873-1955), studios și bun cunoscător al spațiului carpatic, pentru trasarea granițelor României de după primul război mondial (și ale Poloniei, dar și ale statelor sud-dunărene), în calitate de expert al Comitetului de studii de pe lângă Conferința de Pace de la Paris. Este bine cunoscută harta sa consacrată arealului european la care ne-am referit, dar, pentru propunerile înaintate guvernului francez, în ceea ce privește România, harta Weigand a constituit un material documentar de prim rang.

5.3. Iată, așadar, un anumit tip de lucrare de geografie lingvistică, de interes primar dialectologic, care a venit în sprijinul cunoașterii unității naționale românești.

6. Cea mai importantă lucrare de același tip a constituit-o *Atlasul lingvistic român* (ALR), cu publicații începând din 1938, atlas pe care Sextil Pușcariu l-a proiectat având în vedere, însă, tocmai salvagardarea trăsăturilor specifice graiurilor populare românești, din perspectiva schimbărilor, la acest nivel, ce urmau să se petreacă datorită condițiilor aparte de manifestare a influenței limbii literare. Demersul științific a avut însă urmări mult mai complexe, unele neașteptate probabil, pe diferite planuri.

6.1. Iată prezentarea problemei la care ne-am referit:

„Prin întregirea României după marele război, limba noastră trecea printr-una din cele mai mari prefaceri din cursul întregii sale dezvoltări. Limba din Țara Veche și mai ales limba Capitalei pătrundea triumfătoare în provinciile nouă; ici și colo se petrecea și fenomenul invers: intrau în limbă cuvinte și expresii din Ardeal. Procesul acesta deosebit de interesant din punct de vedere lingvistic trebuia surprins în toiul desfășurării; în afară de aceea, limba trebuia fixată pe hărți înainte de a-și pierde cele mai interesante din provincialismele sale” (Pușcariu 1938: 7-8; pentru o proiecție de ansamblu, cf. Dumistrăcel 1978: 34-36).

Anchetele pentru *Atlasul lingvistic român I* (seria Sever Pop) și *Atlasul lingvistic român II* (seria Petrovici) s-au desfășurat între anii 1929 - 1938, rețeaua ALR I cuprinzând 301 puncte de anchetă (a căror dispunere apare pe **Harta 2**), iar cea a ALR II 85 de puncte.

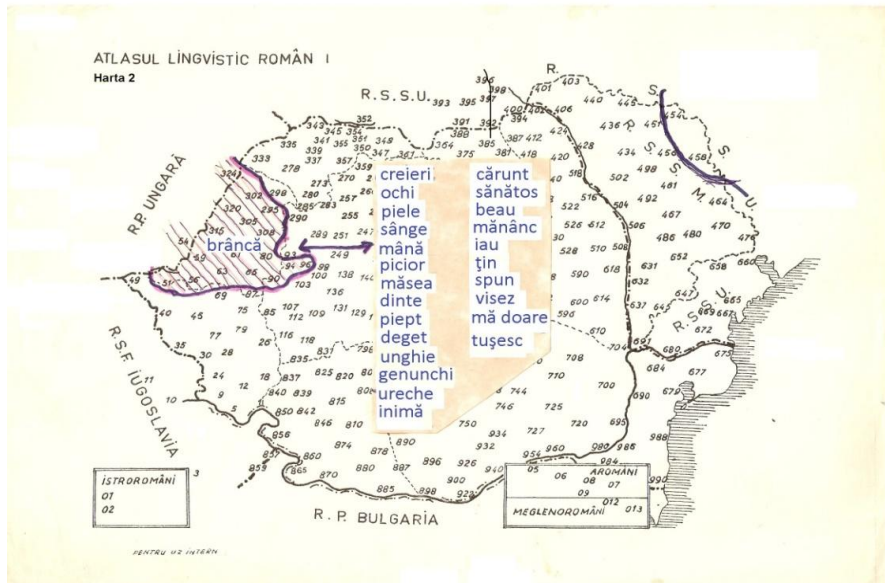
6.2. Dar, dincolo de cunoașterea specificului graiurilor limbii române (din punct de vedere fonetic, gramatical și lexical), u n i t a t e a, deosebită, a dacoromânei, prin comparație cu alte limbi romanice (cf. Dumistrăcel

1978: 28-35; vezi și, *supra*, *Excurs 3* și § 2.3.3), a fost pusă în evidență de hărțile ALR și în ceea ce privește vocabularul unor domenii onomasiologice cum sunt, în special, cele care fac obiectul volumului Pop 1938 (*Părțile corpului omenesc*), respectiv al primei părți din volumul Petrovici 1940 (*Corpul omenesc, boale /și termeni înrudiți/*). Evident, în cele ce urmează nu vrem să trecem cu vederea existența, mai ales în ceea ce privește lexicul, a diverse deosebiri pe terenul dacoromânei, dar cercetarea obiectivă impune prezentarea specificului și a efectelor, pe ansamblu, a acestor deosebiri, cu referire, mai întâi, la cele străvechi, pornind de la teoria „valurilor” de „re-romanizare” a teritoriului dacoromânesc, formulată de Alexandru Philippide, lingvist ieșean ce are în vedere un dialect „sudic”, cuprinzând graiurile din Muntenia – Oltenia, sudul Transilvaniei și sudul Dobrogei, și altul nordic, reprezentând graiurile din Banat, Crișana, partea de nord a Transilvaniei, din Maramureș, Bucovina și din Moldova-Basarabia, pentru ca, apoi, să dăm curs prezentării semnificației altor diferențe, inclusiv ale celor dintre subdiviziuni caracteristice celor două areale.

Excurs 7. Mai întâi, o punere în gardă liminară: punctul de vedere Philippide privind structura dialectală a dacoromânei (după *Originea românilor*, I-II, 1923-1928) acceptat, principial, de alți lingviști (printre care semnificativă este poziția lui Em. Vasiliu 1968) a făcut obiectul unor contestații din perspectiva apărării „continuității” și a „priorității” teritoriale a românilor în spațiul geografic actual al României, dintre care numeroase alături cu esența tezei Philippide. Pentru Philippide, peste teritorii (restrânse) de continuitate din fosta Dacie, românii din sudul Dunării s-au deplasat spre nordul fluviului de la începutul secolului al VII-lea până în prima jumătate a celui de al XIII-lea. De altfel, trebuie să precizăm faptul că, pentru analiza evoluției istorice și a structurii dialectale a limbii române, Philippide a utilizat și informații din studiile lui Weigand asupra dialectelor din sudul Dunării, ca și rezultatele anchetelor acestuia de pe teritoriul dacoromânesc, publicate inițial în diferite volume din „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache /Rumänisches Seminar/ zu Leipzig”, între anii 1896 și 1902, și, apoi, în *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes* – aspectele fonetice (cf. Dumistrăcel 2009^b: 33-34). Pentru o prezentare generală a teoriei fondatorului „școlii lingvistice de la Iași”, cf. Arvinte 2006: *passim*).

6.2.1. Mai întâi, unitatea dacoromânei pusă în lumină de hărțile ALR. Ne limităm doar la situația lexicului privitor la domenii la care ne-am referit anterior, cu extensie asupra altor termeni din vocabularul uzual, aparținând fondului lexical de bază. Pe diferite hărți din ALR I, în toate cele 301 puncte de anchetă s-au înregistrat exclusiv (așadar nu există sinonime pentru) termeni cum sunt *creieri*, *ochi*, *piele*, *sânge*, *picioar*, *măsea*, *dinte*, *piept*,

deget, unghie, genunchi, ureche, inimă; cărunț, sănătos; beau, mănânc, iau, țin, spun, visez; mă doare, tușesc.

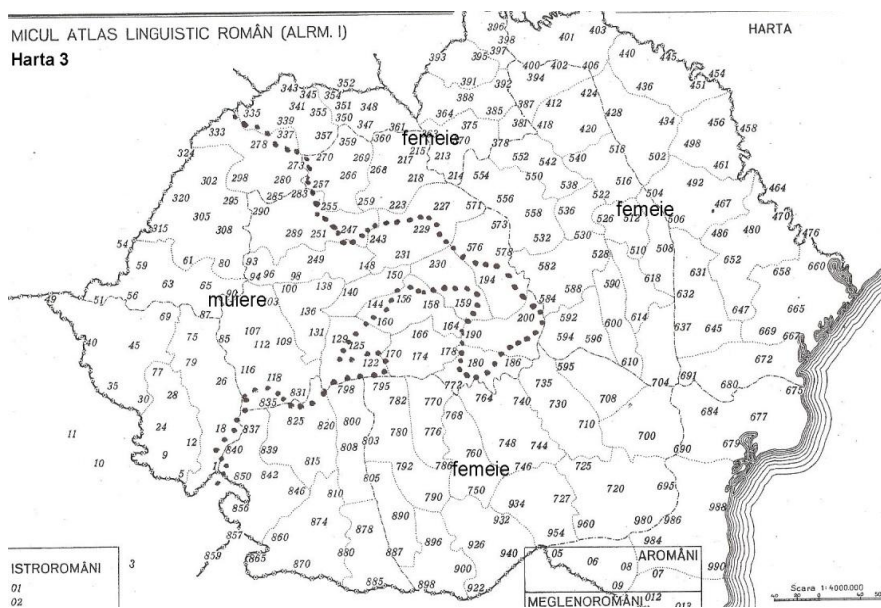
Harta 2

Excurs 8. Observații generale: pe hărțile respective, dar și pe cele care urmează, graiurile din Moldova dintre Prut și Nistru se încadrează perfect în arealul dacoromânesc. Pe de altă parte, conturul cartografic al dacoromânei coincide cu ariile marcate de Weigand pentru ceea ce lingvistul german a numit „dacorumänische Sprachgebiete” (vezi, *infra*, și **Hărțile 2, 3, 4**, pentru aceleași situații). Nu stăruim asupra originii și semnificației cuvintelor la care ne referim aici; am consultat (și pot fi consultate) seriile DA (1913-1940) și DLR (1965-2010) ale *Dicționarului limbii române* al Academiei Române. Am încercat să aprofundăm explicațiile etimologice și semantica unor termeni de substrat în cuprinsul articolelor Dumistrăcel 1989^a, Dumistrăcel 1989^b, Dumistrăcel 1991, Dumistrăcel 1995^a.

6.2.2. Față de cele afirmate anterior, selectăm excepții caracteristice.

a) Complementar ariei majoritare *mână*, în cea mai mare parte a Crișanei s-a notat termenul *brâncă*, cu sensul ‘mână’, ca uz arhaic, o relicvă față de utilizarea generală mai veche a termenului cu același sens în dacoromână, dovedită de păstrarea substantivului în expresiile *a da brânci*, *a cădea în brânci* și chiar de circulația generală a verbului (a) *îmbrânci*. Pe **Harta 2**, am reprezentat circulația generală în graiurile limbii române a termenilor enumerați mai sus, la care am putea adăuga numeroși alții.

b) Același statut cu *brâncă* are termenul, de origine latină *muiere* (cf., *supra*, § 2.1), folosit încă în anii anchetelor pentru ALR într-o arie tot vestică, dar mai extinsă în raport cu *brâncă*, spre a numi aceeași noțiune pentru care în restul teritoriului dacoromânesc s-a notat termenul (tot de origine latină) *femeie* (sinonimul regional *boreasă*, notat în graiurile din câteva localități din centrul Transilvaniei, nu este semnificativ pentru discuția de față); cf. **Harta 3**.

7. Indiferent dacă acceptăm sau nu punctul de vedere Philippide privind, să-i zicem, „re-romanizarea” teritoriului dacoromânei („re-imigrare” la Tagliavini), inclusiv explicațiile lingvistului ieșean privind popularea părții nordice a actualei Români printr-un „val banato-transcarpatin”, iar a părții sudice prin „valul transdunărean”, numeroase hărți din atlasele lingvistice românești prezintă o repartizare bipartită de această factură. Ariile lexicale (în primul rând) nordice deosebite de cele sudice opun termeni de mai multe categorii de origini, mai întâi de tipul *latină* vs. *latină*; *latină* vs. *autohtonă*, iar, apoi, *latină* vs. *slavă*, și, într-o situație aparte din punctul de vedere al istoriei limbii române, ariile de opoziție *latină* vs. *maghiară*. Acest tip general de distribuție teritorială a făcut obiectul unei secțiuni din studiul nostru consacrat specificului dialectal al dacoromânei din perspectivă romanică (Dumistrăcel -Hreapcă 2009^a), după care selectăm exemplele din secțiunile ce urmează. Menționăm că, în

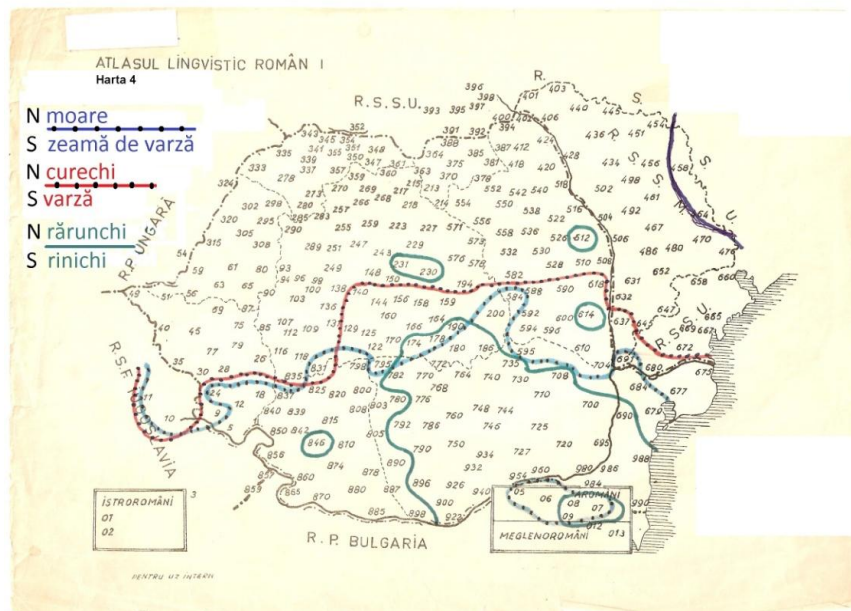
continuare, prezentăm doar exemplificări ale cazurilor puse în discuție și că referințele privind variația diatopică au în vedere situația din graiuri din perioada anchetelor pentru ALR.

Excurs 9. Pentru paralelisme ale unor cuvinte de proveniență autohtonă cu elemente de origine latină, având, așadar, aceeași repartiție teritorială, bipartită, cf., *infra*, § 7.2, cu trimitere la un studiu referitor la semnificația arilor regionale ale unor elemente autohtone din vocabularul limbii române (Dumistrăcel 1989^a).

7.1. Există opoziția, de complementaritate, dintre aria nordică dacoromânească (N) și cea sudică (S) pentru elemente (forme) diferite de origine latină (în ambele arii), cum sunt, printre altele

- curechi* (N) vs. *varză* (S);
- moare* (N) vs. *zeamă de varză* (S);
- rărunchi* (N) vs. *rinichi* (S);
- genunchi* (N) vs. *g(h)enuchi* (S),
- mănunchi* (N) vs. *mănuchi* (S),

opoziiți reprezentate pe **Harta 4** (mai puțin pentru *genunchi* - *g(h)enuchi* și *mănunchi* - *mănuchi*), hartă redactată, ca și în cazul unora ce urmează, pornind de la viziunea și reprezentări grafice de la Pușcariu 1936, Pușcariu 1940 și Cazacu-Todoran 1965.

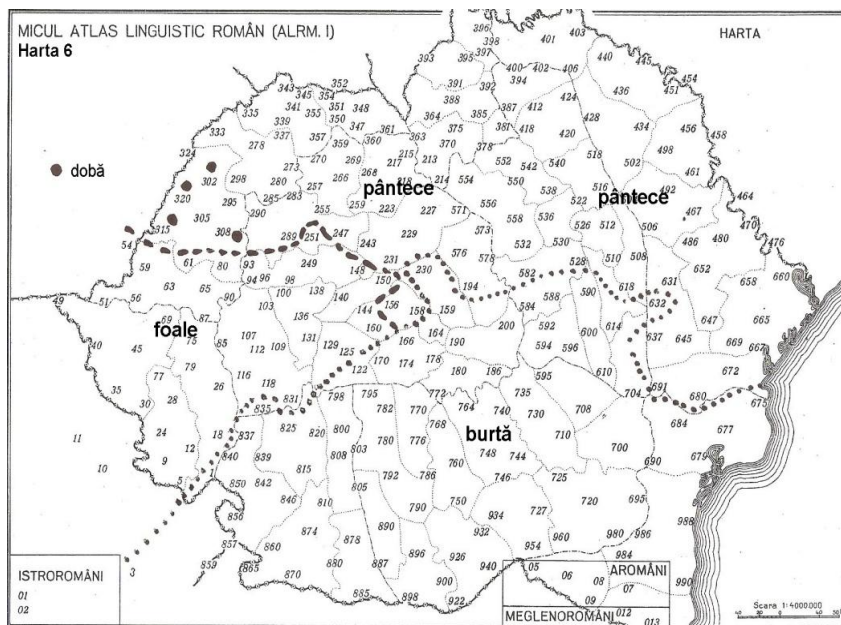
Harta 4

7.2. Opoziția aceluiași arii, pentru elemente de origine latină (N), față de elemente din fondul autohton (S) poate fi ilustrată prin cazurile reprezentate pe **Hărțile 5 și 6**:

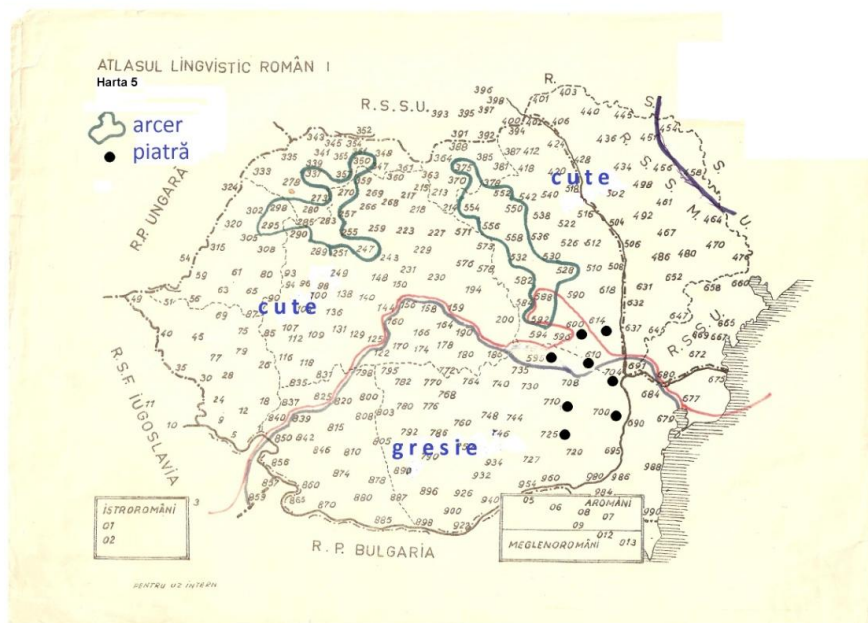
pântece (pâncete), foale (N) vs. *burtă* (S);

cute (N) vs. *gresie* (S), cu interferările *arcer și piatră* (ne semnificative tematic).

Excurs 10. Aceluiași grup îi poate fi adăugată, cu mai puțină pregnanță documentară, opoziția dintre *june* 'mire', de origine latină, dintr-o arie nord-vestică restrânsă, și termenul, curent în aria sudică, *ginere* (și, pe terenul limbii române, *ginerică*) cu sensul 'mire'; termenul *ginere* este de origine latină, dar sensul cu care este întrebuințat în graiurile sudice este prezentat drept rezultatul unui calc după un termen tracic, având dubla semnificație /a/ 'nume purtat de soțul unei femei în raport cu părinții acesteia' (singura semnificație a termenului *ginere* în aria nordică și a etimonului acestui termen, lat. *gener*) și /b/ 'nume purtat de bărbat în ziua sau în preajma căsătoriei sale'. Un cadru general, probabil ca influență tracică: ambele semnificații citate mai sus sunt notate și pentru albanezul *devder*, neogrecescul *γαμβρός* și bulgărescul *zet*, descendenți, ca și lat. *gener*, ai unui radical indo-european *ǵem(e)-* 'a se căsători', cu referire la înrudirea prin alianță; derivatele din limbi indo-europene au fost interpretate, paralel, ca reflectare a „matriarhatului” (cf. Dumistrăcel 1995: 323, cu trimitere la Walde-Pokorny 1973 (1930): 574-575).

Harta 5

Harta 6

7.3. Opoziția celor două arii în discuție poate fi constatată și în ceea ce privește elemente aparținând stratului (latin) al limbii române în raport cu elemente ale adstratului slav, acestea din urmă fiind dublete ale termenilor de origine latină atât în aria sudică (sl¹), cât și în cea nordică (sl²):

- sl¹ *sudoare* (N) vs. (în)*nădușeală* (S);
- nea* (N, deja într-o arie limitată) vs. *zăpadă* (S);
- coardă* (N) vs. *strună* (S)
- sl² *ciolan* (N) vs. *os* (S).

8. Din perspectiva istoriei limbii române o problemă aparte o reprezintă elementul de substrat, respectiv, prezența, în vocabularul dacoromânei, a cuvintelor din dialecte ale limbii traco-dacilor, aflați în stadiul societății tribale, problemă pe care am abordat-o în special în studiul consacrat semnificației ariilor regionale (lexicale și semantice) ale unor elemente autohtone din vocabularul limbii române (Dumistrăcel 1989^a), de la care pornim, în general, pentru discuțiile care urmează:

8.1. Dacă, în primul rând, cunoașterea diferitelor situații în care se află, în arealul nordic și în cel sudic al dacoromânei, cuvintele de origine latină ar constitui o condiție suficientă pentru a admite teoria „valurilor” a

lui Philippide, situația se complică, măcar parțial și aparent, dacă ne referim la tabloul de ansamblu al termenilor moșteniți din substrat.

8.1.2. Am constatat deja opoziția cu elemente de origine latină în cazurile *burtă* și *gresie*, ambele specifice arealului sudic (cf., *supra*, § 7.2). Tot arealului sudic, după cercetări particulare (B.P. Hasdeu, Al. Rosetti, I.I. Russu, I. Fischer, sintetizate în articolul nostru citat anterior), îi aparțin termeni cum sunt *barză* (în N *cocostârc*, creație pe terenul limbii române), *ghionoaie* (în N *ciocănitoare*, de asemenea creație pe terenul limbii române, de pus în relație însă cu circulația termenilor *cioc* vs. *plisc*), *ghiujuj/ghij*, față de *vâj*, în Transilvania, opoziție discutată încă de Hasdeu etc.

8.1.3. Arealul nordic se caracterizează, lexical, în special prin prezența lui *mire*, cu sensul nume purtat de bărbat în ziua nunții sale, termen devenit literar, și, din alt punct de vedere, prin accepțiunile aparte ale cuvintelor la care ne referim în secțiunea următoare.

8.2. Există, totuși, ca și în cazul cuvintelor de origine latină, termeni comuni atât arealului nordic, cât și celui sudic: *abur*, *buză*, *copac*, *ghimpe*, *mugure*, *pârâu*, *vatră* etc., când ne confruntăm cu o situație comparabilă cu folosirea, pe tot teritoriul dacoromânesc, a termenilor de origine latină din seria *creieri* → *tușesc*, înfățișată pe **Harta 2** (*supra*, § 6.2.1). Pe de altă parte, există cazuri în care se constată sensuri diferite, în arealul nordic, față de cel sudic, al aceluiași cuvânt de substrat; în această situație se află, de exemplu, termenii *argea* (cf. Dumistrăcel 1989^b: *passim*, la care trimit Sala-Ionescu Ruxăndoiu 2018: 314), dar și (a) *ciupi*, *baltă*, *gușă* sau *rânză* (cf. Dumistrăcel 1989^a: *passim*),

8.3. Importanța aparte a elementelor autohtone privind discuția de față constă în faptul că, existând grupuri de graiuri din aria sudică, respectiv de grupuri de graiuri din aria nordică al căror vocabular se individualizează prin anumite elemente de substrat (lexic, semantică), putem admite că respectivele areale, străvechi, reprezintă mărturii ale continuității populațiilor romanizate pe teritoriul locuit de vechii geto-daci la nord de Dunăre (punctul nostru de vedere fiind acceptat în Sala-Ionescu-Ruxăndoiu 2018: 298-299). Ideea în discuție este întărită de existența, paralelă, a arealelor nordic și sudic ce se caracterizează prin elemente specifice de origine latină. Așadar, putem admite că peste aceste vechi areale s-au putut suprapune graiuri din sudul Dunării, ca rezultat al celor două „valuri” de reemigrare intuite și argumentate de A. Philippide. Acceptând mărturia acestei dinamici (lingvistice) a etnogenezei și admițând continuitatea populației romanizate pe teritoriul carpato-dunărean, în sprijinul interpretării în discuție putem invoca, de asemenea, existența și păstrarea, peste evenimentele de după părăsirea Daciei sub împăratul

Aurelian, dar, pe cursul inferior al Dunării, și în epoca împăratului Constantin cel Mare, a unui anumit statut al acelor „zone nucleu de romanizare” („Kerngebiete”) la care s-au referit Ernst Gamillscheg și Günter Reichenkron, invocate apoi de Emil Petrovici (cf. Arvinte 2003: passim).

Excurs 11. Rolul, important, al atlaselor lingvistice românești pentru cunoașterea istoriei limbii trece de problemele limbii române; o dovedesc, printre altele studiile lingvistului german Günter Reichenkron, asupra semnificației ALR pentru cunoașterea istoriei limbilor slave (Reichenkron 1940^a), respectiv pentru lingvistica maghiară și turcă (Reichenkron 1940^b).

9. Pentru ansamblul discuției cu privire la „unitatea” limbii române, pornind de la raportarea la cele două „dialecte” ale idiomului romanic nord-dunărean (după Philippide), trebuie să punem în discuție problema împrumuturilor lexicale din dacoromână, începând chiar cu primul mileniu al erei noastre, dar la diferite niveluri, problemă care se pune cu acuitate.

9.1. Mai întâi, observăm opoziția bipartită ce a făcut obiectul unor secțiuni anterioare, în ceea ce privește influența unui strat lexical nou din vocabularul limbii române, cel al limbii maghiare. Semnalăm această opoziție pentru elemente de origine latină din arealul sudic în raport cu împrumuturi din maghiară în arealul nordic, ca una dintre cele mai vechi influențe de contact, în aria nordică, cu populații vorbind alte limbi, stabilite pe teritoriul dacoromânei:

mai (N) vs. *ficat* (S);

(a) *sudui* (*suduitură*, *sudalmă*; N) vs. (a) *înjura* (*înjurătură*; S).

9.2. După ce, pe baza materialului ilustrativ din secțiunile precedente, prezentând opozițiile termenilor discutați, am ilustrat existența celor două arii complementare ale dacoromânei pentru perioada formării acesteia, în secțiunea prezentă încercăm schișarea unei anumite funcționalități lingvistice pentru aria nordică. În spațiul caracterizat deja prin anumite trăsături lingvistice, deosebite de cele din sud, trebuie să avem în vedere mișcarea unor populații care au avut contact direct cu vorbitorii limbii maghiare pentru a explica propagarea împrumuturilor din această limbă până la limitele estice ale arealului nordic al dacoromânei. De aici, putem trage anumite concluzii.

10. Ca observații de retrospectivă imediată, suntem obligați față de cititori, în primul rând, să precizăm faptul că, în toate aprecierile noastre, avem în vedere un principiu coșerian, aplicabil la problema

împrumuturilor ce caracterizează profilul limbii române, anume primatul istoriei, cu aplicație directă și la această analiză ocazionată de centenarul României Mari; ne referim la fraza de încheiere a studiului „Vom Primat der Geschichte”, ce rezumă un punct de vedere al lui Hermann Paul, din *Principiile de istoria limbii*: „Sprachwissenschaft ist tatsächlich Sprachgeschichte”: însăși simpla descriere a limbii, chiar dacă nu este decât o istorie parțială și provizorie (Coseriu 1980: 145).

10.1. În această ordine de idei, avem în vedere, în primul rând, o precizare tehnică pentru care trimitem la Louis Deroy, indoeuropenist, autorul celei mai importante monografii dedicate împrumutului lingvistic. Acest specialist a făcut observația că, în mod curent, când se vorbește de împrumuturi, trimiterile sunt la lexic, deși numeroase alte secțiuni ale limbii pot fi luate în discuție din acest punct de vedere: sunete, accentuarea, trăsături morfologice, sensuri, construcții sintactice (Deroy 1956: 17). De fapt, în afara faptului că, invocând acest fapt, am încercat să ne punem la adăpost față de obiecții de viziune perfecționistă, îi suntem îndatorați lui Deroy pentru o caracterizare (aparent) surprinzătoare a limbii române, ca fiind un „paradis al împrumutului”, ce ar putea submina caracterizarea acesteia drept „unitară”, dar importantă și întrucât autorul explică această bogăție prin condițiile geografice și istorice în care au trăit vorbitorii români: vecinătatea cu vorbitorii unor limbi slave, contactul cu limba maghiară, turcă și cu greaca, așadar prin împrejurări de ordin istoric și geopolitic:

„Certaines langues sont des paradis de l'emprunt. On voudrait pouvoir s'attarder, par exemple, au roumain, qui doit à son *histoire* et à sa *situation géographique* particulière tant d'éléments slaves, hongrois, turcs et grecs” (Deroy 1956: 67).

Autorul se referă, apoi, pentru limba literară, la împrumuturile din franceză; printre neologismele citate: *curaj*, *egoism*, *funcționar*, *milionar*, *pension*, *prințesă*, *salon*, *simplu*, *soldat*, *toaletă* „et une foule d'autres gallicismes”.

10.2. Astfel, diversificarea lexicală a limbii române este un efect al evoluției sale istorice mai ales în epoca modernă, iar acest aspect a fost pus în lumină de o descriere istorică rațională, plasată chiar sub semnul geografiei lingvistice. Ne referim la un studiu al lui L. Gáldi consacrat unor probleme de geografie lingvistică pentru română în secolul al XVII-lea. În ceea ce privește lexicul dacoromânei în epoca de referință, lingvistul maghiar demonstrează că există influențe lingvistice regionale de două categorii, una *culturală* propriu-zisă, iar alta privind *cultura materială*. Dacă pentru Principate influența la nivel cultural o reprezintă limba neogreacă, pentru Banat, Crișana, Transilvania și Maramureș influența respectivă o

constituie, la același nivel, latina savantă, prin filiera limbii germane. Paralel, principalele împrumuturi numind noutățile în ceea ce privește cultura materială sunt, pentru limba din Principate, de origine turcă, iar pentru limba română din provinciile de la nord și de la vest de Carpați sunt de origine maghiară (Gáldi 1938). Un exemplu: *catifea* (< tc. *katifâ*), față de *barșon* (< magh. *bársony*; o prezentare a studiului la Ciureanu 1940-1941).

10.3. Discutarea acestei probleme impune, așadar, o distincție principială, ținând seama de cele două aspecte puse în evidență și de L. Gáldi: influențe culturale, în sens larg, asupra limbii literare, și influențele la nivelul vorbirii comune, prin contactul românilor cu vorbitorii altor limbi.

10.3.1. În ceea ce privește primul aspect, trebuie să observăm că limba română (literară), în diferite faze ale evoluției sale, a cunoscut mai multe influențe străine, care s-au succedat, iar din produsul acestora, cu timpul, în limba literară s-au păstrat un număr în general redus de urme, diferit însă de la caz la caz. Au fost pe larg discutate, în timp, efectele slavonismului cultural, apoi, influența neogrecă, cea a limbii franceze, ultima cu rezultate ce au putut fi apreciate, în special prin eliminarea excesului de grecisme, în Țara Veche, și de germanisme, în spațiul transilvan, ca o „re-romanizare” (sau „re-latinizare”) a limbii române, după cum, în prezent, este remarcabil împrumutul de anglicisme. Trecând peste momentele de „criză” lingvistică (puseuri de utilizare a grecismelor sau a franțuzismelor, în Principate, a rusismelor, în Basarabia, a germanismelor, în spațiul lingvistic transilvănean), astfel de prezențe diastratice, ca să nu mai vorbim de cele diatopice, fluctuante și trecătoare, nu au avut urmări de slăbire a unității de bază a limbii române.

Excurs 12. O analiză aplicată, pe baza anchetelor pentru ALR, privind ieșirea din uz a termenilor administrativi de origine străină chiar pentru epoca de imediat de după întregirea României Mari, a întreprins Sever Pop, care, în anii 1929-1933, constata, printre altele, înlocuirea, în zona transilvăneană, prin termenul *județ*, a unor germanisme sau maghiarisme de tipul *comitat* (germ. *Komitat*), *bețarc* (germ. *Bezirk*), *varmeghe* (magh. *vármegye*), după cum neologismul *prefect* înlocuia nu doar regionalismele *șpan* și *fișpan* de origine maghiară (*span*, *fő-ispán*) din Transilvania, împrumuturile rusești *zemski nacialnic* sau *voiski nacialnic* din graiurile din Basarabia, dar, în Bucovina, și termenul „tehnic” *căpitan* cu sensul special aici în discuție, ca și arhaismul *ispravnic*, în Basarabia. În afară de termenii din acest domeniu (cf. și *pretor*, față de *solgăbirău*), alte neologisme luau locul regionalismelor devenite inactuale comunicativ: *farmacie* (- *potică*), *gară* (- *stație*), *poliță* (- *vecsăl*, *valtău*), „a da *faliment* (- a *bucta*), *ziar*, *gazetă* (- *uișag*, *țăitung*). Dar nu este vorba numai de neologisme; termenul „regățean” *chibrit* (de origine turcească) înlocuiește o

serie întreagă de germanisme și maghiarisme de tipul *moșâni*, *ghiufe*, *șvebele*, *răpelturi*, *ținhelțuri*, *șălitre*, din graiurile provinciilor de la nord și de la est de Carpați, respectiv înlocuiește pe *țâbric* din Bucovina și pe *sărnice* din Basarabia (Pop 1934: passim).

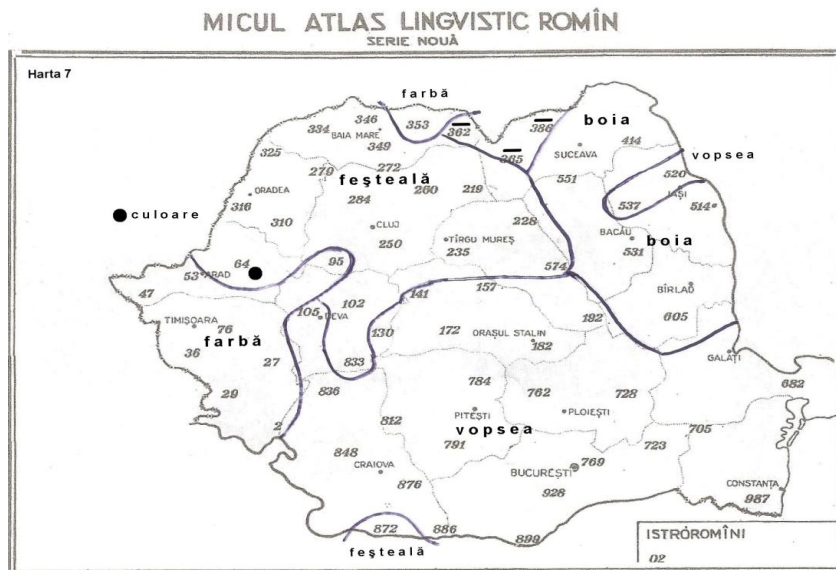
Și am încheiat seria cu acest termen pentru că el va fi evocat, apoi, de Eugen Coșeriu, într-un enunț, devenit celebru, cu privire la semnificația reală a regionalismelor de proveniență rusească față de pretenția ca, pe baza lor, să se susțină existența unei limbi „moldovenești”. În comunicarea *Latinitatea orientală*, lingvistul își completa argumentarea în acest sens prin fraza „Cu câteva *cleioane*, cu câteva *sărnice* și cu niște *baistruci* nu se face o limbă” (Coșeriu 1994^c), împrumuturi din rusă convocate deloc întâmplător: *cleioancă* înseamnă „mușama”, iar *baistruc*, „bastard”, numit, în diferite graiuri populare, și *buruienar*, *urzicar*, *copil de gard* etc.

10.3.2. Diferite hărți, în special din volumele ALR II, ilustrează însă un aspect important principial în legătură cu relevanța diatopică a reprezentanții, de la nivelul vorbirii populare, ai „paradisului împrumuturilor”. De altfel, trebuie subliniat faptul că dintre numeroasele împrumuturi zonale, în arii diferite din spațiul dacoromânei, unele au fost descoperite abia pe baza anchetelor etnolingvistice pentru ALR I și II și aveau să fie enumerate, alături de arhaisme latinești sau de cuvinte moștenite din substrat, pentru caracterizarea lexicală a „subdialectelor” dacoromânei. În această situație sunt, de exemplu, pentru „subdialectul crișean”, alături de *brâncă* ‘mână’, „*mă caut în oglindă*” ‘mă uit’, *cotătoare* ‘oglină’ (de origine latină), maghiarismele *goz* ‘gunoi în ochi’, *chefe* ‘perie’, *ciont* ‘os’, iar „subdialectul bănațean”, în mare, alături de cuvintele moștenite din latină *nea* ‘zăpadă’ și *foale* ‘burtă’ se distinge prin sârbismele *uică* ‘unchi’ *golumb* ‘porumbel’ sau *arghelă* ‘herghelie’ (Petrovici 1970: 40, 41, cf. și hărțile 3 și 4 din textul respectiv).

11. O schiță de analiză sistematică a straturilor constante ale lexicului dacoromânei și a celor datorate diferitelor influențe din partea unor limbi străine în lexicul dacoromânei vorbite, pe bază de rezultate ale anchetelor pentru ALR I și ALR II, în linia inaugurată de Sextil Pușcariu, aveau să întreprindă Boris Cazacu și Romulus Todoran, propunându-și ca obiectiv „trăsăturile specifice și ariile dialectale” ale limbii române. Pe de altă parte, este concludentă, sui-generis, compararea rezultatelor anchetelor pentru ALR I și ALR II cu cele provenind din anchetele pentru *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni*, în cazul de față pentru secțiunea privind Moldova și Bucovina.

11.1. Pentru autorii citați, „specificul” lexical al limbii române, pe baza rezultatelor din hărțile ALR, îl constituie, în raport cu alte limbi

romanice, în ceea ce privește fondul latin, caracterul ei unitar, dar și existența unor diferențe regionale, ca arii *bimembre* (începând cu moștenirile din latină), și ca arii *plurimembre*, datorate în special contactelor cu vorbitorii altor limbi. B. Cazacu și Romulus Todoran pun accent pe valoarea funcțională a inventarului sinonimic și subliniază caracterul corelativ al termenilor numind una și aceeași noțiune, din perspectivă diacronică. Astfel este reluată, parțial, tipologia ariilor în general cunoscută de la Pușcariu, la care ne-am referit anterior. Una dintre cele mai concludente hărți din ALR II, serie nouă, privind diferențele lexicale de pe teritoriul dacoromânesc este aceea consacrată termenilor pentru „vopsea (pentru piei)”, prezentați sumar, numai sub aspect etimologic: *farbă*, germanism, în graiurile din Banat (dar și în graiuri din aria nordică transilvăneană), *feșteală* (și variante), derivat de la verbul (a) *fești*, de origine maghiară, în Crișana, jumătatea de nord a Transilvaniei și în Maramureș, *boia*, turcism, în graiurile din Moldova, cel mai răspândit termen fiind *vopsea*, postverbal de la (a) *vopsi*, cuvânt de origine neogrecă, pătruns în română prin bulgară, propriu, inițial, graiurilor din Muntenia și Oltenia, din sudul Transilvaniei și Dobrogea; devenit termen literar, este înregistrat și în graiuri din Moldova (vezi **Harta 7**). Demn de remarcat este faptul că un termen literar, neologism, [culoare], a fost înregistrat doar într-un singur punct, 64, din sudul Crișanei, de la un vorbitor cititor de ziare, care știa puțin și ungurește (Petrovici 1988: 246).

Harta 7

Excurs 13. Din cauză că, la publicarea volumelor din „seria nouă” din ALR II au fost excluse punctele de anchetă reprezentând graiurile din Basarabia (aceste volume au apărut începând din anul 1956!), pe hărți analitice care preiau materiale din sursele respective, cum este și cea precedentă, nu este reprezentată situația graiurilor de la est de Prut. Dar, în pofida unui decalaj cronologic, putem afirma că termenul *boia* este caracteristic și graiurilor din această zonă dacoromânească, așa cum se poate constata după hărți din ALRR.Bas.Bucov.Trans., fapt asupra căruia nu insistăm. Aceeași este situația și în ceea ce privește materialul discutat în secțiunea următoare, pentru unii din termeni verificarea fiind posibilă pe baza hărților din volumele ALM.

11.2. Pe hărțile publicate în secțiunile precedente, fără să mai vorbim de ariile „totale” dacoromânești cum sunt cele prezentate pe **Harta 2**, atunci când constatăm arii complementare nord - sud, delimitarea ariilor „nordice” față de cele sudice se face prin izoglose orizontale, incluzând, în primul tip de arii, spațiul lingvistic basarabean. Aceasta este situația prezentă pe hărțile următoare, după rețeaua ALR I, graiurilor basarabene fiindu-le proprii termeni cum sunt *curechi*, *moare*, *pânțece*, *cute*, sau (fonetismul) *rărunchi*. Și nu putem fi contraziși atunci când, chiar în absența reprezentării grafice, pe hărți cu rețeaua de puncte din ALR II, serie nouă, atribuim și graiurilor basarabene termeni „nordici” cum sunt *cocostârc*, *mâță* sau altele de același fel.

11.3. Unei asemenea imagini, destul de comodă interpretativ, i se opune, pentru specialiști, realitatea existenței unor diferențieri chiar pe terenul așa-numitului „subdialect” moldovenesc, discutate, în general, în epoci în care Moldova dintre Prut și Nistru era desprinsă geopolitic din teritoriul Moldovei istorice, studii care se resimt, în fond nemotivat, de această limită. Este vorba de deosebiri între graiurile din jumătatea de nord și cea de sud a Moldovei dintre Carpați și Prut și menționăm faptul că, în cele ce urmează, rezumăm rezultatele unui studiu consacrat semnificației diferențelor dintre rezultatele anchetelor din rețelele naționale ale atlaselor lingvistice românești față de cele din seria atlaselor regionale (cf. Dumistrăcel et alii 2011: *passim*).

11.4. Asemenea deosebiri au fost semnalate sau analizate începând cu primele abordări științifice ale „graiurilor” moldovenești, de la Ion Nădejde (1884), până la Iorgu Iordan (1921, 1968) sau, pentru spațiul de la est de Prut și, *sui-generis*, venind dinspre exegeza din fosta R.S.S. Moldovenească, de Rubin Udler (*Диалектное членение молдавского языка*, 1976), deosebiri pentru care, în continuare, ne mărginim la un minimum de exemple ilustrative. Urmând, dinspre sud-vest spre nord-est, pe o linie Tg. Ocna - Adjud - Huși (de fapt, hotarul convențional dintre „Țara de Sus” și

„Țara de Jos”, cu referire la Moldova istorică), o izofonă tipică despărțitoare este aceea care (prezentând simplificat faptele) marchează limita dintre tratamentul fricativelor labio-dentale *f/v + i* ca fricative alveolo-palatale, *ș/z*, în nord, respectiv ca fricative palatale, *h'/y*, în sud (*șir/zîn*, față de *h'ir/yin*, pentru *fir/vin*), pentru cuvintele cu inițialele *fi-*, respectiv *vi-* (ca și pentru cele în care această secvență fonetică este mediană). Graiurilor din sudul Moldovei le mai sunt caracteristice, de asemenea, și alte evoluții pe terenul limbii române, cum ar fi prezența lui *-u* (final), forme iotacizate ale unor categorii de verbe, varianta *negel* (față de *nigel* în nord) etc., dintre care o parte reprezintă porțiuni din areale mai dezvoltate munteneste, respectiv munteneste-transilvănene. Totodată, cu aceeași explicație, graiurile din sud cunosc elemente lexicale diferite față de cele din graiurile nordice, cum ar fi, de exemplu, *scul* (vs. *tort*); *război / de țesut* (vs. *stative*); *melc* (vs. *culbec*); *porumbel* (vs. *hulub*); *coțofană* (vs. *țarcă*); (a) *scopi* (vs. *jugăni*); *șură / de paie* (vs. *stog*); *pepene* (vs. *harbuz*); *furcă / de lemn* (vs. *țăpoi*); *uger* (vs. *pulpă*), sau diferențe în ceea ce privește sufixarea: *însemnez* (vs. *însemn*); *cânepărie* (vs. *cânepiște*) etc.

Excurs 14. Numeroase astfel de situații au fost evidențiate în hărți „interpretative” și în hărți „sintetice”, realizări grafice plasate alături de hărțile de tip „analitic” sau în grupaje finale din cele patru volume din *NALR. Moldova și Bucovina* (publicate între anii 1987-2014), iar faptele lingvistice de referință sunt convingător ilustrate și de sintezele de tip „material necartografiat” din cuprinsul tomurilor respective, ca și de etno- și sociotextele din cele trei volume de „texte dialectale”, apărute ca „anexe” la *Atlas* (1993-2002).

În pofida „înclinării” izofonelor și a izoglozelor de tipul celor citate, pe direcția sud-vest → nord-est, recunoaștem plasarea generală, pe orizontală, a arealelor indicate mai sus, care se înscriu în tipologia generală a delimitării bipartite a teritoriului lingvistic dacoromânesc, inclusiv în ceea ce privește explicația etimologică a sinonimelor (cf. § 7 și 8).

12. Existența unor arii cu delimitare „pe verticală” și semnificația acestora. Confruntarea dintre rezultatele înregistrate pe hărți ale atlaselor lingvistice naționale și cele înregistrate pe hărți ale atlaselor regionale, schițată pe baza unor exemple privitoare la graiurile din Moldova și din Oltenia (cf. Dumistrăcel et alii 2011), confirmă existența acelorași fapte lingvistice, recte păstrarea, după aproximativ nouă decenii de la efectuarea anchetelor pentru ALR, a acelorași caracteristici regionale (fonetisme, lexic). Dar, dată fiind amplificarea numărului de localități anchetate pentru aceeași provincie (de exemplu, pentru Moldova și Bucovina numărul respectiv a crescut de la 48 în rețeaua ALR I și 10 în rețeaua ALR II, la 210 în

rețeaua NALR), informații anterioare ce puteau să pară aleatorii sau neconvingătoare zonal, pe baza anchetelor pentru ALR, nu numai că s-au confirmat, ci au dus la conturarea unor arii noi. În cazul de față, de exemplu, ceea ce putea părea doar apariția unor răspunsuri diferite în puncte din intervalul Carpați-Siret (din vest) față de cele din intervalul Siret-Prut (din est), prin îndeșirea numărului de puncte anchetate în ambele spații s-a ajuns la conturarea unor adevărate arii complementare. Este vorba de cazurile, discutate deja în studiul citat, pe care le enumerăm prezentând mai întâi tipul „vestic” în raport cu cel „estic”: *ouăle /picioarelor/*, față de *oușoare*, *uimă* (și subtipuri) ‘*abcès sous l’aiselle, enflure*’, față de *udmă* (și subtipuri), cazuri la care mai putem adăuga fonetismele *creier*, *greier*, *treier*, față de *crier*, *grier*, *trier*, ori *gutuie* față de *gutăie*, ca și termenul *sucală*, față de *letcă*. Este de subliniat că faptele aparținând ariei „estice” nu caracterizează doar graiurile moldovenești dintre valea Siretului (zona de delimitare a celor două arii) și Prut, ci sunt prezente și în graiurile dintre Prut și Nistru (Dumistrăcel et alii 2011: 223, așadar nu se află în situația de a reprezenta un (potențial) specific lingvistic „basarabean”, respectiv dintre cele care ar putea fi invocate pentru a susține o limbă „moldovenească” deosebită de limba română.

Excurs 15. La nivel microareal, am mai putea vorbi, în spațiul „subdialectului” moldovenesc și de alt tip de arii „verticale”, în primul rând cele din zona Bucovinei, una „mozaic”, de interferență cu graiuri nord-transilvănene (la Udler, *op.cit.*, grupul de graiuri moldovenești „nordice”), iar, în al doilea rând, graiurile din nord-estul Moldovei de pe teritoriul României, cu influențe lexicale de proveniență slavă de est (*hâră* ‘mătreață’, *cosie* ‘toporaște, la coasă’, *plămân negru* ‘ficat’, ultimul un calc), situații nesemnificative tematic.

13. Observând, mai întâi, faptul că pentru românii din spațiul transilvănean, în multinaționalul Imperiu Austro-Ungar, nu știm să fi fost formulată vreo pretenție privind existența, aici, a unei alte limbi de factură romanică, înrudită, oricum, cu limba română, orientarea geopolitică și politica lingvistică a Imperiului Rus și, apoi, a fostei U.R.S.S. fiind cu totul alta, încercăm să ne legitimăm afirmațiile proprii referitoare la unitatea limbii române din perspectiva statutului graiurilor românești din Moldova dintre Prut și Nistru și a statutului preținsei limbi (literare) moldovenești. Susținând punctul de vedere respectiv, ne întemeiem pe cercetarea teoriei domeniului, formulată, în afara celor invocate anterior (§ 2.3 și 4.3), de un Eugeniu Coșeriu, savant originar din Mihăileni – Bălți, și, apoi, ținând seama de punctul de vedere al lingviștilor basarabeni, exprimat mai ales după afirmarea independenței statale a Moldovei, dar și al unor intelectuali basarabeni, scriitori, oameni de cultură și oameni de afaceri stabiliți în

străinătate, având sentimentul acut al naționalității lor. În ceea ce îl privește pe Magistrul de la Tübingen, trimitem și la studiul *Unitatea limbii române – planuri și criterii* (2003), iar punctul de vedere al lingviștilor și al oamenilor de cultură basarabeni, ce refuză excluderea națională și printr-un surogat de limbă, este permanent prezentat și susținut în paginile revistei „Limba română” de la Chișinău, fondată de Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș și Alexandru Bantoș, ajunsă în cel de al XXVIII-lea an al apariției (redactor-șef: Alexandru Bantoș), iar una dintre antologiile de profil, cuprinzând, în principal, interviuri cu basarabeni de diferite formații profesionale, științifice și culturale este intitulată *Retrospectivă necesară*, realizată de Alexandru Bantoș (prezentarea volumului: Dumistrăcel 2007). Pe de altă parte, cunoașterea personală se întemeiază, mai întâi, pe studiul documentelor de limbă realizate de specialiști în cercetarea dialectologică de la Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova, iar, în al doilea rând, pe cercetări proprii, desfășurate, între anii 1992 – 1996, conducând o echipă de lucru de la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Filialei Iași a Academiei Române și având colaborarea unor colegi de la Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova.

14. Pe fondul interesului științific de a cunoaște situația limbii române vorbite în Moldova de la est de Prut, chiar în pofida discursului oarecum „crizist”, de după 1989, al intelectualilor basarabeni clamând „distrugerea”, „rusificarea completă”, în ansamblu, a limbii lor, am întreprins, pornind de la dialectologie, o cercetare complexă a vorbirii localnicilor din mediul rural.

14.1. Am apreciat că posibilitatea cunoașterii obiective ne-o oferă analiza, diferențiată, a limbajelor „funcționale” cu referire, în esență, la variația «diastratică» și «diafazică» (Coșeriu) a diferitelor categorii de locutori, ca și a registrelor vorbirii acestora. Într-un studiu având ca temă „graiul pâinii” în lumina „lingvisticii integrale” coșeriene, am analizat, pe baza înregistrărilor efectuate între 1960 și 1964, publicate, între anii 1969-1981, în patru volume de „texte dialectale” (ca supliment la ALM), expuneri ale unor vorbitori ai graiurilor moldovenești, cu domiciliul, în perioada anchetelor, începând cu teritoriul Moldovei și al Ucrainei, până în Primorie. Am analizat discursuri reprezentând răspunsuri la întrebări ale anchetatorilor (dialectologi) având ca obiect teme de „Cum se coace/face pâinea?”, „Cum se lucrează/pământul/grâu?”, „Lucrul la vie”. Pentru a trage concluzii asupra nivelului competenței idiomatice a vorbitorilor graiurilor „moldovenești”, am ținut seama de teza coșeriană privitoare la

relația dintre competența lingvistică și cunoașterea lucrurilor: limbajele tehnice, adică „tot ce într-o tradiție lingvistică este «nomenclatură»”, corespund „tradiției care se referă la cunoașterea lucrurilor înseși”, ceea ce se aplică și „lexicului științei și tehnicii populare” (Coșeriu 2000: 253).

14.2. Pentru descrierea unor elemente de bază ale civilizației materiale a țăranilor din Basarabia și a celor „colonizați” spre Pacific, analiza noastră constată, în textele anilor '70, păstrarea cuvintelor din fondul de bază al dacoromânei numind făcutul și coacerea pâinii, cultivarea tradițională a pământului, creșterea oilor și lucrul la vie. De exemplu, în ceea ce privește lexicul prin care se descrie coacerea pâinii, pe fondul întrebuirii curente a verbelor, substantivelor, adjectivelor și a uneltelor gramaticale din lexicul de bază al dacoromânei (cu apariția unui singur cuvânt rusec, un termen general, *mučenje* 'munca, facerea'), termenii esențiali referitori la produsele finite, la materii, acțiuni, instalații și unelte sunt [a] de origine latină sau creații pe teren românesc; urmează [b] împrumuturile vechi slave sau neoslave comune dacoromânei, apoi [c] împrumuturi turcești și grecești, unele de asemenea cu circulație semnificativă cel puțin pe teritoriul Vechiului Regat, și, în sfârșit, [d] împrumuturi din limbile rusă sau ucraineană cunoscute și în graiurile dintre Prut și Carpați (în special în nordul Moldovei), respectiv în Maramureș. Specificul zonal îl dau [e] termenii pentru produse finite reflectând mai ales adoptarea unor „rețete” de mâncăruri de la ruși sau ucraineni (Dumistrăcel 2003: 122).

14.3. O situație în mare parte asemănătoare a lexicului de bază putem constata și cu privire la descrierea generală a lucrării „pe vechi” a pământului, termenii rusești fiind prezenți, în texte, pentru agricultura „pe nou”: sisteme tehnice, instalații, agenți, relații economice (*ibidem*, p. 123-124). Face o notă cu totul deosebită prezentarea unei ocupații de tipul „structurilor aproape ireversibile” (Braudel 1984: 115), specific românească pentru zona danubiană a continentului, viticultura, în care nu apare nici un termen de origine rusă și doar un adjectiv neologic: *altoit*, referitor la o practică în îngrijirea viței de vie nobile (Dumistrăcel 2003: 124, 130).

Excurs 16. Vezi observații ale lui Fernand Braudel: „Vinul implică întreaga Europă, atunci când e vorba să fie băut și numai o anumită Europă, atunci când e vorba să fie făcut” (Braudel 1984: 268-269); autorul vorbește chiar de „setea violentă dar inexpertă a rușilor” (p. 271).

Așadar, atunci când se refereau la ocupațiile tradiționale, reflectând cunoașterea „lucrurilor”, „cunoașterea non-lingvistică”, vorbitorii limbii române de la est de Prut aduceau mărturia că nu se îndepărtaseră de ceea

ce Eugeniu Coșeriu numește „configurația și funcționarea limbajului” ca expresie a unei anumite tradiții lingvistice (Coșeriu 1994d: 134).

15. Dat fiind cadrul anterior invocat, examinarea coerenței momentului istoric 1918, a centenarului Unirii și a perspectivelor, *din punct de vedere lingvistic*, implică și o comparație ad-hoc, apelând la perspectiva unui anumit demers istoric, cel al „Școlii Analelor”, consolidat de Fernand Braudel, istoric pentru care civilizația materială, elemente ale structurilor cotidiene cum sunt, de exemplu, felul în care oamenii se adăpostesc, se îmbracă și se hrănesc, în speță *pâinea* sau *vinul* fiind personajele principale. Or, punctul de vedere al „lingvisticii integrale”, coșeriene, poate fi și se impune conjugat cu perspectivele „istoriei totale” ca știință „despre oameni” a „Școlii Analelor”. O primă verificare ne-o oferă faptul că, de exemplu, relația dintre *muncă* și *limbaj*, cele două dimensiuni fundamentale ale omului descoperite de Hegel, a fost descrisă de Eugeniu Coșeriu prin trei elemente, construirea și utilizarea unei locuințe, confecționarea de îmbrăcăminte și prepararea hranei (Coșeriu 1996: 100), adică prin chiar elementele de bază ce reflectă „structurile cotidianului” ca forme de manifestare a „duratei lungi”, a timpului geografic, determinând organizarea raporturilor dintre om și mediu, ce constituie obiectul de studiu al lui Fernand Braudel din primul volum al lucrării *Civilisation matérielle, économie et capitalisme* (tradusă la noi sub titlul *Structurile cotidianului*; cf. Braudel 1984).

15.1. În cercetările dialectologice, zona respectivă face obiectul înregistrărilor obișnuite de „texte”, în corelație cu temele chestionarului folosit în anchetă; acestea sunt textele „tematice”, „etnotextele”. Pe de altă parte, relațiile, firești, dintre anchetator și subiecți conduc, în discuții, la abordarea unor aspecte legate de viața personală a acestora, a membrilor familiei sau a consătenilor, de evenimente sociale sau politice, a schimbărilor din aceste domenii, zonă care, în ceea ce privește vorbirea, se caracterizează, de regulă, prin inovația lingvistică, prezentă, de regulă, în așa-numitele *sociotexte*.

15.2. Acestor două domenii le-am consacrat o cercetare directă, comparată, în cadrul proiectului „Graiuri românești la est de Carpați: etno-și sociotexte”, a cărui prezentare am întreprins-o într-o *Anexă* la studiul menționat în nota de la începutul acestui articol. Ca rezultate, în rezumat, aveam să constatăm existența unui fond popular lexical comun graiurilor moldovenești din dreapta și din stânga Prutului, prezent în *etnotexte*, iar, pe de altă parte, aspectul inovator și diferențiator, prezent în special în *sociotexte* și în fragmente de acest profil din textele „libere” (narațiuni

despre evenimente și întâmplări din viața subiecților înregistrați), ilustrate prin neologisme, iar în graiurile din Republica Moldova și prin împrumuturi din limba rusă sau ucraineană, ca și prin calcuri semantice și sintactice după limba rusă.

16. Perspectiva de ansamblu și elementele continuității

16.1. Încheind această expunere privitoare la o evidentă importanță, pentru caracterizarea, prin cercetări dialectologice, a trăsăturilor esențiale, din perspectivă geolingvistică, ale dacoromânei, subliniem faptul că am avut în vedere, în primul rând, concluziile la care ne conduce metoda geografiei lingvistice, concretizată în realizarea de hărți lingvistice, cu interes special pentru statutul lingvistic al idiomului populației de limbă romanică trăitoare, în general, pe teritoriul actualei Republici Moldova. În al doilea rând, din aceeași perspectivă, pentru cunoașterea limbii în acțiune, a limbajului, am prezentat rezultate ale analizei unor discursuri ale vorbitorilor graiurilor populare din aceleași spații, pentru anii '80 ai secolului trecut. În ceea ce privește concluziile, nuanțate, referitoare la unitatea lingvistică a vorbirii populare românești de pe teritoriul României și al Republicii Moldova, aducem, în sfârșit, mărturia sondajelor proprii din înregistrările din baza de date constituită prin anchetele de teren efectuate între anii 1992 și 1996, în cadrul proiectului „Graiuri românești la est de Carpați: etno- și sociotexte”, al cărui profil a avut în vedere, de la început, zona asemănărilor și a deosebirilor.

16.2. Departe de a neglija deosebiri existente la nivelul lexicului graiurilor dacoromânei, cercetarea specificului acestei limbi romanice evidențiază unitatea ei în ceea ce privește fondul principal lexical, iar, apoi, configurări macro-zonale (un areal nordic și altul sudic) explicabile istoric, atât în ceea ce privește complementaritatea lexicului moștenit din latină, cât și în ceea ce privește complementaritatea cu elemente din fondul autohton, respectiv ale acestor componente în raport cu cele mai vechi împrumuturi, reprezentând adstratul slav, respectiv, într-o situație specială, cu împrumuturile din maghiară din arealul nordic. Evident, nu ne referim aici la situația, în evoluție, a limbii literare. Din perspectivă micro-zonală, lexicul graiurilor din diferite spații ale dacoromânei se resimte de contactele directe ale românilor cu vorbitori ai limbilor, variate și ca familii, care înconjură insula romanică a dacoromânei, dar fără ca influențele rezultate să ducă la constituirea unei alte limbi romanice, în vreo arie laterală (cum ar fi, în cauză, în spațiul răsăritean al Moldovei).

16.3. În cursul istoriei, lexicul împrumuturilor se dovedește adesea perisabil, ca unul al acumulărilor „de consum”, unitatea asigurând-o

depunerea în *banca* memoriei limbii. După Eugeniu Coșeriu, limba română ca „limbă istorică” reflectă o marcată unitate din perspectiva „dialectului dacoromân”, identificat în „limba română”, atât la nivelul limbii populare, ca unitate a graiurilor, cât și la nivelul limbii literare, ca unitate de cultură, aspect ce constituie o componentă a acelei „identități românești plurale”, după fericita expresie a unui lingvist contemporan (Alexandrescu: 2018).

16.4. Revenind la titlu, avem satisfacția să admitem că opera lui Weigand a reprezentat preludiul, iar „Atlasul lingvistic român” a schițat imaginea prospectivă a realității și a conceptului, cu elementele de analiză ce se vor dovedi fructuoase pe terenul cercetării de viziune dialectologică.

NOTE:

[1]. Textul de față constituie o variantă, prescurtată, a studiului „Știința varietății lingvistice diatopice în sprijinul unității naționale: de la Weigand la Pușcariu – Pop – Petrovici”, din volumul *Lingvistică și statalitate, Actele colocviului național „Unitate lingvistică – unitate teritorială. Rolul limbii române în Unirea de la 1918”* (Iași, 30-31 mai 2018), sub tipar la Editura Academiei Române.

BIBLIOGRAFIE:

A.Principalele surse

Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria, vol. I-IV (1993 – 2002-2003)

Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina [volum introductiv], *Date despre localități și informatori*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, București, Editura Academiei, 1987, 420 p.

Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina, de aceiași autori, vol. I [hărți și material necartografiat], București, Editura Academiei, 1987, XXXIV + 283 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina, de aceiași autori, vol. II [hărți și material necartografiat], Iași, Editura Academiei Române, 1997, XXXVI + 306 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina, vol. III. *Prospect de aceiași autori; colaboratori: Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Veronica Olariu* (de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”); Vasile Apopei, Silviu Bejinariu, Cătălin Bulancea (de la Institutul de Informatică Teoretică al Filialei Iași a Academiei Române), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, XX + 46 p.;

- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*, vol. III, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț și Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2007, LXVIII + 388 p.;
- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*, vol. IV, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel (și coordonator), Adrian Turculeț și Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Veronica Olariu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, LXX + 365 p., volum distins cu premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române;
- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*, culese de Stelian Dumistrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, vol. I, partea 1, Iași, Editura Academiei Române, 1993, XCI + 347 p.
- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*, de aceiași autori, vol. I, partea a 2-a, Iași, Editura Academiei Române, 1995, LXVIII + 350 p.
- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*, culese de Ion-Horia Bîrleanu și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, cu o prefață de Stelian Dumistrăcel, vol. II, partea 1, București, Editura Academiei Române, 2002, 340 p.
- Texte dialectale* culese de V. Melnic, V. Stati, R. Udler, volumul I, partea I, supliment la *Atlasul lingvistic moldovenesc (ALM)*, Chișinău, 1969; I/II, de aceiași autori, volumul I, partea a II-a, Chișinău, Editura „Știința”, 1971; II/I: publicate sub conducerea și sub redacția lui R. Ia. Udler, de A.N. Dumbrăveanu și E. N. Constantinovici, volumul II, partea I, Chișinău, Editura „Știința”, 1971; II/II: publicate de A. N. Dumbrăveanu, sub redacția lui V. N. Stati, volumul II, partea a II-a, Chișinău, Editura „Știința”, 1981.

B. Exegeze

- Alexandrescu 2018 = Sorin Alexandrescu, *Pentru o identitate românească plurală: România 1918–2018*, comunicare la Simpozionul internațional „1918 – 2018. Limba și cultura română – structuri fundamentale ale identității naționale: evaluări, perspective”, Iași, 26-28 septembrie 2018
- Arvinte 1992-1993 A = Vasile Arvinte, *Contribuția lui Gustav Weigand la dezvoltarea dialectologiei românești*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII, p. 29-42
- Arvinte 2003 = Vasile Arvinte, *Ernst Gamillscheg (1887-1971) și Günter Reichenkron (1907-1966). Contribuțiile lor la studiul limbii române*, în vol. *Întâlniri între filologi români și germani*, Cluj-Napoca, 2003, p. 149-155
- Arvinte 2006 (1999) = Vasile Arvinte, *Concepția lui A. Philippide cu privire la formarea limbii și a poporului român*, în vol. *Studii de istorie a limbii române*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, p. 63–69

- Bahnaru 2016 = Vasile Bahnaru, *Institutul de Filologie și aniversarea a LXX-a a Academiei de Științe a Moldovei*, în „Philologia”, LVIII, nr. 3-4, p. 3-33
- Bartoli 1925 = Matteo Bartoli, *Introduzione alla neolinguistica (Principi - scopi - metodi)*, Genova, Olschki
- Braudel 1984 = Fernand Braudel, *Structurile cotidianului: posibilul și imposibilul*, vol. I, traducere și postfață de Adrian Riza; București, Editura „Meridiane”
- Cazacu-Todoran 1965 = B. Cazacu, Romulus Todoran, *Observații asupra lexicului limbii române. Trăsături specifice și arii lexicale*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVI, nr. 2, p. 185-207
- Ciureanu 1940-1941 = Petru Ciureanu, recenzie la Gáldi, *Problemi di geografia linguistica nel rumeno del Settecento*, în „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, 7-8, p. 388-392
- Coroliuc 2013 = Alina Loredana Coroliuc, *Gustav Weigand și geografia lingvistică /macau.uni-kiel.de/*
- Coserio 1980 = Eugenio Coseriu, *Vom primat der Geschichte*. Oswald Szemerényi zu seinem 65. Geburtstag, în „Sprachwissenschaft”, 5/2, Heidelberg, Karl Winter Universitätsverlag, p. 125-145
- Coserio 1982 = Eugenio Coseriu, *Balkanismen oder Romanismen? Methodisches zum sog. „Balkansprachbund”*, în *Fakten und Theorien. Beiträge zur romanischen und allgemeinen Sprachwissenschaft*, Festschrift für Helmut Stimm zum 65. Geburtstag, Tübingen, Narr Verlag, p. 37-43.
- Coșeriu 1994^a = Eugeniu Coșeriu, *Limba română în fața Occidentului. De la Genebrardus la Heroás. Contribuții la istoria cunoașterii limbii române în Europa occidentală*, în românește de Andrei A. Avram, Cluj-Napoca, „Dacia”
- Coșeriu 1994^b = Eugeniu Coșeriu, *Despre așa-zisa „limbă moldovnească”*, fragment din comunicarea *Latinitatea orientală*, prezentată la Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași - Chișinău, 6-9 iunie 1994 (text republicat în revista „Limba română” /Chișinău/, XVII, 207, nr. 3, p. 27)
- Coșeriu 1994^c = Eugeniu Coșeriu, *Latinitatea orientală*, comunicare la Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași - Chișinău, 6-9 iunie 1994
- Coșeriu 1994^d = Eugeniu Coșeriu, *Socio- și etnolingvistica. Bazele și sarcinile lor*, în vol. *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*, cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chișinău, „Știința”, p. 129-156
- Coșeriu 1996 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica integrală*, interviu cu ~ realizat de Nicolae Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române
- Coșeriu 2000 = Eugeniu Coșeriu, *Limba funcțională*, în vol. *Lecții de lingvistică generală*, traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Chișinău, Editura ARC, p. 249-274
- Coșeriu 2002 = Eugeniu Coșeriu, *Unitate lingvistică - unitate națională*, în „Limba română” (Chișinău), XII, 10, p. 125-131
- Deroy 1956 = Louis Deroy, *L'emprunt linguistique*, Paris, Les Belles Lettres

- Dumistrăcel 1978 = Stelian Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică
- Dumistrăcel 1989^a = Stelian Dumistrăcel, *Semnificația ariilor regionale ale unor elemente autohtone din vocabularul limbii române*, în vol. *Dialectologica*, București, Societatea de Științe Filologice, p. 49-64
- Dumistrăcel 1989^b = Stelian Dumistrăcel, *O problemă de etnoarheologie: «argeaua de țesut» în locuințe din secolele I–XI de pe teritoriul României*, în „*Revista de etnografie și folclor*”, t. 34, nr. 4, p. 329-359
- Dumistrăcel 1991 = Stelian Dumistrăcel, *Permanences de la préhistoire: éléments de la civilisation géto-dace d'après des mots du vocabulaire autochtone de la langue roumaine*, în vol. *Temps et changements dans l'espace roumain* (ed. Al. Zub), Editura Academiei Române, p. 47-62
- Dumistrăcel 1995^a = Stelian Dumistrăcel, *Comportement de recherche sur le lexique autochton du daco-roumain: vers une perspective d'anthropologie culturelle*, în „*Thraco-Dacica*”, XVI, 1-2, p. 317-330
- Dumistrăcel 1995^b = Stelian Dumistrăcel, *Sate dispărute – sate amenințate. „Am lucrat o viață și plec într-o dimineață”*, Iași, Institutul European
- Dumistrăcel et alii 1997 = Stelian Dumistrăcel, în colaborare cu Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, Iași, Editura Academiei Române
- Dumistrăcel 2003 = Stelian Dumistrăcel, «*Graiul pâinii*» în lumina «*lingvisticii integrale*» coșeriene, în „*Limba română*” (Chișinău), XIII, 4-5, p. 118-131 (sub titlul *Limba ca mărturie. Repere pentru o proiecție lingvistică a conceptului «la longue durée»*), textul a fost publicat și în vol. *Unitatea limbii române, cu privire specială la Basarabia și Bucovina*. Lucrările Sesiunii științifice organizate de Secția de Filologie și Literatură a Academiei Române, 27 martie 2003, București, Editura Academiei Române, 2004, p. 49-77)
- Dumistrăcel 2007 = Stelian Dumistrăcel, *Credința în izbânda limbii române*, prefață la Alexandru Bantoș, *Retrospectivă necesară*, Chișinău, Casa Limbii Române, p. 7-21
- Dumistrăcel 2008 = Stelian Dumistrăcel, *Reflexe lingvistice ale Marii Uniri*, în vol. *Români din afara granițelor Țării. 90 de ani de la întregirea Regatului României*, Iași, Casa Editorială Demiurg, p. 116-123
- Dumistrăcel-Hreapcă 2009^a = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, *Histoire des dialectes dans la Roumanie: la Roumanie du Sud-Est*, în vol. *Romanische Sprachgeschichte / Histoire linguistique de la Roumanie. Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen*, editat de Gerhard Ernst, Martin-Dietrich Glessgen, Christian Schmitt, Wolfgang Schweickard, vol. 3, Berlin – New York, Walter de Gruyter, p. 2459-2478
- Dumistrăcel 2009^b = Stelian Dumistrăcel, *Alexandru Philippide – Gustav Weigand: ipostaze*, în „*Philologica Jassiensia*”, V, nr. 1 /9/, p. 7-42
- Dumistrăcel et alii 2011 = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Luminița Botoșineanu, *De la atlasul lingvistic național la atlasele regionale: semnificația*

- diferențelor, în *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu Domnului Teofil Teaha*, București, p. 219-242
- Dumistrăcel-Hreapcă 2018 = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, *Eugeniu Coseriu: une perspective romane dans l'étude de la phraséologie roumaine*, comunicare la IV Congresso Internazionale di fraseologia e paremiologia: „Fraseologia e paremiologia, roba da matti!”, București, 27-29 septembrie 2017, sub tipar
- Gáldi 1938 = Ladislao Gáldi, *Problemi di geografia linguistica nel rumeno del Settecento*, publicație din seria „Annuario dell'Accademia d'Ungheria”, vol. XVI, Roma
- Gamillscheg 1940^a = Ernst Gamillscheg, *Der rumänische Sprachatlas und seine Bedeutung für die Slavistik*, în „Zeitschrift für Slavische Philologie”, Bd. XVII, Heft 1, p. 143-168
- Gamillscheg 1940^b = Ernst Gamillscheg, *Die Bedeutung des rumänischen Sprachatlas für die ungarische und türkische Philologie*, în „Ungarische Jahrbücher”, XX, p. 7-34
- Heitmann 1956 = Klaus Keitmann, *Rumänische Sprache und Literatur in Bessarabien und Transnistrien (die sogenannte moldauische Sprache und Literatur)*, în „Zeitschrift für romanische Philologie”, LXXXI, p. 102-156
- Jaberg 1937 = Karl Jaberg, *Tagebuchblätter*, în vol. *Sprachwissenschaftliche Forschungen und Erlebnisse*, Paris-Zurich-Leipzig, p. 10-24
- Jaberg 1940 = Karl Jaberg, *Der Rumänische Sprachatlas und die Struktur des Dakorumänischen Sprachgebiets*, în „Vox romanica”, V, p. 49-87
- Lombard 1956/1959 = Alf Lombard, *La lingua letteraria meno fissata: il rumeno*, comunicare la *Congresso Internazionale di Studi Romanzi (Firenze, 3-5 Aprile 1956)*, vol. 2. *Comunicazioni*, Parte seconda e terza, Firenze, Sansoni, 1959, p. 283-286
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Co%C8%99eriu - cite note-4 Meyer-Lübke 1911 = Wilhelm Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch* Heidelberg, Winter
- Pavel 1993 = Vasile Pavel, *Preliminarii [cuvânt introductiv]*, la *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*, vol. 1, Chișinău, «Știința», p. 6-9
- Petrovici 1940 = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Leipzig, Otto Harrassowitz
- Petrovici 1970 (1954) = Emil Petrovici, *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza „Atlasului lingvistic român”*, în vol. Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării, București, Editura Academiei, p. 38-49
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*; redactori: Doina Greu, I. Mării, Rodica Orza; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca

- Pop 1934 = Sever Pop, *Cum dispar termenii vechi administrativi și cum se încetățenesc cei noi*, în „Dacoromania”, VII, 1931-1933, p. 61-71
- Pop 1938 = *Atlasul lingvistic român*, publicat sub înaltul patronaj al M.S. Regelui Carol II, de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române, Partea I (ALR I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, de Sever Pop, conferențiar la Universitatea din Cluj, Cluj, Muzeul Limbii Române
- Pușcariu 1936 = Sextil Pușcariu, *Prospect. Atlasul lingvistic român (ALR)*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub înaltul patronaj al M.S. Regelui Carol II, de Sever Pop, conferențiar la Universitatea din Cluj și Emil Petrovici, profesor la Universitatea din Cluj, sub direcția lui Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cluj, directorul Muzeului Limbii Române, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Iprimeria Națională
- Pușcariu 1938 = Sextil Pușcariu, [*Prefață* la] Pop 1938, p. 7-14
- Pușcariu 1940 = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, București, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II
- Sala-Ionescu-Ruxăndoiu 2018 = acad. Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, vol. I, București, Univers Enciclopedic Gold
- Spînu 2009 = Stela Spînu, *Graururile moldovenești din nord-estul Republicii Moldova în cadrul dialectului dacoromân*, în „Revistă de lingvistică și știință literară”, nr. 3-4, p. 116-120
- Tagliavini 1949 = Carlo Tagliavini, *Le origini delle lingue neolatine*, Bologna, Riccardo Patron
- Tagliavini 1956/1959 = Carlo Tagliavini, *Una nuova lingua letteraria romanza? Il Moldavo*, comunicare la *Congresso Internazionale di Studi Romanzi (Firenze, 3-5 Aprile 1956)*, Florența, vol. II, partea I, 1959, p. 445-452
- Tagliavini 1977 = Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*, versiune românească îngrijită și coordonată de Alexandru Niculescu, traducere [după ediția a VI-a a originalului, 1972] Anca Giurescu, Mihaela Cârstea-Romașcanu, București, Editura Științifică și Enciclopedică
- Udler 1976 = Rubin Udler, *Диалектное членение молдавского языка*, I-II, Chișinău, „Știința”
- Vasiliiu 1968 = Em. Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, Editura Academiei Române
- Walde-Pokorny 1973 (1930) = Alois Walde, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermnischen Sprachen*, herausgegeben und bearbeitet von Julius Pokorny, t. I, Berlin-Leipzig, W. de Gruyter
- Weigand 1904 = Gustav Weigand, *Die Dialekte der Bukovina und Bessarabiens*, Leipzig, J.A. Barth

The Daco-Romanian Area East of the Carpathians: Milestones from the Memory of Language

Abstract: Having an important ethnographic component, which recorded, through field surveys, the situation of Romanian idioms from 1929 to 1938, the *Romanian Linguistic Atlas* (the series by Sever Pop and Emil Petrovici) reflects the overall lexical structure of the Romanian language. The latter's territorial unity is proven by the status of most of the elements inherited from Latin, corroborated with substratum elements; both strata are related to the first borrowings from Daco-Romanian, the ones representing the Slavic adstratum. Often, the territorial distribution of these basic elements of historical Daco-Romanian takes the form of two-member complementary areas, a southern and a northern one. In relation to this linguistic complex, regional borrowings owed to the Romanians' contact with the languages of their neighbours (Hungarian, Serbian, Bulgarian, Ukrainian, or Russian) constitute a stock that is variable both from a historical and a functional viewpoint. 100 years after the birth of "Great Romania" this analysis rejects the claim that there existed a "Moldavian" language, different from Daco-Romanian, both in what regards folk speech and its alleged cultivated, literary version. The territorial foundations of the political structure called "Romania", born after the Treaty of Versailles, may also be verified on a map called *Völkerkarte des rumanischen Sprachgebietes* (i.e. "the ethnic map of the Romanian linguistic territory"), included in *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, published in 1909 by the German linguist Gustav Weigand.

Key words: language, Daco-Romanian Area, idioms, linguistic borrowings.

Gheorghe CHIVU
Universitatea din București
Academia Română

LIMBA ROMÂNĂ ȘI MAREA UNIRE¹

1. Limba română, singurul idiom cu origine latină vorbit în partea central-estică a Europei, a apărut, cum foarte bine se știe, în condiții istorice și sociale speciale și a evoluat într-un spațiu lingvistic total diferit de fondul original. („Insula de romanitate” apărută în zona carpato-dunăreană în urma romanizării vechii Dacii, a fost ulterior segmentată, în partea sa sudică de prima formațiune statală creată în „marea slavă”, care a înconjurat-o de timpuriu. Ea a fost apoi mărginită în partea sa vestică de „ape fino-ugrice” care au desprins din spațiul romanizat și atunci deja românizat, după aproape un mileniu de existență, alte comunități vorbitoare ale românei istorice, împingându-le spre sud.)

Izolată de romanitatea occidentală și, din motive deopotrivă sociale, politice și culturale, lipsită de contactul cu limba latină, româna a conservat mai bine decât limbile romanice-surori deopotrivă fondul latinesc original și tendințele ce au caracterizat latina populară. Și-a păstrat, din aceleași multiple motive, unitatea, iarăși, într-o mai mare măsură decât limbi romanice prestigioase, devenite în timp factori culturali cu influență majoră nu doar în Europa.

„Limba română ca limbă istorică – nota marele lingvist Eugen Coșeriu – este mai unitară decât alte limbi romanice; mult mai unitară decât limba istorică italiană; [...] mai unitară decât franceza și cel puțin la fel de unitară ca spaniola istorică.”

Iar ideea a revenit constant în studiile de romanistică, limba noastră fiind considerată cu argumente indiscutabile cea mai unitară limbă romanică.

Vocația unității sau, altfel spus, transformarea de către română a izolării de limba latină și de comunitățile care formează Romania occidentală într-un avantaj istoric, este ușor de remarcat la nivel dialectal,

---

¹ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

fondul originar latinesc fiind același în toate dialectele istorice ale limbii noastre, dacoromâna, aromâna, meglenoromâna și istroromâna. Iar unitatea poate fi constatată, în ciuda evoluțiilor interne, firești în dezvoltarea diacronică a oricărei limbi, și în cadrul fiecăruia dintre aceste dialecte, la nivelul variantelor locale, graiurile sau subdialectele dacoromânești având, spre exemplu, o distribuție geografică în care granițele politice sau administrative ale marilor provincii istorice românești nu au totdeauna relevanță.

Aceeași remarcabilă unitate, frecvent remarcată și bine demonstrată la nivelul limbii vorbite, este însă și mai ușor de detectat la nivelul românei literare, formă elevată și apoi cultivată, apărută cu secole în urmă în spațiul nord-dunărean, ca urmare a unor acțiuni manifestate convergent de cărturari reprezentativi ai acestui neam, în condiții politice și cultural-religioase bine determinate.

Procesul de constituire a românei literare, proces îndelungat, manifestat în condiții socio-culturale speciale este, în această perspectivă, o succesiune de etape, prin care a fost asigurată trecerea de la vechile variante literare regionale, specifice scrisului din provinciile istorice dacoromânești începând cu secolul al XVI-lea, la forma unică a românei literare vechi, acceptată, în cadrul cărții bisericești destinate slujbei, la mijlocul veacului al XVIII-lea. Ulterior, în epoca iluministă, cu aportul remarcabil al reprezentanților Școlii Ardelene, pe baza normelor unice supradialectale, respectate și promovate de scrisul religios, au fost instituite normele limbii române literare moderne. Această ultimă etapă a unui proces deloc linear s-a încheiat cu modernizarea, nu cu eliminarea vechii noastre limbi literare, conservate până astăzi în așa-zisul „limbaj bisericesc”, și cu crearea unei române literare laice. Iar prin noua limbă română literară, apropiată programatic, de la sfârșitul veacului al XVIII-lea până la finele veacului următor, de latină și de limbile romanice moderne, a fost întărită unitatea lingvistică originară, inclusiv la nivelul limbii vorbite.

Ilustrează toate acestea, cum spuneam, vocația și probează perenitatea unității limbii noastre, care trimite prin numele vorbitorilor săi, **români**, spre originea romană, creând și prin aceasta o marcă identitară pe care celelalte limbi romanice nu o atestă. O marcă pe care o recunosc fără dubiu toate popoarele înconjurătoare, vorbitoare ale unor limbi cu origini nonlatine, întrucât, numindu-i pe români **vlahi**, aceste popoare, departe de a nega originea limbii și poporului nostru, proclamă, voit sau nu, conștient sau nu, caracterul romanic al românei și descendența acestui idiom din limba latină.

Românii, locuitori ai unei părți din vechiul spațiu geto-dacic, transformați prin limbă în populație romanică, și-au afirmat deci din totdeauna apartenența la spațiul latin prin nume. Au făcut-o cu mult înainte de argumentarea acestei apartenențe, argumentare construită, în replică la teorii politice ostile, mai întâi de către cărturarii umaniști și apoi, la alt nivel, mult mai elaborat și cu argumente științifice autentice, de către învățații iluminiști. Demonstrau cronicarii umaniști că nu suntem urmașii exilaților din Imperiul roman aflați sub conducerea generalului Flaccus, ci că „de la Râm ne tragem”. Argumentau științific iluminiștii ardeleni, pe urmele lui Dimitrie Cantemir, că suntem descendenții demni, totdeauna stabili, ai populației romanizate nord-dunărene, nu venetici târzii într-un spațiu rămas „terra deserta” timp de aproape un mileniu.

La începuturile umanismului românesc, în una dintre versiunile primei traduceri românești a Apostolului, pusă sub tipar de diaconul Coresi, la Brașov, în circa 1566, slavonul *rimleanin* a fost echivalat, de altfel, cu *rumân*. („Acești oameni zimintesc cetatea noastră, jidovi fiind, și spun năravurile ce nu se cade noao a le priimi și a le face, rumâni sântem.”) Substituirea lexicală menționată echivalează cu o afirmare timpurie a ascendenței noastre romane, mai puternică decât modificarea lui *rumân* în *român*, la finele secolului al XVI-lea, sub influența probabilă a textului Vulgatei. (Deloc surprinzător, dar semnificativ pentru cultura, inclusiv latinească, a lui Dosoftei, *rumân* este utilizat cu sensul „roman” și în *Vieața și petrecerea sfinților*, tipărită de marele cărturar moldovean la sfârșitul secolului al XVII-lea.)

Unitară în fond și în formă, în ciuda faptului că vorbitorii săi au trăit, până la începutul epocii moderne, în formațiuni statale diferite, limba română a fost, cum bine se știe, nu doar un bine marcat și foarte puternic mijloc identitar, ci și un factor constant și important de coeziune culturală și politică.

Mica Unire, cea prin care Țara Românească și Moldova au format, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, un singur stat modern, apoi Marea Unire, care a permis cuprinderea între aceleași granițe, alături de Principatele Unite, a provinciilor istorice aflate peste munți, precum și realipirea provinciilor românești estice, Basarabia și Bucovina, au consfințit unificarea celei mai mari părți din spațiul românesc originar. Unitatea lingvistică, precedentă celor două uniri administrative săvârșite în epoca modernă, a fost dublată în urma celor două remarcabile evenimente istorice de unitatea politică a românilor nord-dunăreni în cadrul acelorași granițe.

2. Cercetătorii Marii Uniri, eveniment politic major, frecvent evocat în acest an, pun pe bună dreptate în evidență în primul rând efortul ieșit din

comun al armatei române, deplina implicare populară în evenimentele importante ale vremii, concomitent cu sublinierea rolului jucat de marii oameni politici români într-un context politic european devenit favorabil împlinirii idealurilor de constituire a statului român național modern.

Limba română este considerată, în analizele consacrate acestui eveniment istoric de excepție, beneficiar favorizat.

Și, judecând prin consecințe, considerația anterior formulată pare pe deplin justificată.

Limba fiind un fenomen social, relația dintre română și evoluția societății românești, dintre limbă și istoria poporului care o vorbește este indiscutabilă. Marea Unire, prin crearea unor instituții culturale respectiv științifice cu relevanță națională, care au avut, firesc, în vedere în acțiunea și în programele lor întregul spațiu românesc, nu putea să nu influențeze starea și evoluția limbii noastre.

După crearea în urmă cu un secol a statului național unitar, au apărut instituții politice (de tipul ministerelor centrale), care au stabilit reglementări unitare pentru tot teritoriul național. Au fost înființate sau întărite organisme cultural-științifice, care aveau în vedere limba și cultura spațiului românesc în ansamblu, spațiu acum reîntregit. La Cluj, în 1919, și apoi la Iași, în 1927, au fost înființate de către Sextil Pușcariu, respectiv de către Alexandru Philippide, două remarcabile institute de cercetare, Muzeul limbii române și Institutul de Filologie Română, intrate ulterior în sistemul institutelor academice de prim rang. Au apărut noi instituții de învățământ, unele chiar în sânul comunităților istorice românești din sudul Dunării, și a fost înființată, în 1919, Universitatea românească de la Cluj, care a întărit acțiunea celor două Universități românești existente din a doua jumătate a secolului precedent la Iași, respectiv la București. Iar în 1928 începe să emită postul românesc de radio, cu efecte ușor de bănuț în plan politic, cultural și, desigur, lingvistic.

Sub egida Academiei Române, for cu largă reprezentare națională (încă de la înființare, în 1866, membrii săi fondatori au fost astfel aleși încât să reprezinte toate comunitățile istorice românești), sub egida celui mai înalt for științific și cultural al României s-au întocmit lucrări normative sau descriptive destinate întregului teritoriu românesc și culturii românești în ansamblu. Mă gândesc, selectând doar lucrări și acțiuni științifice cu relevanță majoră pentru limbă, în primul rând la *Dicționarul Academiei*, conceput încă înainte de primul război mondial, dar am în vedere și *Îndreptarul ortografic*, negociat îndelung și validat, în 1932, ca îndrumar unic al culturii românești scrise, sub coordonarea lui Sextil Pușcariu. Nu pot ignora *Atlasul lingvistic român*, autentic „muzeu”, adică depozitar pentru

viitorime al faptelor caracteristice limbii noastre, cum a gândit Sextil Pușcariu, și nici cercetările etnologice, etnografice și socio-culturale întreprinse în întregul spațiu românesc de către echipa condusă de Dimitrie Gusti. (În 1936, sub conducerea marelui savant se înființa, la București, Muzeul Satului, instituție culturală ce pune în evidență, în altă formă decât *Atlasul Lingvistic Român*, unitatea culturii tradiționale românești.)

Autori de primă mână, școliți în Apus, care fructificau însă și idei ale marilor înaintași de la sfârșitul veacului al XIX-lea, dau acum la iveală lucrări importante consacrate limbii române, inclusiv gramatici și lexicoane, atente la forma unitară a românei literare moderne. Literatura română, ca expresie de prim rang a românei moderne, atinge acum un nivel ce putea fi doar bănuțit chiar și în epoca marilor clasici. Iar știința, continuând să dezvolte câștigurile remarcabile ale secolului al XIX-lea, racordează pe deplin spațiul românesc cu spațiul Europei moderne.

După Marea Unire s-a acționat deci într-un cadru instituțional modern pentru întărirea unității culturale și lingvistice a întregului spațiu românesc, cartea și instrucția continuând să fie instrumente importante de susținere și de promovare a normelor unice, supradialectale. Iar mișcarea, mai ușoară acum, în întreg spațiul românesc a cărții și a formelor culturii elevate, inclusiv a scriitorilor, promotori ai românei literare, a devenit și ea factor important pentru întărirea unității de neam, de limbă și de cultură.

Consecința a fost o și mai bună integrare culturală (și implicit lingvistică) a unora dintre provinciile acum reunite. (Mă refer nu atât la Transilvania, totdeauna apropiată de Regat, cât la Basarabia și la Bucovina, incluse multă vreme în alte unități statale, unități deloc sau nu totdeauna favorabile românismului. Pentru Basarabia, desprinsă din Moldova cu un secol înainte de primul război mondial, se imaginase chiar, din spațiul rusesc, crearea – după unii chiar existența – unei limbi romanice independente de română, așa-zisa „limbă moldovenească”. A fost această încercare, ca și dorința de a păstra, în fostul spațiu politic iugoslav, numele vlahi pentru populația care vorbește limba română, dovada indiscutabilă a forței unificatoare a limbii noastre.)

Urmare a dezvoltării concertate a culturii naționale după momentul Marii Uniri, limba română și-a făcut deci și mai evidentă unitatea, adăugând o etapă nouă, modernă, într-o acțiune nicicând întreruptă de afirmare și de consolidare a românității.

Celelalte etape, precedente, ale acestui proces coincid cu perioadele de evoluție a limbii noastre de cultură, în care ideea de românitate se întrepătrunde cu aceea de cultivare a formei elevate a scrisului românesc.

Selectez pentru valoarea lor probatoare numai câteva repere, desigur foarte bine cunoscute, reamintind doar că *limbă* a însemnat multe secole deopotrivă „neam, popor” și „comunitate de credință”, alături de accepția de bază, „mijloc de comunicare” sau „instrument de exprimare utilizat de o comunitate formată din oameni cu aceeași origine etnică”. Școala s-a alăturat deci totdeauna, în acțiunea sa de culturalizare, acțiunii Bisericii, indiferent de rit și de subordonarea acesteia față de Bizanț sau față de Roma, limba, credința creștină și neamul fiind gândite totdeauna împreună.

În veacul al XVI-lea, circulația cărții scrise și a aceleia manuscrise, concomitent cu o mișcare continuă în cadrul provinciilor istorice a copiștilor, traducătorilor și tipografilor, atesta existența aceluiași scop (derivat) al traducerilor religioase făcute în „limba rumânească”, anume coeziunea intracomunitară: „să înțeleagă toți oamenii cine-s rumâni creștini” (citim în predoslovia *Întrebării creștinești* a diaconului Coresi, tipărită acum aproape 560 de ani).

Ideea era formulată și un veac mai târziu, când Varlaam tipărea la Iași *Cartea românească de învățătură* și când Simion Ștefan acționa, în Transilvania, nu doar pentru modernizarea lexicală a traducerilor religioase prin acceptarea modelului greco-latin („unele cuvinte ... încă le-am lăsat grecește, pentru că alte limbi încă le-au lăsat așa”, nota cărturarul ardelean), ci și pentru eliminarea diferențelor existente între variantele literare regionale ale românei vechi (prin „cuvintele acealea ... carele le înțeleg toți”), fiind astfel contracarată „vina celuia ce-au răsfirat rumânii printr-alte țări” (citim în predoslovia *Noului Testament* de la Bălgrad apărut în 1648).

Proiectul cultural, literar și politic excepțional, nu doar pentru cultura românească din final de secol XVIII, ilustrat de *Biblia* din 1688 (reunirea într-o primă imprimare integrală, după o revizie muntenească, a două versiuni, moldovenească, respectiv transilvăneană a *Vechiului* și a *Noului Testament*, proiect pus în operă la București, de către o echipă de tipografi moldoveni), este urmat îndeaproape, dar cu rezultate mult mai bune, din punctul de vedere al normelor scrisului literar, de tipăriturile românești ale lui Antim Ivireanul, mitropolitul luminat, care a devenit artizanul impunerii variantei literare muntenești în cartea românească de slujbă. Cărțile religioase muntenești au devenit astfel model nu doar tipografic, ci și lingvistic pentru întreg spațiul românesc.

Unificarea normelor vechii noastre limbi de cultură, constatată de corifeii Școlii Ardelene („în cartea bisericească tot o dialetă [adică o aceeași limbă] iaste”, formula Petru Maior, în 1819, o idee devenită curentă la

începutul veacului al XIX-lea), a creat punctul de plecare pentru constituirea normelor scrisului românesc literar modern, scris esențialmente laic. Ion Heliade Rădulescu, când propunea, în 1836, contemporanilor săi nu doar baza, ci și principiile de unificare a românei literare moderne, se raporta la vechea română literară ilustrată de scrisul bisericesc. („Singurul mijloc ca să ne unim la scris și să ne facem o limbă generală literală este să urmăm limbii cei bisericești și pe tipii [adică după normele] ei să facem și limba filosofului, matematicului, politicului ...”). Era partea formală, de expresie, a unei ideologii ce viza reconstituirea, inițial în plan cultural, a spațiului românesc original, spațiu numit la început Dacia, apoi tot mai des România.

(Cele două nume au intrat în titulatura multor publicații și societăți culturale înainte de anul 1859, deci înainte ca România să devină numele unei formațiuni statale. Reamintim numele purtate de cunoscutele gazete literare *Albina românească*, *Curierul românesc* și *Dacia literară*, dar evocăm și mai puțin știutele astăzi *Românul*, publicația periodică bucureșteană înființată în 1857, *România*, nume a trei gazete politice și literare apărute la București, în 1838 și în 1857, respectiv la Iași, în 1858, respectiv *România literară*, săptămânal literar ieșean, inițiat în 1852, dar difuzat, din cauza cenzurii, abia în 1855.)

Până să fi fost deci creată o entitate politică și administrativă care să reunească fie și parțial zonele istorice ale spațiului românesc, cultura românească avea astfel ca formă de expresie unitară și elevată o limbă literară modernizată și din nou, după alte principii, unificată. Fuseseră operate sau erau vizate mici corecturi ale normelor vechiului scris literar, cu insistență pe ideea de refacere a unității pe baza fondului latinesc original. Se apela totodată la unitatea ce urma să fie obținută, în plan superior, printr-o intensă modernizare, datorată acceptării modelelor latinesc și romanic. Scriitorii, formatori de opinie activi și avizați, au acceptat rapid, indiferent de provincia istorică unde își desfășurau activitatea sau a cărei normă lingvistică o ilustrau, noua formă, unificată în scrisul laic.

Unirea politică și administrativă a principatelor Țării Românești și Moldovei a fost, în aceste condiții, nu punctul de plecare, ci rezultatul unității culturale și lingvistice. La fel cum, după Mica Unire, acțiunile instituțiilor politice și administrative unificate au reprezentat continuarea și transformarea în realitate a idealurilor naționale promovate constant încă din epoci mai vechi, idealuri aduse în actualitate de marii iluminiști, ce au activat deopotrivă dincolo și dincoace de Carpați, vechi idealuri integrate

în programe politice moderne de reprezentanții culturii românești educați în epoca pașoptistă.

Literatura și știința românească, ridicate în foarte scurt timp la nivelul existent în țările civilizate din Apus, dau și prin limbă, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dovada maturității culturale, sociale și politice rapid dobândite.

Iar războiul de independență, la care au participat nu doar românii din Principate, ci și cei din provinciile istorice de peste munți, argumentează suplimentar ideea importanței unității de limbă și de cultură pentru menținerea și consolidarea unității politice a unui popor.

Evenimentele din 1877 se vor repeta în mod similar, dar pe cu totul alt plan și având efecte mult mai importante pentru unitatea națională a românilor, în anii primului război mondial. Participarea la acest război va adăuga argumentelor culturale și lingvistice, celor ce evidențiază unitatea de neam și originea comună, oportunitatea politică, inteligent folosită în condițiile existenței Principatelor Unite, create și consolidate în mai puțin de șase decenii ca stat național românesc.

3. Manifestând unitate și continuitate, limba ca formă identitară a culturii românești și a poporului român a fost deci, în trăsăturile sale generale definitorii, nu rezultat al Marii Uniri, ci promotor al acesteia.

Fără conștiința unității de neam, conștiință menținută și întărită deopotrivă de acțiunea intelectualilor patrioți, de unitatea culturii și îndeosebi de unitatea limbii, unirea nu ar fi fost posibilă.

The Romanian Language and the Great Union

Abstract: The Romanian language, the identity form of the national culture, was constantly, at the level of both the spoken and the literary language, a factor of cohesion and a promoter of the unity of the Romanian people. As a consequence of the development of the national culture, after the Great Union, Romanian has made its unity more evident, adding a new, modern stage, in a permanent action of consolidating the Romanianity.

Key-words: Romanian language, national culture, linguistic unity, identity factor, Romanianity.

GLOBALIZAREA, BAT-O VINA...²

„N-am fost niciodată un elitist. [...] Numai că la noi **scăderea nivelului intelectual mediu**, fenomen **global**, devine de-a dreptul prăbușire, tâmpire în masă.

Fenomene care-n alte locuri pot fi privite ca **democratizare** la noi devin o mocirlă populistă. Uitați-vă pe forumuri, uitați-vă pe bloguri. Ți se face rușine că ești om. Este urmarea bătăii de joc din învățământul românesc, dar mai ales urmarea unei televiziuni, care a ajuns până la [performanțe...] sub care nu se mai poate coborî.

Este de asemenea consecința valului de **plebeizare** a zonei culturale datorat **globalizării** : jocurile pe computer au înlocuit lectura cărților în viața copiilor noștri. Sunt premisele apariției unei noi specii, lipsite de rădăcini etice, intelectuale și culturale, adică a unor oameni în bătaia tuturor vânturilor.”
(sublinierea noastră) (M. Cărtărescu, *Peisaj după isterie*, p. 24-25)

1. Câte ceva despre globalizare, așa cum este ea văzută de unii filozofi și sociologi contemporani...

Dacă despre *mondializarea* [1] vieții oamenilor se poate vorbi ca despre un proces care s-a desfășurat, în trepte, de-a lungul multor zeci de secole, *globalizarea* poate fi definită ca un proces care, pregătit de anumite evenimente politice și economice de pe la mijlocul deceniului al optulea al secolului trecut, „[debutează] la începutul anilor '90 ca politică a celei mai mari puteri economice, politice, militare și culturale a timpului nostru” (A. Marga, 2018: 10) – startul fiind dat de decizia de moderare a tarifelor vamale în vederea asigurării liberei circulații a produselor, pe toată suprafața globului, și se manifestă ca un fenomen cuprinzător care ne afectează poziționarea în lume, cunoașterea, ierarhia valorilor, chiar viața cotidiană, antrenând adesea „schimbări istorice” (*ibid.*, p. 12). Iviță pe tărâm economic, globalizarea s-a extins deja, într-o lume cu infinite legături lăuntrice, la mai multe domenii – printre primele aflându-se comunicațiile, cercetarea științifică, educația –, cu o tendință netă de generalizare, de afectare a tuturor sferelor activității umane.

---

² Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

Oprindu-ne o clipă la cele trei domenii menționate și luând mai întâi în discuție comunicațiile, putem aprecia de pildă că astăzi marile posturi de televiziune culeg, prelucrează și difuzează informații pentru toți oamenii de pe pământ, că accesul la informații este liberalizat, că dacă știu să utilizeze rețelele poștei electronice, ale internetului și dacă sunt familiarizați cu această *lingua franca* a timpului nostru care este limba engleză, oamenii de pe tot globul își pot face imediat cunoscute – oriunde și de oriunde – gândurile, ideile, experiențele, sentimentele față de ceea ce se întâmplă în lume sau li se întâmplă în viața de zi cu zi, manifestându-se ca niște indivizi mult mai informați decât oricare dintre predecesorii lor. Să nu uităm însă că, dacă accesul la informații este liberalizat, „culegerea, constituirea și emiterea informațiilor [sunt rezultatul] unei competiții strânse pe piețe”, al intervenției pe fluxul comunicării, „al acelor fasonatori de informații care au puterea economică să elaboreze și să distribuie informații. Formal este libertate, dar în fapt concentrarea este mai mare decât în alte domenii.” (*ibid.*, p. 81, 82).

Dacă ne referim la cercetarea științifică, trebuie să amintim un aspect care nu poate fi neglijat. În principiu cunoașterea, a cărei valabilitate trebuie să fie universală, se plasează dincolo de orice fel de frontiere, având caracter global. În cercetarea științifică, standardele de performanță s-au internaționalizat, dar în domeniul multor științe progresele cunoașterii depind atât de competiția dintre cercetători de nivel comparabil aparținând mai multor națiuni, cât și de cooperarea dintre ei. Competiția pe terenul științelor devine cu atât mai acerbă, cu cât orice date noi sunt teoretic aplicabile în producție, au potențială valoare economică. Rămâne de văzut care sunt criteriile după care se decide orice selecție în această zonă, căci nicio selecție și niciun criteriu de selecție nu sunt cu adevărat neutre.

În sfârșit, în planul educației, fenomenul globalizării a adus sau ar trebui să aducă schimbări importante în sensul corectării acelor aspecte care fac necompetitivă educația tradițională în raport cu nevoile generale ale vieții moderne. A devenit evident că se impune luarea unor măsuri – inclusiv reconfigurarea profilului școlilor, respectiv a specializărilor oferite studenților – în scopul asigurării competitivității viitorilor specialiști. Iar competitivitatea pregătirii acestora își găsește măsura în competitivitatea produselor [2] cu care vor – fiecare în spațiul de mișcare aferent rolului social [3] pe care decide să-l joace – să intre pe piața globală. Educația impusă de globalizare ar putea avea însă un revers, altfel spus unele consecințe psihologice cum ar fi apariția unei „identități biculturale” [4], a unei „confuzii de identitate” [5] etc. Nu este exclusă nici apariția unei

culturi făurite doar de grupuri de oameni care nu-și doresc o identitate influențată în vreun fel de cultura globală, de valorile ei (*ibid.*, p. 96-97).

Globalizarea [6] dezvoltă interdependențele „până la plafonul maxim al acestora, care este cel al planetizării” (*ibid.*, p. 15). Fenomenul are consecințe importante chiar în privința securității statelor, care se văd acum în fața unei game mai largi de pericole decât cele tradiționale. De pildă, deplasarea unor efective mari de populații poate destabiliza o țară, indiferent de sensul în care se produce mișcarea : exodul populației locale, mai ales al celei tinere, cu un grad înalt de calificare, îi poate crea acelei țări imense neajunsuri, căci identitatea ei depinde de performanțele înregistrate în competițiile de pe piețele globalizate – descoperiri științifice, inovații tehnologice, creație culturală, valorificarea inteligentă a resurselor naturale,... –, iar afluența de imigranți poate da naștere unor probleme economice, politice, religioase, de educație,... majore.

În lumea de azi se pare că se dorește „păstrarea caracterului pluralist al «societății mondiale»” (*ibid.*, p. 85), dar ce fel de curs al evenimentelor va impune piața globală diverselor state caracterizate ca democrații consolidate și mai ales celor cu democrații încă precare ? Evităm poate, pentru moment, un pericol care, teoretic, ar putea fi considerat de neevitat: pericolul uniformizării, căci, dacă este bine înțeleasă, globalizarea nu duce automat și obligatoriu la uniformizare, ci încurajează mai curând inovarea, „pe piața globală [valorificându-se de preferință] produsele ce încorporează inteligență, noutate, funcționalitate” (*ibid.*, p. 15), instituindu-se și menținându-se astfel la mare preț competiția.

Dacă globalizarea și diversitatea nu se exclud reciproc, în ce relații se află ele, la nivelul colectivităților umane și la nivelul indivizilor fiecărei colectivități ? Într-o lume a interdependențelor, diversitatea e supusă unei încercări dificile, plasată fiind în contextul competițiilor pieței globale. Ce fel de interconexiuni ar trebui să aibă prioritate? Care anume dintre modalitățile de realizare a interconexiunilor ar fi mai rentabile? Când este vorba despre societatea umană, obiectivul interconectării se dovedește a fi deosebit de greu de atins, fiindcă istoria, tradițiile, mentalitățile, realitatea materială, interesele individuale și de grup, poate chiar și poziția geografică joacă un rol important în această privință.

Nu greșim afirmând că, în aceste condiții, viața fiecăruia dintre noi, preocupările personale, maniera de a ne înscrie în societate, destinul individual sunt modelate de fenomenul despre care vorbim. Globalizarea este „acțiune la distanță în cadrul interdependențelor generalizate”. (*ibid.*, p. 14-15). Înțelegem de ce unii văd cu ochi buni globalizarea, care le oferă noi și reale oportunități de a călători, a cunoaște, a lucra, în vreme ce alții

manifestă temeri, ostilitate față de acest fenomen specific zilelor noastre, simțindu-se împinși „să trăiască sub solicitări și în tensiuni mai mari decât oricând”. (*ibid.*, p. 10). După o perioadă de entuziasm nelimitat, datorat noutății fenomenului globalizării, promisiunilor acestuia, au apărut o multitudine de probleme, pe care științele sociale au început să le ia în considerare, fiindcă interpretarea acestor probleme ca și tentativele mai mult sau mai puțin serioase de soluționare a lor au pus în evidență necesitatea schimbării multora dintre conceptele cu care se operează de regulă. Spre exemplificare: posibilitățile aproape nelimitate de informare și comunicare au făcut să dispară în mare măsură granița „dintre adevăr și minciună [7], [...], frumos și trivial”. (*ibid.*, p. 25). În plus: pe de o parte, democratizarea societăților este astfel favorizată – cel puțin până la un punct –, pe de altă parte, manipulările, știrile false, hackerismul,..., împiedică democratizarea. Alte aspecte ale vieții umane sunt afectate de faptul că globalizarea simplifică lucrurile institund o relație directă între individ și piața globală; în același timp, tot ea descalifică instanțele intermediare: comunitatea locală, statul, națiunea (*ibid.*, p. 26) – ale căror funcții, sau al căror statut ori rol sunt puse sub semnul întrebării.

Indubitabil, globalizarea în sine, dar mai ales consecințele ei suferă de ambiguitate, o ambiguitate cu adevărat de temut.

2. Societatea „nesigură” [8]

Pentru sociologi sau filozofi, pentru unii oameni politici deprinși nu numai să provoace „evenimente” cu efecte asupra unei părți considerabile a lumii de azi, ci și să le observe particularitățile, consecințele, să reflecteze la direcția pe care se va înscrie cel mai probabil istoria anilor ce vor veni, poate chiar pentru numeroși oameni obișnuiți, care-și pun din când în când întrebări referitoare la viața pe care o trăiesc, societatea globală actuală are aspectul unei societăți umane afectate de dezordine, dacă nu cumva de o veritabilă criză. Printre cauzele acestei stări sunt citate de regulă două [9] – alterarea valorilor și schimbarea echilibrului de putere dintre statele actuale –, dar din punctul de vedere al altor specialiști, cauzele sunt ceva mai numeroase; și ele provoacă fisuri ale ordinii prezente pe mai multe planuri.

Constatănd că, din 2010 încoace, o nouă ordine este de fapt pe cale să se constituie „datorită intrării într-o nouă lume” (*ibid.*, p. 146), care nu corespunde câtuși de puțin speranței inițiale că țările se vor democratiza de la sine prin înlăturarea vechilor bariere de tot soiul, că diversele intervenții militare și umanitare își vor atinge scopul: instaurarea de noi societăți, că instituțiile internaționale își vor dovedi eficacitatea și că dreptul va fi preferat forței, profesorul A. Marga stabilește un diagnostic mai profund, operând cu conceptul de „societate *nesigură*”.

„Numesc «societate nesigură» societatea în care nesiguranța a devenit oarecum ubicuă: nu se poate pași în realitate fără a pași în nesiguranță. Aceasta [...] își pune amprenta asupra oricăreia dintre acțiunile noastre”. (*ibid.*, pp. 151-152).

Nesiguranțele sunt extrem de diverse: unele pot fi percepute, altele, doar concepute; unele sunt deja trăite, altele, doar anticipate; unele pot fi identificate direct, altele, doar cu ajutorul instrumentelor; unele au cauze tradiționale, altele apar ca urmare a modernizării vieții, ocupațiilor, relației oamenilor cu timpul și spațiul. „Unele sunt asumate în conceptualizări, altele[...]așteaptă conceptualizarea[...]”. (*ibid.*, p.152). Extinsă la o asemenea scară, nesiguranța aproape că împiedică stabilirea univocă a vinovațiilor.

Este greu de spus cu ce fel de societate – societatea cunoașterii sau societatea comunicațiilor, societatea mediatică sau cea invizibilă, societatea vidului valorilor [10] sau cea a minciunii, a indiferenței,... – poate fi pusă în relație nesiguranța [11].

După părerea sociologului și filozofului citat mai sus, în nenumărate rânduri, ceea ce se petrece în interiorul lumii formate în 1989 – fenomen care poate conduce la impresia de dezordine, de dereglare, chiar de criză – este un proces de lungă durată ce va deveni tot mai pregnant în viitor: procesul reafirmării identităților naționale. Semnele care permit recunoașterea acestui proces sunt multiple și de diverse feluri, dar nu ne vom opri aici asupra lor. Vom spune doar că, pentru mulți sociologi – poate chiar și politologi –, identitatea națională, care nu înseamnă „rămânere la sine a unei națiuni”, ci păstrarea în timp a unui „mănunchi de proprietăți” (*ibid.* p. 165), este măcar parțial construită și aleasă – fiind deci supusă voinței individuale și totodată schimbărilor politice –, depinde în bună măsură de problemele de viață care se cer rezolvate la un moment dat și într-un anumit context și nu poate fi lipsită de un set de valori – valabile în acel moment și în acea situație –, valori asumate atât de individ, cât și de colectivitate.

Limba, teritoriul și istoria sunt desigur componente ale identității naționale, dar în condițiile globalizării, când interdependențele s-au multiplicat și consolidat, iar competitivitatea este o trăsătură de bază a noii societăți – competiția devenind dominantă în spațiul planetar –, o țară, o națiune ca ale noastre nu mai pot veni doar cu limba și folclorul, eventual și cu trecutul glorios, spre a-și defini identitatea. De altfel, limba utilizată în discursul nostru contemporan, folclorul nostru cu remarcabilele sale calități se mai situează oare azi la nivelul calitativ care le-a asigurat individualitatea în decursul timpului? Dacă se constată existența unui proces de alterare sub anumite aspecte, care sunt cauzele, care sunt

“vinovații” ? Și ce trebuie făcut, cum trebuie intervenit pentru schimbarea situației ?

3. Identitate, discurs, limbă

Ce se întâmplă azi în țara noastră în planul identității naționale, pe care ne dorim ca toată lumea s-o recunoască, în planul discursului conaționalilor noștri și, în cele din urmă în planul limbii pe care o vorbim nu e prea greu de observat, de evaluat.

3.1. Dacă, într-o situație oarecare, discuția care se poartă gravitează în jurul identității naționale, cei mai mulți locutori pun în față limba română, cu origini de care ne mândrim, cu o istorie ale cărei meandre îi asigură individualitatea și cu transpuneri în texte pe care specialiștii noștri le compară adesea cu cele mai alese scrieri ale lumii, minunile spațiului geografic în care trăim, bravura dovedită de poporul român de-a lungul secolelor și sacrificiile pe care acesta le-a făcut pentru a-și apăra ființa națională și a păstra neatins spațiul în care i-a fost hărăzit să locuiască, în sfârșit, incontestabilele calități ale producției spirituale și pe alocuri și materiale a acestui neam. Cu alte cuvinte, ca locutori ce revendică o anume identitate, ne întoarcem toți spre trecut, dar vorbim prea puțin de felul în care dorim să ne înscriem în lumea viitorului. Oricum, nu suntem decât rareori preocupați – ca națiune, nu la nivel individual –, de chestiunea competitivității în complexa relație în care ne aflăm – și în care ne vom afla în continuare – cu alte țări, popoare, națiuni; nu ne atinge decât cu totul sporadic ideea de adevărată valoare a fiecărui produs pe care-l lansăm pe piața globală, de procent de inteligență încorporat(ă) în produsele noastre sau de reală originalitate în vastul ansamblu al națiunilor, de contribuție vizibilă la efortul colectiv menit a face să progreseze cunoașterea în lumea de azi și mai ales de mâine.

3.2. Dacă ne oprim la discursul diverselor categorii de locutori, putem spune că, în mare parte, acesta se prezintă ca un zgomot supărător, obositor, în care e greu de distins o voce clară, percutantă, capabilă să ofere și elemente de conținut demne de atenția, de reflecția, de aprecierea destinatarilor vizați. Desigur, observațiile pe care le vom face punctual în cele ce urmează nu pot avea un caracter global fiindcă, după cum știm, există o multitudine de tipuri și subtipuri de discursuri care au, fiecare în parte, propriile trăsături definitorii și accesorii. Ne gândim în primul rând la distincția oral / scris, deși în bună parte din producțiile scrise au pătruns, și la noi ca și în alte culturi contemporane, multe elemente de oralitate. Cum este de așteptat, observațiile noastre vizează în mod preponderent, dar nu exclusiv, discursul oral sau discursurile orale ale anumitor categorii socio-profesionale de vorbitori. Ne gândim apoi la

distincția discurs cotidian / discurs specializat, științific, tehnic, al unor practici sociale precum comerțul etc. Comentariile noastre vor avea la bază exemple provenind atât din discursul cotidian, cât și din discursul mediatic, publicitar, literar.

Cele mai multe schimbări survenite pe tărâmul comunicării au, după cum este de așteptat într-o lume afectată de globalizare, un caracter general, nemanifestându-se mai niciodată pe teritoriul unei singure țări, în limitele unei singure culturi.

3.2.1. Accesul, teoretic generalizat, la educație, la informație, utilizarea pe scară largă a internetului, a telefoniei mobile pentru comunicarea rapidă la distanță, recunoașterea dreptului tuturor la libera exprimare au avut drept consecință importantă *democratizarea* discursului; cercetarea presei – chiar și a aceleia de calitate – dintr-o perioadă de timp dată, să spunem din ultimele două decenii, urmărirea unor emisiuni de gen variat difuzate de anumite canale de televiziune, parcurgerea unor mesaje lansate prin diverse rețele de socializare permit observatorului atent să-și dea seama de adevăratele dimensiuni, de amploarea și de profunzimea schimbării menționate.

Democratizarea discursului nu este însă singurul fenomen consecutiv globalizării identificat de specialiști.

3.2.2. Consecință a aceluiași proces specific lumii de azi, *standardizarea* este vizibilă în primul rând în discursul specializat. Nu vorbim, desigur, despre stabilirea unor norme ce reglementează forma sau caracteristicile unor bunuri materiale, ci de faptul că, de pildă în cadrul Uniunii Europene, *acquis-ul comunitar*, care cuprinde dreptul comunitar, precum și totalitatea actelor adoptate în domeniul Politicii externe și de securitate comună (PESC) și în cel al Justiției și al afacerilor interne (JAI), conține documente redactate totdeauna mai întâi în limba engleză [12] care sunt traduse ulterior în limbile folosite în interiorul Comunității făcându-se apel pe scară largă la „formulări standard” (*Ghid stilistic [...] pentru uzul traducătorilor acquis-ului comunitar*, 2008: 112): *having regard, taking into account, bearing in mind, desiring, intending; aware/conscious that; in view of;... / ‘având în vedere’, ‘luând în considerare’, ‘ținând seama de’, ‘dorind’, ‘înțelegând’; ‘conștienți (că)’; ‘în vederea’;....* [13] (*ibid.*, p. 74)

(1) *The Council, acting by a qualified majority, may confirm, amend or revoke the decision adopted by the Commission.*

‘Consiliul, hotărând cu majoritate calificată, poate să confirme, să modifice sau să revoce decizia adoptată de Comisie.’ (*ibid.*, p. 118)

Există un grad de standardizare și în elaborarea documentelor ce trebuie depuse, de exemplu, pentru a candida la obținerea unui grant în lumea academică. O oarecare standardizare se observă în elaborarea unor lucrări de tip academic sau în evaluarea unor articole în care se concretizează rezultatele unei cercetări științifice. Adăugăm că și în maniera în care sunt redactate rezumatele articolelor – rezumate concepute neapărat în primul rând în limba engleză – chiar maniera în care se formulează începutul unor astfel de texte par oarecum standardizate.

În domenii ca acelea pe care le-am menționat, se ajunge astfel inevitabil la un anumit grad de uniformizare, fenomen ce poate fi înțeles și acceptat până la un punct, sau chiar privit ca generând o oarecare economie de efort în comunicare, dar care poate avea și efecte supărătoare din alte puncte de vedere, prin constrângerile pe care le implică.

3.2.3. Discursul unor ziariști care lucrează în presa scrisă și, cu precădere, în cea audio-vizuală, precum și discursul oral al majorității oamenilor politici din țara noastră oferă nenumărate exemple de automatisme verbale, clișee, stereotipii care contribuie substanțial la efectul de *șablonizare* a exprimării locutorilor. Auzim în comunicarea celor dintâi formulări de felul *oamenii legii* (în locul mult mai obișnuitului *polițiști(i)*); *prins între fiarele contorsionate ale mașinii*; *a afirma cu subiect și predicat*; ....

(2) *Pompierii au intervenit cu apă și spumă pentru stingerea incendiului.*

(3) *X l-a lovit pe Y cu pumnii și picioarele.*

(4) *Polițiștii au deschis o anchetă pentru a stabili / a afla cu exactitate cauzele accidentului.*

iar în discursul politicianilor

teme majore; a devoala fapte / atitudini / persoane, a demara un program / un proiect / o afacere / o campanie, a fi confortabil cu ceva [14]; *în exclusivitate; vizavi de; ...* [15]

3.2.4. Nu lipsește din lista manifestărilor actuale ale procesului de degradare observat de specialiști în planul comunicării cotidiene sau specializate și, mai larg, în plan cultural nici *plebeizarea* pomenită de scriitorul și publicistul M. Cărtărescu în scurtul pasaj ales de noi ca motto al prezentei contribuții. Să ne amintim numai de un serial ca „Las Fierbinți”, cu care nu încetează să ne delecteze postul de televiziune PRO TV – precedat, de fapt, de alte două-trei seriale de televiziune cu o faună de personaje [16] aproape de aceeași calitate –, serial ai cărui „eroi” au realizat și un spot publicitar remarcat pentru „performanța” de a face să rimeze *centenar* cu *grătar* și au propus în context, desigur ironic – dar merită oare să propunem așa ceva, fie și cu ironie, într-un an de sărbătoare cum este anul 2018 pentru nașinea noastră? – ca stema țării de pe drapelul României să

fie mult apreciatul nostru *mititel*... Poate că și punerea în scenă „modernă” a unor piese de teatru reinterpretate actualmente pe diverse scene trădează aceeași tendință. *Plebeizarea*, însoțită de o anumită doză de vulgaritate, și-a făcut loc și în literatura română de azi: vezi de exemplu romanul foileton *Partida de vânătoare*, publicat în 2018, la Editura Vremea (București), de scriitorul S. Tănase, scriere care desigur, privită din perspectiva criticii literare, nu e total lipsită de merite în plan compozițional [17].

3.2.5. Încheiem inventarul schimbărilor observate la nivelul discursului cu precizarea că o doză îngrijorător de mare de vulgaritate s-a insinuat în exprimarea multor politicieni, ziariști, moderatori de *talk-show-uri*, uneori chiar în exprimarea unor scriitori. Poate totuși nu în aceeași măsură în care cuvintele *vulgare* “colorează”, în viața cotidiană, vorbirea șoferilor aflați în trafic, cu precădere când sunt implicați în diverse incidente, evenimente rutiere etc. Neobișnuit însă – și mai cu seamă supărător – este faptul că *trivialitățile* apar azi și în limbajul unor elevi aflați în conflict cu profesorii lor, ba chiar și în limbajul anumitor părinți prinși ocazional în dispute cu diverse categorii de interlocutori. Fenomenul *vulgarizării* sau al *trivializării* pare a se extinde, afectând schimburile verbale interpersonale în varii situații de comunicare.

3.3. Astfel de discursuri, ca și, frecvent, cele de pe internet – blogurile, forumurile, paginile de Face-book fiind un exemplu cum nu se poate mai grăitor în această privință – nu sunt mai niciodată produse într-o limbă română corectă, care să respecte normele învățate la școală, în intervalul de timp – e drept cam scurt – acordat gramaticii, îmbogățirii vocabularului, deprinderii regulilor de combinare a cuvintelor conform semantismului lor, utilizării adecvate a diverselor varietăți de limbă. Vom cita aici doar câteva exemple de abateri de la normele limbii standard selectate din multitudinea de “greșeli” pe care le-au sesizat cercetători cunoscuți și profesori cu îndelungată experiență didactică sau pe care le-am colectat noi înșine folosind diverse surse.

3.3.1. Ignorarea acordului obligatoriu în gen al numeralelor cardinale *unu, doi* însoțite de un substantiv feminin [18]: **doisprezece luni*, sau “ticul național” (T. Slama-Cazacu, 2010: 288) **ora doisprezece* ;

(6)**Am fost decât douăzeci și unu de persoane.*

3.3.2. Acordul greșit în număr al formei de indicativ prezent a unor verbe impersonale sau utilizate impersonal, din cauza alegerii greșite a subiectului: **în ceea ce privesc acuzațiile,...*

(7)**Ce-s cu pozele astea ?* (I. Nedelcu, 2012 : 112)

3.3.3. Modificarea caracterului tranzitiv sau intransitiv al unor verbe, în asociere cu alte tipuri de încălcări ale normelor limbii standard:

(8)**Le-a trimis tot ce au nevoie.*

(9)**Mi-au picat dosarul la un complet de judecată de trei judecători.*

(10)**A picat examenul.* (T. Slama-Cazacu, 2010: 83)

Construcții greșite circumscrise aceleiași categorii își au câteodată sursa în traducerea mecanică a unor expresii din alte limbi: lat. *cui prodest* devine în vorbirea unor invitați la diverse emisiuni de televiziune **cui profită*, în loc de *cui îi folosește / servește*.

3.3.4. Înlocuirea unei prepoziții cu alta, de exemplu folosirea generalizată a lui *ca și* în locul prepoziției simple *ca*, inclusiv în cazurile în care nu există vreo cacofonie de evitat [19]:

(10)**Am fost angajat ca și inginer.*

(11)**Asta e tot ce s-a realizat ca și investiții.*

Uneori în locul unei prepoziții apare alta, greșită, din cauza neînțelegerii sensului unei expresii traduse dintr-o limbă străină. Este cazul unei reportere care, vorbind în direct la un canal de televiziune, despre cauzele, desfășurarea și urmările unui accident de circulație, a spus:

(12)**Mașina a ieșit din decor.*

nededcând corect expresia corespunzătoare din limba franceză.

3.3.5. Ignorarea structurii de adâncime a unor lexeme reprezentând nominalizări ale unor baze verbale duce frecvent la apariția unor construcții greșite sau cu sens diferit de cel pe care dorește locutorul să-l transmită în realitate. În loc de *agresarea celor doi bătrâni* auzim *agresiunea celor doi bătrâni*, persoanele respective devenind astfel agenții agresiunii, pe când, în realitate, sunt victimele acesteia; **traversarea pietonilor prin locuri nepermise* în loc de *traversarea (străzii) prin locuri nepermise de către pietoni*. Numele de profesii / ocupații iau uneori locul numelor de agenți corespunzătoare, în relatările anumitor reporteri de televiziune:

*hoțul familiei de medici în loc de *agresorul / atacatorul / jefuitorul familiei de medici*; *criminalul actriței* în loc de *ucigașul / asasinul actriței*; ... [20].

3.3.6. Contaminații de tot felul:

*a lua la cunoștință de (ceva), în loc de *a lua cunoștință de (ceva) / vs/ a aduce la cunoștință (ceva cuiva)*; **până la urma urmei*, în loc de *până la urmă* – expresie distinctă de *la urma urmei*.

3.3.7. Cazuri de „calofilie semidoctă”: inadecvare stilistică, prețiozitate inutilă... Putem menționa aici: verbul *a lectura*, creat pe tărâm

românesc pe baza lexemelor cu etimologie multiplă, franceză și latină, *lectură, lector*; *a agresiona, a atenționa (pe cineva că), a concluziona (o discuție), a confuziona*, chiar și *a viziona* (A. Dragomirescu, A. Nicolae, 2011 : 79-120). Deși ilustrează o categorie diferită de cuvinte recente, merită fără îndoială amintit aici și cuvântul *calmitate*, care înlocuiește în vorbirea multora, după părerea noastră în mod abuziv, absolut nejustificat, cu totul inutil, vechiul și larg utilizatul adjectiv substantivizat *calmul (unei persoane)*.

3.3.8. În sfârșit, excesul de împrumuturi din engleză, care îi face pe unii cercetători să vorbească de “romgleză” (“Romgleza noastră cea de toate zilele”, formulare figurând în lucrarea tinerilor lingviști A. Dragomirescu, A. Nicolae (2011: 31)) ca substitut al limbii române.

(13)[...] o zi în care elevii învață cum să decupeze și să alcătuiască machete sau alte obiecte handmade sau una în care învață să facă origami nu pot fi integrate firesc în procesul didactic? (H. Corcheș, 765/18-24 octombrie 2018, p. 6)

(14)Era full la mall [...]. (V. Protopopescu, 943/18-24 octombrie 2018, p.6)

Ca totdeauna în istoria ei, româna are, alături de diversele posibilități de derivare, compunere, trunchere etc., și posibilitatea de a-și îmbogăți lexicul recurgând la împrumuturi din alte limbi, posibilitate pe care o folosește din plin, mult mai mult decât alte limbi romanice. În numeroase discursuri specializate se utilizează astfel de unități lexicale existente de mai mult sau mai puțin timp în limbajele specializate aflate în slujba acestor discursuri. Faptul asigură limbii noastre o masă considerabilă de cuvinte internaționale, particularitate utilă comunicării între specialiști și nu numai între ei. Împrumuturile din engleză sau de origine engleză, extrem de numeroase azi, pot fi socotite împrumuturi relativ recente, chiar dacă unii scriitori – Costache Negruzzi, Ion Ghica, mai apoi Ion Luca Caragiale – au introdus câteva – vezi *high-life* sau *five o'clock*, menționate de academicianul M. Sala în primul volum al colecției „Viața cuvintelor” (2010: 217) – începând din veacul al XIX-lea.

Am mai vorbit cu alte ocazii (A.Cuniță, 2016: 41-52) despre anglicisme, care pot fi împrumuturi *necesare* sau împrumuturi *de lux*, conform distincției stabilite de A. Stoichițoiu-Ichim (2008: 85-98). Fără a relua cele spuse în acele momente, ne vom mulțumi să ilustrăm prin două exemple maniera în care pot funcționa în discurs anglicismele din ultima categorie, a căror abundență – cu totul nejustificată, obositoare – în comunicare provoacă reacții de respingere multor oameni de cultură cu imensă notorietate în țara noastră – și nu numai aici – cum ar fi filozoful, scriitorul, publicistul A. Pleșu.

(15)By the way, tot sâmbătă mi-a fost imposibil să-mi vizitez tatăl, imobilizat la pat [...] . (V. Protopopescu, 943/18-24 ocombrie 2018, p.6)

(16)Și-a dat un nou look, era deja gata, fresh, OK. (S. Tănase, Partida de vânătoare, p. 12)

Mania anglicizării, fie și numai în scop ludic, atinge în prezent și titlurile unor emisiuni de televiziune: *Cooltura* (TVR 1), *AgriCool* (Antena 3).

Dacă este adevărat că fenomene, schimbări, perturbări de o amploare atât de impresionantă, cu dezvoltare atât de rapidă, găsesc condiții favorabile în zonele cele mai puternic afectate de globalizare, ne putem ralia, fără riscul de a greși profund, poziției acelor specialiști – politologi, sociologi, filozofi – care susțin că, departe de a avea doar efecte pozitive pentru omenire, acest proces generalizat este esențialmente ambiguu.

4. Ce rămâne de făcut ?

Epoca noastră pare a fi epoca trecerii de la *guvernare* la *guvernanță*, de la „conducerea <de sus>, reprezentativă și democratică în lumea modernă” la „autodeterminare în condițiile competiției” (A.Marga, 2013: 8). Ce fel de relație va fi existând între cele două forme de conducere, în condițiile în care se exercită presiuni pentru ca cea de a doua să ia locul celei dintâi ? Să nu fie oare adevărat că o bună *guvernanță* este necesarmente rezultatul unei bune *guvernări* ?

Înțeleasă și aplicată ca în momentul de față, în țări cu democrații încă insuficient consolidate – printre care s-ar putea să se afle și țara noastră –, *guvernanța* nu pare a duce la rezultatele sperate. Așa stau lucrurile, cel puțin la o analiză rapidă a situației, în multe domenii importante cum ar fi cel al învățământului, cu precădere al învățământului superior. În acest sector, criteriul cantității a ajuns să ia în mod evident locul criteriului calității. Universitățile nu mai corespund caracteristicilor *universității advărate*, care dădea societății oameni educați, cu o minte deschisă spre noutate, spre cunoașterea autentică, într-un cuvânt, forma personalități cu o pregătire completă, armonios și eficient construite. Atitudinea față de științe s-a schimbat și ea, fragmentarea în planul cunoașterii a dus și duce în continuare la rezultate nesatisfăcătoare. Pe de altă parte, surprinsă de amploarea fenomenului migrației, lumea de azi continuă să se întrebe, ca acum multe decenii, cum poate fi salvată diversitatea culturală, deși s-a dovedit că nicidecum nu au fost realmente aplanate violentele conflicte culturale iscate de amintitul fenomen, că integrarea reprezentanților unor culturi diferite de cele locale nu a reușit nicăieri.

Vechile tipare după care s-a încercat rezolvarea gravelor probleme apărute în mai toate sistemele și subsistemele ce structurează societatea globală de azi s-au dovedit a fi inadecvate. Reforme profunde, elaborate într-un spirit pe care unii analiști îl numesc “neomodernist”, ar trebui angajate în fiecare dintre sectoarele vieții sociale enumerate.

Un învățământ restructurat din temelii, conceput în lumina noilor cerințe, organizat pe baze complet diferite și după principii adecvate noii societăți, poate pregăti oameni capabili să îmbrățișeze meseriile viitorului, să facă față solicitărilor de tot felul din deceniile ce vor urma, să ofere produsele, serviciile de care vor avea nevoie comunitățile umane ale aceluși timp. Oameni capabili să înțeleagă esența interdependențelor la nivel planetar, rolul fiecăruia în buna funcționare a unei structuri atât de complexe, care trebuie să lucreze pentru atingerea unor obiective bine definite și de interes capital pentru toți. Oameni educați, pregătiți mental și afectiv să reacționeze corect în fața evidenței că problema unei conviețuiri reușite alături de indivizi diferiți de ei nu se pune în termenii luptei pentru păstrarea diferențelor – a acestei bogății neprețuite numite diversitate culturală –, ci în termenii găsirii căii celei mai potrivite de interconectare a culturilor, de transformare prin adaptare reciprocă la specificul celorlalte, mai cu seamă în situațiile în care acestea sunt în opoziție unele cu altele. Dar și oameni preocupați de reafirmarea fermă a identității lor naționale reinterpretate, reconfigurate în acord cu caracteristicile noilor contexte istorice – socio-politice, economice, culturale.

NOTE :

- [1]. DEX (1998: 648) oferă următoarea explicație pentru acest termen: ‘acțiunea de a *mondializa*’; respectivul verb este el însuși definit astfel: ‘a extinde la scară mondială’. Termenul *globalizare* nu figurează în acest dicționar. *Dicționarul de Cuvinte Recente* (2013) conține ambii termeni, *globalizare* (p. 267) fiind explicat prin sinonimele *mondializare*, *universalizare*, iar *mondializare* (p. 363) primind definiția de regulă asociată în prezent de specialiști primului cuvânt: ‘deschiderea economiilor naționale spre o piață mondială, pe fondul progreselor din transporturi și comunicații și al liberalizării schimburilor, ceea ce atrage o interdependență sporită a statelor’.
- [2]. Calificarea producătorului este apreciată după doza de inteligență creativă înmagazinată în produs.
- [3]. După părerea anumitor specialiști, setul de responsabilități asociate în mod specific unui rol social dat este totuși mai puțin important decât opțiunile individuale ale membrilor fiecărui tip de comunitate.

- [4]. Vorbim despre o identitate biculturală în cazul persoanelor tinere care ajung să aibă o identitate cu rădăcini în cultura locală a celor de aceeași vârstă cu ele și o alta provenind din conștiința relației lor cu cultura globală.
- [5]. Confuzia de identitate are o explicație simplă: schimbarea culturilor locale ca răspuns la globalizare face ca anumiți tineri să nu se simtă în largul lor nici în cultura locală, nici în cultura globală.
- [6]. Profesorul A. Marga (*ibid.*, pp. 13-14) stabilește mai multe distincții importante în perspectiva tratării globalizării în sincronie: globalizare / vs / regionalizare; globalizare / vs / generalizare; globalizare / vs / fragmentare; globalizare / vs / localizare; globalizare / vs / universalizare.
- [7]. „[...] oamenilor [...] le pasă mai puțin dacă tot ceea ce spun este adevărat, iar [celor] cărora li se servesc false realități în locul adevărului factual le pasă și mai puțin dacă tot ceea ce ascultă este autentic sau nu. Această asumare masivă a minciunii ca stare de fapt firească, precum și efectele copleșitoare ale emoțiilor livrate mulțimilor ca adevăruri de netăgăduit ne îndreaptă spre un viitor foarte incert.” (C. Teodorescu, *Cațavencii*, 39 (374) / 3-9 octombrie 2018, p. 4).
- [8]. Termenul îi aparține profesorului A. Marga (2018: 148-155).
- [9]. A. Marga (*ibid.*, p. 143) îl citează aici pe H Kissinger (2014).
- [10]. „[...] les valeurs [sont] des visées idéales partagées (valeurs-principes) ou des objets valorisés (valeurs-objets) [...]. [...] C’est en tant que représentations (ce que Ch. Taylor (2003) nomme un <imaginaire social>) qu’elles existent comme valeurs, et qu’elles sont efficaces, c’est-à-dire à la fois contraignantes et gratifiantes.» (N. Heinich, 2018: 157). Autoarea, care pledează pentru un program / model de “sociologie axiologică” sau “sociologie a evaluării” (diferită de “sociologia explicativă deterministă”), întărește ceva mai departe în același articol definiția valorii: «[...] la valeur résulte de (est <conférée par) l’association entre propriétés objectives et représentations axiologiques.” (*ibid.*, p.159).
- [11]. Admițând că nesiguranța nu caracterizează obligatoriu orice societate, A. Marga (*ibid.*, p.155) evaluează starea prezentă a lumii în termenii eventualității istorice a degradării marilor cuceriri de până acum: libertatea, demnitatea, drepturile oamenilor/popoarelor, democrația etc. Oricum, conchide autorul, noua temă de gândire în societatea în care trăim noi, cei de azi, pare a fi reducerea nesiguranței.
- [12]. „L’anglais est la langue des programmes gérés directement par l’UE (dans la recherche, l’éducation par exemple), des négociations [...], des réunions techniques et de travail, des colloques, des travaux d’experts, des rapports externes. [...] les pratiques des institutions installent l’anglais comme langue de l’Europe dans les représentations que les individus [ont de ces institutions]”. (C. Truchot, 2013: 28).
- [13]. Acestea sunt formulări introductive indicate în mod expres: „În preambulul legislației primare, dar și al altor acte care fac parte din acquis-ul comunitar

- (rezoluții, protocoale, unele recomandări etc.) se întâlnesc frecvent următoarele formulări introductive [...]”.(*ibid.*, p. 74)
- [14]. Expresia este copiată cu sensurile și construcția sintactică din limba engleză (A. Dragomirescu, A. Nicolae, 2011 : 48-50).
- [15]. Pentru alte exemple de stereotipii, vezi A. Dragomirescu, A. Nicolae (2011: 200-202; 211-214) și C. Lupu (2016). Pe de altă parte, într-un discurs specializat cum ar fi cel al meteorologilor găsim alte clișee criticabile din mai multe puncte de vedere : *averse slabe / vs / averse puternice,...*, sau : (5) *Luna noiembrie va debuta cu ploi.*
- [16]. A se vedea, în acest sens, și începutul articolului „Risu’-plînsu’ profesorului Zaica” apărut în *Dilema veche*, nr. 763/4-10 octombrie 2018, p.3, articol semnat de A. Pleșu: „M-am săturat de tot ce văd pe scena publică românească, m-am săturat de derbedei, de proști și de țoape, mi-am pierdut buna-dispoziție, cheful de lucru și bucuria de viață”.
- [17]. Sub aspectul semnalat mai sus, romanul acesta contrastează izbitor cu puritatea și, pe alocuri, chiar cu gingășia romanului *Inocenții*, publicat de Ioana Pârvulescu, în 2016, la editura Humanitas.
- [18]. Uneori chiar marca de plural folosită în cazul unor substantive este aleasă greșit. Este cunoscut cazul unei oficialități care a utilizat într-o alocuțiune forma de plural **tricoaie* în loc de *tricouri*.
- [19]. Pentru alte exemple și pentru explicații utile, vezi T. Slama-Cazacu, 2010 : 281-288.
- [20]. O construcție nu tocmai corectă, după părerea noastră, care cere explicații mai complexe, poate fi identificată chiar în pasajul utilizat de noi ca motto al prezentei contribuții: *Este [...] mai ales urmarea unei televiziuni, care [...]*.

BIBLIOGRAFIE :

- Agbogli, Christian (2018), „Mon dépanneur est vietnamien» ou les stéréotypes à la rescousse de la communication interculturelle dans le contexte du Québec”, *Questions de communication*, 33, p.169-186.
- Cuniță, Alexandra (2016), „Româna, o limbă modernă într-o lume în care, pentru mulți, reperul modernității este limba engleză?”, în *Lexic comun / Lexic specializat*, Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, Fascicula XXIV, Anul IX, Nr. 1-2 (15-16), p.41-52.
- Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediția a II-a, București, Univers enciclopedic, 1998.
- Dimitrescu, Florica (coord.), Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman (2013), *Dicționar de Cuvinte Recente*, ediția a III-a, București, Logos.
- Dragomirescu, Adina, Nicolae, Alexandru (2011), *101 greșeli de lexic și de semantică*, col. „Viața cuvintelor”, București, Humanitas.
- Ghid stilistic de traducere în limba română pentru uzul traducătorilor acquis-ului comunitar*, ediția a V-a, revăzută și adăugită, București, Institutul European din România, 2008.

- Heinich, Nathalie (2018), „Pour une sociologie axiologique”, în *Questions de communication*, 33, p. 153-168.
- Kissinger, Henry (2014), *World Order*, New York, Penguin Press.
- Lupu, Coman (2016), „Discursul media și incultura lingvistică”, în *Observator cultural*, 30 septembrie (consultat pe internet : <http://dct12015.weebly.com/>, pe 22 octombrie 2018.)
- Marga, Andrei (2013), *Guvernanță și guvernare (Un viraj al democrației ?)*, București, Editura Compania.
- Marga, Andrei (2018), *După globalizare*, București, Meteor Press.
- Nedelcu, Isabela (2012), *101 greșeli gramaticale*, col. „Viața cuvintelor”, București, Humanitas.
- Sala, Marius (2010), *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, col. „Viața cuvintelor”, București, Humanitas.
- Slama-Cazacu, Tatiana (2010), *Confuzii, greșeli, prostii și răutăți în limba română, azi*, București, Tritonic.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana (2008 [2001]), *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică / Influențe / Creativitate*, București, ALL.
- Taylor, Charles (2003), *The Ethics of Authenticity*, Cambridge, Harvard University Press.
- Truchot, Claude (2013), „Les langues, un problème européen”, in François Gaudin (sous la direction de), *La rumeur des mots*, Mont-Saint-Aignan, Presses Universitaires de Rouen et du Havre (PURH), p. 15-41.

SURSE :

- Mircea Cărtărescu, *Peisaj după isterie*, București, Humanitas, 2017.
- Ioana Pârvulescu, *Inocenții*, București, Humanitas, 2016.
- Stelian Tănase, *Partida de vânătoare*, București, Editura Vremea, 2018.
- Cașavencii*, nr. 39 (374) / 3-9 octombrie 2018.
- Dilema veche*, nr.763 / 4-10 octombrie 2018 ; nr. 765 / 18-24 octombrie 2018.
- Observator cultural*, nr. 943 (684) / 18-24 octombrie 2018.

It's only globalization's fault...

Abstract: The present contribution has undoubtedly its origins in Romanian writers and wellknown journalists of these days who repeatedly expressed their concern for the more and more obvious phenomenon of corruption of current Romanian with respect to the literary or standard variety used in various discourse genres, in different types of texts throughout the XXth century, phenomenon which manifests itself in diverse forms. By analyzing, on the one hand, the faits de langue identified in various written and spoken discourse samples and, on the other hand, the distinctive features of the sociopolitical, economic and cultural context in which

such discourse productions find their place, the author of the article reaches the conclusion – with vigorous roots in researches of contemporary sociologists and philosophers – that, although having direct and immediate causes of various kinds, the aforementioned corruption is explained to a great extent by the conditions created in our geographic area as well as in other corners of the world by the ambiguous – but omnipotent – process of globalization.

Keywords: globalization, democratization, cliché creation, plebeianization, trivialization.

DESPRE EDUCAȚIE, LIBERTATE ȘI DECENȚĂ ÎN FOLOSIREA ȘI CULTIVAREA LIMBII³

Convingerea mea este aceea că cercetarea științifică, în mod particular cea din domeniul umanist, trebuie să promoveze un spirit deschis, dubitativ și nuanțat, fără să apeleze la soluții extreme, cu răspunsuri categorice, în alb și negru. Lingvistica și literatura, istoria și filozofia, teologia și artele pun singure întrebări despre crearea și condiția omului, despre evoluția acestuia și a societății din care face parte, asupra valorilor fundamentale umane și a schimbărilor de optică și de mentalitate legate de acestea, asupra trecutului și a viitorului etc. și încearcă să dea răspunsuri cât mai potrivite în funcție de criterii cronologice, geografice, socio-istorice și culturale, plecând de la principiul că ceea ce pare a fi valabil dintr-un punct de vedere nu este, în mod obligatoriu, valabil din alt sau alte puncte de vedere. Ca oameni de carte, putem avea convingeri și ezitări, primele bazate pe argumente, celelalte pe principiul - de multe ori validat practic - că o teorie categorică poate fi combătută și, în ultimă instanță, înlocuită cu o alta, rezultată în urma unor cercetări diverse sau suplimentare.

Știință interdisciplinară având ca obiect de studiu limba unui vorbitor, a unei comunități (în primul rând geografice sau socioprofesionale), a unui popor sau grup de popoare, văzută în evoluția și funcționarea ei, lingvistica „tradițională” presupune nu de puține ori interpretări multiple, oscilând între postulate teoretice generale, legi de evoluție istorică dublate de notabile excepții, reguli de funcționare valabile în perioade și contexte determinate, soluții convenționale și cu valabilitate discutabilă în sensul denotativ al cuvântului. Astăzi nu vom aduce în discuție decât implicit evoluția istorică a limbii și vom insista, în mod particular, asupra relației dintre vorbitorii nativi și limba moștenită de la părinți, structurată, îmbogățită și rafinată prin educație și, ca urmare, prin integrarea în mediul socioprofesional dorit.

---

³ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

Limba pe care o vorbim astăzi sau pe care o auzim vorbindu-se în jurul nostru reprezintă, aşadar, rezultatul unor succesiuni de etape „familiale” (i.e. realizate în mediul restrâns și inițial al familiei), educaționale (din punct de vedere instituțional) și autoeducaționale, cea din urmă influențată, desigur, de mediile familial, școlar, social și profesional în care creștem, suntem instruiți, trăim și ne desfășurăm activitatea și viața în general. Se știe că, dincolo de existența „limbii istorice” - teoretizată ca atare de către Eugeniu Coșeriu -, într-o societate există și se manifestă multiple „limbi funcționale”, diferite în funcție de variatele domenii de activitate, de gradul de educație a vorbitorilor, de presiunea lingvistică a mediului sau, dimpotrivă, de asumarea - arogantă sau constructivă - a unor intenții auctoriale manifestate asupra actului comunicativ. Cei mai mulți dintre vorbitorii instruiți sau în curs de educare au, mai mult sau mai puțin voit, o anumită poziționare asupra limbii pe care o folosesc, de la reflecția permanentă asupra ei până la indiferență, de la temerea naturală că nu este bine până la disprețul afișat că nu este suficient, de la conservatorism la maximă libertate de exprimare, în sfârșit, de la limbajul de lemn până la cel care atinge limitele - e adevărat, variabile - ale suportabilului. În acest context, limba literară standard despre care învățăm la școală devine din ce în ce mai mult o abstracțiune, iar normele care o guvernează în mod convențional nu mai țin pasul, în mod obiectiv, cu variațiile calitative și cantitative ale actualei etape de evoluție, caracterizată, pe de o parte, de inovații preponderent analogice și, pe de altă parte, de integrare în fluxul șablonard al globalizării lingvistice.

Cum se poate interpreta sau cum se poate face față unei asemenea stări de fapt este o întrebare frecventă atât a „responsabililor” cu soarta limbii, cât și a unui public nespecialist destul de larg și vizibil în media românească. Cei dintâi ezită în acceptarea inovațiilor lingvistice apelând la criterii discutabile, iar faptul că nu există încă, la nivel academic, o preocupare constantă și cuprinzătoare de gestionare a intrărilor în limbă nu este un lucru de laudă... Există, fără îndoială, destule și cunoscute dicționare de neologisme, generale sau specializate, inclusiv de cuvinte recente, apărute în ediții succesive, care fie preiau cuvinte din alte limbi, fie atestă lexicografic apariții lexicale și frazeologice preluate din presa actuală, dovada cea mai vizibilă a inovațiilor în limbă. Pătrunderea cuvintelor noi este o realitate care nu poate și nu trebuie combătută, iar folosirea lor într-o formă sau alta (din necesitate funcțională sau din snobism, cu măsură sau, dimpotrivă, peste măsură) cere, totuși, înainte de toate, cunoașterea regulilor de scriere și de pronunțare din limba sau limbile-surse și, în egală măsură, cunoașterea mecanismelor structurale ale propriei limbi, care să

faciliteze o anumită încadrare, respectiv funcționare morfosintactică și care să indice măsura posibilității sau posibilităților de românzare. Din acest punct de vedere, cuvintele-cheie sunt educația, spiritul limbii și măsura, prin care vorbitorii - cel puțin mediu instruiți - decid să-și varieze sau, dimpotrivă, să-și schematizeze limbajul, să se exprime nuanțat sau în una dintre modalitățile de realizare a limbajului de lemn, să își modeleze exprimarea în funcție de context, să se reprezinte prin limba pe care o folosesc asumându-și, prin asta, apartenența la un anumit statut intelectual și social. Atât neologismele propriu-zise, cât, mai ales, inovațiile lexicale și frazeologice recente, externe, interne sau mixte merită credit și interes din partea noastră atâta vreme cât sunt folosite conștient sau sunt conștientizate la timp, cât respectă tendințe firești ale limbii noastre (de economie, de expresivitate sau de hipercorectitudine) și cât se produc prin mecanisme analogice validate de tradiția lingvistică. În cazul lor, chiar dacă numai viitorul va decide dacă vor rămâne creații efemere sau dacă vor primi girul comunității, un efort din partea noastră către explicarea, contextualizarea și înțelegerea lor poate conduce - sunt convins de asta - la o îmbogățire echilibrată și la o diversificare a posibilităților de comunicare ale vorbitorilor limbii noastre. Acest efort reprezintă unul dintre aspectele respectului pe care îl putem avea față de propria noastră limbă prezentă, trecută și mai ales, viitoare.

Revenind la „normă”, reglementarea inovațiilor trebuie să aibă în vedere, după opinia noastră, următoarele caracteristici:

1. respectarea regulilor structurale ale limbii proprii;
2. respectarea - cel puțin ca posibilitate - a opțiunilor cultural-lingvistice ale vorbitorilor, atâta vreme cât și le asumă în cunoștință de cauză;
3. validarea socială și culturală a faptelor de limbă.

Vom lua pe rând principalele niveluri ale limbii și vom încerca să dăm exemple de situații în care un vorbitor se exprimă decent în propria limbă fără să trezească mirări sau reticență din partea celorlalți. Spre exemplu, dubla posibilitate de accentuare a unor cuvinte, în mod special din categoria neologismelor, nu trebuie respinsă *de plano* atâta vreme cât ea poate avea fie argumente etimologice indiscutabile, confirmate de evoluția istorică, fie, eventual, argumente analogice greu de respins, impuse prin uz. Variante accentuale de tipul *anatămă* și *anátemă* „excludere din sânul Bisericii sub acuzația de erezie; afurisenie” se explică prima din franceză (din fr. *anathème*), a doua din neogreacă și slavonă (din ngr. *aváθημα*, slavon *anafema*, *ana(f)tema*, *anathema*); *asfixie* și *asfíxie* sunt explicabile prima din fr. *asphyxie*, a doua din it. *asfissia*; alternanța *áudit* și *audit* „examinare

profesională a unor informații cu scopul de a exprima o opinie responsabilă și independentă în raport cu un anumit standard” reproduce atât pronunțarea latinizată a engl. *audit* (cf. și it. *audit*), cât și corespondentul fr. *audit*; accentuarea dublă *búldog* și *buldóg* se explică, în egală măsură, prin engl. *bull-dog* și prin fr. *bouledogue* (la rândul său, adaptare a etimonului englezesc); variantele *cólaps* și *coláps* au aceeași dublă explicație, prima provenind din engl. *collapse*, iar a doua din lat. *collapsus* și din fr. *collapse*; coexistența accentuărilor *gigoló/gígolo* „bărbat tânăr întreținut de o femeie mai în vârstă decât el; tânăr elegant, dar cu moravuri dubioase” se explică atât printr-o origine franco-italiană, cât și prin una anglo-germană; pronunțarea *gúlag* „sistem concentraționar (la origine, sovietic)” se explică prin it. *gúlag* și/sau prin germ. *Gúlag*, în timp ce *gulág* are ca punct de reper rus. *gulag/гyлаг* și/sau fr. *goulag*; pronunțarea oxitonă *internét* pentru „rețea informatică mondială între computere conectate la diferite rețele locale” provine din fr. *internet* (susținută analogic de *net*), în timp ce pronunțarea *ínternet* (din ce în ce mai frecventă) se explică după cea anglo-americană, situație comparabilă cu dubletul *Interpól* (din fr. *Interpol*) și *Ínterpol* (după engl. *Interpol*); accentuarea *módem* („dispozitiv periferic în informatică”) reproduce pronunțarea engl. *modem* (cf. it. *modem*), în timp ce *modém* se explică prin fr. *modem*); variantele *mánager* „specialist în conducerea unei societăți, antreprize, companii etc., impresar” (din engl. *manager*) și *manáger* (accentuare paroxitonă explicabilă prin românizare) sunt prima etimologică și a doua, cel mai probabil, analogică, dar cel puțin la fel de întrebuițată, în aceeași situație cu dubletul accentual *pénalty* și *penálți* „lovitură de pedeapsă la fotbal, de la 11 metri de poartă”, primul component etimologic (din engl. *penalty*), iar al doilea românizat tot prin accentuare paroxitonă; *penúrie* și *penuríe* („lipsă, sărăcie”) sunt împrumuturi, pe de o parte, din lat. *penuria* (cf. și it. *penúria*) și, pe de altă parte, din fr. *pénurie*; *pónei* („rasă mică de cai...”) are origine engleză (*pony*), iar varianta secundară *ponéi* are origine franceză (*poney* < engl. *pony*); la fel se explică și variantele accentuale substantivale *lógo*, pl. *lógouri* (din engl. *logo*) și *logó*, pl. *logóuri* (din fr. *logo*) „emblemă - simbolică și de identificare - a unei mărci comerciale, a unei firme, a unei societăți, a unei instituții etc.”, *minúție* (din lat. *minutia*, cf. it. *minuzia*) și *minuție* (din fr. *minutie*) „meticulozitate, minuțiozitate”, *prognóstic* (cf. it. *prognóstico*, lat. *prognósticus*, -a, germ. *Prognóstik[um]*) și *prognostíc* (din fr. *pro(g)nostic*) „prognoză medicală”, *protéctor* (din lat. *protector*, -oris) și *protectór* (din fr. *protecteur*), *satíră* (din fr. *satire*) și *sátiră* (din lat. *satyra*, ngr. *σατύρα*), *sinécdocă* (cf. ngr. *συνεκδοχή*) și *sinecdócă* (din fr. *synecdoque*), *tráfíc* (din it. *traffico*, cf. engl. *traffic*) și *trafíc* (din fr. *trafic*) etc.

Accentuările cu suport etimologic ale variantelor menționate mai sus au putut fi sprijinite inclusiv de tendințe interne sau de diverse asocieri analogice, iar unele dintre ele (mai ales în cazul cuvintelor cu mare frecvență) tind să se specializeze semantic. Această realitate este confirmată de considerarea multora dintre ele de către DOOM în variație liberă. Legat de acest aspect al pronunțării, fonetice și/sau accentuale, un anumit grad de decență lingvistică ar trebui să ne facă să acceptăm, mai ales în cazul numelor proprii sau al împrumuturilor recente insuficient adaptate, atât forma etimologică, cât și pe cea românică, cea de a doua respectând, cu necesare și firești ajustări, identitatea dintre scriere și pronunțare. Nu este, așadar, nicio problemă particulară dacă auzim rostindu-se *Florida* atât românește, cât și, eventual, englezește, la fel *Edinburgh*, *Hawaii*, *San Francisco* etc. Putem oscila, ca vorbitori de limbă română, între accentuări analogice și etimologice ca *Andalúzia* și *Andalucía/Andaluzía*, *Bósfor* și *Bosfór*, *Búdapesta* și *Budapésta*, *Kíev* sau *Kiéw*, *Copenhága* și *Cópenhaga*, *Léningrad* și *Leningrád*, *Luxembúrg* și *Lúxemburg*, *Monáco* și *Monacó*, *Nicósia* și *Nicosía*, *Stálingrad* și *Staligrád*, *Rúsia* sau *Rusía*, *Ucráina* sau *Ucraína* etc., deși, ca recomandare generală, este de dorit adaptarea „tradițională” la specificul propriei limbi. Cunoașterea unei limbi străine sau simpla curiozitate intelectuală ne poate face să pronunțăm exclusiv *Bogotá*, *Cádiz*, *Génova* sau *Génoa*, *Módena*, *Padova*, *Rio de Janeiro* sau *Rio de Janeiru* etc., în ciuda unor eventuale tentații, populare sau hipercorecte. În cazul antroponimelor, rigiditatea normei este cu atât mai relativă cu cât o persoană are dreptul să își pronunțe numele, din varii motive, cum crede de cuviință: *Anastásia*, dar și *Anastásia*, *Carageá* sau *Carágea*, *Cláudia* sau *Cláudia*, *Míron* sau *Mirón* etc.; totuși, însă, o minimă decență ne îndreaptă să pronunțăm „ca la carte” *Armánd*, *Baláci*, *Duíliu*, *Faragó*, *Harét*, (Costache) *Négri*, *Papahági*, *Saligny* etc., chiar dacă, măcar în cazul unora, uzul își cere pregnant drepturile (vezi, spre exemplu, cel puțin variantele *Bálaci* și *Papahági*). La fel, în domeniul economiei recente, sunt admisibile, după opinia noastră, pronunțări duble ca „*Áudi*” și „*Aúdi*”, „*BiEmVi*” și „*BeEmVe*”, „*Fíat*” și „*Fiát*”, „*Mércedes*” și „*Mercédes*”, „*Merţédes*”, „*Maserati*” și „*Mazerati*”, „*Opel*” și „*Opăl*”, „*Porşă*” și „*Porşe*”, „*Skoda*” și „*Škoda*”, „*Suzúki*” și „*Suzuki*”, „*Fólkswagăn*” și „*Vólkswagăn*” etc., nume comerciale care oscilează între pronunțarea originară și cea adaptată fiecărei limbi în care sunt ele folosite. Pe de altă parte, o expresie de tipul *all inclusiv* trebuie rostită integral englezește, nu cu accent oxiton, așa cum se aude nu de puține ori. La fel, numele unui cunoscut local bucureștean este „*Trattoría Buongiorno*”, nu „*trattória*”, cum se pronunță fals *à l'italienne*, în reclama aferentă... Sunt acestea cuvinte românești? Este puțin important... Ele sunt, însă, folosite în societatea

românească actuală și cunosc adaptări similare cu cele ale cuvintelor limbii noastre. Faptul că le folosim impune să arătăm că le știm originea și istoria, fără să facem paradă de asta și fără să evităm, în același timp, integrarea lor în structurile interne ale propriei limbi. Aceasta se numește decență lingvistică.

Variația fonetică este o realitate care trebuie luată în mod obiectiv în considerare inclusiv în exprimarea curentă și neologică. Astfel, sub presiunea modelelor analogice deja validate la nivel literar sau sub influența modelelor mai vechi, sunt admisibile în comunicarea orală dublete de tipul *adulter* și *adulteriu*, *aleatoriu* și *aleator*, *angină* și *anghină*, *canyon* și *ca-ni-on*, *cas-ta-nie-tă* și *cas-ta-ni-e-tă*, *coa-fa* și *co-a-fa*, *ma-chi-a* și *machia*, *ex-ploa-ta* și *ex-plo-a-ta*, *franciză* și *franșiză*, *mau-so-leu* și *ma-u-so-leu*, *mi-liéu* și *mi-leu* [discutabil dubletul din DOOM² *pizza/pizză*], *ralanti* și *relanti(u)*, *re-ve-li-on* și *re-ve-ion*, *so-vi-et* și *so-viet*, *sanguin* și *sanguin*, *ștecăr* și *ștecher*, *trau-mă* și *tra-u-mă* etc., multe reprezentând tendințe firești și acceptabile ale limbii noastre. În toate aceste cazuri, norma literară actuală este unică și trebuie recomandată, în consecință, la nivel școlar, însă abaterile de la normă sunt suficient de frecvente și de argumentabile analogic pentru a nu fi considerate „greșeli” și pentru a nu fi date ca exemplu de „așa nu” la diverse examene de admitere la facultate, spre exemplu, cel puțin la acele facultăți care nu urmăresc exclusiv ce memorie are candidatul, ci și cum gândește și ce simț al limbii stăpânește. Pe de altă parte, eliminarea din principalul dicționar normativ al limbii actuale a lui *picromigdală* în favoarea exclusivă a variantei secundare interne *pricomigdală* nu este o soluție fericită cel puțin din trei motive: pe de o parte, varianta etimologică *picromigdală* este încă atestată în scris și, pe de altă parte, este trecută fie ca titlu unic (vezi DLR, DEX 98, NODEX 02, DEXI 07), fie, în intrare, ca variantă liberă (vezi MDN 00); în sfârșit, dacă un singur vorbitor o folosește în cunoștință de cauză, ea are dreptul să fie notată măcar ca variantă secundară în DOOM. Păstrând proporțiile, în aceeași situație se află și varianta etimologică *sandală*, scoasă din DOOM² în favoarea exclusivă a celei analogice *sanda*, soluție inversă comparativ cu cea adoptată în cazul dubletului similar *caramelă/caramea*, unde doar forma etimologică a avut câștig de cauză la nivel literar. Procedeele refacerii unei forme regulate mai scurte dintr-una de plural este frecvent întâlnit în română și merită luat în considerare, cu girul comunității lingvistice, dar, cel puțin în cazul neologismelor, forma anterioară nu merită să fie aruncată la coș sau socotită greșită. Admisibilitatea unor forme similare celor de mai sus nu denotă incultură, ci mai degrabă recunoașterea și asumarea unor tendințe firești de pronunțare a propriei limbi, validate de generațiile anterioare.

Un alt aspect al acceptării libertății oferite de structura și de funcționarea limbii este cel al morfologiei. Alături de numeroasele dublete de plural ale numelor, mai ales ale neutrelor, cunoscute însă explicit și punctual mai degrabă de utilizatorii interesați sau curioși ai DOOM-ului (*amalgame și amalgamuri, antete și anteturi, debușee și debușeuri, maratoane și maratonuri, slogane și sloganuri, tunele și tuneluri* etc.), circulă în variație liberă multe altele similare, care nu sunt încă acceptate oficial, dar care au mare frecvență și motive măcar de toleranță, dacă nu de acceptabilitate: *balsame și balsamuri, bazare și bazaruri, cadrane și cadranuri, caiace și caiacuri, intervale și intervaluri, jurnale și jurnaluri, spitale și spitaluri* etc.; *decoltee și decolteuri, expoze și expozeuri, ghișee și ghișeuri, ondulee și onduleuri, relee și releuri, turnee și turneuri* etc.; *bareme și baremuri, castele și casteluri, colete și coleturi, duete și dueturi, eclere și ecleruri* etc; *azile și aziluri, clavire și claviruri, parbrize și parbrizuri, profile și profiluri, turnire și turniruri* etc. În majoritatea acestor cazuri, vorbitorii nativi, instruiți sau nu, aleg una sau alta dintre formele de plural puse la dispoziție de structura limbii proprii și o folosesc ca atare, fără ca prin asta să încalce regulile limbii, ci doar o opțiune convențională valabilă temporar. Deviații evidente de la normalitatea flexionară a limbii, cel puțin din acest punct de vedere, se explică fie printr-o necunoaștere din partea vorbitorului a celor mai elementare reguli, fie cu intenție ironică sau ludică. După părerea noastră, a cere unui nativ să știe, să recunoască și, eventual, să folosească exclusiv dubletele de neutru plural recomandate în DOOM este un apel nejustificat și păgubos exclusiv la memorie, valabil doar dacă tu, ca examinator, chiar asta urmărești: cât de bine și de mult ține minte un candidat seturi de cuvinte și forme considerate corecte. Observațiile de mai sus sunt valabile și în cazul flexiunii verbale cu sau fără sufix, din interiorul conjugărilor I și IV, unde oscilațiile se manifestă atât la cuvintele vechi, cât și, mai rar, la cele noi. Alături de dubletele recomandate din punct de vedere normativ, cităm diverse altele similare, a căror folosire alternantă nu trebuie în mod particular criticată la nivelul curent al exprimării: *aclamă și aclamează, bântuie și bântuiește, bombăne și bombănește, clămpăne și clămpănește, dăinuie și dăinuiește, digeră și digerează, dilată și dilatează, disipă și disipează, evaporă și evaporază, extirpă și extirpează, ghemuie și ghemuiește, glăsuie și glăsuiește, hăcuie și hăcuiește, hărțuie și hărțuiește, ignoră și ignorează, (își) închipuie și (își) închipuiește, înghesuie și înghesuiește, (se) înhaită și (se) înhăitează, învăluie și învăluiește, (se) lăfăie și (se) lăfăiește, mânuie și mânuiește, năzuie și năzuiește, răzuie și răzuiește, tăinuie și tăinuiește, trăncăne și trăncănește, troncăne și troncănește* etc.

Într-un asemenea context, rostul și rolul educației este acela de a face să fie cunoscute mecanismele de funcționare a limbii cu respectarea structurilor ei esențiale și, în interiorul lor, de a permite vorbitorilor să aleagă firesc una sau alta dintre posibilitățile oferite de limbă pentru exprimarea unor idei, gânduri, mesaje etc. Pentru aceasta, ar trebui schimbată optica asupra propriei limbi, ca parte componentă a unei identități pe care ne-o asumăm fără să trebuiască să facem un caz din asta. Apartenența la un spațiu istoric, la o limbă, religie sau cultură nu trebuie clamată, ci simțită și trăită ca atare prin transmiterea unor valori celor pe care îi creștem și îi educăm, anume respectarea trecutului și învățarea din meritele și greșelile lui pentru a putea avea o istorie viitoare, primatul libertății de exprimare într-un mod decent, responsabil, echilibrat și adecvat, folosirea asumată a limbii și promovarea trăsăturilor ei către ceilalți în tot ceea ce are ea substanțial. Tinerii din epoca Centenarului trebuie să înțeleagă că limba pe care o folosesc ei astăzi nu este ceva fără rădăcini și, ca urmare, oricând dispensabil, ci că ea are în spate o istorie și o cultură, pe de o parte, deja milenare, manifestate latent și firesc și, pe de altă parte, construite prin voință expresă, experimente și exemplu personal, menite să ridice nivelul de civilizație și de trai al poporului din care facem parte și să ne integreze acolo unde ne bucurăm (sau ne iluzionăm ?) să fim astăzi... Mai trebuie să fie capabili, măcar în acest moment centenar, să discearnă între falsele modele „de succes” care vorbesc la televizor ca și cum ar fi pe stradă sau în propria ogradă din mahala (lasă că strada nu ar trebui să fie un spațiu al egocentrismului, al vulgarității și al prostului-gust) și modelele - e adevărat, mai puțin vizibile - din viața reală, care promovează libertatea de gândire exprimată în cuvinte alese, care se raportează la limbă ca la un bun de preț și care, prin exemplu implicit, îndeamnă la un comportament decent și la luarea în considerare a valorilor autentice. Ceea ce vorbim noi astăzi nu este nici pe departe o succesiune de inovații personale, ci reflectă experiența lingvistică a predecesorilor noștri, atât a celor simpli și necunoscuți, cât și a celor care și-au dorit și au „luptat”, mai mult sau mai puțin manifest, pentru ridicarea acestei limbi la rangul de limbă de cultură, capabilă să funcționeze astăzi în același fel cu principalele limbi de cultură și de civilizație europene, cu aceleași probleme și cu aceleași tendințe. Română face parte dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene, unde avem responsabilitatea să ne străduim să fim considerați egali alături de toți ceilalți, cu mentalități comune sau măcar asemănătoare, cu valori similare și cu sentimentul unității în diversitate. Elitele noastre intelectuale oscilează, pe bună dreptate, între tolerarea amuzată care ascunde, totuși, dezaprobarea, și respingerea categorică a abaterilor

lingvistice, în funcție de gradul de incultură, de vulgaritate, de prostie și de vizibilitate a celor care le promovează în spațiul public. Deranjante și periculoase nu sunt apartenența dorită a cuiva la un grup socioprofesional și o anumită manifestare lingvistică în consecință, ci mai ales (auto)promovarea iluziei de reușită în viață prin indiferență față de ceilalți, prin lipsa de control în modul în care vorbește cineva și prin suficiența minimumului cultural pe care și-l arogă acel cineva.

Celor care sunt încă în măsură să învețe și care doresc să devină oameni integri și să fie apreciați pentru faptele și vorbele lor, în acest moment aniversar, le urez să se detașeze de „mareea neagră” a inculturii sesizabile, din păcate, într-o parte a mass-mediei noastre (criticată de Gh. Borțun, 2015), să creadă în creativitatea și expresivitatea limbii noastre, prezente atât la nivel lexical (Adriana Stoichițoiu-Ichim, 2001, 2006), cât și la cel frazeologic (Liviu Groza, 2005, 2017), să recunoască rolul major al latinei în devenirea și modernizarea limbii noastre (Theodor Hristea, 2003) și să se implice în cercetarea limbii cu umor, înțelegere și meticulozitate (Zafiu, 2001, Dumistrăcel, 2017). „Tendințele actuale ale limbii române” de care vorbea Al. Graur în 1968 s-au recalibrat către economie și eficiență, completate, în aparență paradoxal, de individualitate și expresivitate, în mod asemănător cu ceea ce se întâmplă în spațiul lingvistic european. Starea de astăzi a limbii române oglindește starea societății noastre din ultimele trei decenii, cu bunele și cu relele ei, însă construirea unei societăți care să-și folosească libertatea cu decență nu va fi nicidecum posibilă fără educație lingvistică.

BIBLIOGRAFIE DE REFERINȚĂ:

Dicționare:

DEX 98 - *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a (conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, dr. Lucreția Mares), București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

DEXI 07 - *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*. Coordonator: Eugenia Dima, Chișinău, Editura Arc - Gunivas 2007.

DLR = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București, Editura Academiei 1965-2005.

DOOM¹ = *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, redactor responsabil: Mioara Avram, București, Editura Academiei, 1982.

- DOOM² = *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, coordonator: Ioana Vintilă-Rădulescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- MDN 00 = *Marele dicționar de neologisme*, de Florin Marcu, București, Editura Saeculum, 2000.
- NODEX 02 - *Noul dicționar explicativ al limbii române*, București, Editura Litera, 2002.

Volume, studii:

- Borțun, Dumitru, *Mareea neagră: limba română sub asediu. Greșeli de exprimare în mass-media din România*, colecția Comunicare media, București, Editura Tritonic, 2015.
- Coșeriu, Eugeniu, *Lecții de lingvistică generală*, Editura ARC, Chișinău, 2000.
- Dumistrăcel, Stelian, *Cuvintele, încotro? Lingvistică pentru toate televiziunile*, Colecția „Media. Studii și eseuri”, Iași, Editura Polirom, 2017.
- Graur Alexandru, *Tendențele actuale ale limbii române*, București, Editura Științifică, 1968.
- Groza, Liviu, *Dinamica unităților frazeologice în limba română actuală*, București, Editura Universității din București, 2005.
- Groza, Liviu, *Creativitate și expresivitate în frazeologia limbii române*, București, Editura Universității din București, 2017.
- Hristea, Theodor, *Latina și importanța ei pentru realizarea unei exprimări literare*, în Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (II), București, Editura Universității din București, p. 263-289, 2003.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, Editura All, 2001.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Creativitate lexicală în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2006.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2001.

About Education, Liberty and Decency in Using and Cultivating the Language

Abstract: This communication presents the linguistic education's major role in making a consistent and assumed profile for the romanian speaker, who has the liberty of choosing the best way to communicate in accordance with the context and who can promote a decent utterance based on knowing the rules and liberties of his own language.

Key-words: education, liberty, decency, knowledge and tolerance.

ROLUL LIMBILOR NATURALE ÎN GENEZA IDENTITĂȚILOR
NAȚIONALE; LIMBA ROMÂNĂ CA RESURSĂ SEMIOTICĂ
ÎN CONSTRUIREA IDENTITĂȚII CULTURALE⁴

„Limitele limbii mele sunt limitele lumii mele.” (Ludwig Wittgenstein)

„... atât de proprie, atât de familiară, atât de intimă îmi este limba în care m-am născut, încât nu o pot considera altfel decât iarbă. (...) Limba română este patria mea.” (Nichita Stănescu)

Centenarul Marii Uniri ar putea fi, pentru cetățenii României, mai mult decât un prilej de comemorare. El ar putea fi și un prilej de schimbare. Comemorările sunt necesare; ele reprezintă „mecanisme prin care națiunile își definesc identitatea temporală, atât prin reprezentarea trecutului, cât și prin construirea unui sentiment de apartenență ce poate influența acțiunile viitoare ale indivizilor” (Turner, 2006). Altfel spus, identitatea temporală a românilor s-ar traduce în capacitatea lor de a se simți actorii unei narațiuni care vine din trecut și trebuie să se prelungească în viitor, la simțământul românilor că au datoria de a asigura continuitatea acestei narațiuni, la capacitatea acestora de a proiecta un viitor pentru țara lor și de a se comporta ca participanți activi la acest proiect.

Limbile naturale între global și local

Unul dintre cele mai vechi mituri fondatoare este Mitul Limbajului Universal; el revine în variate forme de-a lungul istoriei. Novalis vorbea despre o „Limbă originară” sau despre „Limba sfântă”, care ar fi „adevăratul obiect al căutării înțelepților”. Într-un discurs ținut în octombrie 1992 la College de France, „Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană”, tradus și în românește, Umberto Eco îl prezintă în cele mai diverse variante: Limba Perfectă, Limba Mamă, Limba Edenică, Limba

---

⁴ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii*, Galați, 26-27 octombrie 2018.

Magică sau Limba Secretă (Eco, 1996). Eco vede legătura dintre cele două mituri - al Genezei și al Limbii Originare - în prima carte a *Vechiului Testament*, unde se spune că Dumnezeu l-a condus pe Adam în fața animalelor, iar acesta le-a dat nume (*Facerea*, 2:19). La începutul secolului al XIV-lea, Dante avea să se întrebe: „În ce limbă o fi vorbit Adam cu Dumnezeu în Paradisul terestru?”. Visul unei limbi perfecte și universale apare însă mai târziu, nașterea lui fiind legată de mitul *Turnului Babel*, despre care Cartea Sfântă pomenește abia în secolul V sau VI (*Biblia Cotton*): în timpul construirii turnului din Babel, Dumnezeu amestecă limbile (*Facerea*, 11). Umberto Eco pune apariția acestui mit în legătură cu alterarea limbii latine și decăderea ei ca limbă universală, care a coincis cu afirmarea noilor limbi europene: „Tocmai când încep să se înțeleagă aceste noi limbi, apar și primele imagini ale Turnului Babel” (Eco, 1996, p. 13).

Varianta cea mai interesantă a mitului Limbii Originare este formulată de Dante, în *De Vulgari Eloquentia*: Dumnezeu nu i-ar fi dat lui Adam o limbă gata făcută, ci doar un dar al limbii, ceva mai abstract și mai primitiv decât o limbă, adică o *forma locutionis* (în termenii de astăzi, o matrice lingvistică sau o gramatică universală).

„Se poate recunoaște aici, spune Eco, un discurs care de la Modiști trece pe la Port-Royal, Du Marsais și pe la alți autori ai *Enciclopediei*, până la Chomsky. Este adevărat: în acest text dantesc apare pentru prima oară problema unei competențe generative universale ce ar preceda, filogenetic și ontogenetic, învățarea unei limbi naturale” (Eco, 1996, p. 14) [1].

La rândul său, Cassirer sintetizează simbolismul Limbii Originare, trăgând atenția asupra perenității sale:

„În multe mitologii găsim analogii izbitoare cu povestea biblică despre Turnul Babel. Chiar în timpurile moderne, omul a păstrat o nostalgie profundă pentru acea Vârstă de Aur în care omenirea se mai afla în posesia unui limbaj uniform. El privește înapoi la starea primitivă ca la un paradis pierdut. Chiar în tărâmul filosofiei, nu a dispărut complet vechiul vis al unei *lingua Adamica* - limbajul 'autentic' al primilor strămoși ai omului, un limbaj care nu consta numai în semne convenționale, ci exprima mai curând adevărata natură și esență a lucrurilor. Problema acestei *lingua Adamica* a continuat să fie discutată în mod serios de către filosofi și misticii din secolul al XVII-lea” [2].

În zilele noastre, după eșecul tentativei de a se constitui o limbă artificială și de a o impune ca limbă universală (*esperando*), se vorbește tot mai mult despre o Limbă de Largă Comunicare (*Language of Wilder Communication* sau, pe scurt, *LWC*). Pentru referiri ample la *LWC*, în contextul globalizării comunicării și a stilurilor de viață, a se vedea S. P.

Huntigton (1997, p. 85-92). Vom remarca, totuși, că Huntigton nu abuzează de argumente ce s-ar putea origina în presupuziția intelectualistă; pentru el, succesul universal al limbii engleze este explicabil mai curând în termeni de pragmatică și de sociologie lingvistică. O limbă care este „limbă străină” pentru 92% din populația lumii (Huntigton, 1997, p.87) nu poate fi considerată un limbaj universal. Totuși, engleza este utilizată astăzi ca *lingua franca*, așa cum au fost utilizate și alte limbi de-a lungul istoriei: latina (în perioada clasică și medievală a Europei Occidentale), franceza (pentru câteva secole în Occident), swahili (în mai multe părți ale Africii). O astfel de utilizare a limbii engleze reprezintă o formă de comunicare interculturală și nicidecum o depășire a diferențelor dintre culturi: „O *lingua franca* este un mod de a reproduce diferențele lingvistice și culturale, nu un mod de a le elimina” (Huntigton, 1997, p. 88). Altfel spus, *lingua franca* nu este mult visată limbă universală. După opinia lingvistului Joshua Fishman (citată de Huntigton), este mult mai probabil ca o limbă să fie acceptată ca *lingua franca* dacă ea nu este identificată cu un grup etnic, o religie sau o ideologie specifică (adică dacă nu este percepută ca un atentat la identitate), ori, engleza a fost „dez-etnicizată” în ultimele patru secole, așa cum s-a întâmplat în trecut cu akkadiana, aramica, greaca și latina (*Spread of English as a New Perspective*, apud Huntigton, 1997, p. 88-89).

Limbă și identitate

Astăzi se știe că raționalitatea manifestărilor lingvistice nu este legată de *universalitatea, obiectivitatea, intelectualitatea și ordinea lor*, ci de *contextualitatea, parțialitatea, subiectivitatea și istoricitatea* acestora. Ele sunt explicitate și asumate, iar prin aceasta sunt eliminate din filosofia limbajului ultimele rămășițe ale iluziilor modernității (o natură umană universală și imuabilă, à la Rousseau, o rațiune umană – universală și egal distribuită, à la Descartes, un subiect al cunoașterii univesal și omogen, à la Kant etc.). Dar miturile de sorginte iluministă nu sunt atacate în mod frontal, ca la „maestrul suspiciunii” (Marx, Nietzsche și Freud), ci prin destructurarea presupuzițiilor viziunii moderne asupra limbajului. În ce constă acest demers de deconstrucție?

Schimbarea s-a produs în principal cu Wittgenstein, care a trecut de la paradigma limbajului-oglină (din *Tractatus Logico-Philosophicus*) la paradigma limbajului-activitate (*Philosophical Investigations*). În noua paradigmă, limbajul este văzut fie ca „joc social” sau ca „tehnică” (Wittgenstein), fie ca „sistem de reacții sociale” (Quine), fie ca „tradiție socială” (Kripke și Putnam). Nu mai este important *ce descrie* un limbaj, ci *interesele pe care le exprimă* acesta. A înțelege un limbaj nu mai înseamnă a chestiona corespondența lui cu realitatea, ci a-l pune (și re-pune) în

situațiile și contextele care l-au generat (care l-au făcut necesar). În consecință, traducerea dintr-o limbă în alta nu mai apare ca neproblematică în principiu, de unde *teza indeterminării traducerii*: „traducerea este o ipoteză mereu provizorie asupra gândului original” (Quine).

Limbajul a ajuns să fie văzut ca o realitate eminentamente locală, a cărei „substanță” nu provine din reguli abstracte (generale) sau din stipulații logice (universale), ci din utilizări *particulare*, care numai ulterior se generalizează [3]. Este adevărat că în limbă există reguli, dar ele au la bază, de cele mai multe ori, o aplicare particulară, privilegiată [4].

Tot Wittgenstein a demarat și procesul de destituire a esențialismului din filosofia limbajului: „În loc de a indica ceva care este comun pentru tot ceea ce numim limbaj, eu spun că acestor fenomene nu le este cătuși de puțin ceva comun care să ne facă să folosim pentru toate același cuvânt – ci că ele sunt *înrudite* unele cu altele în multe feluri diferite. Și datorită acestei înrudiri sau acestor înrudiri, le numim pe toate limbaj” (Wittgenstein, 2003, § 65). Paradigma realismului medieval, de sorginte platoniciană, care afirmă existența reală a esențelor, a generalului din lucruri, este respinsă de Wittgenstein cu ajutorul unei metafore: „Tăria firului nu stă în faptul că vreo fibră ar merge pe întreaga sa lungime, ci în suprapunerea multor fibre” (Wittgenstein, 2003, § 68). Trecerea de la metafora „firului roșu” la aceea a „firului de lână” reprezintă o schimbare de paradigmă majoră, echivalând cu părăsirea definitivă a „miezului comun”, a „esenței ascunse”. Din metafora lui Wittgenstein putem înțelege intuitiv ce înseamnă să nu fim platonicieni: universul lucrurilor reale este caracterizat de un „defect ontologic” *sui-generis*: absența unor esențe colective, a unor proprietăți generale definitorii pentru clasele de obiecte.

Dar dacă lucrurile nu au o esență unică, nici expresiile nu pot avea un sens exact, definitiv și universal (care ar surprinde acea esență): sensul nu este *o entitate* (psihologică sau logică), ci *o activitate*; el nu este invizibil și nici atașat expresiei, ci un mod de a opera cu semnele (în acest caz, gândirea nu poate fi altceva decât vorbirea). Este afirmată *o ambiguitate intrinsecă naturii limbajului*. Când doi români se contrazic în legătură cu sensul cuvântului „patriot”, diferendul nu exprimă limitele lor subiective, ci „limitele” lumii reale, care este indeterminată și incompletă.

Așadar, limbajul nu poate fi oglinda unei realități complet determinate (ordonate), ci expresia anumitor *forme de viață* (Wittgenstein) și a unor *interese* (Cassirer). De această dată, subiectivitatea nu este *subiectivism* (subiectivitate reziduală, scăpată de sub control, neepurată). Ea este un element necesar și definitoriu pentru cunoaștere, limbaj și comunicare.

O limbă naturală este un *organism viu*, adică un sistem care este prins într-un „metabolism”, într-un schimb permanent de substanțe și de energie cu mediul înconjurător. Or, pentru o limbă naturală, cum este și limba română, „mediul înconjurător” este *modul de viață* al comunității lingvistice (în cazul de față, al unui popor), iar într-un plan mai larg, *experiența istorică* pe care această comunitate o moștenește de la generațiile anterioare, o îmbogățește și o transmite generațiilor următoare. Acest mod de viață și această experiență evoluează, iar limba vorbită de membrii comunității nu poate rămâne neschimbată: ea reflectă evoluția comunității [5].

Printre primii gânditori europeni care au sesizat că limbile nu reflectă toate aceleași realitate a fost lingvistul și antropologul german Wilhelm von Humboldt (citată de Cassirer), care a sesizat că substantivele „nu sunt menite să se refere la lucruri substanțiale, la entități independente care există prin ele însele. Mai curând ele sunt determinate de către interese și scopuri umane” (*apud* Cassirer, 1994, p. 188). Observând că termenul grecesc și cel latinesc pentru „lună”, deși se referă la același obiect, nu exprimă aceeași intenție sau același concept, Humboldt trage concluzia că „nu există sinonime exacte” între limbi diferite. De ce? Pentru că însuși actul denumirii depinde de un proces de clasificare: „A da un nume unui obiect sau unei acțiuni înseamnă a le subsuma unui anumit concept-clasă. Dacă această subsumare ar fi prescrisă o dată pentru totdeauna de către natura lucrurilor, ea ar fi unică și uniformă” (*ibidem*). Dar nu este, căci după Humboldt, „Orice clasificare este călăuzită și dictată de nevoi speciale și este clar că aceste nevoi variază conform cu condițiile diferite ale vieții sociale și culturale a omului” (*idem*, p. 191). Așa se explică și faptul că în limba arabă, de pildă, există 5-6 mii de termeni folosiți pentru descrierea unei cămile (*cf.* Hammer-Purgstall, Viena, *apud* Cassirer, 1994, p. 190) sau faptul că un trib din centrul Braziliei are câte un nume pentru fiecare specie de papagali sau de palmieri, dar nu are nici un substantiv care să exprime genul „papagal” sau „palmier” (*cf.* Karl von den Steinen, *apud ibidem*).

Unitatea ontologică și gnoseologică dintre o comunitate umană și limba ei naturală a ajuns astăzi un adevăr atât de banal, încât niciun cercetător serios nu mai simte nevoia să-l demonstreze. După ce americanii B. L. Whorf și E. Sapir au lansat celebra lor teorie cu privire la determinarea lingvistică a viziunilor despre lume (a se vedea Sapir, 1921; Whorf, 1964), tot mai mulți cercetători ai culturii au ajuns la concluzia că soarta noastră, a oamenilor, este puternic influențată de limba maternă; aceasta ne oferă categoriile mentale care ne permit gândirea lumii și înțelegerea locului nostru în ea. Limba în care gândim și visăm ne definește, în sensul că ne oferă o identitate; mai mult, ea ne deschide și, totodată, ne limitează

posibilitățile de cunoaștere și autocunoaștere [6]. Limba maternă este, cum ar spune Constantin Noica, o *deschidere* și, în același timp, o *închidere*. De aceea, cred că mult citata declarație a poetului Nichita Stănescu, „Patria mea este limba română”, poate fi citită în egală măsură și ca o expresie a mândriei, și ca o expresie a resemnării [7].

Iată de ce limba naturală este o veritabilă „resursă semiotică” (van Leeuwen 2005, Kress & Leeuwen 1996/2005, *apud* Cheregi, 2018). Din perspectiva unei semiotici sociale, van Leeuwen și Kress înțeleg prin *resurse semiotice*, acei semnificanți ai acțiunilor observabile, dar și acele obiecte care au un potențial semiotic construit din utilizările lor trecute și din utilizările lor potențiale. O analiză a publicațiilor în anul Centenarului ar scoate în evidență principalele resurse semiotice angajate de jurnaliștii români în discursurile mediatice și în organizarea acestora.

De ce trebuie să respectăm limba română? De obicei, în legătură cu această întrebare se vorbește despre identitatea noastră culturală, despre patriotism, despre datoria noastră de a perpetua tradițiile naționale și, în acest context, de a perpetua limba vorbită de înaintași. Dar, oare, nu există și alte rațiuni?

În primul rând este vorba, desigur, de faptul că atât calitatea ideilor, cât și calitatea argumentelor noastre sunt strâns legate de calitatea limbajului nostru. Abilitatea de a ne articula ideile poate varia foarte bine de la un domeniu de activitate la altul, dar în unele domenii se poate întâmpla ca această abilitate să ajungă la un nivel atât de scăzut, încât să nu ne mai putem face înțeleși sau să ne facem înțeleși atât de greu, încât vom ajunge să fim evitați, apoi marginalizați și, în cele din urmă, concediați. După cum ne avertizează un specialist, există „confuzii de gândire și de înțelegere frecvente, care sfârșesc, adesea, într-un limbaj confuz; iar funcția de corectură gramaticală a programului în care scrii la calculator nu te poate ajuta în această privință” (Taylor, 2012, p. 165). Și acest pericol nu-i pândește doar pe jurnaliști sau doar pe *copywriter*-ii din industria reclamei, ci pe toți cei care lucrează în alte domenii caracterizate de „raționalitatea comunicativă” (Habermas): educație și politică.

În al doilea rând, limbajul este unul dintre lucrurile care ne exprimă. Celebrul lingvist Roman Jakobson trecea *funcția expresivă* printre cele șase funcții ale oricărui limbaj (Jakobson, 1963). Conform acestei funcții, mesajul transmite emoțiile, atitudinile, statutul profesional, clasa socială etc. ale emițătorului (toate acele aspecte care personalizează orice mesaj, făcându-l unic). De aceea, folosirea corectă a limbajului, adecvarea acestuia la context și la scopul comunicării constituie ingrediente prețioase ale identității noastre – atât a celei personale, cât și a celei profesionale, regionale sau

naționale. De pildă, este de neconceput ca un specialist preocupat de educația sau de influențarea altora să nu fie preocupat și de limbajul său, de propria sa „competență lingvistică” (Chomsky)[8], sau de propria „competență discursivă” (Maingueneau)[9]. Sociologul Traian Herseni făcea, aici, o precizare utilă: „...funcția expresivă a limbii există, dar ea nu se reduce la atitudinea locutorului față de ceea ce spune, nici nu este axată exclusiv pe el. Cel care vorbește nu se exprimă doar pe sine, izolat de poziția sa socială (de statutele și rolurile sociale). Cu alte cuvinte, (...) vorbirea este numai un mijloc prin care cel care vorbește desfășoară o anumită activitate socială cu ajutorul limbii și deci se exprimă nu numai pe sine, dar și societatea care dă activității sale caracterul de *socială*” (Herseni, 1975). Iată de ce limba română poate fi folosită ca resursă semiotică în reconstrucția identității naționale a românilor.

Ce fel de identitate?

Tema conferinței noastre, „Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii”, ne-a determinat să ne punem câteva întrebări cu privire la rolul Centenarului în viața cetățenilor români: Ce fel de identitate va trebui să *întărească* sau să *restarteze* ceremoniile comemorative? Sau ar fi mai profitabilă o *resetare* a identității naționale, acomodarea ei la condițiile istorice actuale? Pentru a răspunde la aceste întrebări, ar trebui să răspundem la altele, mai de profunzime: *Este identitatea națională imuabilă, anistorică, sau ea se re-definește de la o epocă istorică la alta? Comemorările ar trebui să-i încurajeze să rămână așa cum sunt, sau ar trebui să-i îndemne să se schimbe? Centenarul ar trebui să-i încurajeze pe români să fie mândri că sunt cum sunt, sau să le trezească nostalgia după o variantă mai bună a lor și a civilizației românești? Cred că un bilanț onest și bine documentat al celor 100 de ani de modernizare i-ar putea ajuta pe mulți dintre concetățenii noștri să accepte schimbarea în viața lor și să vadă lucrurile pe care trebuie să le schimbe pentru ca societatea românească să devină mai performantă în condițiile lumii de azi, să poată avea succes în secolul al XXI-lea.*

Unii autori (Blank, Schimdt, Westle: 2001, 5) propun o clasificare a principalelor dimensiuni ale conceptului: *convingerea subiectivă a unei persoane cu privire la națiunea căreia aparține formal, sau ar dori să aparțină; importanța auto-identificării naționale în raport cu alte elemente ale identității (etnie, limbă, religie etc.); emoții și sentimente cu privire la națiune.* În concepția lui Benedict Anderson, națiunea este o „comunitate politică imaginată” (Anderson: 2001, 4-7). Noțiunea *comunitate imaginată* nu neagă realitatea unor elemente definitorii ale națiunii (teritoriul național, limba națională, conștiința națională, cultura națională sau statul național), ea se referă la

faptul că dimensiunile mari ale acestor comunități fac imposibilă relaționarea interpersonală dintre toți membrii săi, ceea ce-i obligă pe indivizi să-și *construiească* reprezentarea unei comunități, reprezentare bazată pe „relații orizontale”, de tipul față-în-față. Așadar, baza empirică a reprezentării imaginare e dată de relațiile directe dintre membrii unei comunități mici, model pe care aceștia îl extrapolează la comunitățile mai mari (ceea ce în teoria cunoașterii, în logică și în retorică se numește „generalizare nepermisă” sau „extrapolare ilicită”). Așa se face că mulți indivizi își reprezintă orașul ca pe „un sat mai mare”, ținutul – ca pe „un sat mai mare decât orașul”, iar țara – ca pe „un sat mai mare decât ținutul” [10].

În alte variante rezultate din cercetări, națiunea este imaginată ca o *familie mai mare*. De aici, și analogia pe care mulți o fac între apartenența la națiune și relația de rudenie, relație foarte răspândită în satul tradițional. Nu oricine poate să „vadă” diferența ontologică dintre nivelurile organizației sociale, cauză pentru care mulți oameni rămân la identitatea locală sau regională și nu ajung niciodată la identitatea națională, care este un *construct cultural*. Cine nu posedă o gândire capabilă de abstractizare și un limbaj politic, care conține noțiuni abstracte, nu ajunge la ideea de *națiune*, care este o „comunitate politică imaginată”. Cu atât mai greu vor ajunge aceștia la identitatea europeană („*cetățean european*”) sau la identitatea globală („*cetățean al lumii*”), deoarece: 1) aceste identități sunt *prea abstracte* pentru o gândire tributară experienței cotidiene; 2) ele nu se pot clădi pe apartenența etnică, pe relația de sânge („Or fi suedezi europeni, dar nu sunt rude cu noi!”). Iată de ce tensiunea dintre *autohtonisti* și *globaliști* poate fi interpretată ca o contradicție între gândirea *concretă* și gândirea *abstractă*, respectiv între limbajul comun și limbajele specializate.

Rolul educației

Este relația de apartenență un atavism anacronic, sau este legitimă și în zilele noastre? Nu se pune problema să etichetăm drept „tribalism” orice conștiință a apartenenței, mai ales când știm că sentimentul de apartenență (la o rasă, la un popor, la o cultură, la o limbă sau la o religie) se află într-o strânsă legătură cu nevoia de *comuniune*, cu cea de *siguranță emoțională* și cu cea de *identitate* – nevoi pe care Erich Fromm le considera perene, intrinseci naturii umane (Fromm: 1993, 93).

Dar reducerea identității personale la identitatea grupului de apartenență este vetustă și *retrogradă*, fiindcă duce la dizolvarea individualității, la pierderea individului în categorie. Ea este și profund *imorală*, fiindcă favorizează comportamentul iresponsabil, din moment ce

indivizii nu se simt răspunzători pentru faptele lor și nu-și asumă consecințele acestora.

În termenii gândirii critice, „a fi român” nu este suficient pentru „a fi mândru”, dacă prin cunoștințele, abilitățile și faptele tale nu continui realizările înălțătoare ale românilor care te-au precedat și nu participi la îmbogățirea tezaurului de cultură și civilizație pe care l-ai moștenit. Nu ne putem mândri cu calitățile noastre, dar ne putem mândri cu realizările noastre! Calitățile nu sunt meritate: pentru noi, ele sunt niște *daturi* – fie de la natură, fie ca rezultate ale socializării noastre (efecte ale opțiunilor pe care le-au făcut cândva părinții, profesorii, alți educatori etc.). Realizările sunt, însă, *meritate*, fiindcă pe lângă aceste calități de care nu suntem răspunzători, am investit muncă, disciplină, renunțări și, uneori, talent.

Dar ce legătură există între *gândirea critică* și *identitatea națională*? Considerăm că prin intermediul gândirii naturale, un individ nu poate ajunge la altă formă de identitate națională decât cea etnică, bazată pe releții interpersonale nemijlocite – de rudenie și de vecinătate (națiunea imaginată ca „familie lărgită”, iar țara ca un „sat mai mare”).

Progresul cunoașterii a însemnat, printre altele, saltul de la opinie (*doxa*) la cunoștință (*epistema*), de la cunoașterea speculativă la cunoașterea pozitivă – ceea ce presupune și o critică a *simțului comun*, adică depășirea iluziilor și prejudecăților proprii acestuia. „Când se prezintă în fața instrucției științifice, spunea Gaston Bachelard, tânărul este mai degrabă bătrân decât tânăr: el are vârsta prejudecăților sale”. În acest sens, progresul în cunoaștere poate fi văzută ca un proces de întinerire, de transformare a gândirii, de trecere de la o gândire *închisă* la una *deschisă*, capabilă de revizuire, de evoluție permanentă. Evoluția spirituală a oamenilor și a popoarelor nu este doar un proces cantitativ, de acumulare a cunoștințelor, ci și unul calitativ, de restructurare a gândirii, de schimbare a *abordării* sau, cum ar spune Thomas Kuhn, de schimbare a paradigmei. În viziunea lui Gaston Bachelard, unul dintre cei mai avizați analiști ai cunoașterii (Bachelard, 1934/2012, p.39-183), *cunoașterea comună* se realizează prin intermediul *mijloacelor naturale* (simțurile, gândirea necritică, limbajul natural), în cadrul *experienței cotidiene*, pe baza activităților *practic-nemijlocite* (activități în care valoarea supremă este „utilul”, celelalte valori, inclusiv „adevărul”, fiind valori subordonate acesteia sau derivate din aceasta).

Mijloacele naturale la care se referea Bachelard sunt: 1) *simțurile*, 2) *gândirea naturală* (necritică) și 3) *limbajul comun* – un limbaj însușit spontan, nu unul construit pe baza unor convenții explicite, cum este limbajul de

specialitate (de pildă, cel simbolic, cel de tip logico-matematic sau cel de tip teoretic: fizicist, biolog, sociologic, politologic etc.).

Gândirea naturală este un alt tip de gândire. Pentru marea majoritate a oamenilor, gândirea are funcția de autoechilibrare psihică. Simțul comun este dominat de comandamentele *psihologice*, nu cele *logice*: logica este subordonată satisfacerii unor nevoi sufletești (de pildă, nevoia de certitudine, derivată din nevoia primară de siguranță emoțională). Un bun exemplu este gândirea deziderativă (*wishful thinking*): prin intermediul ei se ajunge la concluziile *dorite*; principala sa funcție este de a fabrica justificări și auto-justificări prin intermediul cărora subiectul își reduce disonanța cognitivă, conflictul dintr el și lume sau conflictele sale interioare (surse ale nevrozei). Iată de ce în cunoașterea comună *adevărul* este o valoare subordonată (de fapt, simțul comun apelează la adevăr doar în ultimă instanță, când toate celelalte soluții s-au dovedit ineficace). Acest lucru nu exclude faptul că oamenii folosesc frecvent cuvântul „adevăr”, dar prin el ei desemnează, de regulă, ceea ce li se pare „convenabil” (convenabil *pentru ei și pe termen scurt*).

Gândirea „naturală” este solidară cu limbajul comun. Conceptele cu care operează o astfel de gândire se caracterizează prin „spațialitate și ocularitate” (Bachelard), rămânând tributare unui „realism al percepției”, de cele mai multe ori falsificator. Adeseori limbajul natural antrenează integrări facile și gânduri obscure, asociate cu idei clare pe care le parazitează. Limbajul natural face posibilă formularea unor enunțuri care nu sunt nici confirmabile, nici infirmabile, dar care nasc imagini. Acestea oferă simțului comun convingeri false, dar foarte puternice.

Conceptele cu care operează gândirea critică sunt „despațializate” (Bachelard). Aici, privilegiul văzului dispăre. Această cunoaștere nu își construiește obiectul doar din fenomene empiric observabile. Conceptele sunt solidare cu *conceptualizarea*: relațiile abstracte dintre noțiuni modifică definiția noțiunilor și invers, o modificare în definirea noțiunilor antrenează modificarea relațiilor lor reciproce. Acest lucru explică de ce diferența de limbaj reflectă nu numai o diferență *formală* între gândirea comună și gândirea critică, ci și o diferență *de conținut*. Cunoașterea autentică nu poate fi produsul unei gândiri naturale, spontană și necenzurată critic.

Așadar, limbile naturale nu au o funcție *cognitivă* atât de importantă ca limbajele de specialitate, dar funcția lor *identitară* este mult mai importantă: decisivă în formarea identității naționale în sens etnic și mai slabă în formarea identității naționale în sens civic. Acest tip de identitate este denumită, tot mai frecvent, *cetățenie activă*. Ea nu are legătură nici cu

metafizica „națiunii eterne”, nici cu teologia „statului suveran”, nici cu „Grădina Maicii Domnului”, pe care se bazează patriotismul etnico-religios, după cum amarătat în altă parte (Borțun, 2018). Identitatea națională modernă nu are legatură cu relațiile de rudenie sau de vecinătate, și nici cu confesiunea religioasă, ci cu valori comune (*res publica*), cu un ideal politic împărtășit, deci cu o *comunitate politică*. Or, în societatea românească o astfel de comunitate n-a existat niciodată. Istoricul Daniel Barbu afirma în *Republica absentă* că eșecul comunismului se explică, la noi, și prin lipsa de apetență a populației pentru participarea la treburile publice: „Românii au abandonat comunismul nu numai pentru că a fost un proiect global greșit formulat și aplicat, ci pentru că nu și-au dorit, în fond, să participe la niciun fel de proiect social” (Barbu: 1999, 16).

Așadar, identitatea civică presupune ca individul să se simtă *parte într-un proiect politic*, așa cum proiecte politice au fost toate statele-națiune făurite în zorii modernității, așa cum proiect politic a fost și statul român modern de la făurirea căruia se împlinesc 100 de ani.

NOTE:

- [1]. Pentru cei interesați este de recomandat studiul lui Gillo Dorfles, „Homoglosie, heteroglosie și mitul Turnului Babel » (Dorfles, 1975, pp. 68-79).
- [2]. Aici, Cassirer îl dă ca exemplu pe Leibniz, cu ale sale *Nouveaux essais sur l'entendement humain* (Cassirer, 1994, pp. 182-183).
- [3]. Am arătat în altă parte (Borțun, 2002, 161-167) că unele categorii mentale, cum ar fi noțiunea de „drepturi colective” cu care se operează în documentele programatice ale UDMR, sunt tributare paradigmei platoniciene sau „realiste”; în cealaltă paradigmă (să-i spunem „nominalistă”), aceste categorii *nu pot fi gândite*, iar noțiunile ce le corespund *nu au sens*. Când la masa tratativelor se întâlnesc cele două paradigme culturale, dialogul degenerază inevitabil într-un „dialog al surzilor”. Pentru mulți cititori, adepți ai concepției „limbajului-oglină”, poate fi șocantă afirmația următoare, dar credem ca dificultățile din negocierile pentru *Tratatul de bază româno-ungar* (semnat, totuși, în 1996) au provenit și din diferențele dintre două limbaje politice: unul solidar cu o paradigmă culturală nominalistă, de sorginte aristotelică, altul - solidar cu „realismul” platonician, filtrat de tradiția catolică. Sesizând problema doar pe jumătate, ministrul de externe al Ungariei la acea dată, dl. Laszlo Kovacs, afirma într-o declarație de presă (*„Nepszava”*, 12 iulie 1995) că *Tratatul de bază* cu România stagnează datorită unor „probleme de interpretare”.
- [4]. În legătură cu universalitatea/neuniversalitatea regulilor limbilor naturale, a se vedea capitolele „Gramatica universală și actualitatea ei” (1812) a lui

Ludwig Heinrich Jakob (Lobiuc, 1997, pp. 81-97) și "O concepție structural-semiotică actuală a lingvisticii în unele gramatici generale din secolul al XIX-lea" (*idem*, pp. 99-109). Ioan Lobiuc constată eșecul istoric al gramaticii universale de tipul celei de la Port-Royal, continuatoare a gramaticilor speculative scolastice, din secolele XIII-XIV, ele însele așezate într-o bună tradiție aristotelică: "Deși continuate până în veacul nostru, din cauza apriorismului lor vădit, gramaticile universale nu au avut șansa de supraviețuire reală, efectivă" (*idem*, p. 69).

De asemenea, poate fi consultat cu folos întregul capitol VIII din cartea lui Grigore Georgiu, intitulat "Disputa universalilor în antropologia culturală" (Georgiu, 1997, pp. 323-361).

- [5]. O instructivă analiză a raportului dintre popor și limbă găsim la Lucian Boia: „Ce îi unește pe oameni într-un popor? (...) Principalul liant este îndeobște limba, o limbă comună (...). Dar nu este numai limba. Sunt și alte structuri, sociale și culturale, care încheagă un popor (...) Se adaugă – și este chiar esențial – un fond simbolic” (Boia, 2002, 24). Este evident că elementele *constitutive* ale unui popor – lingvistic, socio-istoric, cultural și politic – interacționează între ele, altfel nu ar putea co-participa la formarea unui întreg.
- [6]. În urmă cu peste un deceniu am făcut o aplicație a acestei teze pe limbile română și maghiară, cu scopul de a contribui la facilitarea unui proiect care se numea „reconcilierea istorică româno-maghiară” (Borșun, 1996).
- [7]. Iată, desfășurată, ideea care a fost transformată în slogan: „Nu spun că alte limbi, alte vorbiri nu ar fi minunate și frumoase. Dar atât de proprie, atât de familiară, atât de intimă îmi este limba în care m-am născut, încât nu o pot considera altfel decât iarbă. (...) Limba română este patria mea. De aceea, pentru mine, muntele munte se zice, de aceea, pentru mine, iarba iarbă se spune, de aceea, pentru mine izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine viața se trăiește” (seria „Gânduri”, citită la postul public de radio, în anii 1980-1983).
- [8]. Pentru Noam Chomsky, *competența lingvistică* este aptitudinea pe care o au vorbitorii unei limbi de a produce și înțelege un număr nelimitat de fraze diferite (Borșun & Săvulescu, 2014, p. 22).
- [9]. Dominique Maingueneau definește *competența discursivă* astfel: aptitudinea pe care trebuie să o aibă un subiect pentru a produce enunțuri adecvate unei formațiuni discursive determinate – de exemplu, aptitudinea unui emițător liberal de a produce enunțuri liberale (Borșun & Săvulescu, 2014, p. 23).
- [10]. Persistența satului ca model empiric explică de ce numeroși oameni nu pot desprinde identitatea națională de cea etnică și/sau religioasă (conform *Barometrului de Consum Cultural 2017*, 69% dintre respondenți consideră că o condiție pentru a fi „un adevărat român” este „să fii creștin-ortodox”). Modelul original al identității multiple presupune preeminența relațiilor de rudenie și de vecinătate ca surse de încredere și de obligații morale, de unde și neîncrederea în „venetic” sau în „străin”, ceea ce poate însemna ne-

român (din punct de vedere etnic), dar și ne creștin sau ne ortodox (din punct de vedere religios). Patriotismul setat în parametri biologici și topologici va fi înclinat spre șovinism și xenofobie, adică va fi permisiv la excese naționaliste. În plan cognitiv este „o formă de etnocentrism” (Borșun, 2009: 4-10).

BIBLIOGRAFIE:

- Anderson, B. 2006. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York, Verso, a treia ediție.
- Bachelard, Gaston. 1934 (réédition PUF, 2012). *Le nouvel esprit scientifique*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Barbu, Daniel. 1999. *Republica absentă*. București: Nemira.
- Blank, T. & P. Schmidt & B. Westle. 2001. „Patriotism” – A Contradiction, a Possibility or an Empirical Reality?, *ECPR Joint Sessions of Workshops, ECPR Workshop 26: National Identity in Europe*. Grenoble (France), 6-11 Aprilie.
- Boia, Lucian. 2002. *România, țară de frontieră a Europei*. București: Humanitas.
- Borșun, Dumitru. 1996. „Obstacole în comunicarea interculturală. Studiu de caz: comunicarea româno-maghiară”, în *Vocația familiei în dezvoltarea comunicării interetnice în România. Studii și cercetări* (coord. Ana Tucicov-Bogdan). București: Fundația Armonia.
- Borșun, Dumitru. 2002. *Bazele epistemologice ale comunicării*. București: Ars Docendi.
- Borșun, Dumitru. 2009. „Etnocentrism și xenofobie. Bazele epistemice ale etnocentrismului”, în vol. *Colocviul național de științe sociale ACUM 2009*. Brașov: Editura Universității Transilvania.
- Borșun, Dumitru, Săvulescu, Silvia. 2014. *Analiza discursului public*. București: SNSPA.
- Borșun, Dumitru. 2018. „Centenarul Marii Uniri. Cum ar trebui să se raporteze populația României la acest eveniment? Cum ar trebui comunicate în spațiul public festivitățile dedicate Centenarului? Ce rol revine instituțiilor de cultură implicate în organizarea manifestărilor?”, în *Barometrul de consum cultural 2017*, București: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală.
- Cassirer Ernst. 1994. *Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane*. București: Humanitas.
- Cheregi, Bianca-Florentina. 2018. *Nation Branding in Post-Communist Romania*. București: Comunicare.ro.
- Dorfles, Gillo. 1975. *Estetica mitului (De la Vico la Wittgenstein)*. București: Univers.
- Eco, Umberto. 1996. *Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană*. Constanța: Pontica.
- Fromm, Erich. 1993. „Societate alienată și societate sănătoasă”, în *Texte Alese*. București: Editura Politică, pp. 45-206.
- Herseni, Traian. 1975. *Sociologia limbii*. București: Editura Științifică.

- Huntigton, Samuel P. 1997. *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. București: Antet.
- Jakobson, R. 1963. *Essais de linguistique generale*, trad. N. Rouwet. Paris: Editions de Minuit.
- Kress, G. & Leeuwen Van. 1996/2005. *Reading Images: the Grammar of Visual Design*. London : Routledge.
- Sapir, Edward. 1921. *Language*. New York: Harcourt; Brave and World.
- Taylor, Gordon. 2012. *Tehnici de scriere pentru studenți. Cum să concepi și să scrii eseuri de succes*. București: Comunicare.ro.
- Turner, C. 2006. „Nation and Commemoration”, in Delanty G., Kumar K. (eds.), *The Sage Handbook of Nations and Nationalism*. SAGE Publications.
- Wittgenstein, Ludwig. 2003. *Cercetări filozofice*. București: Antet.
- Whorf, Benjamin Lee. 1964. *Language, Thought and Reality*, John B. Carell (ed.). Cambridge: Mass. Mit Press.

The Role of Natural Languages in the Genesis of National Identities. Romanian Language as Semiotic Resources in Building Cultural Identity

Abstract: The 100th Great Union Celebration can be a „semiotic resource” (van Leeuwen) for the national identity of the Romanians, but this means answering some questions: what kind of identity will it be necessary to reinforce or restart the commemorative ceremonies? Or would it be more profitable to reset national identity, to adapt it to the new historical conditions, called genetically „globalization”? In answering these questions, we should respond to others: Is the national identity permanent or is it redefined from one historical period to the next one? Should the 100th Celebration encourage Romanians to remain as they are, or should encourage them to change, to accept change, and to show them those things which need to be changed in order to be successful in the XXIst Century? There is no unique definition of national identity in the literature but some authors propose a classification of the main dimensions of the concept: *the subjective belief of a person about the nation to which it formally belongs or would like to belong; the importance of national self-identification in relation to other elements of identity (ethnicity, language, religion etc.); emotions and feelings about the nation.*

After the american anthropologists B. L. Whorf and E. Sapir launched the theory of linguistic determination of world visions (1921), more and more researchers have come to the conclusion that the fate of people is strongly influenced by their native language; this gives them the mental categories that allow them to think of the world and understand their place in it. The language in which we think and dream defines us in the sense that it gives us an identity; moreover, it opens us and, at the same time, limits our possibilities for knowledge and self-knowledge. That is why the Romanian language can be used as a semiotic resource in the reconstruction of the Romanians' national identity.

In the paper, we try to show what is to be done in order that the 100th Celebration should take place in a decent, responsible and instructive context, rejecting ethnocentric excesses, ethnic-religious speculation, encouraging self-knowledge of the Romanian nation, promoting civic, responsible patriotism, a "nationalism in the limits of truth", as Mihai Eminescu demanded in his time.

Key words: natural language, linguistic competence, national language, national identity, semiotic resource.

Nadia OBROCEA
Universitatea de Vest din Timișoara

INFLUENȚA LIMBII ENGLEZE ASUPRA LIMBII ROMÂNE. STUDIU DE CAZ: LIMBAJUL GAMERILOR

Influența limbii engleze asupra limbii române reprezintă unul dintre fenomenele cele mai relevante și mai intense ale limbii române actuale, instituind, pe calea consecinței, o temă importantă și de actualitate în cercetarea lingvistică românească. Cazul limbii române nu este singular, el se înscrie într-un fenomen mai general, cu caracter internațional, în care limba engleză, având în prezent statutul de *lingua franca* [1], exercită o influență masivă asupra numeroase limbi. Fenomenul lingvistic în speță este raportat la globalizare, un proces de emergență și „integrare internațională”, cu multiple dimensiuni, cu caracter politic, economic, tehnologic, social, cultural etc.[2]

Influența limbii engleze asupra limbii române a început într-o epocă mai veche, aceasta producându-se încă din secolul al XIX-lea, într-o primă instanță indirect, adică prin intermediul altor limbi, în special prin intermediul limbii franceze [3], și cu o intensitate redusă în comparație cu fenomenul prezent. În plus, în istorie, limba română a cunoscut și alte influențe lingvistice, produse de limbile slavă, (neo)greacă, turcă, franceză etc., fapt pentru care influența limbii engleze asupra limbii române trebuie analizată dintr-o perspectivă complexă și mai extinsă, aceea a unui proces inevitabil și continuu, rezultat al contactului permanent dintre limbi și culturi.

Influența limbii engleze asupra limbii române s-a exercitat, la fel ca în celelalte cazuri de contacte și influențe lingvistice, asupra lexicului limbii în mod special, prin împrumutarea elementelor lexicale denumite anglicisme. În ceea ce privește limba engleză în mod particular, se poate constata că anglicismele au intrat în limba română într-o primă instanță prin intermediul limbajelor de specialitate, cum ar fi limbajul sportiv, limbajul presei, limbajul economic, limbajul informatic etc., și mai puțin în alte varietăți ale limbii [4].

Fenomenul influenței limbii engleze asupra limbii române se încadrează în tema generală a dinamicii limbii sau a „schimbării lingvistice”. În concepția lui Eugeniu Coșeriu, problema schimbării lingvistice nu trebuie pusă în termeni cauzali, ci în termeni condiționali: „În

ce condiții obișnuiesc să se producă schimbări în limbă?”[5]; și în termeni finaliști, dat fiind că schimbarea lingvistică își originea în vorbire și ea corespunde necesității vorbitorului de a se exprima:

„Tot ceea ce, în spusele unui vorbitor, se îndepărtează – ca mod lingvistic – de modelele existente în limba în care se stabilește conversația poate fi numită inovație. Iar acceptarea de către auditor a unei inovații, ca model pentru exprimări ulterioare, poate fi numită adoptare. [...] O inovație – lăsând la o parte posibilele, dar foarte rarele creații *ex nihilo* – poate să fie: a) o alterare a unui model tradițional; b) o selecție între variante și moduri isofuncționale existente în limbă; c) o creație sistematică («invenție» de forme în concordanță cu posibilitățile sistemului); d) **un împrumut din altă limbă (care poate fi total sau parțial și, față de modelul său, poate implica și o «alterare»** (subl. n. – N.O.) ; e) un fapt de economie funcțională (neglijarea distincțiilor superflue în discurs) [...] Schimbarea lingvistică («schimbarea în limbă») reprezintă difuzarea sau generalizarea unei inovații, adică implică în mod necesar o serie de adoptări succesive”[6].

Literatura românească de specialitate abordează influența limbii engleze asupra limbii române fie în ansamblul ei, prezentând și comentând exemple din varii domenii, precum cercetările întreprinse de Georgeta Ciobanu [7]; Mioara Avram [8]; Adriana Stoichițoiu Ichim [9] etc.) sau din punctul de vedere al adoptării anglicismelor la limba română, ori cu referire specială la limbajele de specialitate, sportiv [10], jurnalistic [11], economic [12], medical [13]etc.

Reținem într-o primă instanță definiția anglicismului dată de Mioara Avram:

„[...] o unitate lingvistică (nu numai cuvânt, ci și formant, expresie frazeologică, sens sau construcție gramaticală) și chiar tip de pronunțare sau/și de scriere (inclusiv de punctuație) de origine engleză, indiferent de varietatea teritorială a englezei, deci inclusiv din engleza americană, nu doar din cea britanică”[14].

Dintre distincțiile operate în cadrul anglicismelor, amintim punctul de vedere al Gabrielei Pană-Dindelegan [15], care diferențiază anglicismele din cadrul limbajelor specializate de xenisme sau aloglote, ce sunt utilizate ca atare de către vorbitori, precum și perspectiva Ioanei Vintilă-Rădulescu [16], care analizează o serie de anglicisme și problemele de adaptare ale acestora, prin prisma unei distincții de ordin general realizate între neologisme și cuvintele străine. Reluând clasificarea lui Sextil Pușcariu¹⁶ [17] privind neologimele necesare și de lux, precum și distincția realizată de Pierre Guiraud [18] între neologimele denotative și cele conotative, Adriana Stoichițoiu Ichim ia în considerare două categorii de anglicisme:

anglicismele necesare, care pot fi denotative sau stilistice, și anglicismele „de lux”, pe care le definește astfel:

„Împrumuturile «necesare» sunt cuvinte sau unități frazeologice care nu au corespondent românesc sau care prezintă anumite avantaje în raport cu termenul autohton (precizie, brevilocvență, expresivitate, circulație internațională).” [19];

„Anglicismele «de lux» reprezintă împrumuturi inutile și, în unele cazuri, chiar dăunătoare. Ele sunt nemotivate sau posedă motivații de tip negativ, precum veleitarismul intelectual și afectarea, traduse prin snobism lingvistic, insuficiența cunoaștere a resurselor limbii materne, comoditatea sau graba care – mai ales în cazul ziariștilor – nu le permit să reflecteze asupra echivalențelor lexicale, pentru a alege termenul cel mai adecvat” [20].

O altă problemă fundamentală, de ordin general, ce vizează anglicismele, este aceea a integrării lor în limba română, a adaptării lor fonetice, grafice și gramaticale. În ceea ce privește anglicismele cu valoare de substantive, problemele identificate au fost acelea de gen, număr, flexiune cazuală și articulare enclitică [21], în timp ce pentru anglicismele cu valoare verbală, s-a observat încadrarea acestora în mod predilect la conjugarea I, „opțiunea pentru conjugarea a IV-a, de obicei cu sufixul *-ui*, [fiind] populară și familiară.” [22]

Lucrarea de față prezintă, într-o manieră descriptivă, cu mici inserții normative, o serie de anglicisme care fac parte din limbajul gamerilor români, adică limbajul specific jucătorilor de jocuri video din România. Limbajul gamerilor este un limbaj specializat al limbii române, de dată recentă, în formare, pentru care limba engleză, ca limbă recunoscută și asumată a jocurilor video din aproape întreaga lume (mai puțin Asia, probabil), reprezintă principalul suport și sursă de natură lexicală.

Cercetarea a presupus un parcurs complex: experiența personală în acest domeniu, observarea și studierea limbajului gamerilor, parcurgerea unor resurse electronice de nișă relevante: reviste, cronici, forumuri ale gamerilor români de pe platforme online, bloguri, precum și analizarea anglicismelor după criterii existente deja în literatura de specialitate.

Pentru anglicismele prezentate în abordarea de față, selectate după criteriul frecvenței, au fost vizate următoarele aspecte: precizarea etimonului, redarea unor contexte considerate relevante, definiția, prezența în dicționare, necesitatea, problemele de integrare la sistemul limbii române, norma, pentru anglicismele care sunt incluse deja în DOOM, și o posibilă normă (ce are la bază normele valabile pentru cuvintele străine, conținute în DOOM), în cazul celorlalte anglicisme etc.

- **Gamer**, s. m. < engl. *gamer*:

„Revista *gamerilor* români a scos pe piață numărul 3” (<http://steamgames.ro/revista-gamerilor-romani-a-scos-pe-piata-numarul-3/>); „În timp ce popularitatea evenimentului confirmă faptul că a fi *gamer* sau expert de modding poate deveni un stil de viață, Destiny 2 se pregătește de lansarea sa pe PC din 24 octombrie” (<https://ro.ign.com/nvidia/8276/feature/modderii-romani-polonezi-si-cehi-au-construit-trei-pc-uri-un>).

Termenul *gamer* desemnează în limba română, ca și în limba engleză, jucătorul de jocuri video. În termeni coșerieni [23], acest termen a intrat deja din limba „concretă”, adică limba vorbită, în limba „abstractă”, adică „limba dedusă din vorbire și consemnată în dicționare și gramatici”, fiind înregistrat în DCR: „jucător; amator de jocuri de computer” (2013, 260).

Acest termen este necesar, deoarece cuvântul *jucător* nu deține în componența lui semantică trăsătura distinctivă «jocuri video», el fiind mult mai general. Chiar și în limba engleză se face distincția între *player*, ca persoană care joacă un sport sau un joc, și *gamer*, ca persoană care joacă jocuri video.

Termenul *gamer* este utilizat cu scopul de a marca apartenența la o comunitate și pentru a face diferența între jucătorul de jocuri video de jucătorii de sport sau jucătorii de alte tipuri de jocuri. În limbajul *gamerilor* se utilizează și termenul *jucător* (> *juca* + *-tor*, MDA 2003, 256), corespondentul cuvântului englez *player*, pentru a desemna persoana care joacă (efectiv) un joc:

„O teorie simplă a ergonomiei gaming-ului spune că eficiența optimă și distracția maximă depind, în mare măsură, de nivelul confortului *jucătorului*” (<http://nivelul2.ro/speedlink-torid/>).

(Posibilă normă: *gamer, gamerul, gameri*).

- **Gameplay**, s. nenum. < engl. *Gameplay*:

„În mare parte *gameplay-ul* jocului Air Guitar Warrior constă în distrugerea inamicilor care îți apar în față cum ar fi cranii, demoni, extraterestri și multe alte creaturi” (<http://steamgames.ro/air-guitar-warrior-gamepad-edition-review/>); „În primele minute de joc am făcut greșeala gravă de a mă opri uneori să privesc fundalul și personajele deoarece jocul arată extrem de bine, iar apoi am realizat că la cât de multe se petrec simultan în jurul meu, trebuie să fiu concentrat în totalitate pe *gameplay*” (<http://steamgames.ro/cuphead-review/>).

Termenul *gameplay* desemnează modul în care un joc este jucat (incluzând regulile jocului, intriga, obiectivele etc., excluzând grafica și sunetul jocului), adică modul specific în care jucătorii interacționează cu un joc (v. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/gameplay>).

(Posibilă normă: *gameplay*, *gamplay-ul*).

- **Gaming**, s. nenum. < engl. *Gaming*:

„*Gaming*-ul constituie o categorie de aplicații software care este destinată distracției” (<https://gamerii.ro/forum/index.php?>; „Istoria *gaming*-ului din România s-a situată la 153 de milioane de dolari în 2017” (<http://e-gamer.ro/industria-gaming-ul-din-romania-s-a-situat-la-153-de-milioane-de-dolari-in-2017/>).

Termenul *gaming* desemnează jucatul de (acțiunea de a juca) jocuri video. La fel ca termenul *gamer*, termenul *gaming* figurează în DCR, unde este definit ca: „domeniul jocurilor video sau de calculator” (2013, 260).

(Posibilă normă: *gaming*, *gamingul*).

- **Consolă**, s. f. < engl. *console*:

„Totuși, pentru o *consolă* care are doar un an pe piață, Nintendo Switch se descurcă minunat” (<http://nivelul2.ro/review-nintendo-switch/2/>); „*Consola* PlayStation 4 include acum meniu în limba română, în urma actualizării la versiunea de sistem 5.0” (<http://steamgames.ro/consola-playstation-4-include-acum-meniu-limba-romana-urma-actualizarii-la-versiunea-de-sistem-5-0/>).

Termenul *consolă* denumește un dispozitiv electronic destinat jocurilor, conectat la un monitor sau un display (și la Internet), în care se introduce un DVD cu un joc și care se controlează cu ajutorul unui *controller*. În prezent cele mai populare console sunt Play Station, Xbox, Switch etc.

În limba română, termenul *consolă* este unul mai vechi, el a fost împrumutat în limba română din limba franceză (din fr. *console*). Acesta figurează în majoritatea dicționarilor românești cu următoarele definiții:

„1. obiect de mobilier...”; „2. element arhitectural...” și „3. element de construcție...” (cf. MDA 2001, 642), definiții pe care le regăsim și dicționarele limbii engleze, în cazul engl. *console* (v. Oxford 2007, 206). MDN consemnează și următoarea definiție, mai apropiată de termenul din limbajul gamerilor: „4. (inform.) terminal al unui ordinator destinat dialogului om-mașină” (MDN 2000, 210). În DCR apare sintagma *consolă de jocuri* definită astfel: „computer

modificat care produce semnal digital afișat pe un aparat TV sau monitor pentru a putea juca un joc video” (DCR 2013, 155).

Dat fiind faptul că semnificațiile mai vechi ale cuvântului *consolă* se utilizează rar, ele fiind cvasinecunoscute vorbitorilor, tinerilor în mod special, și ca urmare a faptului că etimonul din limba engleză: engl. *console* este atât de ușor de adaptat la limba română, tindem să credem că termenul *consolă* utilizat în limbajul gamerilor reprezintă un împrumut din limba engleză independent de cuvântul mai vechi, *consolă*, preluat din limba franceză.

(Normă: *consolă*, *console*).

- **Controller**, s. n. < engl. *controller*:

„*Controllerul Wireless Xbox Elite* se adaptează la dimensiunea mâinii și stilului de joc (...)” (<https://www.emag.ro/gamepad-wireless-microsoft-elite-pentru-xbox-one-gwmexbone/pd/DKGL5MBBM/>); „Imaginile nu sunt oficiale și vin de pe [Reddit](#), iar în ele putem admira ceea ce pare a fi o versiune neagră a *controller-ului*” (<http://nivelul2.ro/nintendo-nx-noi-imagini-ale-controller-lui-pentru-noua-consola-nintendo-ies-la-suprafata/>).

Termenul *controller* desemnează un dispozitiv prevăzut cu butoane, care este conectat la o consolă sau chiar la un calculator, care se ține în mână și cu care se controlează acțiunile dintr-un joc.

Acest termen este consemnat în dicționarele românești, sub forma *controler*, cu următoarele explicații:

„1 (inf.) circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. 2 aparat electric care permite o succesiune de modificări ale conexiunilor sau de reglaj.” (MDA 2001, 655).

În plus, DN 1986, MDN 2000 atestă și etimologia germană, germ. *Kontroller*, pe lângă cea engleză, engl. *controller* (MDN 2000). În acest sens, Ciobanu (1996, 40) face următoarea distincție: pentru explicația 1. „aparat electric...”, oferă etimologia germană și engleză, și pentru explicația 2. „dispozitiv care permite calculatorului să comunice cu un alt dispozitiv (disc flexibil, disc fix, placă de rețea), etimologia engleză. În DCR apare o singură definiție: „componentă de bază a unui periferic (printer etc.) care interpretează și execută instrucțiunile venite de la computer” (2013, 159).

Din punct de vedere grafic, se poate remarca faptul că acest termen este instabil, în limbajul gamerilor el apare cu ambele grafii, cu dublu *-l-*, *controller*, și cu *-l-*, *controler*. În ceea ce privește dicționarele, MDA 2001, MDN 2000, MDA 2010, DCR 2013 îl înregistrează în varianta *controler*,

menționând și varianta grafică *controller*, ca în limba engleză, dar în DOOM, grafia recomandată este cea cu un singur -l-, *controler*.

Un termen sinonim cu termenul *controller* este termenul mai vechi *manetă*, de origine franceză (fr. *manette*), explicat ca: „mică pârghie de mână, cu care pun în funcțiune, se oprește etc. un mecanism, un dispozitiv etc.” (MDA 2003, 452). Acesta se utilizează și astăzi în limbajul gamerilor, în paralel cu termenul *controller*, însă la o primă vedere mai rar, în rândul gamerilor mai tineri și mai ales al celor care nu au jucat jocuri pe consolele mai vechi fiind preferat termenul *controller*.

(Normă: *controler, controlerul, controlere*; posibilă normă pentru limbajul gamerilor: *controller, controllerul, controllere*).

- **Joystick**, s. n. < engl. *joystick*:

„În lumea gaming-ului, interacțiunea dintre joc și jucător se realizează prin intermediul tandemului mouse + tastatură, controler sau *joystick* – performanțele acestor periferice resimțindu-se direct în succesul in-game” (<http://nivelul2.ro/aorus-thunder-m7/>); „Procesul de a doborî o navă inamică se simte la fel de captivant și interesant cum te-ai aștepta din moment ce stai într-un scaun în timp ce mâinile tale se concentrează pe un *joystick* și creierul pe localizarea oponentului.” (<http://steamgames.ro/platforma-steamvr-primeste-3-noi-jocuri/>).

Termenul *joystick* desemnează un dispozitiv format dintr-o parte lungă mobilă înfiptă într-o bază fixă, care se conectează la un calculator sau la un display și cu care se controlează anumite jocuri, de pildă jocurile ce simulează pilotarea avioanelor, a mașinilor etc.

Termenul apare în dicționare cu următoarea definiție, care este valabilă pentru toate dispozitivele de acest tip: „dispozitiv alcătuit dintr-o articulație sferică mobilă, ale cărei deplasări unghiulare sunt transformate de un traductor în semnale electrice analogice, convertite apoi în formă numerică, prelucrate și afișate pe ecran sub formă de punct sau cursor grafic” (DE 1993-2009). Definiția din DCR fac referire specială la conceptul specific limbajul gamerilor: „manetă folosită pentru controlul mișcărilor în jocurile pe calculator sau al unor aplicații grafice” (DCR 2013, 309).

Termenul *joystick* se utilizează în limbajul gamerilor pentru a desemna și un alt concept, *joystickul*, numit și *mini joystick* în acest caz, desemnând și butonul mobil de pe un *controller*, cu care se controlează în special mișcarea caracterului/eroului din joc și camera:

„Pur și simplu *joystickurile* nu revin la poziția 0 sau nu sunt perfect centrate în momentul când iei degetul de pe ele” (<https://www.emag.ro/controller->

[microsoft-xbox-360-wireless-usb-negru-jr9-00010/pd/EBKZ7BBBM/?X-Search-Id=7a416b4a86d38e950a1d&X-Product-Id=28424031&X-Search-Page=1&X-Search-Position=2&X-Section=search&X-MB=0&X-Search-Action=view](https://www.emag.ro/gamepad-logitech-f310-usb-compatibil-pc-940-000135/pd/D4HX9BBBM/)).

(Posibilă normă: *joystick*, *joystickul*, *joystickuri*).

- **Gamepad**, s. n. < engl. *Gamepad*:

„Software-ul îți dă posibilitatea să personalizezi *gamepad-ul* (sic!) cu comenzi specifice tastaturii și mouse-ului” (<https://www.emag.ro/gamepad-logitech-f310-usb-compatibil-pc-940-000135/pd/D4HX9BBBM/>); „Evident, soluțiile wireless prezintă avantaje clare, mai ales atunci când discutăm despre un *gamepad* ce beneficiază de compatibilitate multiplă PC/PS3 și este conceput folosind filosofia de design din spatele controlerului de Xbox 360” (<http://nivelul2.ro/speedlink-torid/>).

Termenul *gamepad* este un sinonim pentru termenul *controller*. Termenul figurează în DCR: „dispozitiv folosit în timpul jocurilor de computer pentru a controla mișcările elementelor de pe ecran” (2013, 260).

(Posibilă normă: *gamepad*, *gamepadul*, *gamepaduri*).

- **Mană**, s. nenum. < engl. *mana*:

„Un deck aggro are creaturi cu un cost mic de *mana*, scopul fiind să omoare eroul inamic cât mai repede cu putință” (<http://e-gamer.ro/prescurtari-si-termini-hearthstone/>);

„The Boomsday Project este cea de-a noua expansiune pentru Hearthstone și sosește cu nu mai puțin de 135 de cărți noi, printre care și un tip nou, cărțile Omega. Jucate atunci când avem *mana* din plin, acestea capătă noi puteri.” (<https://ro.ign.com/hearthstone-pc/10866/news/hearthstone-the-boomsday-project-este-acum-disponibil>).

Termenul *mană* desemnează resursa magică de care dispune un caracter/un erou într-un joc pentru a putea ataca cu magie un oponent. Termenul *mană* este utilizat și în varianta *mana*, adică cu terminația *-a*, la forma nearticulată.

Termenul din limba engleză *mana* apare în *Oxford Dictionary*, ca provenind din maori și cu următoarea definiție:

„(în Polynesian, Melanesian, and Maori belief) an impersonal supernatural power which can be transmitted or inherited” (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/mana>).

În limba română, cuvântul *mană*, mai vechi, împrumutat din sl. *mana*, ngr. *mánna*, figurează cu următoarele explicații: „1. Lichen...” ; „2. Boală a plantelor...” ; „3. „Ploare de vară cu soare etc.” (MDA 2001, 450, DEX 2009). În MDN este înregistrat și neologismul *mană*, provenit din fr. *mana*, cu următoarea definiție: „forță supranaturală impersonală, care ar sălășlui în lucruri, în plante, în animale, în oameni, exercitând o acțiune cauzală” (MDN 2000, 530). Cel mai probabil, termenul din limbajul gamerilor nu a fost raportat direct de către gameri la cuvântul deja existent, termenul din limba engleză fiind suficient de ușor de adaptat în limba română.

(Posibilă normă: *mană*, *mana*).

- **Stamină**, s. nenum. < engl. *stamina*:

„Atunci când veți ataca fără *stamină*, caracterul o va face mult mai încet și mai greu” (<https://www.digitalgames.ro/review/deadlight-review-romana/>); „Există trei sisteme sau măsuri de supraviețuire majore: foame, sete și oxigen. Primele două se epuizează constant, indiferent de ceea ce faci, și afectează, în consecință, sănătatea maximă și rezistența. Mâncarea și băutul, bineînțeles, vă cresc temporar viața și *stamina*, dar dacă nu vă curățați apa sau nu vă preparați carnea, riscați să vă îmbolnăviți” (<http://steamgames.ro/metal-gear-survive-ps4-review/>).

Termenul *stamină* desemnează capacitatea unui erou de a face efort fizic, de exemplu de a merge, a alerga sau a ataca etc., într-un joc.

În dicționarele românești, cuvântul *stamină* este consemnat cu următoarea definiție: „organ bărbătesc de reproducere a florii, care conține polenul”, pentru care se oferă etimologia din latină: lat. *stamen*, *-inis*” (MDA 2003, 587; DEX 2009).

În ceea ce privește limba engleză, în dicționarul *Cambridge*, termenul *stamina* este prevăzut cu următoarea definiție:

„the physical and/or mental strength to do something that might be difficult and will take a long time” (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/stamina>), iar în dicționarul Oxford avem: „the ability to sustain prolonged physical or mental effort” (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/stamina>).

(Normă: *stamină*, *stamina*).

- **Achievement**, s. n. < engl. *achievement*:

„Pe de altă parte, deținătorii ediției complete (adică originalul + toate DLC-urile) primesc un upgrade gratuit pe PC, cu suport pentru salvările vechi și *achievement*-uri resetate” (<http://nivelul2.ro/trailer-pentru-skyrim-special->

[edition/](#)); „Desigur că jocul va avea *achievement*-uri și trading cards.” (<http://steamgames.ro/final-fantasy-vi-apare-pe-steam-pe-16-decembrie/>).

Termenul *achievement* desemnează o distincție virtuală care se dă unui jucător după ce a realizat anumite misiuni într-un joc, prevăzute de realizatorii jocului, de exemplu a terminat un capitol, a bătut un boss sau a găsit toate artefactele de un anumit tip etc.

În limbajul gamerilor din întreaga lume, un termen echivalent pentru *achievement* este termenul englez *trophie*, cu specificarea că *achievementul* este distincția acordată în majoritatea jocurilor de pe PC, consola Xbox, în timp ce trofeul este distincția acordată în jocurile de pe consola PlayStation. Gamerii români utilizează termenul *trofeu*, provenit din limba franceză, din fr. *trophée* (MDA 2003, 1003), pentru a reda termenul engl. *trophie*.

(Posibilă normă: *achievement, achievementul, achievementuri*).

- **Boss**, s.n. < engl. *boss*:

„Să stai și să te uiți la un prieten cum joacă, descoperind împreună bucăți din noua poveste, secrete și personaje vechi sau noi, lupte cu niște *boși* care ție și se par imposibil de bătut etc. este o experiență pe care o recomand” (<https://ro.ign.com/dark-souls-3/5007/feature/dark-souls-3-cum-sa-transformi-cel-mai-dificil-joc-in-cea-ma>);

„Pe parcursul jocului traversezi harta ca să învingi diverși *boși*, iar pe drum împuști sute de alți inamici ca să devii mai bine echipat pentru următoarea mare luptă cu un *boss*” (<http://steamgames.ro/cuphead-review/>).

Termenul *boss* desemnează oponentul cel mai dificil dintr-un joc, care trebuie învins la sfârșitul capitolului unui joc sau la sfârșitul jocului. Termenul *boss* apare în Dicționarul Oxford cu următoarea definiție:

„*often as modifier* (in computer gaming) a particularly tough enemy, usually appearing at the end of a section or level” (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/boss>).

(Normă: *boss/bos, bossul/bosul, boși*).

- **Checkpoint**, s. n. < engl. *checkpoint*:

„Aceste tururi de forță oferă jucătorilor șansa de a executa cu succes cât mai multe trucuri și cascadorii în timp ce vor naviga printre *checkpoint*-uri, pe trasee specializate” (<http://nivelul2.ro/crew-primeste-noi-curse/>); „Mai mult decât atât, dacă îți ataci coechipierii și le faci prea mult damage, o să te trezești că îți

este încărcat ultimul *checkpoint*" (<https://ro.ign.com/call-of-duty-ww2/8691/review/call-of-duty-wwii-vive-la-revolucion-recenzie-pc>).

Termenul *checkpoint* desemnează punctul din joc în care se salvează automat și temporar progresul dintr-un joc, adică ceea ce s-a jucat deja.

Ca mulți termeni din această listă, termenul *checkpoint* nu este total adaptat în limba română, astfel el putând apărea, mai rar, cu forma de plural din limba engleză:

„Nu există *checkpoints* și nici nu ai posibilitatea să reduci viteza personajul tău rectangular” (<http://nivelul2.ro/codul-konami/>).

(Posibilă normă: *checkpoint, checkpointul, checkpointuri*).

- **Savepoint**, s. n. < engl. *savepoint*

Termenul *savepoint* desemnează punctul din joc în care jucătorul poate să salveze progresul dintr-un joc, adică ceea ce a jucat deja.

(Posibilă normă: *savepoint, savepointul, savepointuri*).

- **Farma**, v. conj. I < engl. *to farm*:

„**Conform Ubisoft**, se pare că jucătorii care vor fi prinși *farmând* bonusuri sau iteme în **For Honor**, prin orice fel de tactică – una din ele fiind plasarea unei greutăți pe controller/tastatură pentru a mișca personajul – vor fi banați” (<http://nivelul2.ro/pentru-onoare-jucatorii-care-farmeaza-afk-honor-vor-fi-banati/>).

Termenul *a farma* înseamnă a face anumite acțiuni într-un joc pentru a obține experiență, puncte și bani (cf. <https://www.techopedia.com/definition/19278/farming>).

(Normă: *a farma, farmez*).

- **A (se) healui**, v. conj. IV < engl. *to heal*:

„De jucat am jucat druid healer, și în cata la început erau grele ca dracu instantele, dar cu puțin talent și răbdare ajunsesem să *heal-uiesc* destul de bine” (<https://xpc-forum.ro/viewtopic.php?t=46977&start=5080>);

„În low levels pot *heal-ui* lejer cu feral gear și folosind exclusiv rejuv, regrowth și swiftmend. Un regrowth crit, adică aproape întotdeauna (întotdeauna cu glyph care scoate partea de HOT), este egal cu un healing touch normal. La tactici nu mă pricep ce să tot o lungesc... dar nu mă grăbesc, încă nu am cumparat și MOP. Poate o să cresc și un pala între timp...să văd dacă e atât de nașpa bear tank precum îl laudă” (<https://xpc-forum.ro/viewtopic.php?t=46977&start=5080>).

Termenul *a healui* desemnează acțiunea de a vindeca un caracter/erou într-un joc, adică a consuma o poțiune care crește sănătatea sau viața caracterului/eroului respectiv.

(Posibilă normă: *a (se) healui, (mă) healui*).

În continuare vom reda o serie de anglicisme care funcționează în limbajul gamerilor din România atât independent, cât și în cadrul unor unități frazeologice calchiate parțial sau total după limba engleză, de exemplu: *damage, cover* și *kill*. Problemele specifice ale anglicismelor frazeologice, identificate și prezentate de Mioara Avram sunt „calchierea parțială a unui frazeologism (de exemplu: *doc plutitor* și *doc uscat*, în terminologia marinărească, după engl. *floating dock, dry dock ...*), câteodată cu împrumutarea unui cuvânt limitat la îmbinări frazeologice (de exemplu: *acord stand-by* după engl. *stand-by agreement*), folosirea unui anglicism lexical în frazeologisme românești (de exemplu: *din start* „de la început” ...) și crearea unei unități frazeologice ca echivalent – nu întotdeauna consacrat – al unui cuvânt englezesc unic, fie simplu (de exemplu: întâlnire/reuniune la vârf/la nivel înalt pentru *summit* < engl...), fie compus, în ultimul caz printr-un calc de structură (de exemplu: *atelier de lucru*, calc nefericit, pleonastic după engl. *workshop...*)”[24].

- **Damage**, s. nenum. < engl. *damage*:

„Fiecare armă are alt stil de tras, necesită altă strategie, iar unele sunt greu de controlat, dar au *damage* mare, în timp ce altele sunt ușor de controlat și *damage* mic, dar folosite inteligent sunt foarte echilibrate, problema este să ți le adaptezi în funcție de nevoi” (<http://steamgames.ro/far-cry-5-review/>); „... juca lejer cu shotgun cu un *damage* deloc de neglijat. Clasele pot îndeplini mai multe roluri, în principal datorită modului în care funcționează skill-urile. Astfel, orice clasă are 10 skill-uri. Primele 5 skill-uri se schimbă în funcție de armele echipate (1-3 pentru main-hand și 4-5 pentru off-hand, ...” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=kill>).

Termenul *damage* desemnează daunele produse de arme unui caracter dintr-un joc.

În limbajul gamerilor români, termenul *damage* este utilizat și în cadrul unor unități frazeologice care calchiază unități frazeologice din limba engleză, de pildă: *a da damage*, după engl. *to do damage* (sau *to deal damage*) și *a lua damage*, după engl. *to take damage*:

„Arma nouă, a acestui popular joc Battle Royale, este o Assault Rifle în două variante Epic și Legendary, care *dau damage* de 32, respectiv 33.”

(<https://ro.ign.com/gaming/10188/news/a-sosit-update-ul-42-pentru-fortnite>). „Păcat, păcat mare! auzi să lovești cu elicopterul mașina... și nici măcar nu *lua damage* elicopterul ăla!” (<https://xpc-forum.ro/viewtopic.php?f=36&t=37634&start=520>). Util Alex 230.

Termenul *damage* funcționează și în cadrul unor construcții echivalente unității frazeologice *a da damage*, precum *a cauza damage*, după engl. *to cause damage*:

„În timpul luptelor folosești un fel de mana pentru a activa puteri speciale care sumonează demoni, păsări uriașe sau activează așa-numitele «torture attacks», care presupun apăsarea repetată a unui buton, cât mai repede pentru a lovi repetat adversarii și a le *cauza* cât mai mult *damage* pe secundă” (<http://steamgames.ro/bayonetta-1-2-review-nintendo-switch/>),

sau chiar *a executa damage*:

„Acest lucru nu este însă un impediment major pentru că oricum are efect mișcarea chiar dacă apeși de trei ori sau de 10 ori în același interval de timp, diferența fiind dată de *damage-ul executat* și acest lucru afectează, din nou, doar «compleționiștii», adică acei jucători care vor să termine perfect jocul” (<http://steamgames.ro/bayonetta-1-2-review-nintendo-switch/>).

În paralel cu unitatea frazeologică *a lua damage*, se utilizează construcția echivalentă: *a primi damage*, după engl. *to receive damage*:

„A fost îmbunătățit, dar din când în când tot mai *primesc damage* după ce am intrat în cover, iar aseară am fost de câteva ori la rând victima one-hit kill bug-ului (sau poate am dat întâmplător de-un hacker), deși problema cică a fost rezolvată. Mă deranjează că trebuie să joc cu detaliile pe low ca” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=kill>).

(Posibilă normă: *damage, damage-ul*).

- **Cover**, s. nenum. < engl. *cover*:

„Au mai lucrat la netcode? Nu că aș fi vreun PGL, dar mă scoate din minți când sunt omorât după 10 metri în *cover*” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=cover>).

Termenul *cover* (v. engl. *cover*: „acoperire”; to cover: „a acoperi”), este utilizat în general în structura *în cover* și desemnează faptul de a fi ascuns (după obiecte) într-un joc și a nu putea fi detectat și atacat de inamici.

Termenul *cover* funcționează în limbajul gamerilor români și în cadrul unităților frazeologice: *a intra în cover*, după engl. *to take cover*, pentru a desemna acțiunea de a se ascunde (după obiecte) într-un joc, pentru a nu fi

detectat și atacat de inamici, respectiv *a ieși din cover*, după engl. *to leave cover*, pentru a desemna acțiunea de a se ieși din ascunzătoare (de după obiecte), într-un joc:

„Încă sunt probleme cu netcode-ul și poți muri după ce-ai intrat în *cover*, dar nu se întâmplă foarte frecvent.”

(<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=cover>);

„Netcode-ul a fost îmbunătățit, dar din când în când tot mai primesc damage după ce *am intrat în cover*, iar aseară am fost de câteva ori la rând victima one-hit kill bug-ului (sau poate am dat întâmplător de-un hacker.” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=cover>).

(Posibilă normă: *cover, coverul*).

- **Kill**, s. n. < engl. *kill*:

„Deși a durat destul de mult *kill*-ul meu (fugind mereu încercând să iau cât mai puțin damage) cred că poate fi lejer omorât și cu mai puțin dps folosind spec-ul respectiv” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=kill>); „Cu siguranță acesta a fost cel mai palpitant meci de la TI5 din prima zi. La început, meciul a fost destul de echilibrat, iar cei de la Na'vi au reușit să obțină primul *kill* (First Blood). XBOCT s-a descurcat destul de bine cu Anti-Mage și a reușit să obțină destul gold pentru a-și cumpăra obiectele necesare. Cu toate acestea, XBOCT nu a reușit să aducă meciul în favoarea celor de la Na'vi” (<https://ro.ign.com/the-international/985/news/dota-2-o-saptamana-plina>).

Termenul *kill* desemnează actul de a omorî un caracter într-un joc. Acest termen funcționează în unitatea frazeologică: *a da (un) kill sau a da mai multe killuri*, după engl. *to get kills*:

„Ai vreun task killer setat să dea *kill* automat la un interval de timp?” (<https://xpc-forum.ro/search.php?keywords=kill>”).

(Posibilă normă: *kill, killul, killuri*).

Concluzii

În încheiere, se poate menționa că rolul anglicismelor în constituirea limbajului gamerilor români, la nivelul lexical al acestuia, este esențial. Diversitatea și bogăția limbajului gamerilor determină și vor determina întotdeauna o raportare permanentă la limba engleză, considerată a fi limba gamerilor, dat fiind că majoritatea jocurilor au povestea și meniul în limba engleză. În plus, traducerea în limba română a meniului jocurilor nu pare a fi o soluție, deoarece în acest fel s-ar crea un limbaj paralel, care ar face dificilă sau imposibilă înțelegerea acestui limbaj de către utilizatorii lui.

Majoritatea anglicismelor din corpusul prezentat nu au corespondent în limba română, fiind necesare, din punctul nostru de vedere: *gamer, gaming, gameplay, gamepad, achievement, checkpoint, savepoint, a farma* etc.

Alte anglicisme cuprinse în acest corpus au corespondent românesc, precum *a (se) healui, damage, kill*, dar ele s-ar putea încadra în categoria anglicismelor stilistice, corespunzând necesității stilistice a vorbitorilor [25]. Acestea din urmă au la origine cuvinte din limba engleză care aparțin lexicului *comun*, deci nepurtând marca *specializat*. Mai mult decât atât, în limbajul gamerilor români ele funcționează în cadrul unor unități frazeologice, fapt care indică ușoara lor adaptare și funcționare.

O parte dintre anglicimele vizate, cum ar fi *mană* și *stamină*, se suprapun unor cuvinte deja existente în limba română, de diverse origini, ceea ce ne obligă să analizăm originea lor în limba engleză.

Cele mai multe dintre anglicismele utilizate de gamerii români sunt substantive care desemnează referenți noi, dar în acest limbaj există și un număr mai restrâns de anglicisme din categoria verbelor, a adjectivelor etc. În ceea ce privește substantivele, acestea sunt în mod predominant de genul neutru, mai puține de genul masculin și feminin, iar unele sunt substantive invariabile. Verbele se încadrează în general în conjugarea I, dar există și anglicisme incluse în conjugarea a IV-a.

Din punct de vedere normativ, se remarcă faptul că anglicismele din limbajul gamerilor sunt instabile, ca formă, grafie, și ca pronunție (cel mai probabil, deși acest nivel nu a fost luat în considerare pentru această cercetare), ceea ce arată că adaptarea lor la limba română este un proces de durată. Este evident că majoritatea sunt percepute ca fiind cuvinte străine, ceea ce explică preferința, în scris, de a fi despărțite prin cratimă de articol, de morfemul de plural sau de morfemele verbale. În acest sens, a fost menționată norma din DOOM, pentru cele care sunt consemnate, sau a fost precizată o normă posibilă, după recomandările DOOM-ului privitoare la scrierea cuvintelor străine, în cazul celorlalte.

Majoritatea acestor anglicisme nu sunt consemnate în dicționarele românești. Altele figurează deja în dicționare, dat fiind că sunt deja utilizate în limbajul tehnic sau informatic românesc: *consolă, controller, joystick*.

Dincolo de prezentarea unor anglicisme aparținând limbajului gamerilor români, lucrarea de față ilustrează și faptul că domeniul jocurilor video este unul complex, cu un limbaj propriu și o terminologie specifică, care trebuie supus cercetărilor viitoare sub multiple aspecte.

NOTE:

- [1]. Jennifer Jenkins, *English as a Lingua Franca: Attitude and Identity*, Oxford University Press, 2007.
- [2]. Noam Chomsky, *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, Sydney, Allen & Unwin, 2003.
- [3]. Mioara Avram, *Anglicismele în limba română*, București, Editura Academiei, 1997, p. 8.
- [4]. În ceea ce privește varietățile limbii istorice, a se vedea Eugeniu Coșeriu, *Limba funcțională*, în *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Chișinău, Editura ARC, 2000, p. 249-274.
- [5]. Eugeniu Coșeriu, *Sincronie, discronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Versiune în limba română de Nicolae Saramandu, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 59.
- [6]. Idem, *ibidem*, p. 70-71.
- [7]. Georgeta Ciobanu, *Anglicisme în limba română*, Timișoara, Amphora, 1996.
- [8]. Mioara Avram, *op. cit.*
- [9]. Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Aspecte ale influenței limbii engleze în româna actuală*, în *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, ALL, 2007, p. 83-117.
- [10]. A se vedea, de exemplu, una dintre primele lucrări ce abordează această temă, Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, București, Editura Socec & Co, 1947.
- [11]. A se vedea, de exemplu, Hortensia Pârlog, *Termeni de origine engleză în publicistica română contemporană*, în „Analele Universității din Timișoara”, Seria Științe filologice, IX, 1971, nr. 1, p. 55-59; Adriana Stoichițoiu-Ichim, *op. cit.*
- [12]. Cristina Athu, *Influența limbii engleze asupra limbii române actuale (în limbajul conomic și de afaceri)*, București, Editura Universitară, 2011.
- [13]. A se vedea, de exemplu, Florica Dimitrescu, *Considerații etimologice referitoare la terminologia biomedicală*, în „Studii și cercetări lingvistice”, LVI, 2005, nr. 1-2, p. 101-112.
- [14]. Mioara Avram, *op. cit.*, p. 11.
- [15]. Gabriela Pană-Dindelegan, *Formații substantivale recente și rolul «clasificatorilor» în actualizarea lor contextuală*, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București, 2002, p. 31-41.
- [16]. Ioana Vintilă-Rădulescu, *Cuvinte străine în enunțuri românești*, în Marius Sala (coordonator), *Studii de gramatică și de formare a cuvintelor. În memoria Mioarei Avram*, București, Editura Academiei, 2006, p. 442-445.
- [17]. Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*. Prefață de G. Istrate. Note, bibliografie de Ilie dan, București, Minerva, 1976, p. 371.
- [18]. Pierre Guiraud, *Les mots étrangers*, Paris, Presses Universitaires de France, 1975.
- [19]. Adriana Stoichițoiu-Ichim, *op. cit.*, p. 85.

- [20]. Idem, *ibidem*, p. 94-95.
- [21]. Mioara Avram, *op. cit.*, p. 17.
- [22]. Idem, *ibidem*, p. 18.
- [23]. Eugeniu Coșeriu, *Creativitate și tehnică lingvistică. Cele trei niveluri ale limbajului, în Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Chișinău, Editura ARC, 2000, p. 233-248.
- [24]. Mioara Avram, *op. cit.*, p. 27.
- [25]. A se vedea Adriana Stoichițoiu-Ichim, *op. cit.*, p. 91: „Împrumuturile stilistice reprezintă o categorie mai bogată și mai eterogenă decât cele denotative. Nota lor distinctivă este prezența «conotațiilor străine», care le asigură expresivitatea în raport cu posibilele echivalente românești”.

BIBLIOGRAFIE:

- Avram, Mioara, *Anglicismele în limba română*, București, Editura Academiei, 1997.
- Athu, Cristina, *Influența limbii engleze asupra limbii române actuale (în limbajul conomic și de afaceri)*, Editura Universitară, București, 2011.
- Badea, Oana, *Privire bibliografică asupra anglicismelor în limba română, în „Analele Universității din Craiova”. Seria Științe Filologice. Lingvistică*, XXXI, 2009, nr. 1-2, p. 241-250.
- Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexic comun, lexic specializat*, Editura Universității din București, București, 2000.
- Chomsky, Noam, *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, Sydney, Allen & Unwin, 2003.
- Ciobanu, Georgeta, *Anglicisme în limba română*, Amphora, Timișoara, 1996.
- Coșeriu, Eugeniu, *Sincronie, discronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Versiune în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București, 1997.
- Coșeriu, Eugeniu, *Creativitate și tehnică lingvistică. Cele trei niveluri ale limbajului, în Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Editura ARC, Chișinău, 2000, p. 233-248.
- Coșeriu, Eugeniu, *Limba funcțională, în Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Editura ARC, Chișinău, 2000, p. 249-274.
- Crystal, David, *English as a Global Language*, Cambridge University Press, 2000.
- Dimitrescu, Florica, *Considerații etimologice referitoare la terminologia biomedicală, în „Studii și cercetări lingvistice”, LVI, 2005, nr. 1-2, p. 101-112.*
- Iordan, Iorgu, *Limba română actuală. O gramatică a „greselilor”, Editura Socec & Co, București, 1947.*
- Jenkins, Jennifer, *English as a Lingua Franca: Attitude and Identity*, Oxford University Press, 2007.
- Guiraud, Pierre, *Les mots étrangers*, Presses Universitaires de France, Paris, 1975.
- Guțu-Romalo, Valeria, *Aspecte ale evoluției limbii române*, Humanitas Educațional, București, 2005.

- Hristea, Theodor (coordonator), *Sinteze de limba română*. Ediția a treia revăzută și din nou îmbogățită, Albatros, București, 1984.
- Pănă-Dindelegan, Gabriela, *Formații substantivale recente și rolul «clasificatorilor» în actualizarea lor contextuală, în Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, Editura Universității din București, București, 2002, p. 31-41.
- Pârlog, Hortensia, *Termeni de origine engleză în publicistica română contemporană, în „Analele Universității din Timișoara”, Seria Științe filologice, IX, 1971, nr. 1, p. 55-59.*
- Pușcariu, Sextil, *Limba română. I. Privire generală*. Prefață de G. Istrate. Note, bibliografie de Ilie dan, Minerva, București, 1976.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Aspecte ale influenței limbii engleze în româna actuală, în Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, ALL, 2007, p. 83-117.
- Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Cuvinte străine în enunțuri românești, în Marius Sala (coordonator), Studii de gramatică și de formare a cuvintelor. În memoria Mioarei Avram*, Editura Academiei, București, 2006, p. 442-445.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București, București, 2001.

Dicționare

- DCR = Dimitrescu, Florica, Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman, *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a III-a, Logos, București, 2013.
- DE = Popa, Marcel D., Stănculescu, Alexandru, Florin-Matei, Gabriel, Tudor, Anicuța, Zgăvărdici, Carmen, Chiriacescu, Rodica, *Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1993-2009.
- DEX 2009 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2009.
- DN = Marcu, Florin, Maneca, Constant, *Dicționar de neologisme*, Editura Academiei, București, 1986.
- DOOM = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *DOOM, Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.
- MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001-2003.
- MDA 2010 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
- MDN = Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, Editura Științifică, București, 2000.
- Oxford Dictionary and Thesaurus*. Edited by Maurice Waite, Oxford University Press, 2007.

Izvoare

<http://e-gamer.ro/>
<https://gamerii.ro/>
<http://nivelul2.ro/>
<https://ro.ign.com/>
<http://steamgames.ro/>
<https://xpc-forum.ro/>
<https://www.digitalgames.ro>
<https://www.emag.ro>

Pagini web

<https://dictionary.cambridge.org/>
<https://dexonline.ro/>
<https://en.oxforddictionaries.com/>
<http://pixelkin.org/dictionary>
<https://www.techopedia.com>

The Influence of English on the Romanian Language. Case Study: the Language of Gaming

Abstract: Extensively studied by the research community, the influence of English on Romanian is a complex linguistic phenomenon illustrating various complex cultural, economic, political phenomena. This paper aims to present the importance of Anglicisms in the lexical configuration of the language of gaming in Romania. This specialized Romanian language, which is in the early stages of its existence and which has not yet been studied, is characterised, at the lexical level, by a large proportion of Anglo-Saxon elements. The main purpose of this study is to present, in a descriptive note, the Anglicisms identified in the language of gaming in Romania. In this respect, a distinct category, revealing the concept of the *linguistic creativity*, consists of Anglicisms that function, together with Romanian lexical elements, in collocations created according to an English pattern: e.g. a *da damage (to do damage)*: to cause damage (to an opponent in a game); a *lua damage (to take damage)*: to suffer damage (as a result of the hits received from an opponent in a game). The analytical approach of the Anglicisms of Romanian gaming language presupposes the establishment of a series of distinctions according to multiple criteria, such as necessity, adaptation, presence in dictionaries etc. Another section of this paper contains a delimitation within the investigated Anglicisms based on the opposition *specialized - non-specialized*, regarding English especially, since a series of Anglicisms belonging to the language of gaming in Romania come from etimonies which in English are *non-specialized*. In terms of sources, this research

involves multiple online platforms and forums of Romanian gamers, electronic and printed magazines and, last but not least, my own experience in gaming.

Keywords: anglicisms, English influence, non-specialized lexis, specialized lexis, English, Romanian, the language of gaming.

Elena DEJU
Lycée Magnan, Nisa, France

ASPECTE ALE INFLUENȚEI LIMBII FRANCEZE ASUPRA LIMBII ROMÂNE

Istoria umanității se identifică cu o luptă continuă pentru asigurarea existenței, în decursul mileniilor, comunitățile omenești fiind într-o mișcare permanentă și căutând să-și satisfacă necesitățile atât prin explorarea, ocuparea și exploatarea unor noi teritorii, dar și pe calea contactelor directe sau indirecte, căci încă de la începuturile civilizației omenești au avut loc schimburi incidentale de cunoștințe și bunuri, iar pe măsură ce societatea pășea mai hotărât pe drumul spre civilizație, rolul și intensitatea schimburilor au crescut vertiginos, iar transformările economice ce au survenit au dus la dezvoltarea economică, dar și la dinamica lexicului.

În ceea ce privește dinamica lexicului, una dintre limbile care a avut o influență pregnantă asupra limbii române a fost limba franceză, influența sa fiind strâns legată de contextul politic, primele cuvinte de origine franceză intrând în limbă încă din secolul al XVIII-lea fie prin intermediul grecilor care au trăit în Moldova și Valahia, fie în momentul apariției emigranților francezi.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, termenii francezi sunt introduși în limba noastră, în general, cu ajutorul tinerilor români care își fac studiile la Paris, iar în a doua jumătate a secolului, această aprigă influență este ironizată de către unii scriitori români, printre ei regăsindu-se Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, și cu toate acestea, românii au continuat să împrumute termeni francezi și în secolele al XX-lea și al XXI-lea.

Pornind de la aceste aspecte și realizând o comparație între evoluția limbii române și cea a limbii franceze sesizăm că *lexicul românesc evoluează în direcția modernizării și internaționalizării, atât sub aspectul procedeelelor, cât și al împrumuturilor de afixe [1]*, iar problemele lingvistice pe care le ridică sunt foarte vaste, una dintre ele fiind cea referitoare la formarea și evoluția termenilor, sau, așa cum spunea Marius Sala, *certificatul de naștere [2]* al cuvintelor.

În timp ce lingviștii asistă la moartea unor cuvinte, altele iau naștere pe de o parte pe cale externă (împrumuturi) și pe cale internă (derivare, compunere, conversiune), pe de altă parte, datorită calchierii, procedeu

considerat de unii specialiști *mixt sau combinat* [3] sau făcând parte din „dinamica sensului” [4], astfel modernizarea lexicului din domenii precum modă, economie, gastronomie a presupus împrumutarea unor cuvinte fie pentru a desemna ocupații sau operațiuni noi, fie pentru a înlocui alți termeni deja existenți. Odată intrate în limba română, neologismele au fost adaptate sistemului gramatical românesc sau au fost preluate ca în limba franceză (*xenisme*). Semnalând „raportul dintre vechimea cuvintelor în limba franceză și a împrumuturilor în limba română”, Florica Dimitrescu [5] distinge două categorii: 1) cuvintele de curând pătrunse în română din franceză pot avea la bază termeni mai vechi și 2) cuvintele recente în română se explică prin termeni recenti și în franceză.

Theodor Hristea [6] vorbește despre *împrumuturi terminologice vechi și împrumuturi terminologice neologice* cu precizarea că acestea din urmă sunt numite astfel doar dacă au pătruns în limba română după a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

În ceea ce privește domeniul economic, înainte erau utilizate foarte multe cuvinte de origine slavă: *dobândă, scump*, de origine greacă/neogreacă: *a economisi* etc.; turcă: *bacșiș, „numerar”*, maghiară: *vamă, a cheltui*; ucraineană: *a socoti* sau cu etimologie necunoscută precum *ban* sau *leu*, iar în limba română actuală observăm că s-au înlocuit foarte mulți termeni cu neologisme preluate din limba franceză:

a chivernisi – a administra; mezat – licitație; leafă – salariu; vădea – scadență; zgârcit – avar, adaptarea la limba română a neologismelor însemnând mai multe procese : 1) o modificare fonetică cerută de sistemul fonologic al limbii române, 2) o modificare semantică, atunci când relațiile dintre elementele limbii cereau reevaluări ale semnificației, 3) o modificare de statut morfologic pentru înscrierea în clasele flexionare românești [7].

De-a lungul timpului, cele mai multe schimbări au apărut la substantive, această parte de vorbire fiind foarte mobilă, astfel că în domeniul economic, dar și în cel gastronomic am împrumutat din limba franceză cuvinte precum :

bursier, antiinflaționist, econometrie, petrodolar, presalariu, complex, butic, expertiză, patronat, acreditiv, active, arierate, anuitate, aperitiv, antreneu, crudități, sufleu, crochete, omlătă, garnitură, piure, salată, pateu, ecler, sirop, foie gras, tartar, biftec, carpaccio, însă avem și substantive provenite din mai multe surse precum: recesiune, fr, engl, impact fr, engl, etc..

În categoria franțuzismelor sau *peregrinismelor franceze*, așa cum le-a numit Florica Dimitrescu, regăsim următorii termeni din lexicul economic: *butic*, dar și varianta *butică*, aceasta din urmă nemaexistând în Dicționarul

ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a, iar în ceea ce privește sensul, el însemna în limba franceză *lieu d'etalage et de vente au detail* [8], iar în limba română *magazin în care se vând mărfuri de serie mică* [9].

De precizat este faptul că în cazul acestui substantiv, ca și în cazul cuvântului *vizavi* după pătrunderea în limba română, inițial, și-a păstrat ortografia franțuzească, ca mai târziu scrierea să se realizeze conform principiului fonetic.

Un alt exemplu de termen care a intrat în limba română, inițial păstrându-și ortografia este *bonjour*, astăzi fiind întâlnit sub forma *bonjur*, dar și derivatul *bonjurist* care semnifică „epitet dat, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, tinerilor întorși din străinătate, care o dată cu ideile progresiste introduceau și obiceiul cosmopolit de a se saluta cu *bonjur* în loc de *bună ziua*.” [10].

În ceea ce privește modalitățile de construire a unor cuvinte noi, există două posibilități:

„una populară care recurge aproape exclusiv la vechiul fond de prefixe și sufixe și una savantă care se adresează și sufixelor grecești, latinești, romanice, și mai rar, de altă origine, precum și unui fond internațional de elemente de formare, de obicei cuvinte grecești și latinești, prefixoide sau sufixoide ” [11].

Cu ajutorul procedurii combinat numit calchiere, vocabularul se îmbogățește cu alte cuvinte, calcul fiind utilizat din *necesitatea creării terminologiei științifice încă din secolul al XVIII-lea* [12].

Conform clasificării făcute de Theodor Hristea în lucrarea *Sinteze de limba română*, avem pe de o parte calc total sau integral care se realizează prin traducerea în totalitate a modelului din limba franceză (ex. *conlucra* >fr. *collaborer*) și semicalc sau calcul parțial (ex. *deducere* >fr. *deduire*), iar pe de altă parte putem vorbi de calcul semantic și calcul frazeologic.

În ceea ce privește calculul semantic, substantivul *trust* este unul dintre multiplele exemple, el semnificând în limba franceză *enterprise qui fusionne des enterprises anciennes, de maniere a reduire les prix et a produire d'avantage* [13], în timp ce în limba română contemporană înseamnă *asociație financiară sau economic importantă, care reunește mai multe societăți (comerciale, industriale etc.) sub o conducere unificată cu scopul de a asigura monopolul asupra unui produs sau a unui sector economic* [14], acest sens fiind diferit de cel pe care îl avea în perioada de dinainte de Revoluția din '89 când prin acest termen se definea *unitatea economică reprezentând o grupare de unități de producție sau desfacere a căror proprietate o deține și o coordonează statul* [15].

Spre deosebire de acestea, există și neologisme în limbajul economic care au același sens în limba română [16] ca și în limba franceză [17] :

buget > fr. *budget*, care înseamnă bilanț al veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unei întreprinderi, ale unei familii etc. pe o perioadă determinată. În țările europene, cuvântul *buget* a fost utilizat oficial la începutul secolului XIX-lea, iar în Franța s-a utilizat pentru prima dată în Legea bugetului de stat pe anul 1806. În Țările Române, apare pentru prima dată în Regulamentele Organice, care definesc sensul termenului „*biudje*” prin estimarea cheltuielilor anului viitor. După opinia specialiștilor, termenul *buget* își are originea în expresiile *bouge* și *bougette*, care în limba franceză înseamnă punguță sau săculeț. [18]

Calculul semantic este și el foarte bine reprezentat de sintagme precum :

taxa pe valoare adăugată > *taxe sur la valeur ajoutée*, *cont descoperit* > fr. *compte decouvert*, *spațiu economic*>fr. *espace économique*, *acoperirea metalică*> fr. *couverture metalique*, *acoperirea valorică* > fr. *couverture valorique*, *monopoluri fiscale* > fr. *monopoles fiscaux*, *monedă fără valoare integrală* > fr. *monnaie sans valeur integrale* etc.

Există cuvinte care au o dublă explicație, din punct de vedere formal prin limba latină, iar din punct de vedere semantic prin limba franceză, ceea ce înseamnă că sensul a fost preluat din limba franceză: *efect*, *impozit* etc. [19], dar există și foarte mulți termeni care, deși sunt de origine latină, au pătruns în limba română prin filiera limbii franceze:

salariu > fr. *salair*>lat. *salarium*; *tranzacție*> fr. *tranzaction* > lat. *tranzatio*, -onis; *comerț* > fr. *commerce* > lat. *commercium*; *numerar* > fr. *numéraire* > lat. *numerarius*, iar altele au pătruns în același timp atât în limba română, cât și în alte limbi: *debit* > fr. *debt* > lat. *debitum*, engl. *debit*, rus. *Дебум*, germ. *debet*, spaniolă *débito*; *activ* > fr. *actif* > lat. *activus*, rus. *Акмуб*, germ. *aktiva*, spaniolă *activo*; *pasiv* > fr. *passif* > lat. *passivus*, germ. *passiv*, engl. *passive*, spaniolă *pasivo* etc..

În ceea ce privește cuvintele provenite din limba franceză, academicienii Marius Sala și Ion Coteanu sunt de părere că există o dihotomie, pe de o parte *cuvinte considerate împrumuturi din franceză, dar explicate și ca formate pe teritoriul românesc, pe de altă parte cuvinte cu etimologie franceză și alte etimologii*[20].

Pentru cea de-a doua categorie, ei oferă ca exemplu cuvântul *achizitor* pe care unii lingviști l-au explicat ca fiind un derivat românesc format din substantivul *achiziție* și sufixul – *tor* (DEX, DN), iar Theodor Hristea [21] ca pe o creație românească din *achizi(ție)* prin substituție de sufix, însă termenul *achizitor* are un corespondent în franțuzescul *acquisiteur* folosit în Elveția.

Dacă limba română se caracterizează prin stabilirea unei relații între gen, terminații și declinări, în limba franceză substantivele nu se clasifică în

funcție de declinări, de aceea a fost nevoie de adaptarea neologismelor la sistemul limbii noastre, căci termenii la genul neutru primesc desinența – *uri* după modelul românesc: *trust-trusturi, capital-capitaluri etc.*

În ceea ce privește locuțiunile, la unele observăm asemănări izbitoare între limba franceză și limba română: ex. *mot a mot, mettre au courant – a pune la curent*, la altele observăm că aceeași idee este exprimată prin expresii diferite în cele două limbi ca în exemple precum:

râde ciob de oală spartă care este în limba franceză *c'est l'hopital qui se moque de la charité* sau *cine s-a fript cu ciorbă suflă și în iaurt* care are ca și corespondent în franceză *chat echaudé craint l'eau froide*.

Totodată, anumite personaje precum *filfizon, skubilitic* sau anumite toponime ca *Strada Paris, Piața Charles de Gaulle, Strada Franceză etc.* demonstrează, încă o dată, că limba franceză a avut și are o influență considerabilă asupra evoluției limbii și culturii române.

NOTE:

- [1]. Adriana, Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influență, creativitate*. Editura All, București, 2001, p. 7.
- [2]. Marius, Sala, *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 26.
- [3]. Theodor, Hristea, *Sinteze de limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 100.
- [4]. Adriana, Stoichițoiu-Ichim, op. cit., p. 12.
- [5]. Florica, Dimitrescu, *Dinamica lexicului românesc*, Editura Clusium Logos, București, 1995, p. 242-243.
- [6]. Ibidem, p. 40.
- [7]. Ioan, Oprea & Rodica, Nagy, *Istoria limbii române literare. Epoca modernă*, Editura Universității Suceava, 2002, p. 163.
- [8]. Larousse de poche, Librairie Larousse, Paris, p. 45.
- [9]. Gabriel, Angelescu & Emilia, Mareș, *Dicționarul fundamental al limbii române explicativ, morfologic, ortografic și ortoepic*, Editura Aula, Brașov, 2008, p. 161.
- [10]. <https://dexonline.ro/definitie/bonjur>;
- [11]. Ion, Coteanu, & Marius, Sala, *Etimologia și limba română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, p. 75.
- [12]. N. A, Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1962, p. 117-118.
- [13]. Larousse de poche, p. 45.
- [14]. Gabriel, Angelescu & Emilia, Mareș, op. cit., p. 161.

- [15]. ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Academiei Române, București, 1975, p. 1261.
- [16]. Gabriel, Angelescu & Emilia, Mareș, op. cit., p. 156.
- [17]. Lydia, Ciucă, *Dicționar francez-român*, Editura Corint, București, 2007, p. 96;
- [18]. Elena, Deju, *Preocupări*, Editura Printex, Focșani, 2014, p. 13.
- [19]. Theodor, Hristea, op. cit., p. 44-45.
- [20]. Sala, Coteanu, op.cit. p. 148.
- [21]. Teodor, Hristea, „Limba română” XXVIII, București, 1979, p. 459.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

- Angelescu, Gabriel, Mareș, Emilia, *Dicționarul fundamental al limbii române explicativ, morfologic, ortografic și ortoepic*, Editura Aula, Brașov, 2008.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, *Lexicul specializat în mișcare de la dicționare la texte*, Editura Universității din București, 2007.
- Cazacu Boris, Rosetti, Alexandru, *Istoria limbii române literare*, (vol I), Editura Minerva, București, 1971.
- Călărășu, Cristina, *Dicționar de terminologie a profesiunilor actuale*, Editura Universității din București, 2004.
- Cicile, Jean-Michel, *Terminologie bancaire, financiere & economique*, Banque Editeur, Paris, 1998.
- Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Editura Saeculum I.O, București, 2005.
- Ciucă, Lydia, *Dicționar francez-român*, Editura Corint, București, 2007.
- Coteanu, Ion & Sala, Marius, *Etimologia și limba română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
- Coteanu, Ion, *Formarea cuvintelor în limba română. Derivarea. Compunerea. Conversiunea*, editat de Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, Editura Universității din București, 2007.
- ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Academiei Române, București, 1975.
- ***, *Dicționar poliglot economic, de comerț exterior și turism*, Editura Garamond, București, 2003.
- Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului românesc*, Editura Clusium Logos, București, 1995.
- Dimitrescu, Florica, *Dicționar de cuvinte recente*, Editura Albatros, București, 1982.
- Dubois, Jean & Mitterand, Henri & Dauzat, Albert, *Dictionnaire d'étymologie*, Larousse, Paris, 2001.
- ***, *Formarea cuvintelor în limba română*, (vol. I - *Compunerea*), Editura Academiei Române, București, 1970.
- Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.

- Iacob, Niculina, *Limbaul biblic românesc*, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2001.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influență, creativitate*, Editura All, București, 2001.
- Ionescu, C. Lucian, *Fundamentele profesiei bancare. Băncile și operațiunile bancare*, Institutul Bancar Român, Editura Economică, 1996.
- Giugu, Aurel Ioan & Ungurean, Pavel Vasile & Duma, Sebastian Florin, *Mic lexicon financiar-bancar și bursier*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2009.
- Miroiu, Mihai, *Dicționar de termeni economici, financiar-bancari și de bursă - englez, francez, român*, Editura Andreescu, Alexandria, 1992.
- Negreanu, Aristița, *Dicționar de expresii francez-român*, Editura All, București, 2002;
- Sala, Marius, *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, Editura Humanitas, București, 2010.
- Savin, Vasile & Savin, Cristina-Anca, *Dicționar român-francez administrativ, comercial, economic, financiar – bancar, juridic*, Editura Dacia Educațional, Cluj Napoca, 2002.
- Sherif, Hasdem Mostafa & Serouchmi, Ahmed, *La monnaie électronique. Systeme de paiement securise*, Editura Eyrolles, Paris, 2000.
- Treps, Marie, *Les mots migrants. Les tribulations du français en Europe*, Éditions du Seuil, Paris, 2009.
- Troacă, Victor, *Lexicon bancar*, Editura Tribuna Economică, București, 2001.
- Ursu, N.A., *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1962.
- Véronique, Alexandre, *Léxique de termes économiques - français, anglais, chinois*, Edition Economique, Paris, 2001.
- Revista *Finanțe, bănci, asigurări*, nr.1/2002, Editura Tribuna Economică.
- Revista *Preocupări*, Editura Printex, Focșani, 2014.

Les aspects de l'influence de la langue française sur la langue roumaine

Résumé: L'influence de la langue française sur la langue roumaine est liée au contexte politique, les premiers mots d'origines françaises entrant dans la langue à partir du XVIIIème siècle par le biais des grecques qui ont vécu en Moldavie et Valachie ou au moment de l'apparition des migrants français. Dans la première moitié du XIXème siècle, les mots français sont introduits dans la langue roumaine en général avec l'aide des jeunes roumains qui ont fait les études en Paris, et dans la deuxième moitié du XIXème siècle cette influence acerbe est ironisée par certains écrivains roumains. Au XXème siècle, l'influence de la langue française est encore présente dans plusieurs domaines comme la cuisine, la mode, l'économie et dans le XXème siècle on peut observer que dans le domaine culinaire on emprunte encore beaucoup de mots français. Compte tenu des aspects mentionnés précédemment, dans cet article on propose une description de l'influence de langue française sur la langue roumaine dans les différents

domaines d'activités, la recherche de ces faits linguistiques viens compléter les études déjà existantes au niveau national, le but étant le suivi, la présentation et l'analyse des conséquences au plan linguistique apparaîtrais dans notre langue comme une conséquence du contact qu'a eu cette dernière, toute au long de son évolution, avec la langue française. Après un bref aperçu de l'apparition dans le vocabulaire de la langue roumaine aux termes d'origine française, on se concentre sur l'évolution du mot *bonjour*, sur ce qui Theodor Hristea nomme „împrumuturi terminologice vechi“ (emprunts terminologiques vieux) et „împrumuturi terminologice neologice“ (emprunts terminologiques néologiques), sous l'analyse de mots du domaine culinaire, économique, ou de la mode, mais aussi sur le fait qu'un mot français a donné dans la langue roumaine deux mots.

Mots clés: l'influence, linguistiques, vocabulaire, française, roumaine.

Carmen OPRIT-MAFTEI

„Dunărea de Jos” University of Galați, Romania

ENGLISH BORROWINGS IN ROMANIAN COMPUTER TERMINOLOGY

Introduction

The dynamic pace of computer technology is rapidly changing the world we live in. It goes without saying that English has been the dominant language in the world even if in recent years this dominance has begun to subside. Nevertheless, it has acquired the status of the language for international communication since international academic conferences and congresses, trading relationships, politics, diplomacy, tourism, aviation and most world organizations use English as their language for communication as Crystal (1997) pointed out. It is also the language of science and technology since scientists all over the world publish their papers, articles, books and Doctoral dissertations in English to facilitate the world-wide exchange of information. Furthermore the main scientific journals are published in English.

It has also been described as the language of computers. This was due to several reasons. One of them is related to the fact that the first computing device was attributed to Charles Babbage, an English mathematician and pioneer of computer science, who designed the first automatic computing engines in 1822. Furthermore the electronic revolution occurred in the USA in the 1970s and overall, as Crystal (1997: 121) put it, „the development of the twentieth-century computers has been almost entirely an American affair”. The emergence of personal computers in the 1980s (known as IBM 5150 PC launched by IBM in 1981 in the United States of America) witnessed an unprecedented boom. The internet was also invented in the USA and was officially launched in 1983 as well as the browser that paved the way to the World Wide Web. In addition, David Crystal (1997) estimated that 80% of the information displayed on the internet is in English. Therefore the vocabulary of computing, the internet, the search engines are all in English, whose powerful influence has also been exerted over the programming languages (most of them were designed and developed in an English-speaking country and used in countries where English is not the first language). Even if it is not the only language used online today, English is still the dominant language (Greiffenstern 2010: 6).

Consequently, English-based words emerge frequently in this terminology to denote realities that do not have equivalents in other languages. Subsequently these new words spread globally and are adopted unchanged to fulfil communicative needs.

However linguists have repeatedly expressed their concerns that English might deteriorate the host languages. David Crystal (2001) envisaged the powerful impact of this linguistic phenomenon and emphasized that “technospeak will rule, standards be lost, and creativity diminished as globalization imposes sameness”. On the one hand the internet can be regarded as an enormous resourceful medium for languages, facilitating the process of word expansion worldwide. On the other hand it could endanger the future of languages, posing a real threat to linguistic and cultural diversity.

Romanian is one of the languages that have been massively adopting words from English. Numerous words that belong to this terminology fell initially into the category of neologisms but due to their extensive use, they migrated to the general language. Consequently a very large stock of English borrowings has already been listed in the Romanian dictionaries. These words are so common nowadays that they are no longer perceived as foreign.

Literature Review

The phenomenon of English borrowing has been widely discussed in the Romanian academic community in recent years. From complex, large-scale projects (Filipović 1985, Görlach 2001, Stoichițoiu Ichim 2001 and others) and PhD dissertations (such as Ciobanu 2004, Athu 2011) to conference papers, there has been a constant concern of shedding light on this aspect, providing normative, descriptive and practical approaches. Some of them focussed on the inventory of English words listed in Romanian dictionaries and which are now part of the Romanian lexis. Others attempted at clarifying why the Romanian people displayed such a strong tendency of using English borrowings instead of Romanian words, especially after the fall of the communist regime.

Defined by Thomason and Kaufman (1988: 37) as

„the integration of foreign features into a group’s native language by speakers of that language: the native language is maintained but is changed by the addition of the incorporated features”,

English borrowings can be found in all language compartments but their number in fields such as technology and science, aviation, computer science (Görlach, 2002: 102) is higher. In recent years the same trend has

been witnessed in medicine, politics, computer-mediated communication or tourism.

Linguists prefer different terms to refer to this category of words such as *loanwords*, *Anglicisms*, *borrowings*, *neologisms*, *barbarisms*. Braun et al (2003) (apud Van Sterkenburg, 2009) emphasize the presence of *internationalisms* in numerous world's languages, referring to words of English or American origin, which, on the one hand can enrich the vocabulary of a language, facilitating intercultural communication but on the other they can have a negative impact upon a language. Popescu (2015: 99) uses the term *foreignisms* to denote borrowings from all foreign languages, explained as „words which were calqued from another language, bringing along with them spelling and sometimes their phonetic features”.

Most Romanian linguists accept the broad outlines of the classification established by Pușcariu in 1940, who distinguished between necessary borrowings and needless borrowings. Basically he distinguished between denotative and connotative borrowings. It is worth noting here that the majority of English terms borrowed in this terminology fall into the category of necessary or denotative borrowings, i.e. they designate new notions, objects or concepts that emerged relatively recently in English and for which there is no Romanian equivalent such as *server*.

However, there are several examples of lexical doublets, i.e. words adopted from English that just double the existing Romanian terms. The main reasons for using the English word instead of the Romanian one is that it may display certain advantages such as conciseness in communication (specialist jargon) or speeding up the dissemination of information such as

high-tech / tehnologie de vârf, network / rețea, user / utilizator, screen / ecran, printer / imprimantă, kernel / nucleu, debugging / depanare, provider / furnizor, password / parolă, internet provider / furnizor de internet, search engine / motor de căutare.

Linguists concur that the necessary borrowings contribute to the modernization of the host language, updating it with the new terminology.

Findings

One of the first Romanian dictionaries published after the fall of the communist regime listed several words related to this terminology, most of them adopted unassimilated such as:

CD < compact disk, CD-Rom < compact disk read only memory, chip, a computeriza < to computerize, computerizat < computerized, computer, digital, display, E-mail,

gadget, hacking, hard-disk, hi-fi, home-computer, internet, laser, monitor, monitoring, PC < Personal Computer, sensor, software, toner and others.

The more dynamic the pace of computer technology, the more new words or new meanings added to the existing words that transgressed with their original form and pronunciation into Romanian in the years to come:

hardware, input, scanner, up-to-date, CD-writer, desktop, high technology, laptop, layout, output, print, provider, server, service, slash (Ciobanu, 2004, Radu, 2009).

Today, when it comes to word formation in computer science, the newly emerged concepts are adopted almost instantly. An example in case is the privacy law, enforced on May 25th 2018, GDPR < General Data Protection Regulation that was adopted with Romanian spelling: *Ce este GDPR, pachetul de legi care ar trebui să ne apere datele personale* (iLikeIT, Știrile PROTV, May 5th 2018)

Drawing on previous attempts to classify the English borrowings adopted in the Romanian terminology of computer science (Opriț-Maftei, 2018) the present paper suggests a more comprehensive classification:

- English words that have already been assimilated into the Romanian language, passing into everyday use like *procesor, convertor, e-mail, pixel, computer, internet, online, digital, modem, cursor*: *Tehnologia laser este rezultatul colaborării între Logitech și Agilent Technologies, specialist în tehnologia mouse tracking, care permite utilizatorului să determine cât de repede se mișcă mouse-ul (cursorul de pe ecran se mișcă proporțional)*. (Zf, 12 Decembrie 2018);
- funny and easy-to-remember metaphors which have been adopted incorporated into the common language and used by the public at large, such as: *bug, mouse, click, drag, burn, recycle bin, tool, Bluetooth, cookie, cut and paste*: *Apple a prezentat a treia versiune a sistemului de operare pentru iPhone, care suportă acum mult solicitată funcție cut/paste, oferind dezvoltatorilor software noi oportunități pentru a-și vinde aplicațiile* (Zf, 14 December 2018);
- words fully or partially adapted to the Romanian morphology – verbs: *a accesa < to access, a downloada < to download, a formata < to format, a forwarda < to forward, a printa < to print, a (re)seta < to (re)set, a updata < to update, a uploada < to upload, a downgrada < to downgrade*: *Cifra include, de asemenea, companiile care achiziționează sistemul, dar aleg să facă un downgrade în favoarea XP*. (Zf, 26 October 2018), *a scana < to scan*: *Două decenii de Google: de la un simplu site care scana paginile de internet la o companie de 830 miliarde de dolari* (Zf, 7 September 2018); nouns: *ruter < router, arhivare < archive, interfață < interface, upgradare <*

upgrade, atașament < attachment, updatare < update: dotarea cu un soft antivirus, instalarea unui firewall, actualizarea periodică a computerului (Zf, 26 January 2018);

- English adjectives are mainly adopted unassimilated and remain invariable in Romanian such as *cutting-edge, user-friendly, online, offline, hi-tech, antivirus, green;*
- specialized words and derivatives denoting concepts that transgressed into the Romanian language with their original form and meaning: *cluster, router, pad, download, website, spam, display, network, driver, input, output, file, folder, monitor, desktop, hardware, software, delete, Google, copy, paste, file, folder, downtime, smartphone, flood/flooding, cloud, laptop, gadget: Huawei: Veniturile din gadgeturi aproape că s-au dublat în acest an în România. (Zf, 31 October 2018);*
- highly specialized English computer-related words, retained with their original spelling and used by a restricted category of people (computer specialists): *host, template, link, pixel, console, debugging, firewall, Linux, Mozilla, wireless, android, thread, template, cloud, crawler, daemon, default, tethering, snapshot, token, phishing: Numărul de atacuri de phishing a crescut cu 27,5%, depășind 137 de milioane în T3. (Zf, 9 November 2018)*
- orthographically unassimilated compounds adopted with their original meaning and pronunciation: *database, desktop, keyboard, keypad, hyperlink, mainframe, spreadsheet, webserver, hard drive, home page, input device, output device, internet cookies, website address, word processor, hard disk, screen saver, service-pack, data brokers, web developer, web designer, graphic design, web page, web crawler, stylus pen, remote debugger, mouse tracking, machine learning: Dezvoltarea infrastructurii 5G va permite crearea și implementarea unor noi produse și servicii, atât pentru operatorii telecom, cât și pentru jucătorii din diferite sectoare ale economiei, acestea bazându-se pe tehnologia inteligenței artificiale și machine learning. (Zf, 16 October 2018)*
- acronyms, initialisms and abbreviations borrowed from English which preserved their original pronunciation: *IP (Internet Protocol), CPU (central processing unit), PC (Personal Computer), IBM (International Business Machines); IT (Information Technology), IT&C: Pentru că sectorul IT&C din România să continue să crească, statul trebuie să creeze un cadru legal și fiscal favorabil dezvoltării industriei de tehnologie. (Zf, 16 October 2018)*
- acronyms, initialisms and abbreviations adopted from English but used with Romanian pronunciation: *pdf (portable document format), HD*

(high definition), *www* (World Wide Web), CAD (Computer Aided Design), HTML (Hypertext Markup Language), HDD (Hard Disc Drive), RAM (Random Access Memory), USB (Universal Serial Bus), SSH (Secure Shell);

- clippings: *doc* < *document*, *giga* < *gigabyte*, *mega* < *megabyte*, *sysadmin* < *system administrator*, *net* < *internet*, *wi-fi* < *wireless fidelity*;
- eponyms used with Romanian pronunciation: *HP* - after the names of Bill Hewlett and David Packard, the founders of the company;
- hybrid constructions that associate an English term with a Romanian one: *piață de soft*, *department de software*, *servicii de streaming*, *portal web*, *fișiere dump*, *ferestre de browser*, *format high-definition*, *unealtă de hacking*, *serviciu tethering*, *furnizor de hosting*, *versiune free-trial*, *portal de business*, *serviciu Web*, *adresă IP*, *memorie USB*, *interfață USB*, *Departament R&D*, *Departament IT*, *imagine HD/full HD*, *domeniu SEO*, *servicii SEO*, *domeniul IT*, *tehnologie blockchain*: China adoptă deja tehnologia blockchain și cea de inteligență artificială în lupta cu evaziunea fiscală. (Zf, 25 May 2018);
- collocations adopted unassimilated or translated literally: **adjective + noun**: *desktop computer*, *educational software* → *software educațional*, *antivirus software* → *program antivirus*, *home computer*, *cache memory* → *memorie cache*, *online (cloud) backup*: Telekom România a lansat o soluție de back-up în cloud pentru companiile care lucrează cu volume mari de date (Zf, 13 July 2018); **noun + noun**: *internet provider*, *computer hardware/software*, *computer expert*, *software engineer*, *user interface* → *interfață utilizator*, *internet portal*, *memory stick* → *stick de memorie*, *internet connection* → *conexiune la internet*; **verb + noun**: *to access/use the internet* → *a folosi internet*: Aproape patru din zece IMM-uri folosesc internetul pentru a face plăți online. (Zf, 2 January 2018), *to restart a computer*, *to configure a server* → *a configura un server*, *to reboot a computer*, *to connect to the internet* → *a se conecta la internet*, *download a file/software/information* → *a downloada un fișier/program/informații*, *to zip/unzip the files* → *a comprima/decomprima fișiere*, *to rename a file*, *to make a backup* → *a face un backup*, *to reset a router* → *a restarta un route*: FBI-ul a avertizat vineri că „oricine deține un router de internet acasă sau la muncă” trebuie să îl restarteze, pentru a reduce riscul de a fi expus atacurilor cibernetice de tip malware (Zf, 28 May 2018);
- phrasal verbs and phrasal nouns adopted unassimilated: *backup*, *start up*, *shut down*, *sign in*, *sign up*, *scroll down*, *add in*, *add on*, *click on*, *put in*, *pop up*, *hack into*, *plug in*: se bazează pe plug-in-uri ce trebuie descărcate pe calculator (Zf, 15 November 2018) and adaptations to the Romanian

morphological system: *a face backup* < *to backup/to make a backup*, *a face zoom-in/out* < *to zoom in/out*, *a clica pe /a da click pe* < *to click on*: De asemenea, portalul are cea mai mică rată de respingere de pe piață, sub 30%, ceea ce înseamnă că cititorii nu dau doar click pe știri, ci le și citesc până la final. (capital.ro, 14 December 2018).

Most English borrowings adopted in this field fill a lexical gap and their use is justified since finding appropriate equivalents is rather challenging. However, it is worth noting that computer science is a highly interdisciplinary terminology, including words specific to other related fields.

Even if timid attempts have been made to render the meaning of certain computer-related English words, these resulted in either long explanatory paraphrases or sometimes the Romanian versions sound unnatural in the target language. Consequently not only the young people but also the average educated ones prefer to use the English term with its original phonetic form instead of the Romanian equivalent (several examples in point are: *back-up* instead of *copie de rezervă* or *(memory) stick* instead of *baghetă de memorie*, *link* instead of *legătură*, *switch* instead of *comutator de rețea*). These widely accepted terms are mainly preferred instead of their translations due to their precise, unambiguous and internationally-recognized meaning.

Conclusions

Slowly but steadily, digital technologies have penetrated into almost all spheres of our lives, influencing world languages with new terms.

As demonstrated, the Romanian language of computer science holds an impressive number of English borrowings denoting computer-related realities, entities and processes, which have been incorporated unadapted mainly due to their informative function. However even when there are Romanian equivalents, the tendency is to use the English words for speed of communication and conciseness.

It is worth mentioning that a new investigation into this terminology in the near future may reveal different results as this terminology changes significantly given the rapid advances in computer technology leading to the creation of new words on a daily basis.

REFERENCES:

- Athu, C., *Influența limbii engleze asupra limbii române actuale. (În limbajul economic și de afaceri)*, Editura Universitară, București, 2011.
- Ciobanu, G., *Romanian Words of English Origin*, second revised edition, Mirton, Timișoara, 2004.
- Crystal, David, *English as a Global Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Crystal, David, *Language and the Internet*, Cambridge, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Dimitrescu, Flotica, *Dicționar de cuvinte recente*, Logos, București, 1997.
- Filipović, Rudolf, ed., *The English Element in the Main European Languages*, Zagreb University Press, Zagreb, 1982.
- Görlach, M., (ed.), *A Dictionary of European Anglicisms, A usage dictionary of Anglicisms in sixteen European languages*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Görlach, M., (ed.), *English in Europe*, Oxford, Oxford University Press, Oxford, 2002.
- Greffestern, S., *The Influence of Computers, the Internet and Computer-Mediated Communication on Everyday English*, Logos Verlag Berlin, Berlin, 2010.
- Oprit-Maftei, C., *English Borrowings in Romanian: Economic Terminologies*, Europlus, Galați, 2018.
- ***, *Oxford Collocations Dictionary*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
- Popescu, F., *Foreignisms in D. Bolintineanu's Novels*, Lexic comun/Lexic specializat, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015.
- Pușcariu, Sextil, *Limba română, I, Privire generală*, Fundația pentru literatură și artă "Regele Carol al II-lea", București, 1940.
- Radu, V., *Limba engleză și globalizarea*, Amfora, Timișoara, 2009.
- Van Sterkenburg, Piet, (ed.), *Unity and Diversity of Language*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, 2009.

CORPUS

- Știrile PROTV <https://stirileprotv.ro/ilikeit/smart-things/ilikeit-cateva-explicatii-despre-gdpr-noul-pachet-legislativ-care-se-aplica-din-25-mai.html> [retrieved 10 December 2018]
- Ziarul financiar, <https://www.zf.ro>, 26 January; 3 April; 2, 25, 28 May; 13 July; 7 September; 16, 31 October; 9, 15 November; 12, 14 December 2018 [retrieved 10 - 17 December 2018]
- Capital, capital.ro, 14 December 2018 [retrieved 17 December 2018].

Abstract: The explosive development of computers and of the internet has slowly influenced almost every aspect of our lives. Nowadays we rely heavily on the use of technologies that enable instant transmission of ideas and information. Moreover, globalization has facilitated communication, thus enabling participation of world nations in global economy. The present paper devotes special attention to the English borrowings in computer science and computer-mediated communication since their number is increasingly higher. It also aims at providing a complex classification of computer science-related English borrowings with examples selected from the print or broadcast media, demonstrating that the Romanian computer lexicon is continuously changing, incorporating the most recent words that emerge to designate major developments in science and technology. The number of English borrowings is therefore increasingly higher as these words denote certain realities that do not have equivalents in Romanian or would require long explanatory paraphrases.

Key words: globalization, computer science terminology, English borrowings, literal translation.

A COMPARATIVE - CONTRASTIVE APPROACH TO AUXILIARY VERBS IN ENGLISH, ROMANIAN AND ITALIAN

Auxiliary verbs represent a very useful tool in any language, their main function being that of helping speakers provide relevant information about the time and the nature of the action they make reference to in communication.

Depending on the languages taken into consideration, the typology and number of auxiliary verbs used in communication in order to individualize the action expressed by speakers differs significantly. If we consider the three languages approached in the present paper, i.e. English, Romanian and Italian, the list of auxiliary verbs proper includes five verbs in English, three in Romanian and two in Italian:

English	<i>to do, to be, to have, will, would</i>
Romanian	<i>a fi, a avea, a vrea</i>
Italian	<i>essere, avere</i>

For the sake of relevance, focus will be laid only on the formal and semantic characteristics of the two auxiliaries shared by these languages.

The auxiliary verbs *to be* and *to have* are used in English as marks of an important verb category, namely *aspect*, which is both formally and semantically traceable in the verb form. The auxiliary verb *to be* is a mark of the *continuous* or *progressive* aspect in English, which means that it is an obligatory element to be used with all the finite and non-finite forms of the verb in this aspect (e.g. Present Tense Continuous, Past Tense Continuous, Future Tense Continuous, Future in the Past Continuous, Present Conditional Continuous and Present Infinitive Continuous). A formal aspect worth mentioning at this point is that the auxiliary verb *to be* always requires the present participle of the main verb. On the other hand, the auxiliary verb *to have* is a mark of the *perfect* or *perfective* aspect in English, which means that it is part and parcel of all the perfect tenses in this language (e.g. Present Perfect Simple, Past Perfect Simple, Future Perfect Simple, Future Perfect in the Past Simple, Perfect Conditional Continuous, Perfect Infinitive and Perfect Gerund). Similarly to the auxiliary verb *to be*,

to have conditions the form of the immediately following verb which has to be in the past participle. The *continuous* and the *perfective* aspects coexist a series of verb forms in English which, as their names suggest, bring together the auxiliary verbs *to be* and *to have*: Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous, Future Perfect Continuous, Future Perfect in the Past Continuous, Perfect Conditional Continuous, and Perfect Infinitive Continuous.

The formal value of auxiliary verbs is obvious in Romanian and Italian, as well, this aspect being highlighted in the definitions provided by the specialists in the field. Referring to **auxiliary** verbs, Dumitru Irimia (1997) states that such verbs lack any semantic content and have a strict use with specific tenses. Their forms, when used as auxiliaries, differ from their forms when used as main verbs:

„Auxiliarele morfologice în limba română sunt verbe golite de conținut semantic și fixate în anumite forme flexionare. Flexiunea lor – redusă, de obicei, la o singura paradigmă temporală – este de cele mai multe ori diferită de flexiunea acelorasi verbe în conditia de verbe libere.” (Irimia 1997: 184)

Moreover, he underlines that auxiliaries are included in the category of free morphemes used in Romanian to express specific grammatical meaning together with other auxiliaries: *“Verbele auxiliare fac parte din categoria morfemelor libere de care se serveste limba română pentru exprimarea unor sensuri gramaticale fine alături de alte auxiliare ale flexiunii.”* (Irimia 1997: 184)

As regards the definition of auxiliary verbs in Italian, their formal value is most often the aspect pointed out by different specialists in the field because these verbs are linguistic tools which ‘help’ in forming compound tenses. Marinucci (1996: 195) emphasizes this idea when he states that *“i verbi ausiliari intervengono in “aiuto” nella formazione dei tempi composti di tutti i verbi”*. Using the formal value of auxiliary verbs as a starting point in his approach, Serriani (1989) considers that such verbs can provide relevant information, about such verb categories as voice and tense (auxiliaries proper), about a specific semantic value (verbi *servili*) or an aspectual element (verbi *fraseologici*) :

„Ausiliari sono tutti quelli verbi che, accanto a un loro uso e significato autonomi, svolgono funzione vicaria nei confronti di qualsiasi altro verbo individuando: a) una determinazione morfologica (diatesi o tempo: ausiliari propriamente detti); b) un particolare valore semantico (servili); un dato elemento aspettuale (fraseologici Moretti-Orieto 1983: 12-13)” (Serriani 1989: 391)

An interesting aspect mentioned by the Italian grammarians is the fact that the two auxiliaries combine only with specific classes of main verbs, i.e. *avere* is used with transitive verbs and *essere* combines with intransitive and pronominal verbs, and with transitive verbs, if they are in the passive voice:

„I verbi ausiliari intervengono in “aiuto” nella formazione dei tempi composti di tutti i verbi. L’ausiliare avere viene usato per formare i tempi composti di tutti i verbi transitivi, con l’ausiliare essere si coniugano tutti i verbi transitivi alla forma passiva e i verbi pronominali. Per i verbi intransitivi non è possibile codificare una regola precisa riguardo alla scelta dell’ ausiliare.” (Marinucci 1996: 195)

Similarly to the auxiliary verbs *to be* in English and *a fi* in Romanian, *essere* is used in Italian as a mark of the passive voice.

„Essere e avere consentono la formazione dei tempi composti con valore di passato rispettivamente a) per la maggioranza dei verbi intransitivi, per quasi tutti i verbi impersonali, per tutti quelli riflessivi e intransitivi pronominali b) per tutti i verbi transitivi e per un certo numero di intransitivi. Il verbo essere forma inoltre il passivo.” (Serriani 1989: 391)

Moving from the formal to the semantic characteristics of the verbs *to be / a fi / essere* and *to have / a avea / avere*, reference should be made that their use as **auxiliaries**, when they are devoid of any meaning, is in full opposition with the instances when they function as **main** verbs. The verbs *to be* and *to have* are the two most common ‘state verbs’ in English used to express ‘states of affairs’ or situations valid at a given moment in time. When used with this semantic value, both verbs take only the simple/indefinite aspect of the tense required by the context:

e.g. *Jane is not at home now. You can try to call her later.*
Their parents have too many financial problems at present.

The same grammatical behaviour may be observed when the verb *to be* is a semi-auxiliary (copulative/link verb, part of a nominal predicate) used to express a permanent characteristic of the subject and when the verb *to have* (main verb) expresses **possession**:

e.g. *Your sister is intelligent and everybody likes her.*
Jack has a lovely Ferrari Testarossa. It must have cost him a fortune.

Comparing English and Romanian, the verbs *a fi* and *a avea* are used as main verbs to express *existence* and *possession*, respectively:

e.g. *Ziarul este pe masă. (a se afla)*
Nu este nici o altă soluție (a exista)
Ioana are o casă și două mașini. (a poseda)

In much the same way, the verb *essere* is used as a main verb in Italian with the meaning 'to exist' ('*essistere*', '*trovarsi*') and *avere* with meanings such as : 'to possess', 'to feel', 'to obtain', 'to receive': "*Avere è usato con valore predicativo con vari significati: possedere, sentire, provare ('avere compassione per qualcuno'), ottenere (avere dei risultati), ricevere (avere notizie)*" (Marinucci 1996: 196). The examples below are relevant in this respect:

- e.g. *Il telefono è nella tua stanza.* (trovarsi)
Non c'è niente da fare in questa situazione (esistere)
Gianni ha tutto quello che vuole (possedere)
Ha tanta compassione per i bambini malati (provare)
Tu hai dei risultati migliori questo semestre. (ottenere)
Non ho notizie da Maurizio da quasi due settimane. (ricevere)

Although the verbs *to be* and *to have* are obviously devoid of any meaning when used as auxiliaries, their being marks of the **continuous** and **perfective** aspect, respectively, in English allow for a correlation between the presence of these auxiliaries in the verb form and the type of action expressed. Thus, the **continuous** aspect is formally marked by the auxiliary verb **to be** and the present participle of the main verb and it is commonly used in English to express actions in **full progress**, **durative** actions or **temporary** actions/situations. It is also associated with **changing** situations or with **modality** (the speakers' attitude towards the message conveyed). As regards the **perfect/ perfective** aspect, it formally implies the presence of the auxiliary verb **to have** and of the past participle for the immediately following verb. This aspect it is used by speakers when reference has to be made to a past (completed) action, situation or event. Some of the various meanings conveyed by the **continuous** aspect in English are exemplified by a series of relevant examples included in the table below:

THE CONTINUOUS ASPECT →	
aux. <i>to be</i> + the present participle of the main verb	
actions in full progress	<i>The baby is sleeping so we should turn off the TV.</i> (action in full progress at the moment of speaking) <i>Jane was attending a conference this time last week.</i> (action which was in full progress at a given moment in the past) <i>The new employees will be working when you get to work tomorrow morning.</i> (action which will be in progress at a given moment in the future when another action happens)

	<i>Don't call him now. He may be sleeping.</i>
durative actions	<i>My father was working all day long yesterday. They have been jogging for almost two hours. We will be discussing the terms of the contract between 9 and 11 tomorrow morning.</i>
temporary actions	<i>Our manager is working longer hours this week. (only this week) Jackie hasn't been studying too hard lately. (she normally studies hard) The children were going to bed later those days. (only those days)</i>

Regarding Romanian and Italian, the auxiliary verbs analyzed have strictly a formal value in these languages. They are used to form various compound tenses, but they do not express any of the semantic values associated with *to be* and *to have* as marks of the **continuous** and **perfective** aspects in English. This idea is pointed out by Dumitru Irimia (1997) who states that the grammatical category of **tense** includes relevant information about the categories of **aspect** and **mood**, as well as about **person** and **number**:

*„În limba română categoria gramaticală a timpului înglobează în desfășurarea opozițiilor sale interne și categoriile gramaticale **aspect** și **mod** într-un proces de solidarizare în parte asemănător cu cel propriu complementarității categoriilor de persoană și număr.” (Irimia 1997: 211)*

Enlarging on the category of **aspect**, Irimia explains that this category is illustrated in Romanian by the opposition **perfective/imperfective**, the former being associated with complete actions and the latter with incomplete ones: *Categoria gramaticală a aspectului se dezvoltă în limba română prin opoziția dintre 2 termeni corelativi: perfectiv/ imperfectiv. Opoziția perfectiv - imperfectiv se corelează cu opoziția împlinit - neîmplinit.” (id. ibid.)*

Another interesting aspect pointed out is that the grammatical category of **aspect** is expressed in various ways in Romanian depending on the tense, mood and voice envisaged and in close interdependence with the semantic content of the main verbs. The past tenses of the indicative mood are the best to illustrate the **perfective - imperfective** opposition. The tenses *perfectul compus*, *perfectul simplu* and *mai mult ca perfectul* are used for **completed** actions and *imperfectul* is selected when reference has to be made to **incomplete** actions:

Categoria gramaticală a aspectului se realizează în mod diferit în funcție de timp, mod și datează precum și în strânsă legătură cu conținutul semantic al verbelor. Opoziția cea mai bine reprezentată caracterizează timpul trecut indicativ. (Irimia 1997: 212)

The perfective- imperfective dichotomy is integrated by Dumitru Irimia (1997) in the **subjective aspect** (*aspectul subiectiv*) which represents a means of modalizing the temporal characteristics of the verbal action. Moreover, reference is also made to the **objective aspect** which is selected by speakers in order to provide relevant information about the development of the action or about its specific stages traceable in verb form. From this perspective, mention may be made of the **singular, plural, imminent inchoative, continuing** or **ending** character of an action:

„Se disting două variante ale categoriei gramaticale aspect: 1. aspectul subiectiv – expresia modului specific de înscriere de către vorbitor a temporalității acțiunii verbale în durata enunțării și 2. aspectul obiectiv – expresia modului specific de desfășurare obiectivă a acțiunii verbale în durata enunțului. Prin aspectul subiectiv subiectul vorbitor modalizează temporalitatea acțiunii verbale pe care o poate prezenta ca perfectivă (Am traversat repede strada sau imperfectivă Când traversam strada m-a strigat cineva). Prin aspectul obiectiv, subiectul vorbitor descrie modul de desfășurare sau momente, etape în desfășurarea acțiunii verbale în planul enunțului: singularitate (a citi), pluralitate (a reciti), iminent (stă să adoarmă), inchoativ (a adormi), continuativ (a dormi) sau terminativ (a termina de dormit)” (Irimia 1997: 212)

Combining the elements included in the classification of **aspect** suggested by Dumitru Irimia, Gabriela Pană Dindelegan (2010) states that this category expresses the change of state visible in the verb form from the point of view of its development:

„Aspectul prezintă schimbarea de stare desemnată de verb din punctul de vedere al desfășurării sale care poate fi văzută:

- *ca un eveniment unic , de obicei de scurtă durată (aspect **punctual** sau **momentan** – ea deschide) sau ca aflat în desfășurare, într-un interval mai îndelungat (aspect **durativ** sau **continuu** – a se plimba)*
- *ca încheiată (aspectul **perfectiv** – a căzut) sau neîncheiată (aspect **imperfectiv** – cădea)*
- *ca petrecându-se o singură dată (a închis) sau ca repetându-se (închidea mereu) (aspect iterativ)*
- *ca fiind în pregătire (aspect **prospectiv** – stă să plouă), în curs de a începe (aspect **inchoativ** – începe să mănânce), în desfășurare (aspect continuativ – continua să cânte) sau în curs de **terminare** (aspect terminativ – termină de cântat).” (Dindelegan 2010: 243-244)*

As far as the Italian approach to the category of **aspect** is concerned, Serriani (1989) underlines that this verb category provides information

regarding the **duration, momentary character, repeatedness, beginning or completion** of an action: *L'aspetto contrassegna l'atto verbale secondo la prospettiva della durata, della momentaneità, della ripetitività, dell'inizio o della conclusione di un processo, della compiutezza o dell'incompiutezza dell'azione.* (Serriani 1989: 390)

A similar view is expressed by Marinucci (1996) who states that 'aspectual auxiliaries' are used in Italian to denote the **beginning** of an action, actions **on the point of starting**, actions in **progress** and **durative** or **completed** actions:

„Gli ausiliari aspettuali esprimono i seguenti significati:

- azione che inizia (aspetto **ingressivo puntuale**) cominciare, mettersi, iniziare
  - azione che sta per iniziare (aspetto **ingressivo imminente**) stare per, accingersi
  - azione che si svolge e dura nel tempo (aspetto **durativo**) stare + gerundio, continuare a, insistere nel
  - azione che termina (aspetto **conclusivo puntuale**) smettere, cessare, finire di “
- (Marinucci 1996: 199)

Taking into discussion the same class of verbs, Serriani (1989) makes explicit reference to the formal and semantic characteristics of 'aspectual auxiliaries': *“Gli ausiliari di tempo o aspettuali segnalano, in unione con un altro verbo di modo indefinito (infinito o gerundio, un particolare aspetto dell'azione: imminenza, inizio, continuità o conclusione di un'azione”.* (Serriani 1989: 397) This opinion is shared by Trifone and Palermo (2000) who state that the category of aspect may be expressed in different ways in Italian, either formally, or semantically:

L'italiano, a differenza di altre lingue, [...] non dispone di desinenze verbali che consentano di determinare il valore aspettuale del verbo. Tuttavia, ciascun verbo può esplicitare il suo valore aspettuale in più modi:

- **attraverso il significato intrinseco:** esistono verbi come *cadere, morire, colpire*, che esprimono un'azione **momentanea**; altri come *dormire, abitare, studiare* che esprimono un'azione **durativa**; altri ancora come *maturare, impallidire, arrosire*, che esprimono un'azione che si compie **progressivamente**, ecc.
- **attraverso il tempo:** alcuni tempi verbali hanno uno specifico valore aspettuale. Se l'azione viene presentata come conclusa nel passato, si ha aspetto **perfettivo**; se l'azione viene presentata nel corso del suo svolgimentosi ha aspetto **imperfettivo**. Inoltre, le frasi *Scrivo una lettera* e *Sto scrivendo una lettera* esprimono, rispettivamente, un'azione **durativa** o **progressiva**.
- **attraverso perifrasi verbali:** essere sul punto di, essere in procinto di, stare per+ infinito del verbo esprimono l'aspetto **ingressivo** o **incoativo**;
- **attraverso strumenti derivativi:** alcuni suffissi come **-icchiare, -acchiare, -ettare, -ottare, -erellare** conferiscono al verbo di base un particolare significato aspettuale:

cantare → *canticchiare*, *rubare* → *rubacchare*, *fischiare* → *fischiettare*, *parlare* → *parlottare*, *giocare* → *giocherellare*. (Trifone, Palermo 2000: 117)

To **conclude**, the idea should be pointed out that **auxiliary** verbs have the same grammatical function in the three languages taken into account in the present paper. They are used to form compound tenses and are the elements in the predicate which provide relevant information about verb categories such as voice, mood, tense, person and number. As far as the category of **aspect** is concerned, it is obvious that this category is represented differently in English, Romanian and Italian. If the **continuous** and **perfective** aspects are formally and semantically marked in English, a matrix being easy to suggest in this respect, they are expressed mostly by lexical means in Romanian and Italian, the repetitive, durative, momentary, (in)complete nature of the action being traceable mostly in the meaning of the main verb and in the specific grammatical constructions used to express some of these aspectual values (Dindelegan 2010, Dardano e Trifone 1995):

Aspectualitatea se indică în mare măsură prin mijloace lexicale: prin construcții cu verbe având sens aspectual care alcătuiesc împreună cu verbul principal un predicat complex, prin circumstanțiale și prin particule adverbiale. Gramaticile românești mai vechi nu includeau aspectul între categoriile verbului deoarece în română acesta nu este marcat cu mijloace gramaticale specifice. Timpurile verbale marchează în limba română doar anumite valori aspectuale aspectul perfectiv/imperfectiv, aspectul momentan/durativ și aspectul iterativ. Mijloacele de marcare a aspectului interferează cu trăsăturile aspectuale inerente ale sensului lexical al verbului. Verbele pot fi preponderant durative (a rătăci, a crește, a aștepta) sau punctuale (a apărea, a adormi). Apariția lor la timpuri durative sau punctuale întărește sau contrazice semnificația primară, creând efecte de sens contextuale. (Dindelegan 2010: 243-244)

In italiano l'aspetto non è grammaticalizzato, ciò nonostante, le principali nozioni aspettuative sono riconoscibili nel Sistema della flessione verbale. Aspetto perfetto, aspetto imperfetto, aspetto compiuto, aspetto progressivo. (Dardano e Trifone 1995: 315 -316)

Nevertheless the formal specificity of auxiliary verbs shared by the three languages under discussion and the fact that their semantic values in English find an equivalent semantic representation in Romanian and Italian are elements which may prove extremely useful in teaching and learning auxiliary verbs to philology students, irrespective of the students' native language.

REFERENCES:

- Dardano Maurizio, Trifone Piero, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Zanichelli Editore, Milano, 1995.
- Irimia Dumitru, *Gramatica limbii române. Morfologie. Sintaxă*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Marinucci Marcello, *La lingua italiana. Grammatica*, Edizioni Scolastiche Bruno Mondadori, Torino, 1996.
- Moretti Giovanni Battista, Orvietto Giorgio Rafaele, *Grammatica italiana*, vol III *Il verbo: morfologia e note generali di sintassi*, Benucci, Peruggia, 1983.
- Pană Dindelegan Gabriela (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
- Serianni Luca, *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*, Utet Libreria, Torino, 1989.
- Trifone Pietro, Palermo Massimo, *Grammatica italiana di base*, Zanichelli Editore, Bologna, 2000.

Abstract: Starting from the fact that auxiliary verbs have the same grammatical function, irrespective of the language taken into consideration, the present paper aims at identifying relevant formal and semantic similarities and dissimilarities between the most common auxiliary verbs in English, Romanian and Italian and at proving that certain semantic features shared by the auxiliary verbs analyzed (*to be* and *to have*) may represent a useful tool for teaching English auxiliary verbs to Romanian and/or Italian students.

Key words: auxiliaries, duration, perfectivity, progress.

Iulian MARDAR
„Dunărea de Jos” University of Galați

THE DANGERS OF BORROWING
MORE THAN INDIVIDUAL ENGLISH WORDS:
THE MUTATIONS INSIDE IDIOMS AND COLLOCATIONS

Through decades, linguists all over the world have been trying to find the perfect definition of idioms, ignoring the fact that perfection does not exist. Not surprisingly at all, the variety of opinions led the way to a definition that came closer to the linguistic reality named „idiom”. Thus, Makkai (1972) considers that idioms

„should be made of at least two words and that the meaning of an idiom is not predictable from its component parts, which are emptied of their usual senses.” (Makkai 1972: 122, 118, in Fernando 1996: 4).

Earlier, in 1964, Wood had approached idioms comparing and contrasting them with **phrasal verbs**. In his opinion, phrasal verbs such as *to put up* or *to fall out* in ‘put up your hands’ and ‘the baby fell out of the perambulator’ are not to be considered idioms, but ‘to put up with something’ and ‘to fall out with someone’ are idioms (Wood 1964: V). Both the definition and the distinction above are accurate and describe an idiom, hence only such expressions will be considered **idioms** and will be analysed in the present paper.

Idioms are often discussed in relation to collocations, but the latter are a lot easier to define, and the dictionary definition is most often enough to understand their behaviour:

„the way in which some words are used together, or a particular combination of words used in this way: ‘commit a crime’ is a typical collocation in English” (LDOCE 2003).

However, not every combination of words is a collocation, just like not every metaphor is an idiom. Hill and Lewis (2002) exclude from the class of collocations those combinations made of common words, leading to ‘common collocations’ – such as ‘fast car, have dinner, a bit tired’ – and adjectives such as *good, bad, big, small* etc. forming pseudo-collocations in most of the cases, but real collocations in some of them, e.g. ‘bad/good luck’ (Hill and Lewis 2002:7)

It goes without saying that both idioms and collocations are specific to each and every language and, in most of the cases, they do not correspond to the linguistic realities of other languages. Translating them requires, more often than not, adapting these expressions to their equivalent in the target language (TL). A collocation such as 'a merge pe bicicletă' would create confusion if translated word for word into English: 'to walk on a bike'. Replacing the word 'walk' with 'go' - to go on a bike - would bring an improvement to this particular case, but it would still lack precision. 'To go on a bike' would be appropriate only in the particular case of someone asking „How did he go home?” and somebody else answering „He went there on his bike”, but in Romanian 'a merge pe bicicletă' also means to ride the bicycle for fun, not having a destination, thus not going anywhere.

Moving forward to English words and expressions borrowed into Romanian mention has to be made that this process happens in two ways and has two causes.

Certain English words are borrowed into Romanian by taking the words as such and pronouncing them approximately as in English, e.g. *targhet* (target), *biznis* (business), *dedlain* (deadline), *star*, *top-model*, *bord* (board), *hit*, *okay*, *fani* (funny), *smart* etc.. Some other English words are borrowed into Romanian by adapting the English word to the Romanian lexico-grammar: *a aplica* (to apply), *atașament* (attachment), *a foruarda* (to forward), *a șerui* (to share) etc.

As far as the causes of this phenomenon are concerned, one possible explanation could be the fact that the reality denoted by certain English words did not exist in the Romanian space and had to be introduced in our language as a result of the technological development. In many of these cases the English words were borrowed as such. Nevertheless, there are quite numerous instances nowadays when English words are borrowed and used out of snobbism by people who try to sound 'cool' (the very word *cool* is used by numerous Romanian speakers). Many of these English words have a perfectly functional equivalent in Romanian, but the English words tend to be preferred due to their being more fashionable.

When the words borrowed from English are parts of fixed expressions, two other phenomena occur. Either the entire expression is translated into Romanian, e.g. *autosuficient* from *self-sufficient*, *companie scoică* from *shell-company*, *piețe de capital* from *capital markets* etc. or only one word is translated, the other being preserved in English (for two-word expressions), e.g. *canal de retail* from *retail channel*, *public target* from *target*

public, background *educațional* from educational background etc. (Postolache, 2015: 108)

While borrowing words which denominate new realities and for which there are no equivalent words in Romanian, or for which the English loanwords sound more accurate is acceptable and sometimes even desirable, replacing perfectly functional words in Romanian with English words is a sign of either snobbism, or lack of solid knowledge of Romanian. Even worse are the cases when Romanian speakers borrow whole expressions to replace the Romanian ones creating what I call, **mutant expressions**. To be more explicit, **mutant expressions** are those expressions which belong to a source language (SL), are borrowed by a TL and are given different meanings or replace valid expressions in the TL while sounding unnatural. The present article focusses on some of the most relevant **mutant expressions** identified in daily communication in Romanian trying to explain the phenomena which led to their creation.

- **'a face sens' - to make sense**

'A face sens' is a word-for-word translation of its English counterpart *to make sense* this being a case when a perfectly functional Romanian expression is replaced by the equivalent English expression. Since the expression used in Romanian to render the meaning of the English 'to make sense' is *a avea sens* (to have sense), it is beyond our understanding why a valid and still new expression such as *a avea sens* is replaced by another expression, especially one which sounds very strange to the educated. The problem is largely discussed on the Internet, where numerous educated people have been trying to convince the Romanians that the expression *a face sens* is wrong. But how did this expression become so popular in the first place? Could it be the Romanians' need to do something (*a face*) instead of only having something (*a avea*)? Or is it maybe the need to sound more modern, more in touch with such a successful language as English? Regardless of the reason, abusive borrowings are unacceptable. The opinion is also clearly stated by Radu Paraschivescu, a Romanian writer, translator, journalist and editor who fights a difficult battle against this phenomenon:

„Una dintre expresiile de pe podiumul calciilor este expresia 'a face sens', care traduce literal (și idiot) expresia engleză 'to make sense'. Bineînțeles, forma corectă a expresiei la infinitiv este 'a avea sens', pe când 'a face sens' este o stupizenie.” (One of the expressions which take the cream is 'a face sens' which is the word-for-word (and idiotic) translation of 'to make sense'. Of course, the correct infinitive form of this expression is 'a avea sens', whereas 'a face sens' is simply stupid. – our translation) (*Pastila de limbă. Calchierea din engleză și posesivul forțat,*

at <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/pastila-de-limba-calchiera-din-engleza-si-posesivul-fortat-793650> last visited on October 9, 2018)

Despite the tenacity with which Radu Paraschivescu has been trying for years to draw our attention to the fact that Romanian is heavily bombarded with English expressions, the phenomenon has not stopped and our guess is that it will increase rather than decrease. This is a reality we have to face because the younger generations no longer get their culture from printed books, carefully written by highly educated people and even more carefully edited by people whose job is to “comb” the text and to eliminate the language mistakes. Nowadays, almost everything happens on the Internet. News, stories, blogs, comments and other different texts are posted by people whose professions have nothing to do with writing or even with the grammatically correct use of Romanian. In addition, more and more people all over the world learn English in order to communicate and to have access to more information. Under the circumstances, speakers unintentionally replace valid Romanian expressions with their English counterparts and this happens naturally, because viruses and genetic mutations are also natural. The speed with which information travels exceeds dramatically the speed with which researchers and linguists can write books about changes in language and that is why we should no longer consider the Internet a source which is not worth our attention. The realities change and the English language influences all the languages whose speakers are able to understand it and use it. And they are more and more numerous. For instance, the French also borrowed „to make sense” as Ana Iorga reports for a Romanian television station:

„Nu vă faceți griji, nu suntem singurii care se luptă cu ‘face sens’. Se pare că francezii s-au îndrăgostit și ei de expresie: ‘ca fait sens’, spun ei, sau ‘ca fait du sens’. Așa că Academia Franceză a declarat război anglicismului.” (Do not worry, we are not the only one fighting against this expression. It seems that the French also fell in love with it: they say ‘ca fait sens’ or ‘ca fait du sens’. Therefore, the French Academy declared war on this kind of borrowings. – our translation) (Ana Iorga, *Pe cuvânt*, Antena 3, September 1st 2017, at <https://www.antena3.ro/actualitate/educatie/pe-cuvant-cu-ana-iorga-de-ce-nu-are-sens-sa-folosim-expresia-face-sens-431125.html>, last visited on October 9, 2018)

It is believed that the people who borrow expressions from another language, trying to sound more educated or trendy, are those who are less educated. It is true indeed, but this does not mean that people with higher education will not cave in and start using them, as well. A famous politician who is also a teacher is used by Cristian Tudor Popescu as an

example to prove this. During a speech, the politician in case used the expression 'a face sens' seven times:

„Dar a făcut și o nefăcută: a făcut sens. De șapte ori! Le-am numărat. (...) E un barbarism specific mediocrităților snoabe. (...) Când vorbești despre educație, despre cetățeni care trebuie învățați și spui de șapte ori 'face sens' sună ca dracul.” (But he also did it: he 'made sense'. Seven times! I counted them. It is an unnecessary loan phrase which characterises mediocre people. When you talk about education, about citizens who need to be taught, and you say 'makes sense' seven times, it sounds like hell. - our translation)

(Cristian Tudor Popescu: *Domnul Iohannis 'a făcut sens' de șapte ori*, at <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/c-t-popescu-dl-iohannis-a-facut-sens-de-sapte-ori-588103> last visited on October, 2018)

- *a da un pont (cuiva)* – to give somebody a tip

I heard this expression in August or September 2018 while I was listening to the radio. It was used in a commercial meant to let the audience know that they were about to receive some important piece of information: 'Lasă-mă să-ți dau un pont' (*Let me give you a tip.*) The problem is that 'a da cuiva un pont' (to give somebody a tip) is not a genuine Romanian expression and the people who wrote the script of the commercial no longer know that the correct expression, for Romanian, is 'a vinde cuiva un pont' which includes the verb 'a vinde' (to sell) instead of 'a da' (to give). Most probably the original commercial was in English and the people who adapted it for the Romanian radio stations made a mistake. Is this lack of attention? Or is it lack of education? Is it the desire to sound 'cool'? Or is it Google translate? I thought it was, but I introduced 'let me give you a tip', on Google Translate and the variant provided was 'Permiteți-mi să vă dau un sfat!' (Allow me to give you a piece of advice) which is a lot better than 'Lasă-mă să-ți dau un pont': It even used something that does not exist in English: the so-called pronoun of politeness! Then, why was the variant 'Lasă-mă să-ți dau un pont' used in the commercial? The original Romanian expression 'a vinde cuiva un pont', in which a tip was **sold** not **given**, suffered a mutation under the influence of the English 'to give a tip'. This mutation would not have been possible if the expression 'a vinde cuiva un pont' (to sell somebody a tip) had not been obsolete (the reality denominated by it has disappeared). 'A vinde cuiva un pont' comes from the card game of poker and it was probably used in the 19th and 20th centuries (I actually heard this expression when I was a child), but it seems to be no longer in use. There are some very professional and popular poker websites with Romanian content and none of them mentions the Romanian expression in case. For example, on Pokerstars.ro the closest word to 'pont'

is 'pot', but it does not mean the same thing. 'Pot' is an English word borrowed as such, most Romanian sites dedicated to poker using numerous English words and expressions borrowed in the same way. It seems that nobody can play poker anymore without knowing the appropriate words in English.

The Romanian word 'pont' has survived, but it is not part of the already extinct expression 'to sell somebody a *pont*'. The Romanian site ponturi-bune.ro, specialized in sports bets, presents the word 'pont' as having the same meaning with the word 'tip' in 'to give someone a tip' (<https://ponturi-bune.ro/pariuri-fotbal/>; also pariurix.com etc.). In this case, the mutation was just an accident waiting to happen.

- *nucă tare* – a hard nut (to crack)

This idiom suffered a mutation in the sense that the last part of it, 'to crack' did not make it to the Romanian language. There are a lot of headlines talking about a 'hard nut', but not a single 'o nucă tare de spart' could be found searching the Internet, the place where all the newspapers are. Mention should be made that the word "nut" does not necessarily mean "walnut", as it was translated into Romanian. This fact is due to the adaptation to the Romanian reality, walnuts being more present than other forms of nuts: peanuts, hazelnuts, chestnuts, coconuts, Macadamia nuts etc. The nut tree is spread all over the country and, traditionally, children are given apples and walnuts when they go carolling on Christmas Eve. Also, the recipes for the traditional Christmas sponge cake include walnuts and not other types of nuts. Regardless of the mutations suffered, the idiom in case – *a hard nut to crack* – is a positive example of adaptation to the Romanian language. It was not adopted by the academic circles, yet, and maybe it will never be, but the media makes it very popular:

„Venus Williams, o nucă prea tare” / Venus Williams, a too hard walnut (<https://www.cotidianul.ro/venus-williams-o-nuca-prea-tare>); „Bucureștiul, o nucă tare pentru partide” / Bucharest, a hard nut for the political parties (<https://www.zf.ro/politica/bucurestiul-o-nuca-tare-pentru-partide-3101921/poze/>), „Matematica, o nucă tare la bac” / Mathematics, a hard nut at the baccalaureate (<https://www.ziaruldevrancea.ro/actualitatea/stiri-locale/2894-matematica-o-nuca-tare-la-bac.html>) etc.

Google brought up 553,000 sites („approximately”, to quote the mentioned search engine) containing the phrase 'nucă tare' on 11 October 2018, 9:19 a.m.). On 22 October 2018 at 9:19 a.m. the same search engine brought up 578,000 sites containing the expression in case. We can only assume that the number will continue to increase.

The case of 'o nucă tare' is a less problematic case of adaptation because there is no Romanian equivalent expression containing the word 'nucă' or any other kind of nut. In addition to that, culturally speaking, choosing a walnut among all the existing nuts is justified by the existence of the phrase 'nucă pietroasă' (approximately *rocky walnut*) denominating a walnut hard to crack. Why has the phrase 'nucă pietroasă' not made it to mass-media in the 21st century? Why do Romanians say 'nucă tare' when they have had, for centuries, a similar, more suggestive phrase to express that - 'rocky walnut'? The answer may be a philosophical one: nothing lasts forever. Phrases, just like anything else in this world, are born, grow, reach maturity, get old and die. A simple research revealed the fact that there are hundreds of thousands of results for 'nucă tare' on Google, and only 12,700 for 'nucă pietroasă' brought by the same search engine on 22 October 2018 at 9:09 a.m.

- *om care ține singur un spectacol* – a one man show

The English idiom 'one man show' means a show with only one performer, according to various dictionaries including Collins at www.collinsdictionary.com. When borrowed into Romanian, this expression suffered a semantic mutation moving from 'a show performed by one person only' to 'a person who can perform an entire show by themselves'. It only seems to be the same, but it is, basically, the opposite:

„Camora e one-man show la antrenamentele CFR-ului din Polonia” / Camora is one-man show at the CFR training sessions in Poland” (<https://www.telekomsport.ro/video-camora-e-one-man-show-la-antrenamentele-cfr-ului-din-polonia-si-aschimba-t-postul-si-a-fost-inspirat-18210412>, last visited on 11 October 2018, at 3:27 p.m.);

„Chipirliu – one-man show” (<https://ziarulprahova.ro/2018/04/chipirliu-one-man-show/>) is the headline of a sports newspaper article from which we found out that a football player scored and saved a goal for his team, making the reader of the article believe that the player was alone on the field, playing the role of all the other 21 players.

Why this confusion? The reason is very simple: grammar. The adjective is placed before the noun in English, – a *red* apple, a *fast* car, a *one-man* show etc – whereas in Romanian, the adjective follows the noun – un măr *roșu* (an apple red), o mașină *rapidă* (a car fast). Therefore, *one-man show* was not felt as an adjective+noun combination, and it was interpreted according to the Romanian grammatical pattern: noun+adjective. Following this rule, the word 'show' in 'one-man show' became the adjectival, leading to a structure close to 'omul spectacol' in which the

word 'spectacol' is seen as an adjective determining what is viewed as a compound noun: one-man. In other words, *one-man show* is a case which does not exist in Romanian: a compound adjective containing the word 'man'. We say 'o barcă de o persoană' sau 'un spectacol susținut de o persoană', but when an adjective has to be added to the word 'person' or 'man', then that person gets the characteristic named by the adjective. Therefore 'one-show man' is a mutation, because the adjective is transferred to the *man*, not to the *show*. Radu Paraschivescu has a simpler explanation for this phenomenon:

„Există destui vorbitori de română (numai eu cunosc cinci-șase) care cred că 'one man show' nu se referă la spectacol, ci la cel care-l susține. Asta poate și din cauză că dicționarul, care între timp a preluat termenul, mai degrabă derutează în loc să edifice. De ce? Fiindcă definițiile pe care le dă pentru 'one man show' sunt 'Artist care susține singur un spectacol' și 'Spectacol susținut de un singur artist'. Dintre aceste două definiții, vă sugerez să fi-neți cont doar de a doua și s-o lăsați pe prima în plata Domnului. Iar dacă-mi va pune cineva întrebarea 'Dar oare greșesc și dicționarele?', îi voi răspunde: 'Da, greșesc. Fiindcă sunt întocmite de oameni, iar oamenii, chiar și cei cu școli înalte, comit uneori greșeli.' (Pastila de limbă. Expresii preluate greșit din engleză at <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/pastila-de-limba-ex-presii-preluate-gresit-din-engleza-488828>, 21.02.2016, last visited on September 29, 2018.)

There are not too many idioms borrowed from English, which have suffered mutations, yet, and this can be explained by two possible aspects. On the one hand, there is some sort of resistance to borrowing more complex structures, especially metaphors. Single words are easy victims. They stand alone, not having any support from other words with which they could create fixed phrases such as idioms. On the other hand, collocations are safer than single words, but weaker than idioms. Consequently, many English collocations cause mutations in their Romanian counterparts, as exemplified in the present paper.

The fact remains that single words are adopted to name realities which have not existed before or replace already existing words and this leads to the creation of the so-called **barbarisms**.

Many barbarisms are found in the discourse of multinational corporations which adopted English as the main language of communication.

Mihaela Apetrei, a Romanian public speaking specialist, re-created a dialogue which can be heard in multinational corporations, in Romania:

„Crezi că face sens să forcastăm în continuare pe pipeline-ul deja existent, în care customizăm produsele de end-user?”

„Poate dacă *sharui*m și cu *headquarterul* și ne dau *ok*-ul pentru *adresarea ultimelor probleme de suportare a clienților*.”

„Pe ce anume te *focusezi* în analiză? Pe noile aplicații la pozițiile de *top* sau pe *damage*-ul din *exit*?”

(*Conversații în romgleză. Cum se vorbește în multinaționale și cum afectează limba română*, Adevărul.ro, article published in February 4th, 2015 by Ioana Nicolescu at https://adevarul.ro/educatie/scoala/conversatii-romgleza-vorbeste-multinationale-afecteaza-limba-romana-1_54d22472448e03c0fd45e794/index.html last visited on October 15, 03.33 p.m.)

The public speaking specialist mentions the fact that this is the kind of language people use at the office because many terms from English are more precise than the ones in Romanian, but that they do not use the same kind of language outside the place of work. Not for now, I would add. From speaking like in the example above at work and doing it outside the office is just a small step. A small step for man, a giant leap to changing Romanian significantly.

In the dialogue given as an example, there is a huge number of single words coming from English and being preserved as such or adapted to the Romanian language. Many of them are, indeed, more accurate than the Romanian ones and, in numerous cases, there are no Romanian words to be used. In such circumstances, borrowing English words is more than justified, but two of them (the expressions *adresarea problemelor* and *uportarea clienților*) represent mutations inside the Romanian language which do not bring any improvement in anyone's speech. On the contrary, they sound strange and give the impression that the speakers using them do not have a good command of Romanian. They are word-for-word translations of the English expressions *to address a problem* meaning to deal with a matter or a problem and *client (customer) support* which means helping customers. The two Romanian translations would not have been mutations if the words 'a adresa' and 'a suporta' (or 'suport') had not already had their own meanings in Romanian, different from the ones in English. It is a case of false friends turned into mutations at the level of expressions. As it usually happens, for people who do not use this kind of corporate language, the two expressions mentioned above sound ridiculous. *A adresa* in Romanian means *to talk to somebody*. *A suporta* means *to put up with*. Translated from corporate-Romanian to normal-Romanian, sentences such as 'Am adresat problema' and 'Trebuie să suportăm clienții' would mean 'We have talked to the problem' and 'We need to put up with the clients'. It is true that, in many cases, when working with clients, you have to put up with some of them, but for a 'customer suport line' to

become a 'customer put-up with line' is at least hilarious. This kind of mutant expressions expressed in a broken Romanian mixed with English are used more often than not without any good reason, the language such expression belong to being called 'romgleză' (Romglish).

- *a merge la giob* – to go to work

Even though it looks more like one of those pseudo-colocations mentioned by Hill and Lewis (2007), the expression "mă duc la giob" is worth analysing. To some Romanians, and not very few, the expression, *a merge la giob* (to go to... job) has, unfortunately, already become a collocation. The word "job" has more than one meaning in English, but the Romanians borrowed it with only one of its meanings: 'place of work'. The English word in case suffered a lexical mutation in the sense that, while it is widely used in expressions such as *mi-am găsit un giob* (I found a job), *mă duc la giob* (I am going to the job meaning I am going to work), *am un giob bine/prost plătit* (I have a well/poorly paid job) and other expressions in which the word 'job' is used with the meaning of place of work, it is never used in expressions such as: 'Good job! It's not my job! Job well done! It's a job for real men! A poor job' (meaning a job not well done) etc. Also, the saying 'Never send a boy to do a man's job' is not known to the Romanian speakers. This is, probably, due to the fact that the word was borrowed with one meaning only. Why did this happen? These are three possible explanations:

- 1) Following the law of the minimum effort, the expression 'loc de munca' (place of work) was replaced with only one word, making communication more efficient.

- 2) The word 'slujbă' which is used to mean 'place of work' was seen as too old, coming from other times. The fact that the above mentioned word also means 'religious service' was a catalyst for adopting the English word. Nowadays, the word 'slujbă' is used to denominate the religious service and in a fixed expression, 'a se pune în slujba a ceva' meaning to put oneself or one's energy at work in order to serve a purpose.

- 3) The Romanian adapted word *giob* was not given all the meanings of 'job' because there is a Romanian word, still powerful, i.e. *treabă*, having the meaning of 'job' in the expressions mentioned above. This word, unlike its English counterpart, lost its meaning of 'place of work' and specialized in... something else, meaning 'thing that is/was/will be done': 'Bună treabă!' (Good job!), 'Nu e treaba mea!' (It's not my job!), 'treabă bine făcută' (Job well done.), 'Asta e o treabă pentru oameni adevărați.' (It's a job for real men), 'treabă prost făcută/făcută cu picioarele' (a poor job). It

would be worth mentioning that there was an expression still in use in Romanian, when I was a child, where the word 'treabă' means 'place of work': 'a merge la treabă' - 'to go to work.'

To sum up, the word 'job' did not replace the word 'treabă' because the Romanian language borrowed only one sequence of its DNA, if it is to find a scientific equivalent. The lexical borrowing was possible because the Romanian words or phrases having the same meaning were considered too old and not very accurate.

As research often has it, answering a question might lead to another one. In this case, the question is: Why was the more modern word 'serviciu' (meaning service and place of work) also replaced by 'job'? Probably, in the context of globalization, the expression 'to apply for a job' brought the word 'job' with it because the verb 'to apply' was also borrowed in the adapted form of 'a aplica'. The verb 'a aplica' existed in Romanian before 'a aplica pentru un job' (to apply for a job), but it did not have this meaning. It was used mainly to denote the action of putting or spreading a substance onto something.

Conclusions

Borrowing words from a language which tends to become the official language of an entire planet is a normal thing. All the languages borrow words from other languages, according to the proximity and to how much the foreign language is used in the countries where it is not an official language. From this point of view, there is no doubt that English is the most successful language, for now. Problems occur when borrowings are made without taking into consideration the fact that there are similar words in the languages which borrow English words. A language is a living reality and it is as good as its parents are. With the word 'parents' I named the ones who give birth to words and sentences in that language: the native speakers. When they do not care about the beauty of their own language because of the poor command of it, unnecessary loanwords will appear.

So far, the Romanian language has borrowed a lot of single words from English, unnecessary or not, but there is a tendency to take this phenomenon to the next level: borrowing more complex structures, such as collocations and even idioms. If words are easier to deal with, collocations and idioms are very difficult to be naturalized because these complex structures are usually specific to the language they were born in. When the source idiom or collocation does not have a perfect equivalent in the TL, things are much easier, and idioms such as 'o nucă tare (de spart)', which is the word-for-word translation of 'a hard nut to crack' do not cause any

serious problems. Nevertheless, when the loan expression comes to replace an expression in the TL, usually a semantic and/or formal mutation will take place. We do not know, yet, whether things will evolve in this direction and if more complex structures from English will replace the valid ones in Romanian. What we know for certain is that it has already happened more than once. Most probably some of these expressions will disappear, but many will be adopted by the Romanian language and will become the norm. For example, 'one man show' is already in the dictionaries with the wrong meaning: 'artist care susține singur un spectacol' (DEX 2009). **Mutant** or not, these borrowed expressions will be part of our grandchildren's vocabulary.

BIBLIOGRAPHY AND CORPUS:

- Dixon, J. Robert. *Essential Idioms in English*, Pearson Education, UK, 2004.
- Fernando, Chitra, *Idioms and Idiomacity*, Oxford University Press, Oxford, 1996.
- Hill, Jimmie and Lewis, Michael (eds.), *Dictionary of Selected Idioms*, Heinle: USA, 2002.
- Postolache, Ramona Mihaela Voinea *Adaptarea anglicismelor în limba română contemporană*, Philologia LVII, mai-august 2015, pagina 108, Academia de Științe a Moldovei, at <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20063/pdf>, last visited on October 1st, 2018, at 17:09)
- *** *Longman Dictionary of Contemporary English*, UK: Pearson Education Limited (LDOCE), 2003.

***The Free Dictionary by Farlflex, <https://www.thefreedictionary.com/>. n

WEB SOURCES:

- <https://www.mediafax.ro/sport/pustai-gaz-metan-a-demonstrat-ca-este-o-nuca-tare-pentru-orice-echipa-din-liga-i-7427209> (last visited on September 29th, 11:52)
- https://adevarul.ro/educatie/scoala/educatia-nuca-tare-1_54987a24448e03c0fd83348/index.html, visited on September 29th, 2018, 12:03)
- https://adevarul.ro/educatie/scoala/conversatii-romgleza-vorbeste-multinationale-afecteaza-limba-romana-1_54d22472448e03c0fd45e794/index.html

Abstract: There are numerous papers and studies devoted to Romanian loanwords which were adopted by Romanian speakers from English. Some of these words are useful and denominate realities for which the Romanian language does not have a formal and semantic equivalent, while others have a perfectly functional equivalent in Romanian, being thus unnecessary borrowings used especially out of snobbism. The present paper aims at going beyond individual words by exploring more complex lexical structures such as collocations and idioms. Borrowing such complex lexical structures, the so called 'chunks of language' or 'prefabricated structures', from English is a relatively new phenomenon in Romanian. There are not too many such structures, but the Romanian speakers who tend to integrate them in their speech have two easily noticeable problems, i.e. they either use them in the wrong context or try to adapt them to collocations already existing in Romanian, thus making them sound strange, to say the least. The examples analysed in this paper are meant to illustrate how the phenomenon/phenomena of "lexical mutation" and/or "structural mutation" make the collocations and idioms borrowed from English sound awkward and inappropriate in Romanian.

Key words: borrowed collocations, borrowed idioms, lexical mutations, structural mutations

ÎMPRUMUTURILE ÎN ORTHOGRAFIA SAU DREAPTA
SCRISOARE PENTRU ÎNDREPTAREA SCRITORILOR LIMBII
ROMÂNEȘTI, DE CONSTANTIN DIACONOVICI-LOGA

Secolul al XVIII-lea înregistrează o preocupare activă și efervescentă în elaborarea de lucrări care contribuie la dezvoltarea limbii române, gramatici românești scrise în limba latină. O lucrare deosebită este și *Orthografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești*, scrisă de Constantin Diaconovici-Loga, Buda, 1818. În studiul de față mi-am propus să inventariez cuvintele împrumutate pe care autorul nostru le-a utilizat în *Orthografie* de la 1818.

Împrumuturi din slavă veche sau slavonă

săvârși, săvârșesc, vb. IV. (< sl. *sŭvrŭšiti*) (Înv. și reg.) s duce ceva la bun sfârșit, a termina cu bine. Apare înregistrat cu 2 recurențe: *Luna estă de cinci zeci de ori mai mică decât pământul, curgerea sa pe după pământ în doazeci și șapte de zile și cinci ore o sevârșaste* (p. 56). Sinonim cu *sfârși* (-șesc, -it), vb. IV. (înv.) (< sl. *sŭvrŭšiti*) a (se) termina, a (se) isprăvi, cf. DER. Este înregistrat cu 3 recurențe: *Că fapta cea rea începe cu smintelă și sfârșaste cu rușine* (p. 67).

vistierie s. f. (< vsl. *vistiariia*, după mgr. *vesti-* și *vistiáron*, după lat. *vestiarium*, *vestiar*, cf. SCRIBAN) Instituție care administra veniturile țării și ale domnului (până în secolul al XVII-lea, când trec în grija cămărașului); tazarul țării și cel domnesc; clădire sau încăpere în care se păstra acesta; ministerul de finanțe; (învechit) *vistier*, cf. DLR. Apare cu 5 recurențe: *Aicea luându-se în socotință numai norocirea cea vremelnică, pre acei oameni zicem a fi fericiți, carii sînt dăruiți cu frumseță, cu sănătate, cu tărie, cu înțelepciune, așijderea cu învățetură, cu vistierii și cu înaltă diregătorie.* (p. 38).

vécinic adj. s.v. *veșnic*, (< cf. v. sl. *vičĭnŭ*) etern, cf. SCRIBAN. Apare înregistrat cu 5 recurențe: *Păcătuiesc mai vârtos oamenii, făcându-se nebăgători de seamă de lucrurile cele vecinice* (p. 44).

Împrumuturi din neogreacă

dasía s. f. (< gr. *daseiva*) (folosit în ortografie, gecism învechit) spirit aspru, v. *spirit*, cf. DLR. Recurență unică: *Dasia (j) sau micșurătoarea se pune*

deasupra sunătoarei cu care se începe cuvântul, p.e.: *AđunaΔre, oštășiΔe, uřmaΔre.* (p. 22).

ison s. m. (< ngr. *!soov*, ton) propriu, ton egal, cf. DLR. Recurență unică: *Iso* (*I*) *așijderea la începutul cuvântului pururea stă*, p.e.: *Ānul, uřmăřul, oumul* (p. 22).

oxie, oxii s. f. (< ngr. *o*xei~a*) (învechit) accent ascuțit, accentuare, cf. DLR. Recurență unică: *Oxia* (') *se pune la aceea silabă, unde cade puterea cuvântului*, p.e.: *vânátul, păřtinitoΔriu* (p. 22).

plásă, pláse, pláři, plése, s.f. (învechit și regional) (< ngr. *plavsi*, *plasa* = bandă, fișie) fel, gen, soi, categorie, clasă, cf. DLR. Înregistrat cu 3 recurențe: *Mai sânt un feliu de făpturi care n-au viață pentru că n-au organe, (...) precum sânt: întâiul: pietrile de mai multe plase, adecă, piatra de calce, creta, (...)* (p. 50).

procopsi, procopsit, vb. IV. (Pop.) (< ngr. *prokópso* (*provkoptw*, viitor *propwvovw*, în parte prin intermediul bg., sb., cr. *prokopsati*) a învăța, a se instrui, cf. DER. Înregistrat cu 4 recurențe: *Trei lucruri sânt de lipsă, deacă vrei pentru carea diregătorie să te poți face om procopsit, adecă: darul naturii, învățetura și îndeletnicirea cu sirguință* (p. 72).

varia, varii s. f. (< ngr. *barei'a*) (învechit) accent grav, cf. DLR, iar cf. D. Religios = semn în muzica bisericească psaltică din grupa semnelor consonante (ornamentale), care, așezat înaintea unui semn vocal cu o durată de o bătaie, face ca această notă să fie executată cu o ușoară săltare a vocii; așezată înaintea unui semn vocal cu durată de o jumătate de bătaie, produce asupra acestuia un simplu accent. Recurență unică: *Varia* (') *stă la sfârșitul cuvântului dând răspundere grea*, p.e.: *simceà, turtureà, lucră', dormi* (p. 22).

vismút s. n. (< ngr. *bismouvtó*) s. v. **bismút** = metal alb cenușiu cu reflexe roșietice, lamelos, se pulverizează ușor, cf. DLR. Recurență unică: (...) *metalurile sânt trupurile cele mai grele, care se sapă din pământ, precum numărăm: platinul, aurul, argintul, argintul viu, arama, fierul, plumbul, zincul, vismutul ș. a* (p. 51).

Împrumuturi din bulgară

griji, grijesc, vb. IV. (< bg. *grižă se*, cf. DEX 1998), Tranz., intranz. și refl. A (se) îngriji (de cineva sau de ceva).

máistor, -i s. m., (cf. bg. *maismop*) s. v. **máistru**, (< germ. *meister*) persoană care are o meserie, meșter, meseriaș, cf. DLR. Recurență unică: *Maistorul patru plase de bumbi tot de bădic i-au arătat* (p. 56).

temei, (-iuri), s. n. (< medio-bg. *темелъ*, cf. DLR, poate parțial prin intermediul sl. (bg., sb., cr.) *temelj*, cf. DER) temelie, fundament, element

care servește drept sprijin, pe care se întemeiază ceva, bază, element principal, esență. În loc. adj. și adv. *fără teme* = lipsit de argumente solide, fără motiv, neîntemeiat, cf. DLR. Este înregistrat cu 9 recurențe: (...) *mintea fiului său celui încă nevinovat cu adevărate științe prin care i se vor lumina puterile lui cele sufletești ca să capete temeiturile înțelepciunii* (...) (p. 68).

Împrumuturi din ungurește

bădic s. m. (< ung. *bavdog* = "tinichea") 1. (Prin Banat) tuciu, cfr. Schijă, fier turnat; 2. (Prin jurul Aradului) vas de tinichea în care se ține untura, cf. DLR. Recurență unică: *Maistorul patru plase de bumbi tot de bădic i-au arătat* (p. 56).

bumb, -i s.m. (< ung. *gömb, gomb*, cfr. *îmbumbă, desbumbă*) 1. (Moldova, Transilvania, Bucovina), nasture; cfr. *buton*; 2. Ornament în formă bulbucată, glob (în vârful unui turn LB), cf. DLR. Este înregistrat cu 2 recurențe: *Însă frate-meu au mai voit să-i pună bumbi de pănură, precum se poartă acum* (p. 56).

căpút,-uri, s. n. (< ung. *kaput*, cu dubletele *cabat, capot*) (Transilvania, Banat, Moldova) haină bărbătească, groasă, bătrânească de lână, de pânză, de vară, de iarnă în formă de manta, mintean, laibăr, cf. DAR. Recurență unică: *Frate-meu cumpărând doi rifi și un trieriu sau 2 1/3 de pănură i-au dus la croitoriul cel vestit, să-i facă un căput* (p. 56)

chilín s.n., (< mag. *külön*) în locuțiunea adverbială *de chilin* = deosebit, separat, despărțit, la o parte, cf. DLR, s.v. Recurență unică: *Diregătorilor și chepeteniilor Schoalii acestiia de chilin arătăm aplecăciunea noastră cea fiască și plină de mulțemită* (p. 90).

Împrumuturi din germană

șoféi, șoféie, s. n. (reg.) (cf. germ. *schöpfe*, rom. *șof, șofei*) ciubăr, cofă, găleată de lemn, folosit în Banat, Transilvania și Olt, cf. DLR. Recurență unică: *Vezi pe cea culme a dealului câți bărbați și muieri merg purtând corbe și șofee oriunde se duce atâta omăt?* (p. 64).

Împrumuturi din latina medievală sau latina savantă

comendá (sau **recomenda**) verb I, (< mlat. *commenda*, după lat. *commendare*) a recomanda, a încredința, cf. SCRIBAN. Cuvântul este învechit, folosit în Transilvania și alternează în textul lui Constantin Diaconovici-Loga cu *recomendăm* (p. 94) cu sensul de „a supune, a încredința”. Este înregistrat în text în două recurențe: *Pre lângă acestea ne comendăm binevoînței și dragostei Domnii Tale și a Domniilor Ascultători: zisei!*

(p. 91); (...) *mai departe ne recomandăm dragostii și binevoienții Domniei Tale și a tuturor aicea adunați* (p. 94).

liliu s. m. (din lat. *lilium*) crin, cf. DAR. Este folosit regional în Transilvania. Recurență unică: *De aș putea să mai aflu ghiurghiț sau liliu, că are formos odor și sînt până acum înflorite!* (p.62).

odór, odóruri, s. n. (din lat. *odor*, it. *odore*, fr. *odeur*) (Înv.) Miro, mireasmă, parfum, cf. DEX '98. Recurență unică: *De aș putea să mai aflu ghiurghiț sau liliu, că are formos odor și sînt până acum înflorite!* (p. 62).

orație s. f. (< din lat. *oratio, -onis*) cuvântare, discurs, epitalam, poezie populară care se rotește la nunțile tradiționale, cf. DER. Are 9 recurențe: *După aceasta am alăturat și nește exemple, pentru explicare la regulele gramaticii, dinpreună și orații înainte și după examen* (p. 4).

Cuvinte cu etimologie necunoscută sau nesigură

atârnă, vb. intr., (origine incertă, cf. DER) a depinde (de), a fi dependent (de) (cf. lat. *de-pendere*, germ. *ab-hängen*), cf. DLR. Este înregistrat cu 2 recurențe: *deși dreapta scrisoare a tuturor părților grăirii de la întreaga cunoștință a toată gramatica atârnă (...)*, (p. 3); în locuțiunea verbală a *atârna la* (s. *de*) *mâna* (*voia, mila*, etc.) *altuia* = a fi cu totul la dispoziția altuia, a aștepta totul de altul, s. v. Recurență unică: (...) *ci aceasta mai ales atârnă de la voia noastră* (p. 59).

cască vb., I (< lat. pop. **casco, -are* (grec. *kavskw*) a deschide gura mare spre a vorbi, a striga, a-și da sufletul, a îmbuca ceva etc. În spaniolă, *casco* înseamnă „craniu”, „căpățână”, cf. DLR. Recurență unică: (...) *vezi cum cască din clonțuț, așteptând ca când le-am fi adus noi ceva de mâncare* (p. 62).

închietură s. f. (< lat. pop. **clautura* (*clavatura*) cf. *cheotoare*) (gram.) articol, cf. DLR. Apare înregistrat cu 12 recurențe: *Între închieturi care nu sînt între sine cu părțile legate, p.e.: Dobitoacele cele cu paΔtru picioare aleargă, paΔserile zboară, peΔștii înoată și viermii se târăiesc* (p. 24).

jénie s. f. (învechit) geniu, cf. DAR. Apare în 3 recurențe: *Fără de sirguintă și jenii, nimenea poate vreo învățetură să o ducă departe* (p. 72).

mustafer, s.m. (reg.) s. v. **mustár** (probabil prin intermediul magh. **mustár* = muștar), vânzător de must; must, cf. DAR. Recurență unică: *Mustaferul nu estă așa de dulce ca rosatecu* (p. 64).

neclătire, neclătiri, s.f. (înv.) lipsă de șovăire, fermitate, hotărâre, intransigență, cf. DAR. Recurență unică: (...) *cătră prețuita virtute, de unde având adevărată nădejde de întoarcerea soartei în partea cea bună, stă ca și muntele lui Dumnezeu întărit cu piciorul în neclătire și cu capul în razele soarelui.* (p. 26).

părțiceá (vest) și **-cică** (est) f., pl. *ele* (după parte ori după lat. **particella*, de unde și it. *particella* și fr. *parcelle*) parte mică, cf. SCRIBAN.

Apare în 11 recurențe: *Înainte de legătoarele cuvinte: când, pentru că, decât, precum, ș.a. decumva prin particulele acestea închieturile cele următoare cu cele înainte mergătoare oarecumva între sine se leagă* (p. 24).

păsulă, s. f. s. v. **fasole**, plantă leguminoasă, cultivată anume pentru fructele sale care formează o mâncare de predilecție a poporului nostru, cf. DLR. Recurență unică: *Întru asemenea chip avem și legume unde se numără: linte, mazerea, bobul, pășula, napii, curechiul, pătrunjeiul ș.a.* (p. 50).

petrecânie, petrecânii s.f. (învechit și fam. cu pl.) chef, petrecere, distracție, cf. DEX. Recurență unică: *Vedeți, cum se nevoiește omul acelu pre șerbul său pentru petrecaniia sa a-l face trebuincios și folositoriu!* (p. 74).

plúme s.f. pl. (înv.) ornamente, podoabe, cf. DAR. Recurență unică: *O, mișelele păseruțe încă sînt în plume, cât le mai trebuie până le va crește penele* (p. 62).

strămutăt, -ă adj. s. v. **strămutá** (< lat. *extramutare) (Pop.) a prefăce, a transforma, cf. DEX, 1998. Recurență unică: *Séneca zice că filosofia prin sminta învățetorilor încă și a învățeilor s-au strămutat în filologie* (p. 69).

Cuvinte cu etimologie multiplă

córbe s. v. **coárbă** s. f. (< rut. korba = manivelă, germ. kurbe, kurbel, care, la rândul său, este împrumutat din fr. courbe) mânerul suculei de depănat, numit și mănușă, mănuchi, colatău, cf. DLR. Recurență unică: *Vezi pe cea culme a dealului câți bărbați și muieri merg purtând corbe și șofee oriunde se duce atâta omăt?* (p. 64).

lúbeniță, lúbenițe, s.f. (Reg.) (< bg., scr. lubenica) pepene verde. [Acc. și: *lubeniță*]. Recurență unică: *Acum avem și liubenițe coapte* (p. 64).

periód s. n., s. v. **perioádă** (< lat. periodus, periodos, ngr. peivodoz, fr. période) frază amplă și complexă sau reunire de mai multe fraze, care formează un ansamblu unitar și armonios datorită simetriei structurale: Loga consideră cuvântul ca provenind din greacă, cf. DLR. Apare înregistrat cu 72 de ocurențe: *Părțile periódului, unele sînt mai mari și se chiamă: mădulări, iar altele mai mici și se chiamă: tășuri.* (p. 33); *Periodul estă zicere, având numărul părților una de la alta atârătoare cu deplinit înțele* (p. 33).

semicolón s. n. (livresc) punct și virgulă. Recurență unică: *Opritoarea punctată sau semicolón (;) Aceasta se întrebunțează la despărțirea închieturilor celor următoare de cele înainte mergătoare când închieturile nu sînt prea lungi și cînd cele în urmă puse, aduc înțelegerea celor înainte puse, precum vine după acestea legătoarele cuvinte: însă, iar, totuși, ci, ma, ș.a.* (p. 25). Avem de a face, probabil, cu un împrumut savant din latină, germană sau maghiară. În

DLR, s.v., etimologia indicată este engl. *semicolon*, ceea ce, în raport cu atestarea de aici reprezintă, evident, o aprecie eronată.

sentenție s. f. (pop.) s. v. **sentință** (< lat. *sententia*, fr. *sentence*) hotărâre, decizie, gândire formulată concis, exprimând un principiu etic, o normă de conduită, aforism, adagiu, dicton, maximă, cf. DLR. Apare înregistrat în 12 recurențe: *Sentenția: Eu în multe primejdii mi-am băgat capul* (p. 41).

títulă (< lat. **titulus**, slavonul *titlo*, gr. *τιτλοϛ*, magh. *titulus*, fr. *titre*) (învechit) cuvânt, nume sau text pus înaintea unei lucrări, a unui articol sau capitol, titlu, cf. DLR. Apare înregistrat cu 3 recurențe: *În numele titulelor, precum la împăratul dăm titulă: A Tă Împărărească Maiestate* (p. 7).

venerăție, s. f. (< fr. *vénération*, lat. *veneratio*, -onis), prețuire profund respectuoasă și afectuoasă, venerare [Var.: (înv.) *venerațiune* s.f.], cf. DLR. Înregistrat cu 3 recurențe: *Oamenii la acelu caută mai mult carele fără supărare poate purta greotățile avându-l întru asemenea cinstă ca și o beserică veche, la a căriia surupătură cu mirare și cu venerație privește* (p. 78).

vitriól, s. n. (< lat. med. *vitriolum*, germ. *vitriol*, it. *vitriolo*, fr. *vitriol*) nume dat unor sulfați, cf. DLR. Are 2 ocurențe: *dooa: sînt plasele de sare, pre-[51] cum: potașa, sarea, amoniac, sarea de fier, vitriolul fierului, vitriolul aramei* (p. 51).

Cuvinte moștenite din latină

curéchi s. m. (< latina vulgară *colic(u)lus*, -um (= *caulicus*) conform DLR) 'varză'. În toată jumătatea de amiază-noapte a țării este folosit cu acest sens, iar în latina clasică era notat *cotorul de varză* prin forma *caulis* (*cōlis*). Aria acestui regionalism în care se mai păstrează și astăzi amintește de cuvântul *cir* (*terciu*, cuvânt rutenesc *čyr*) sau *moare* (*zeamă de varză*) (vezi S. Pușcariu, *Le rôle de la Transylvanie dans la formation et l'évolution de la langue roumaine*, București, 1938, extras din *Transylvanie*, hărțile "Varză" și "Zeamă de varză").

deșért (-șartă) adj. (< lat. *dēsértus*) gol, van, sterp, zadarnic, cf. DER. Înregistrat cu 3 recurențe: *Toată mijlocirea s-au întrebuițat de a aduce pre Antonie la joc mare; însă în deșert, că el remasă statornic, după făgăduința ce o dăduse tătâne-său* (p. 25).

náp, nápi, s.m. (< lat. *napus*) plantă erbacee din familia cruciferelor, cu cu tulpină înaltă și frunze dispuse în formă de rozetă, a cărei rădăcină carnoasă, de formă sferică, este comestibilă; (reg.) gulie, cf. DLR. Recurență unică: *Întru asemenea chip avem și legume unde se numără: lintea, mazerea, bobul, păsula, napii, curechiul, pătrunjeiul ș.a.* (p. 50).

pánură, pánuri, s.f. (popular) (< lat. *paenŭla* = mantie, din gr. Φαινóλης, cf. SCRIBAN) țesătură (groasă) de casă, făcută din fire de lână, care se întrebuintează mai ales la confecționarea hainelor țărănești; aba, (regional) dimie. v. postav, cf. DLR. Recurență dublă: *Însă frate-meu au mai voit să-i pună bumbi de pánură, precum se poartă acum* (p. 56).

públbăr s. (învechit) (< lat. *pulvis*, -eris) praf de pușcă, substanță explozivă în formă de firișoare sau de granule, cf. NODEX. Recurență unică: *Cine au aflat pulbărul de pușcă?* (p. 57).

purcéde (purcéd, purcés), vb., III, (< lat. *procēdere*) (pop.) a porni, a proveni, a rezulta, a decurge, cf. DER. Este înregistrat cu 4 recurențe: *Acum această părintească iertăciune cu cât o vedem purceasă din nemăsurata bunătate a Domniilor Voastre* (p. 89).

șérb (-bi), s.m. (învechit) (< lat. *sērvus*, *serva*) sclav, rob, slugă; iobag, cf. DLR. Recurență unică: *Vedeți, cum se nevoiește omul acelu pre șerbul său pentru petrecaniia sa a-l face trebuincios și folositoriu!* (p. 74)

BIBLIOGRAFIE:

- Gheție Ion, Chivu, Gheorghe (coord.), *Contribuții la istoria limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688-1780)*, Editura Clusium, București, 2000.
- Istrate Gavril, *Limba română literară. Studii și articole*, Editura Minerva, București, 1970.
- Marcvu Mihaela, *Evoluția terminologiei gramaticale românești în perioada 1757-1877*, Editura Universitaria, Craiova, 2005.
- Marcu Mihaela, Iorgulescu Alexandra, *Împrumuturi și calcuri în terminologia gramaticii lui Constantin Diaconovici Loga*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 7, tom 1, 2006.

Borrowings in Orthografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești, by Constantin Diaconovici-Loga

Abstract: *Orthografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești* was written at the end of 18th century and the beginning of the 19th and this fact makes it easy to read. When it comes to Loga's *Orthografia* and the lexical particularities, we can say that it is varied. Apart from the common language, dialect, neologisms and ways of enriching the language by assigning new meanings, derivatives formed within the language and borrowings. In this paper we shall try to make an inventory of borrowed words and comment upon their etymology. One can easily notice that, besides the presence of a large number of borrowings from Latin, a preference for words which have their roots in the

Mosaic language, Modern Greek, Bulgarian, Medieval Latin, German etc., is also quite obvious. The text is remarkable in its ease in the use of language, ease in utterance that the author possesses, thus giving him the possibility to construct a new grammatical terminology filled with assigned new meanings that are much more accessible to the large masses. He also succeeds in defining the newly introduced terms and explains them clearly and concisely thus adding the neological term as well, which usually has Latin roots.

Key words: borrowings, language, orthography, grammar.

DEVALORIZAREA SEMANTICĂ A CUVINTELOR ÎN PUBLICITATEA SPORTIVĂ

Viața modernă implică noi ritualuri.

„Ritul se înscrie în viața socială prin refacerea circumstanțelor care determină repetarea efectuării lui. Ritul nu se mărginește la fenomenul religios”[1].

Unul dintre aceste rituri e sportul, producător de eroi care nu mai au un destin mesianic, dar dețin măcar o calitate excepțională. Pentru aceasta, se utilizează cuvinte, de obicei, cu numeroase conotații substanțiale, importante, însă bogăția semantică alunecă în derizoriu din cauza contextului simplu ori ridicol deoarece opinia unor creatori de publicitate se întemeiază pe un principiu greșit: o reputație, valoarea, prestigiul unui erou/model (exemplele, din prezentul text, sunt din lumea sportului) vinde un produs și nu afectează vocabularul. Ambele premise sunt false și una dintre acestea afectează și lexicul limbii române.

Goana după imagine este, din păcate, o caracteristică a epocii în care trăim. Ambalajul prevalează în raport cu expresia verbală. Se poate afirma, fără un risc major de a greși, că societatea contemporană e din nou pradă ușoară pentru forma fără fond. Cuvântul este utilizat rar atât în dialogurile obișnuite, cât și în alte manifestări ale comunicării. Și nu facem referire la clasică complementaritate cu paraverbalul și nonverbalul. Oamenii de azi, generațiile tinere și cele de vârstă mijlocie, preferă semnul vizual, chiar dacă acesta este doar aparent mai ușor de descifrat. Faptul că nu se vede ușor tot ce trebuie să se vadă și să se înțeleagă reprezintă tema multor volume, articole, contribuții diverse.

Acolo unde vizualul e greu de sensuri se creează o zonă de tensiune, uneori chiar de frustrare, între ceea ce se arată și ceea ce trebuie să caute privitorul. Totodată, din perspectiva limbii, a celor care o vorbesc, se constată o evidentă sărăcire. „Privilegiul clarității dispare”[2]. Dispare și bogăția semantică în reclamele care subvaluează, nu cunosc, ori ignoră puterea întregă a semnului verbal. Subtilitatea solicită transpunerea privitorului, un efort de interpretare și nu puțini sunt cei care regretă că nu mai găsesc sprijinul cuvântului. Imaginea poate fi o frântură de oglindă a realității în mesajele simple, banale, strict transmițătoare de informație. Imaginea constituie un element important al reclamei, dar nu autosuficient.

Dintotdeauna reclama a avut nevoie de eroi. Cei non-ficționali sunt mai convingători și publicitatea se orientează des spre lumea sportului. Sportivii sunt cunoscuți, respectați, constituie adevărate modele sau devin idoli. De aceea, publicul țintă al oricărui produs tinde să copie comportamentul fără a acorda multă atenție produsului ori serviciului achiziționat. În consecință, cum să nu se rețină că s-a deschis un Selgros în Târgu Mureș dacă vezi un spot în care însuși Hagi ia taxiul pentru a fi prezent la eveniment? În mod clar, „eroismul nu dispare, ci este hrănit de nevoia omului de a rezolva diferite probleme imediate.”[3]. Din punct de vedere lingvistic însă, dialogul dintre Hagi și șoferul de taxi cu un accent ardelean, care accentuează locația, e foarte sărac, înscris în limitele colecțialității.

Iată o statistică a sportivilor români considerați branduri care pot vinde produse, servicii, evenimente, proiecte, invenții, inițiative civice etc. A se urmări, în paralel, și criteriile:

Notorietate

1. Simona Halep 99%
2. Cătălina Ponor 96%
3. Horia Tecău 87%
4. Cătălin Moroșanu 86%
5. Ana Maria Brânză 82%
6. Cristina Neagu 73%
7. Alex Chipciu 72%
8. Denisa Dedu 50%
9. Ion Oncescu 46%
10. Corina Căprioriu 37%

Appeal

1. Cătălina Ponor 77%
2. Cristina Neagu 77%
3. Ticu Lăcătușu 71%
4. Simona Halep 70%
5. Ana Maria Brânză 70%
6. Horia Tecău 69%
7. Denisa Dedu 68%
8. Elizabeta Samara 66%
9. Robert Glință 65%
10. Andrei Roșu 64%

Do-er roman

1. Cătălina Ponor 82%
2. Cristina Neagu 81%
3. Simona Halep 77%
4. Horia Tecău 75%
5. Ana Maria Brânză 75%
6. Andrei Roșu 73%
7. Ticu Lăcătușu 71%
8. Denisa Dedu 69%
9. Elizabeta Samara 68%

Model, exemplu

1. Cătălina Ponor 11
2. Simona Halep 11
3. Cristina Neagu 11
4. Horia Tecău 10
5. Ana Maria Brânză 8
6. Ticu Lăcătușu

Index sportive

1. Cătălina Ponor
2. Simona Halep
3. Cristina Neagu
4. Horia Tecău
5. Ana Maria Brânză

Asociere cu energia

1. Ticu Lăcătușu 82%
2. Cristina Neagu 80%
3. Andrei Roșu 77%
4. Robert Glință 75%
5. Valentin Calafeteanu 75%

Asociere cu brandul

1. Simona Halep 12%
2. Ticu Lăcătușu 12%
3. Valentin Porcișteanu 9%
4. Cătălin Moroșanu 9%
5. Cristina Neagu 8%
6. Horia Tecău 8%

Index potrivire cu brandul Amigo

1. Cătălina Ponor
2. Cristina Neagu
3. Simona Halep
4. Ana Maria Brânză
5. Horia Tecău

Să examinăm câteva reclame în care eroii tradiționali sunt înlocuiți de celebrități din lumea sportului selectați conform criteriilor anterioare. În toate mesajul suferă de un caracter succinct, sărac în conotații ori subtilități de la început pentru că se apreciază că eroul/model și o schiță de context sunt suficiente pentru atingerea obiectivelor.

Simona Halep, nr. 1 mondial în tenisul feminin, figurează în numeroase spoturi dintre cele care ating pragul de jos al creativității, sărăcind concomitant lexicul românesc din punct de vedere semantic. Sportiva apare, de exemplu, în reclamele Dedeman (cu sloganul *Dedicat planurilor tale*) ca simplă eroină de succes, necreându-se nicio legătură logică, semantică ori metaforică între ea și produsul vândut. Obiectul comercializat este doar un alt component al *echipei* în care Simona e căpitanul: email cu uscare rapidă, materiale pentru tencuială, vopsea, canapea etc. Se poate constata, în aceste tentative publicitare, o lipsă de profesionalism pentru că nu se poate vinde o sumedenie de articole numai cu sloganul *Lasă-i să bată mingea!* ce sugerează doar o regresie către vârsta copilăriei în timpul căreia fiecare om e fericit și are impresia că visurile lui vor deveni realitate, permisivitatea armonizându-se cu indulgența. Este prea simplist, neprelucrat, lipsit de imaginație, chiar dacă autorii își pot motiva pasivitatea prin calitatea de sponsori ai sportivei ori prin convingerea că o vedetă vinde și transmite mesajul oricum. În prezentul demers se comentează calitatea produsului publicitar.

Astfel, într-unul dintre spoturile Dedeman, performanța Simonei Halep este salutată cu interjecția *Bravo!*, rămânându-se la un nivel de comunicare globală, generală, în care un erou, în sensul modern al termenului, este folosit numai pentru a atinge obiectivele comerciale, fiind doar un mijloc de a influența consumatorii. Observația noastră coincide cu ce se știe deja din multele cărți consacrate publicității:

„Nivelul acesta de influență indică, de fapt, gradul de eroism din contemporaneitate, măsurat în rating, popularitate și alți factori de creștere a audienței. Este mare saltul de la curaj, jertfirea propriei libertăți sau a vieții până la o simplă apariție în public pe care masele s-o agreeze și s-o urmeze.”[4].

Cuvântul își pierde încărcătura semantică, nu mai este echivalentul excelenței prin el însuși, adică un echivalent al gradului superlativ, ci un simplu instrument de provocare a interlocutorului (funcție retorică/conativă).

În opinia noastră, este o situație care poziționează astfel de mesaje în antiteză cu textul gnomic (proverbele). Ultimul

„se întemeiază pe principiul metaforic, înțeles ca transcendere a lumii fenomenale [...] și, în planul sintagmatic, enunțul ... își actualizează propriul plan semantic din perspectiva funcției specifice de comentariu în legătură cu lumea evenimentială”[5].

„Proverbul se impune ca un criteriu de interpretare a raportului dintre ființa umană și lume ... și își relevă esența sa sapiențială” [6].

Cuvintele, ce compun mesajele din spoturi, utilizează prea mult sensul denominativ și se bazează pe semnificația inculcată memoriei colective, nedezvoltându-se dimensiunile cognitive și etice ale comunicării așa cum ar fi normal.

Vodafone își promovează unul dintre servicii (Supernet 4G) tot prin intermediul Simonei Halep, dar la fel de anost – doar interjecția predicativă *Hai* nu poate soluționa sentimental de anxietate pe care îl resimt mulți subiecți care trăiesc acut „conflictul dintre Eul real și imaginea idealizată” [7]. Românii, ca orice alt popor, își susțin eroii sportivi, dar discrepanța financiară majoră și nivelul de trai tot mai scăzut fac ca produsele și serviciile Vodafone să fie inaccesibile pentru mulți. Astfel, spotul, în care sunt implicate bunicile (*Bunici de duminică*), face iar o trimitere explicită la vremurile copilăriei, dar aduce în prim-plan o categorie de vârstă care nu se suprapune peste publicul-țintă. Așa-zisa rivalitate dintre gospodine ar contamina-o pe Simona care participă și la *turneul campioanelor* în bucătărarie, dar totul este forțat. Normalul se rezumă la persoana ei, singura care are, de altfel, un mobil în mână sau la dispoziție sub pretextul filmării preparării plăcintei. Bunicile, care îl substituie pe *fiecare român* evocat în mesajul de la finalul spotului, nu au, nu știu și nu sunt publicul țintă al aplicației consacrate bucătăritului pe net. Mesajul este neconvingător, iar fondul musical (un remix al *Fetelor de la Căpâlna*) se resimte clar ca un corp străin în acest spot-improvizație, bazat doar pe renumele tenismenei. Articularea narativă lipsește cu desăvârșire. Adăugarea cuvintelor *forehand*, *copil de mingi*, *turneul campioanelor* pare a susține asocierea cu jucătoarea de tenis, dar îndemnul final *Hai pe net la bunici să mâncăm împreună* nu se construiește într-un îndemn convingător. Interjecția verbalizată *Hai* nu reușește să decanteze nicio dimensiune

semantică afectivă, parodică ori ironică. Ne confruntăm cu un mare și banal *malentendu*. De pildă, credem că ar fi fost mult mai expresivă sugerarea unei antiteze între generația tânără consumatoare de tehnologie care se preocupă de rețete mai vechi, bricolând culinar într-o duminică, și oamenii de vârstă a treia cu experiență, flexibili și dornici să învețe să utilizeze mobilul și aplicația în cauză.

Este adevărat că endorsement-ul are o dimensiune pozitivă deoarece recunoaște și susține performanța, succesul, celebritatea, valoarea, dar trebuie să existe armonie și potrivire. Rolul personajelor trebuie să vină mânășă pentru serviciul promovat. Pentru a adăuga un argument în sprijinul celor susținute facem o paralelă între spotul amintit și testimonialul în care apare Mihaela Rădulescu pentru uleiul *Floriol*. Nefiind vorba de bucătărie în sens traditional, à la bunici, ci de un stil de viață sănătos confirmat de silueta vedetei faptul că Mihaela pregătește o salată e veridic. Există compatibilitate.

„Mi-am schimbat dieta: mâncâns salate, brânzeturi, pește, iar Floriol mediteranean, o combinație unică de ulei de floarea-soarelui și măslina, este exact ce-mi trebuie...”[8].

Aplicația culinară *Vodafone* este greu de asociat cu stilul de viață rapid, dispunând de foarte puțin timp liber al Simonei, iar bunicile adjuvante nu sunt congruente cu domeniul sportului și cu cel al telefoniei mobile. Totuși, constatăm o situație tipică pentru genul de personaj aferent spoturilor publicitare. Când spotul are susținerea unui brand de personalitate, vedeta devine un construct stabil, asociabil cu orice context narativ „independent față de orice variabilă verbală, cu o existență fundamentată pe oricare alte elemente...Eroul își găsește locul oriunde în universal diegetic” [9], dar părerea enunțată de autorul citat nu ni se pare că se verifică chiar în orice context, mai ales atunci când diegeticul sfidează ridicolul.

Adăugăm un exemplu de aceeași factură, din păcate – spotul pentru *Lotto Best Foods* în care apare ca endorsement G. Hagi. Cuvântul *legendă* asociat cu adjectivul *mare* își pierde importanța semantică, iar celebrul fotbalist român este într-un mod neonorant asociat cu un produs alimentar minor, snack-uri. Termenii utilizați *dragoste*, *cunoștințe*, *calitate* implică principii morale și sentimentale atât de importante, încât transmiterea acestora către generațiile următoare nu și-o poate nimeni imagina ca realizându-se prin analogia cu snack-urile. Includerea fiului lui Hagi, Ianis, în spot și-ar dori să sprijine mesajul inițial, dar nu reușește să minimalizeze ridicolul. Imaginea centrată pe punga cu snack-uri și auzirea cuvântului

valoare subliniază flagranta discrepanță de importanță dintre endorsement și produsul promovat. Selectarea inspirată a termenilor de pe axa verticală a paradigmaticului, a vocabularului, se impune a fi dublată de o combinaire la fel de expresivă a semnelor verbale și vizuale pe axa orizontală a sintagmaticului.

Și mai nereușită este varianta *Lotto Peanuts*. Mingea expediată de marele fotbalist este oprită magic și se transformă într-un snack minuscul între degetele portarului. Puștiul din poartă devine un fel de erou-mag ce intervine, preferând snack-urile în detrimentul idolului pe care ar trebui să îl venereze. Mesajul *Lotto Peanuts înving până și legendele* ar dori să fie tocmai subtitrarea la o astfel de vrajă făcută de copilul din poartă care oprește mingea șutată de Hagi și o preface în snack. Se dorește a reprezenta ceva neobișnuit, dar nu stimulează atenția consumatorului. Dimpotrivă. În funcție de vârstă și de pregătire, consumatorul zâmbește dezamăgit, râde de această tentativă comică de a promova un produs, anihilându-se orice interes sau dorință de a consuma produsul în cauză ori se complace în indiferență. Nu doar ridicola asociere reprezintă un minus al acestui spot. Acesta „deșteaptă atenția numai pentru foarte scurtă durată”[10]. Tocmai super-eroul (Hagi) ar trebui să fie cel înzestrat în reclame cu puteri supranaturale și capabil să rezolve în mod miraculos o problemă. Puterea lui se cuvine hiperbolizată, nu ridiculizată. Pentru a se înțelege mai bine acest aspect, facem trimitere la spotul în care Horia Brenciu zboară mai repede decât un avion pentru a personifica viteza internetului. Ce preferă orice consumator? Să vadă un gol marca Hagi ori să mănânce un snack? Oricât de amalgamată ar fi cultura consumatorului, răspunsul este evident. Eroul unei reclame corespunde arhetipului cuceritorului, salvatorului, generosului etc. și el este „locomotiva din spatele atributelor personale valoroase”[11].

În încheiere, să oferim și un exemplu opus în care procesul comunicării are o plus-valoare. Toate aceste calități ale eroului și trăsături ale unei reclame sunt respectate în campanie promișcare a brandului Rexona, având-o ca protagonistă pe Simona Halep – *Rexona te provoacă la 5000 de pași pe zi, Rexona nu te lasă la greu*. Nici Halep nu te lasă la greu pentru că se străduiește să practice toate sporturile cu mare audiență și mesajul se dovedește pertinent: *De fapt, important este să încerci. Măcar 5000 de pași*. Aflată la frontiera dintre marketing și comunicare creativă, publicitatea trebuie să încerce să vândă, să promoveze etc. într-un mod creativ. Ca într-un basm, eroina este supusă unor încercări (practicarea mai multor sporturi, excluzând tenisul) pentru care se găsesc rezolvări ludice și pline de entuziasm, verbalul susținând destul de consistent imaginea.

Narațiunea este subiectivă, luând forma unei biografii televizate. Aici, Simona devine erou și pentru că se distinge prin inițiativa de a încerca, iar spectatorii nu aderă doar la apelul filmat, ci și la cel verbal.

NOTE:

- [1]. Bonte, P., Izard, M., *Dicționar de etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 584.
- [2]. Stoichiță, V. I. *Vezi?*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 29.
- [3]. Moraru, M., *Poveștile publicitare de la inspirație la strategie*, Editura Tritonic, București, 2015, p. 76.
- [4]. Moraru, M., *Poveștile publicitare de la inspirație la strategie*, Editura Tritonic, București, 2015, p. 78.
- [5]. Irimia, D., *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 133.
- [6]. Irimia, D., *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 134.
- [7]. Stoica-Constantin, A., *Conflictul interpersonal*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 91.
- [8]. Moraru, M., *Poveștile publicitare de la inspirație la strategie*, Editura Tritonic, București, 2015, p. 84.
- [9]. Margolin, U., *Characters in Literary Narrative: Representation and Signification*, in *Semiotica* no. 106, 1995, p. 375.
- [10]. Todoran, D., *Psihlogia reclamei*, Editura Tritonic, București, 2005, p. 75.
- [11]. Moraru, M., *Poveștile publicitare de la inspirație la strategie*, Editura Tritonic, București, 2015, p. 94.

BIBLIOGRAFIE:

- Irimia, D., *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Margolin, U., *Characters in Literary Narrative: Representation and Signification*, in *Semiotica* no. 106, 1995.
- Moraru, M., *Poveștile publicitare de la inspirație la strategie*, Editura Tritonic, București, 2015.
- Stoica-Constantin, A., *Conflictul interpersonal*, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Stoichiță, V. I., *Vezi?*, Editura Humanitas, București, 2007.
- Todoran, D., *Psihlogia reclamei*, Editura Tritonic, București, 2005.
- <https://www.youtube.com/watch?v=2014xxolgPU> accesat pe 28. 10. 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=YTSqA2jMGLA> accesat pe 28. 10. 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=FoQ1z7AREc> accesat pe 28. 10. 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=Ml2snUyOkvs> accesat pe 29.10. 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=lokspY17gAU> accesat pe 30.10. 2018

Comments upon the Semantic Value of Words in Sport Advertising

Abstract. Sport is one of the rituals of modern life. It reunites appropriate words when engaging in advertising, but the number of terms is rather limited. The ads prefer to include the image of a sports personality and brand name. Since the advertising hero is notorious, the persuasive force is assured by few verbal arguments. Typically, the pictures speak for themselves, joining a musical background and some funny instances. Words, which normally send so much information, are subjected to a gradual semantic loss. Our paper intends to comment upon this worrying aspect of vocabulary dynamics, highlighting terms used in spots (i.e. *myth, legend, team, success, value, passion, good, thrilling* etc.) but whose significance goes unnoticed or is misunderstood by the public. Our purpose is to illustrate the crisis of language and communication. They do not decompose like in the case of absurd literature, but become platitudes for a segment of the audience either ignorant or illiterate.

Key words: vocabulary, meaningless, advertising, model, hero.

Isabelle Elena TIȚA
Școala doctorală a Facultății de Litere
Universitatea București

DINAMICA SENSURILOR ÎN LIMBAJUL FOTBALISTIC. OBSERVAȚII ȘI EXEMPLE RECENTE

Limbajul sportiv, văzut în ansamblul subdomeniilor care îl constituie, se caracterizează prin prezența inovațiilor lingvistice, prin folosirea figurilor de stil, a jocurilor de cuvinte și prin expresivitate colocvială, aspecte pe care nu le regăsim, de exemplu, și în cazul altor limbaje specializate, marcate de referențialitate și caracter denotativ. Cu atât mai mult, această tendință se reflectă și în domeniul semanticii, la care vom face referire în cele ce urmează.

Prin urmare, ne propunem să discutăm câteva situații particulare care reflectă dinamica limbajului sportiv, cu precădere a limbajului fotbalistic, situații întâlnite recent în presa de specialitate online.

Aceste situații se manifestă fie prin extinderi, fie prin restrângeri de sens, dar și prin deprecieri semantice sau prin înobilări ale sensurilor. Considerăm presa a fi un instrument util de observare sincronică a acestor fenomene, întrucât reflectă creativitatea și libertatea cu care comentatorii sportivi sau jurnaliștii se raportează la fenomenul sportiv, văzut atât ca modalitate de atragere a publicului „spectator” prin identificarea simpatetică a comentatorului cu publicul în rândul căruia dorește, prin limbaj, să se legitimizeze.

Extinderile de sens presupun lărgirea domeniului de referință, ceea ce permite, ulterior, înlăturarea unor restricții contextual-stilistice[1]. Spre exemplu, cuvântul de origine engleză *lider*, conform DEX 2009, are prima semnificație: „conducător al unui partid, al unei organizații etc.”, iar, în al doilea rând, înseamnă „sportiv sau echipă sportivă care se găsește în fruntea unei competiții”. Pe lângă sensul deja menționat, se poate vorbi și despre *liderul vestiarului*.

De asemenea, în cazul cuvântului *killer* „ucigaș plătit” (vezi MDN s.v.) se observă o lărgire de sens atunci când este folosit în context sportiv, unde înseamnă „o persoană care decide soarta unei activități sportive în ultimul moment, eliminând echipa adversă”:

„Dănuț Dumbravă, killerul Timișoarei. Stelistul a marcat 26 de puncte în victoria „militarilor” (31-18) din etapa a 6-a a Superligii.”

Cuvântul *decar*, care înseamnă „unitate de măsură pentru terenuri, egală cu zece ari” și care, în limbajul fotbalistic, înseamnă „jucătorul cel mai bun de pe teren, purtătorul tricoului cu numărul zece”.

Lărgirea sensului este vizibilă și în cazul cuvântului *fan* [2] care, în MDN s.v., are sensul de „admirator fanatic al vedetelor ecranului sau ale cântecului” și care și-a extins sfera înspre domeniul sportiv, unde se referă la admirația față de o echipă sau față de un jucător profesionist.

Restrângerile de sens sunt mai puțin numeroase și se asociază cu specializarea funcțională, așa încât împrumuturile cu sens uzual pătrund în diverse terminologii. [3]

Spre exemplu, cuvântul *event*, utilizat în limbajul fotbalistic în sintagma *Main event* și care înseamnă, după MDN, s.v.: „probă, întrecere, cursă, spectacol sportiv”, este folosit în publicistica de specialitate pentru a desemna exclusiv „câștigarea în același an de către aceeași echipă a trei trofee importante”: „*La Bayern nu este suficient Eventul.*”

Extinderea semantică rămâne însă cel mai productiv fenomen, un alt exemplu fiind verbul *a se bâlbâi*, care după MDA 2010 are sensul de „a produce sunete nearticulate sau a articula nedeslușit cuvinte, repetându-le și împiedicându-se în rostirea lor, din cauza unui defect natural, a emoției sau a enervării” și pe care l-am întâlnit într-un comentariu sportiv în direct în sintagma „Niță bâlbâie mingea, dar nu trece de linia porții”. Comentatorul sportiv este familiarizat cu bagajul terminologic al jocului, însă își lasă amprenta, prin folosirea unor cuvinte, sensuri, construcții inedite, cu scopul de a atrage atenția spectatorului și de a oferi un oarecare dinamism discursului. Această extindere semantică poate fi explicată prin specificul comentariului sportiv, construit pe baza unui *pattern* [4], anglicism prin care se face referire la nucleul terminologic pe care se construiește discursul comentatorului, îmbogățit cu creații lexicale inedite, jocuri de cuvinte, figuri de stil etc., dar și prin analogie, astfel încât comentatorul face o conexiune între incapacitatea portarului de a prinde ferm mingea și incapacitatea de a te exprima clar.

Un alt caz asemănător este cel al verbului *a se bărbieri* care, potrivit aceluiași MDA înseamnă „a rade barba (cuiva)”, înregistrat și cu sensuri secundare precum „a minți, a exagera (cu rea-credință), a înșela, a trage cuiva o bătaie, a păcăli pe cineva cu vorba, a se lăuda”. El este utilizat în limbajul sportiv cu o altă semnificație: „*a bărbierit foarte multe mingi*”. Tendința enunțată anterior este prezentă și în acest caz, unde comentatorul face o analogie între modul în care a fost lovită mingea și procesul de bărbierire, făcând referire, cel mai probabil, la o lovitură tăioasă a mingii

sau la o lovitură de efect care, deși de-abia a atins mingea, a condus-o cu putere în direcția dorită.

Exemplele citate mai sus subliniază creativitatea acestui sector al limbii, care se îndepărtează de caracterul terminologic al vocabularului sportiv prin inovațiile de limbaj, printr-o retorică a ornării, prin folosirea figurilor de stil și prin expresivitate colocvială, opinie exprimată deja de Rodica Zafiu în *Diversitate stilistică în limba română actuală* [5].

Așa cum putem observa, în ciuda unui nucleu terminologic care individualizează această disciplină sportivă și care o plasează în interiorul terminologiei sportive, există o relație continuă și productivă între limbajul specializat și limbajul comun, din care se preiau adesea cuvinte cu valoare plastică și metaforică. Mingea este personificată, capătă individualitate proprie, este continuarea piciorului celui care o lovește, iar sportivul nu doar se joacă cu mingea, ci se transformă, metaforic, într-o diversitate de ipostaze dintre cele mai concrete: este un maestru al fineței ridicate la rang de artă profesională (un bărbier haute-couture sau un luptător galactic). În funcție de gradul de apropiere sau de depărtare față de un orizont de așteptare, al publicului și al comentatorului însuși, jucătorul fie se apropie de întruchiparea talentului, fie se coboară la nivelul decepției. Contează foarte mult inclusiv în ce măsură meciul disputat direct în fața comentatorului și, mediat, în fața sau la urechile publicului are printre echipele protagoniste una preferată, din varii motive, sau ambele echipe sunt la egală distanță de preferința comentatorului. Exemplele amintite anterior fac parte din limbajul cotidian și marchează aceeași tendință de vulgarizare, respectiv de apropiere cât mai mare a limbajului sportiv de publicul spectator. În cazul de față, vulgarizare înseamnă, fără îndoială, subiectivitate debordată pentru a fi împărtășită, înseamnă identificare, prin cuvinte, atât cu ceea ce se întâmplă pe teren, cât și cu spectatorii/ascultătorii meciului, deveniți parte integrantă a unui spectacol. Astfel, sportul coboară în arena publică, se deschide spre cei care îl urmăresc.

O situație aparte este atunci când transferul de cuvinte se realizează între limbaje specializate, iar această situație poate fi expusă prin următorul exemplu, de această dată întâlnit într-un articol scris, publicat pe un site de specialitate. Astfel, termenul *manager*, aparținând terminologiei marketingului, are următoarele sensuri în DEX 2009:

„persoană care conduce o entitate economică, îndeplinind, integral sau parțial, funcțiile de previziune și organizare a activității, de coordonare și antrenare a personalului subordonat și de control asupra obiectivelor propuse; „persoană

care se ocupă cu problemele administrative și organizatorice ale unui sportiv, ale unei echipe sportive ori ale unui colectiv artistic”[6].

Așa cum putem observa, există deja o extindere semantică recunoscută și semnalată ca atare în ultima ediție a *Dicționarului Explicativ al Limbii Române*, o lucrare lexicografică caracterizată prin accesibilitate față de publicul larg și printr-o atitudine deschisă față de faptele limbii. Așadar, în organigrama cluburilor sportive, cu precădere a cluburilor de fotbal, există această funcție, care se ocupă cu aspectele administrative ale fenomenului sportiv. În DCR³ nu apare cel de-al doilea sens, cuvântul fiind explicat exclusiv ca: „administrator și coordonator al unei societăți comerciale, al unei reviste etc.” și „(eronat) exponent”.

Cu toate acestea, recent am putut observa un fenomen de extindere semantică în interiorul lexicului fotbalistic, unde termenul economic pătrunsese deja. Astfel, am întâlnit următoarele situații:

„Să jucăm cel mai bun fotbal și vedem ce va fi, spune managerul, plin de optimism.”

„Liverpool se lansează irezistibil ca și cum managerul său ar fi apăsat un buton invizibil”.

Așadar, aceste două ocurențe au fost semnalate în același articol scris, ceea ce sugerează intenția clară a jurnalistului de a folosi acest termen. De asemenea, având în vedere că referințele erau față de antrenorul Jürgen Klopp, arată faptul că sensul actualizat în context nu este același cu cel secundar menționat în dicționar. Cu toate că vorbim despre un termen împrumutat recent din limba engleză, DCR³ inventariază o multitudine de actualizări contextuale ale acestuia, de pildă: *brand manager*, *store manager*, *top manager*, *manager al cotidianului*, dar și o bogată familie lexicală: *a manageria*, *managerial*, *manageriza*, *managing director*, *managing partner*. Aceste fapte de limbă demonstrează receptivitate, rapiditatea și creativitatea cu care limba noastră reușește să-și însușească un termen străin și să îl transforme într-o resursă foarte productivă din punct de vedere lexical și frazeologic.

De asemenea, dacă în exemplele anterioare (*a bâlbâi* sau *a bărbieri*) am ilustrat fenomenul făcând apel la un material lexical autohton, de data aceasta, prin luarea în discuție a lui *manager*, arătăm cum limbajul sportiv interferează cu o sursă importantă de împrumuturi, limba engleză, care influențează din ce în ce mai mult inclusiv acest sector al lexicului.

Așadar, termenul *antrenor*, comun sporturilor de masă, termen comun lexicului circulant între subdomeniile care construiesc terminologia sportivă, este concurat de un termen provenit dintr-o altă terminologie, cu

un sens specializat. Interesant este că în această situație avem de-a face cu o dublă extindere semantică, întrucât acest termen a pătruns în limbajul sportiv denumind persoana care se ocupă cu organizarea clubului și a echipei și a doua oară, cu sensul de antrenor. Având în vedere existența unei unități frazeologice formată de la cuvântul *antrenor* - și anume *antrenor-jucător* (conform DCR³: „persoana care are dublă funcție de antrenor și de jucător”), ne putem întreba dacă nu am putea justifica apariția unei noi expresii *antrenor-manager*, denumind persoana care are atât funcția de a antrena echipa, cât și de a o organiza (ca în exemplele: „Cristiano Bergodi, *antrenor - manager* la Steaua” sau „De astăzi, echipa are un nou *antrenor-manager*, nimeni altul decât... Florin Anton, omul care a „dat de podea” cu echipele din futsal din Malta!” [7]). Prin urmare, există o tendință de individualizare a acestui subdomeniu sportiv, care manifestă o predispoziție pentru termenii externi .

Alăturarea acestor doi termeni poate fi explicată prin analogia dintre munca de a organiza o echipă tehnic, dar și socio-economic. Preferința pentru anglicisme este cunoscută în limbajul sportiv, fapt datorat atât modei lingvistice, cât și economiei de limbaj sau preciziei. De asemenea, poate fi discutată calitatea de termen a unității lexicale *manager*, având în vedere cele prezentate anterior.

Posibilitatea extinderii semantice în interiorul limbajului fotbalistic poate fi ilustrată cu ajutorul următorului exemplu:

„Când faci hat-trick-ul de schimbări ale lui Budescu la pauză (a fost scos de trei ori în ultimele patru meciuri după prima repriză înseamnă că nu stăpânești o noțiune elementară a fotbalului (...).”

DCR³ înregistrează acest termen - hat-trick - cu sensul de „performanță a unui jucător de fotbal sau hochei pe gheață de a înscrie trei goluri consecutive în același meci”. În ultimul exemplu, putem observa atât o extindere, cât și o depreciere semantică, fiind clar că în context nu este vorba de o performanță remarcabilă, ci de o presupusă greșeală a antrenorului.

Un alt exemplu este cuvântul englezesc *aut*, „situație în care un jucător scoate mingea în afara terenului de joc”, a cărui ortografie variază, în ciuda faptului că nu mai este resimțit ca un străinism. Recent, am putut observa o extindere semantică, acesta fiind folosit în următorul context: „Jucătorul Anamariei Prodan e OUT de la Dinamo!”.

Tendința de lărgire a sensului se observă odată cu apariția expresiei *a scoate în aut/afară din joc pe cineva*, însă, așa cum putem vedea în exemplul extras, anglicismul este utilizat pentru a transmite faptul că jucătorul este

dat afară de la clubul sportiv. În exemplul „Florin Gardoș este OUT în acest moment, dar nu e accidentat”, acesta are sensul de scos în afara lotului pentru un anumit meci.

În concluzie, dinamica sensurilor în limbajul sportiv reprezintă un aspect important în încercarea de a caracteriza acest tip de limbaj specializat, însă lucrarea de față, date fiind limitele impuse, și-a propus o trecere în revistă a celor mai recente situații în care diferite cuvinte provenind atât din limbajul comun, cât și dintr-un limbaj specializat dobândesc noi sensuri atunci când sunt folosite în limbajul sportiv, cu precădere în cel fotbalistic, pe care l-am analizat folosind articole de presă sportivă online și înregistrări ale meciurilor. Așadar, limbajul sportiv se caracterizează printr-o mișcare proprie, marcată de transferul termenilor dinspre limbajul sportiv spre cel comun și invers.

Așa cum am putut observa, și împrumuturile sunt pretabile extinderii semantice, în ceea ce privește limbajul sportiv remarcându-se capacitatea de adaptare și de utilizare a elementelor de origine străină.

Dinamica sensului subliniază tendința limbajului sportiv de internaționalizare, de creativitate și de receptivitate, ceea ce îl individualizează față de celelalte limbi specializate, cel dintâi fiind definit și prin ornarea cu diferite expresii metaforice [8], cuvinte cu sens figurat și cu rol expresiv. Cu toate că restrângerile semantice sunt mai puțin numeroase, un corpus mai bogat ar permite o perspectivă mai generală asupra acestui tip de modificare a sensurilor.

NOTE:

- [1]. Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, Editura Universității din București, 2006, p. 132.
- [2]. În DEX 2009, este definit mai aproape de realitatea actuală: „admirator entuziast, pasionat, al unei vedete, al unei mișcări artistice etc.; simpatizant”. Cuvântul este un împrumut cu etimologie dublă (din fr. *fan*, engl. *fan*), unde a fost obținut prin scurtarea adj. fanatic: „American English, originally of baseball enthusiasts, probably a shortening of **fanatic**, but it may be influenced by *the fancy*, a collective term for followers of a certain hobby or sport (especially boxing); see **fancy** (n.)” (vezi <https://www.etymonline.com/word/fan>).
- [3]. Adriana Stoichițoiu-Ichim, *op.cit.*, p. 106.
- [4]. Simona Constantinescu, *Limbajul comentariului sportiv. Pattern și creativitate*, Universitatea de Vest din Timișoara, 2016, <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A26648/pdf>

- [5]. Rodica Zafiu, *Diversitatea stilistică în limba română actuală*, Editura Universității din București, 2001. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.html>.
- [6]. Sensul secundar devine o componentă a celui principal în DN³ („însoțitor al unei echipe sau al unui campion, care se ocupă cu organizarea, cu conducerea și cu chestiunile financiare ale turneelor; impresar”), respectiv în MDN 2000, s.v. („cel care conduce o antrepriză, care greează interesele unui sportiv sau ale unei echipe, care se ocupă cu organizarea și cu chestiunile financiare ale competițiilor; impresar. 2. exponent”).
- [7]. <http://dambovitapenet.ro/.../4815-young-boys-cu-antrenor-nou-participa-la-cupa-boromir>, publicat în 16 aprilie 2018.
- [8]. Exemple precum *Argentina e la terapie intensivă după o umilință istorică* ilustrează acest fenomen bine reprezentat în acest tip de limbaj.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, Editura Universității din București, București, 2007.
- Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexic științific interdisciplinar*, București, Editura Universității din București, București, 2001: (<http://www.unibuc.ro/eBooks/filologie/lexic>).
- Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București, București, 2000.
- Constantinescu, Simona, *Limbaajul comentariului sportiv. Pattern și creativitate*, Universitatea de Vest din Timișoara, Timișoara, 2016: <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A26648/pdf>
- Dimitrescu, Florica, Ciolan Alexandru, Lupu Coman, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, Editura Logos, București, 2013.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influențe, creativitate*, București, Editura All, București, 2007.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, Editura Universității din București, București, 2006.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Observații privind influența engleză în limbajul publicistic actual (I)*, în „Limba română” II, 1996, p. 29-46.
- Micul dicționar academic*, ediția a III-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.
- Zafiu, Rodica, *Diversitatea stilistică în limba română actuală*, Editura Universității din București, București, 2001: <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.html>.
- www.blogsportgsp.ro, accesat la data de 9 mai 2018;
- www.gsp.ro, accesat în perioada 25 aprilie – 21 iunie 2018;
- www.dexonline.ro, accesat la data de 19 mai 2018;
- <https://www.etymonline.com/word/fan>, accesat la data de 19 mai.

Dynamics of Meanings in the Language of Football. Recent Observations and Examples

Abstract: Sporting language, seen from the perspective of all its subsets that make it up, is characterized by the presence of innovations, through figures of speech, wordplay, and colloquial expressions that we don't find, for example, in technical or specialized language, which is marked by objectiveness and references. This tendency is reflected in the field of semantics as well, either through extensions or constraints of meaning, but also through semantic depreciation or meaning ennoblement. We consider the press to be a useful tool in observing these phenomena simultaneously, since they reflect the creativity and degree of freedom with which the sports commentators and journalists refer to the sports phenomena. Subsequently, we will discuss a few particular situations that reflect the dynamics of sports language, with the main focus on football, which were observed recently in the specialized online press. The examples will point out the creativity of this area of language, which distances itself from the specific sport terminology and vocabulary through innovation, despite a terminological nucleus that individualizes each sport, where a continuous productive relationship exists between specialized and common language, from which many words originate.

Key words: sporting language, press, figures of speech, creativity, specialized and common language.

Daniela Mariana CONSTANTIN (POPA)
Universitatea din București, Facultatea de Litere

LIMBAJUL CORPORATIST ÎNTRE RIGIDITATE, MANIPULARE ȘI GLOBALIZARE

Limba română, asemenea celorlalte limbi, se află într-o continuă evoluție, încercând să se adapteze tuturor transformărilor care au loc în societate. Segmentul temporal reprezentat de ultimele trei decenii (de la începutul anilor 90 și până astăzi) este considerat de către lingviști ca o perioadă marcată de modificări substanțiale, cantitative și calitative, la nivelul vocabularului și al frazeologiei, datorate reintegrării societății românești în pulsul lumii actuale, o lume diversă și vulcanică, pendulând între tradiție și inovație, între libertate cvasiabsolută și mecanisme analogice și imitative. Registrul colocvial (cu spontaneitatea și pitorescul său) a pătruns și s-a dezvoltat (inclusiv în scris) în primul rând ca reacție la clișeele limbii de lemn, iar împrumuturile masive din limbi altădată greu accesibile au asaltat vocabularul și frazeologia românească, fie instituind noi și dinamice domenii, fie orientându-le pe cele deja existente înspre modelele dominante ale lumii actuale. Zonele în care se petrec asemenea fenomene la nivel lingvistic sunt, în general, cele privind activitățile economice „de top” (afaceri, comerț, modă, turism, divertisment etc.), care necesită un management puternic și eficient și care sunt în căutare permanentă de piețe de desfacere. În aceste domenii sunt atrași, așa cum este firesc, atât specialiști, cât și debutanți, în special tineri activi și dornici de cariere atractive și bine remunerate, prin opoziție cu meseriile tradiționale.

În acest sens, tendința unei/unor anumite categorii de vorbitori este aceea de a utiliza cuvinte împrumutate - mărci ale unui tip dorit de apartenență - atât în viața cotidiană, cât și în activitatea profesională. Această atitudine este impusă, pe de o parte, de rațiuni obiective (necesitatea de a se adapta lingvistic la noutățile obiectuale sau abstracte ale lumii actuale, în legătură cu care se vorbește despre *împrumuturi necesare*), și, pe de altă parte, de dorința de a se integra și de a se menține într-un grup socioprofesional cu pretenția de a fi considerat în topul unei activități. Suplimentar, folosirea unui limbaj presărat de împrumuturi (mai mult sau mai puțin cunoscute) poate fi motivată de snobism și de dorința de a-l impresiona pe celălalt (așa-numitele *împrumuturi de lux*), fapt care

are, de multe ori, efectul invers celui scontat și, în consecință, decredibilizarea promotorului.

Odată cu apariția organizațiilor multinaționale din România (corporații, grupuri de mare anvergură economico-financiară etc.), realitățile caracteristice acestor activități au determinat și la noi apariția unui nou limbaj socioprofesional, așa-numitul limbaj corporatist, caracterizat de predominanța unor cuvinte, frazeologisme și structuri sintactice preponderent de origine anglo-americană.

Lucrarea de față își propune să prezinte, în liniile sale esențiale, limbajul corporatist, accentuând cele trei mari aspecte importante ale acestuia: caracterul rigid, manipulator și globalizant. Subiectul a fost destul de puțin abordat în lingvistica românească, dar îndeajuns de prezent în spațiul public (el a devenit, în ultima vreme, inclusiv motiv de ironie, de obicei amară, fie din partea celor care au părăsit sistemul, fie din partea celor care regretă că nu se află în interiorul lui). Sintagma „limbaj corporatist” nu e (încă) folosită de lingviști, dar are deja un înțeles destul de clar pentru mulți vorbitori. În esență, ea reprezintă reflectarea la nivelul limbii a relațiilor care se exercită în interiorul companiilor (de regulă, a celor mari și importante) atât între diversele structuri ale acestora (pe orizontală sau pe verticală, interne și/sau externe), cât și în relația lor cu potențialii clienți sau colaboratori, având ca scop maximizarea eficienței activităților promovate.

Sensurile lui *corporatist* (adjectiv și substantiv) sunt, în general, raportate la corespondentul său abstract *corporatism* și la *corporație*: (adj.) „care ține de corporatism, privitor la corporatism”; (s. m. și f.) „adept al corporatismului”; (adj.) „corporativ”[1]. Dubletul *corporatism/corporatist* are corespondente în principalele limbi de cultură și de civilizație europene (vezi, spre exemplu, fr. *corporatisme/corporatiste*, it. *corporativismo/corporativista*, germ. *Korporatismus/korporatistisch*) și provine la noi din franceză [2]. La origine, este vorba de lat. neutru *corpus* (plural *corpora*) „corp”, care, la rândul lui, stă la baza lat. medieval *corporare* și *corporatio*, ultimul etimon direct sau indirect al fr. *corporation*, engl. *corporation*, it. *Corporazione*[3], germ. *Korporation*, rus. *korporatija*). În TLF (Trésor de la langue française), *la corporation* se referă la „asociația persoanelor care practică aceeași profesie cu un statut definit, cu o ierarhie, cu un set de monopoluri și privilegii”[4]. În The Concise Oxford Dictionary (1999), engl. *corporation* este definit ca „a large company or group of companies” („o companie mare sau un grup de companii”), iar *corporatism* e definit ca „the control of a state or organization by large interest groups” („controlul unui stat sau al unei organizații de către grupuri de interese mari”). În același

TLF (citată mai sus), se precizează că termenul *corporation* este uneori folosit, după modelul lui *corporation* din engleza americană, cu sensurile moderne „compagnie, firme, société”, alături de sensul analogic „ansamblu de persoane cu activitate și interese comune, permanente sau temporare”.

Termenul *corporatist* e înregistrat și în dicționarele românești cu sensuri mai vechi, specializate, raportate la *corporatism* (definit mai sus). Adjectivul, mai previzibil, are semnificația „privitor la corporații”: din acest punct de vedere, se vorbește de *cultura corporatistă* sau de *limbajul corporatist* (<http://dilemaveche.ro>).

Datorită creșterii numărului mare de vorbitori atât în interiorul corporațiilor, cât și în afara lor, limbajul corporatist reușește să își găsească un statut propriu în sistemul actual al limbii. Adoptarea limbajului corporatist, în interiorul marilor corporații, de către angajații acestora este motivată, în primul rând, din punctul de vedere al eficientizării colaborării și comunicării dintre cele aflate pe teritoriul românesc și cele aflate pe întreg globul.

Limbajul corporatist este un vehicul al ideologiei, care funcționează ca o schemă simplificatoare ce limitează gândirea și exprimarea. Puternic clișeizate, cu un vocabular sărac și repetitiv, cu scop de manipulare și distorsiune, formulele se impun și se propagă, devenind clișee prin frecvența utilizării și se mențin prin prestigiul sau autoritatea emițătorului. Acest limbaj poate fi considerat, după opinia noastră, un aspect particular al limbii de lemn contemporane. Între cele două forme de comunicare se găsesc atât elemente comune, cât și elemente diferențiate. Cele comune se bazează pe relația dintre angajatori/stafful unei companii și angajați: „Posibilitatea dezvoltării unei cariere de succes într-o companie multinațională”; „Acces la cursuri de dezvoltare profesională și programe de pregătire”; „Oportunitatea de a-ți desfășura activitatea într-o companie multinațională și de a dobândi cunoștințe noi”; „Posibilități de dezvoltare profesională prin traininguri interne și externe” etc., (<https://ro.indeed.com/Companie-Multinationala>), tot așa precum limba de lemn privește relația dintre un aparat de stat represiv, plasat la diverse niveluri de autoritate, și populație: „Nu voi trăda niciodată poporul!”, „Voi face tot ce e bine pentru țară”, „Nu voi abandona”; „Să reclădim încrederea românilor!”, „Să arătăm că putem să avem în conducere oameni de care să fim mândri că ne reprezintă!”; „Să luptăm pentru propășirea neamului și aducerea României pe cele mai înalte culmi de civilizație multilateral dezvoltată” (<https://dictionarexpresii.wordpress.com/2010/04/10/limba-de-lemn/>).

Cele două modalități de comunicare se bazează pe resurse lingvistice mai ales lexicale, dar și frazeologice-sintactice, materializate atât în discursul oral, cât și în cel scris, ultimul prin intermediul panourilor mobilizatoare, al ghidurilor de bune practici etc. „Binele public”, „comunitatea”, „angajamentele europene” (<http://www.cdep.ro/pls/steno./stenostenogramais=7362&idm=1&>) sunt cuvinte pe cât de frecvent întâlnite, pe atât de lipsite de conținuturi; „oportunitatea de a munci într-o echipă tânără și entuziastă”, „posibilitatea de a te perfecționa profesional prin training-uri de specialitate”, „libertate de acțiune, suport logistic și informațional” (<https://www.ejobs.ro>), „posibilitatea de dezvoltare a unei cariere într-o firmă dinamică și de succes” (<https://globaltech.com.ro/manager-marketing>) etc. sunt, de asemenea, sloganuri devenite bunuri comune în operațiunile de promovare sau de recrutare a noilor angajați.

Totodată, cele două modalități de comunicare se diferențiază: în cazul limbajului corporatist actual, engleza deține supremația prin aglomerarea (de multe ori, nejustificată sau abuzivă) de împrumuturi lexicale și frazeologice preluate etimologic, care înlocuiesc corespondente deja existente în limbă, cu minime șanse de coexistență: „target” (în loc de țintă), „business plan” sau „meeting request” (în loc de solicitare/invitație pentru o întâlnire oficială), „job description” (în loc de fișa postului), „business plan” (pentru plan de afaceri), „training-uri” (în loc de cursuri), „job” (în loc de serviciu), „deadline” (în loc de termen limită), „agreement” (în loc de înțelegere) etc., alături de împrumuturi exclusiv semantice „a fi determinat în a face ceva” (în loc de a fi hotărât). Prin comparație, limba de lemn se remarcă prin diversitatea cuvintelor și a combinațiilor lexicale, fiind mai degrabă redundantă, figurată și permisivă, fără pretenții de exclusivitate:

„va acționa energic, cu hotărâre, cu promptitudine, neabătut, în vederea realizării obiectivelor propuse.../Se vor lua măsurile corespunzătoare pentru realizarea.../S-au constatat deficiențe majore în funcționarea instituțiilor statului.../Reașezarea preșurilor... (în loc de scumpiri)/Se preconizează schimbări importante în societatea românească.../Oamenii legii (în loc de polițiști).../Din punct de vedere politic/social, guvernul a hotărât că.../Reformarea clasei politice este prioritară.../Pe eșichierul politic a mai apărut un partid.../Să gândim pozitiv și să acționăm constructiv.../Pentru viitorul României, am ales schimbarea.../Victimele accidentului au plecat pe ultimul drum.../Furtuna a lovit cu furie.../Vom propune/Vom realiza/Vom face/Vom îndeplini” etc... (<https://destepti.ro/ce-este-limba-de-lemn>).

Un alt aspect care face diferențierea dintre limbajul corporatist și limba de lemn îl constituie încălcarea flagrantă a maximelor conversaționale (definite de Grice), în cazul celei din urmă. Toate mijloacele

prin care se violează maximele conversaționale devin, privite în ansamblu, tot atâtea modalități prin care relația textului cu realitatea se degradează. Aceasta are un pronunțat și obiectiv caracter formal, emițătorul nu urmărește, de fapt, să informeze receptorul, ci să-i distragă acestuia atenția de la adevăratele probleme, cu alte cuvinte, să-l manipuleze, să-i anihileze astfel puterea de reacție. În exemplul de mai jos, se poate observa o modalitate de încălcare atât a cerințelor maximei cantități, cât și a maximei maniere, care constă în enumerarea redundantă a părților componente ale unui întreg (de obicei, substantive care sunt categorii sociale), dar și a întregului propriu-zis:

„Încă din primele zile ale acestui an și ale celui de-al optulea cincinal, puternic însuflețiti de vibrantele îndemnuri adresate națiunii de dumneavoastră (...) comuniștii, ceilalți oameni ai muncii, toți locuitorii județului nostru, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, au acționat cu și mai mare abnegație și dăruire revoluționară pentru realizarea ritmică a sarcinilor de plan la toți indicatorii...” (<https://www.scribd.com/document/143445436/Limba-de-Lemn-in-Perioada-Comunista-Si-Post-comunista>).

Limbajul corporatist, spre deosebire de limba de lemn de tip colectivist, are un caracter subiectiv, este asumat conștient de către cei care îl formează și îl promovează: „Sunt manager asistent și particip la un meeting”, „Trebuie să semnăm asap! E pressure mare” (<https://razvanpascu.ro/2011/05/27gandim-si-vorbim-romgleza-am-decat-o-ideea-about-that>), cu tendințe spre personalizare marcată, pendulând între pronumele de persoana I și a II-a singular (*eu* și *tu*).

Lipsa nuanțării acestui limbaj se datorează mărcilor sale specifice, bazate pe structuri riguroase, care nu oferă o libertate de gândire, pe schematizarea informației, pe brevilocvență, prin folosirea de informații de clișee sau formule fixe, de cuvinte abreviate, îmbinări previzibile, dar mai ales prin abuzul de împrumuturi din limba engleză. Clișeele sunt „obligatoriu optimiste” ca elemente lexicale, parte constitutivă a limbajului corporatist, („provocare”, „oportunități”, „spirit de echipă”, „gândire pozitivă”, „team-building”, „focusare”, „prioritare”, „expertiză”, „dedicație totală” (Rodica Zafiu, *Dilema veche*, Nr. 314 / 18-24 februarie 2010), ajung să fie preluate în mod conștient, cu intenția de manipulare în mod direct, obținând rezultatul scontat. Impresia de clișeizare se datorează utilizării exagerate a substantivelor sau grupurilor nominale, concomitent cu reducerea verbelor, ceea ce face ca discursul să se opacizeze și să devină monoton; este, mai ales, cazul infinitivului lung care, utilizat repetat, face ca fraza să piardă din precizia și vehemența pe care i le-ar fi asigurat acțiunea verbului: „reorientarea spre Occident, reconcilierea cu Regele”;

„adoptarea unei atitudini (...) deturnarea voinței”; „aderarea României” (https://www.philologica-jassyensia.ro/upload/-VI_1_Cretu.); „oportunități de avansare”, „spirit de echipă” (http://www.romlit.ro/index.pl/limbaj_corporatist).

Prin apelul la adjective se aplică, în continuare, aceleași etichete pozitive, „temă generoasă și bine aleasă”, „lider justițiar”, „argumente raționale”, „decizia informată, rațională”; „politica serioasă”, „electorat obosit” (https://www.philologica-jassyensia.ro/upload/VI_1_Cretu.pdf); „atitudine pozitivă”, „gândire pozitivă” (http://www.romlit.ro/index.pl/limbaj_corporatist).

Se remarcă folosirea repetată a imperativului impersonal „trebuie”, susținut prin adverbul afirmativ „da” („Da, Parlamentul trebuie reformat! Da, trebuie luptat împotriva corupției! Da, trebuie o nouă Constituție! Da, trebuie vot uninominal!”) și întărit, în finalul discursului, prin alt imperativ: „Spuneți stop Băsescu!” (https://www.philologica-jassyensia.ro/upload/VI_1_Cretu)

Se creează sintagme fixe, cu adevărat stereotipe, mai ales când un anumit substantiv este asociat de cele mai multe ori cu un adjectiv sau cu același, cum ar fi de exemplu: „epoca strălucită”, „nivel înalt”, „izbândă deplină”, „probleme profund umane”, „gândire pozitivă” (http://www.romlit.roindex.pl/limbaj_corporatist). Funcția specifică a adjectivului în limba de lemn este legată de „axiologia immanentă” pe care discursul se obligă să o scoată la suprafață (<http://vignette3.wikia.nocookie.net>).

Utilizarea construcțiilor pasive și impersonale: „se cuvine să înțelegem”, „se vorbește”, „se impune să facem” etc., oferă un caracter vag mesajului, evitându-se numirea directă a celui ce dădea un ordin sau executa o acțiune.

Un caz aparte în cadrul lexicului ce caracterizează limbajul corporatist, respectiv limba de lemn îl reprezintă abrevierile. Acestea reflectă, în primul rând, denumirea multor partide politice care activează în contextul actual (PSD, PD, PNL, PRM, UDMR, PC etc). Ele sunt însoțite de noi creații lexicale spontane, de genul „pesediștii”, „peneliștii”, „peremiștii” etc, apărute ca urmare a abrevierii denumirii partidelor și ale diferitelor instituții și organizații. Tendința abrevierii cât mai multor cuvinte conduce la vehicularea unor clișee, reproduse mecanic, fără a fi explicate sau descifrate maselor: COB (Close of Business - final de program), ASAP (as soon as possible - cât de curând posibil), MOM (minutes of meeting - minuta întâlnirii), HR (Human Resources - resurse umane), POS (point of sale - material promoțional folosit la punctul de

vanzare)". (<https://www.visionconsulting.ro/jargonul-corporatist-eficienta-sau-reflex>).

Efectul utilizării acestor clișee este de aderare la o opinie (Tatiana Slama-Cazacu, 2000: 4) și de influențare a gândirii receptorului, acesta din urmă văzut și dorit ca o masă fără personalitate și fără putere de discernământ. Aceste formule se impun și își instaurează supremația prin frecvența masivă și repetitivă a utilizării, fiind menținute prin prestigiul sau autoritatea sursei. Este una dintre situațiile în care se manifestă forța persuasivă a cuvântului prin repetare obsesivă, în ciuda unei aparente nonparticipări afective, așadar, prin tehnica „picăturii chinezești” în stare să găurească piatra.

Valorile promovate de corporații au rolul de manipulare indirectă, prin care se construiește o imagine pozitivă a companiei/societății, a conviețuirii în interiorul acesteia, precum și a relațiilor dintre șefi și angajați, în care toate problemele se rezolvă cu ajutorul unor *formule magice*, punând accentul pe concepte „mobilizatoare”: dinamică, optimism, tinerețe, autodepășire, concurență etc., dând impresia unei egalități între părți și a iluziei că fiecare angajat își poate îndeplini aspirațiile profesionale: „provocare”, „oportunități”, „spirit de echipă”, „gândire pozitivă”, „team-building”, „focusare”, „prioritare”, „expertiză”, „dedicație totală”, Dilema veche, Nr. 314 / 18-24 februarie 2010). În acest sens, limba de lemn specifică discursului totalitar stereotip a fost substituită cu un idiom hibrid, romgleza, producând atât reacții de respingere, cât și de o relativă toleranță. În opinia sociologului Alfred Bulai, „o persoană foarte capabilă dintr-o mare companie nu se limitează la nivelul limbajului”, justificând faptul că jargonul e conceput pentru a oferi prestigiu angajaților unei companii, pe de-o parte, și pentru a masca incompetența prin cuvinte sofisticate, devenind, de fapt, o altfel de limbă de lemn, pe de altă parte. Unele sunt folosite „absolut gratuit”, așa cum se întâmplă în cazul ședințelor devenite „meeting”, „timesheet”; „building”; „job” „description”; „tool-uri” etc.

Pe același principiu, în cele mai multe companii private din România, cuvintele din engleză sunt folosite pentru a „redesena într-o manieră mai atractivă” denumiri de posturi prea puțin atractive în limba română. Este cazul secretarelor, de pildă, care au devenit de câțiva ani „manager asistent.”(adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/limba-corporatista-abe1737c42d5a66381b_e63/index.html).

Un alt aspect important al limbajului corporatist ține de caracterul globalizant. Termenul *globalizare* este creat recent la noi, prin procedeul derivării, pornindu-se de la radicalul *glob/global* după o serie de modele străine (fr. *globalisation*, engl. *globalization*, germ. *Globalisierung*) și care îl

plasează în sfera vocabularului „internațional” (Cristina Călărășu, 2003:323-324).

În lingvistică, ideea de globalizare a apărut ca urmare directă a situației din economie, deci ea ilustrează relația dintre dinamica societății și necesitățile comunicării (*Ibidem*, p. 323). Extinderea sectorului privat, solicitarea de către angajatori a unor abilități de comunicare specifice, divizarea domeniului economic în numeroase ramuri de activitate – financiar-bancar, management, resurse umane, contabilitate, relații internaționale, turism – pătrunderea unei literaturi de specialitate prin intermediul traducerilor, toate aceste aspecte motivează existența în limba română a unui lexic economic care tinde să se încadreze în unul internațional pe cale să se constituie la nivel global, sub dominanța anglo-americană. Globalizarea lingvistică este un fenomen, reperabil cu precădere în ultimele decenii, care constă în utilizarea la nivel global a unei limbi comune dominată de influența anglo-americană.

Datorită acestei influențe lingvistice (în special la nivel lexico-semantic, frazeologic și sintactic), limbajul corporatist reprezintă, în relație cu alte limbi și societăți, un exemplu categoric de globalizare („tool-uri”; „overtime/OT”; „badge”; „meeting room”; „lady”; „target”; „request-uri”; „incentive plans-uri”; „business plan”; „subject”; „teambuilding”; „celengiuri (challenge-uri)”; „prioritizăm”; „tasklist-uri”; „crossborder”; „letter-uri”; „template-uri”; „draft-uri”; „follow-up”; „deadline”; „we keep a low profile”; „we keep a low profile”; „developer”; „busy”; „pressure”; „helpdesk”; „timeline”; „missed call-uri”; „target-ul”; „teamleader-ul” (<http://it-si-altele.blogspot.ro/2011/06/limbajul-de-lemn-corporatist-ce-mi.html>).

Așadar, *limbajul corporatist* este un fenomen de actualitate, care capătă o relevanță deosebită în noul context socioeconomic pe care îl parcurge societatea, evidențiind noul mod de abordare a problemei relațiilor dintre limbă și societate.

NOTE:

- [1]. Vezi <https://dexonline.ro/definitie/corporatist>, unde este derivat, riscant și fără precizări suplimentare, direct din *corporatism*. *Ibidem*, vezi și *corporatism* s.n. „sistem economic în care statul limitează, orientează și controlează unitățile constitutive (corporațiile), în scopul eliminării concurenței și asigurării reușitei economice”. Din fr. *corporatisme*. În DCR3, *corporatist* s.m. desemnează un „salariat al unei corporații” (adică al unei mari companii internaționale), așadar individul care se alătură

organizațiilor de grup/corporațiilor, având obligația de a promova/apăra interesele acestora.

- [2]. În franceză, *corporatisme* („organizație economică și socială de tip corporativ; doctrina promovată de această organizație”) și *corporatiste* („care este conform modelului propus de corporatism”) sunt considerate derivate din radicalul substantivului *corporation*, cu ajutorul sufixelor *-isme* și *-iste* (vezi <http://www.cnrtl.fr/definition/corporation>).
- [3]. În italiană, cuvântul este polisemantic, iar dintre multiplele lui sensuri este de citat cel mai apropiat de semnificația sa actuală, inclusiv românească: „*complesso di persone che, svolgendo una comune attività economica, si univano per la tutela degli interessi e per il conseguimento di fini comuni: corporazioni di arti e mestieri; la c. dei mercanti, dei professionisti*” („colectiv de persoane care dezvoltă o activitate economică comună și care se caracterizează, de asemenea, prin urmărirea prevalentă a unor finalități comune”) (vezi <http://www.treccani.it/vocabolario/corporazione>).
- [4]. „*Association de personnes exerçant le même métier, ou une branche de ce métier dotée de statuts définis, d'une hiérarchie, d'une police, de rites, de dévotions propres, avec en outre un ensemble de monopoles et de privileges.*”

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- Avram, Mioara, *Anglicismele în limba română*, Editura Academiei Române, București, 1997.
- Dilema veche*, nr. 314 / 18-24 februarie 2010.
- Călărășu, Cristina, *Globalizare lingvistică și anglicizare*, în vol. Aspecte ale dinamicii limbii române actuale (coord. Gabriela Pană Dindelegan), vol. II, Editura Universității din București, București, p. 323-336, 2003.
- Sala, Marius, *Limbi în contact*, Editura Enciclopedică, București, 1997.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana (2006), *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, Editura Universității din București, București, 2006.
- Slama, Cazacu, *Strategeme comunicaționale și manipularea*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Zafiu, Rodica, „Limba de lemn”, în *Limбай și politică*, Editura Universității din București, București 2007.
- Zafiu, Rodica, „Limбай corporatist” în *România literară*, nr. 32, 2008.
- <https://www.scribd.com/document/143445436/Limba-de-Lemn-in-Perioada-Comunista-Si-Postcomunista>.
- http://www.pruteanu.ro/4doar_o_vorba/emis034-039.htm.
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Limb%C4%83_de_lemn.
- adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/limba-corporatista-66381be63/index.html.
- <https://www.google.ro/search?q>.
- <http://it-si-altele.blogspot.ro/2011/06/limbajul-de-lemn-corporatist-ce-mi.html>.
- <https://adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/limba-corporatista>.
- <https://www.visionconsulting.ro/jargonul-corporatist-eficienta-sau-reflex>.

<https://destepti.ro/ce-este-limba-de-lemn>.
<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20728>.
<http://www.romlit.ro> <http://ebooks.unibuc.ro/pdf>, p.1-8.);
http://www.treccani.it/enciclopedia/corporatismo_Enciclopedia-del-Novecento
<http://www.cnrtl.fr/definition/corporatisme>
<https://www.duden.de/rechtschreibung/Korporatismus>

The Corporate Language between Rigidity, Manipulation and Globalization

Abstract: Over the last three decades, the current society has witnessed many changes, both politically and economically, and linguistically (especially at the lexico-semantic, phraseological and syntactic level). The „language of wood" specific to the communist regime, totalitarian, is still reflected in another form due to Anglo-American influence. In this sense, the speaker's tendency is to use borrowed words both in daily life and in professional activity. This attitude is imposed, on one hand, on objective reasons (the need to adapt linguistically to the current world, the expanding of innovations in the most diverse fields of human activity, for which the necessary loans are discussed) on the other hand, the desire to integrate and to maintain oneself in a socio-professional group with the pretense of being considered at the top of an activity. Those in a position that favors them can use this language to be motivated by a certain amount of snobbery and the desire to impress the other person by using words or expressions to which she has no access (so-called *luxury loans*). With the emergence of multinational organizations in Romania (corporations, groups etc.), especially anglicisms began to impress on the Romanian linguistic space, leading to the emergence of a new socio-professional language, namely corporate language, resulting from the mixture of the Romanian language with terms, phraseologies and Anglo-American grammatical constructions. The present paper presents the corporate language, emphasizing its three important aspects: the rigid, manipulative and globalizing character little approached in Romanian linguistics, but enough to be discussed in an extra-linguistic context. The whole presentation is characterized, on one hand, by rigorous structures, without the possibility of nuance, on the other hand, on the manipulator character, in two hypostases (direct and indirect) and on the globalizing character. For our demonstration, the examples were taken from corporatist terms, which we selected from online published articles, from corporative inter-institutional correspondence and from various sites.

Key words: wood language, rigidity, manipulation, globalization.

Mariana VÂRLAN
Universitatea „Valahia” din Târgoviște

CLASA NUMERALULUI – SURSĂ EXPRESIVĂ PENTRU REGISTRUL FAMILIAR ȘI ARGOTIC

Introducere: Cuvintele și expresiile argotice și familiare folosite în comunicarea verbală dovedesc o dinamică accentuată greu de urmărit a acestui fenomen lingvistic. Pentru a înțelege istoria argotismelor trebuie să se facă apel la „contextul mai larg al unor scheme mentale și al unor tipare de creativitate specifice” [1]. În comunicarea de față ne-am propus să inventariem o serie de construcții expresive cu numerale sau care se raportează la numerale, având multiple semnificații în diverse ipostaze de manifestare.

Manifestarea expresivității argotice poate fi dezbătută din perspectiva trihotomiei sistem – normă – vorbire [2], având în vedere că, în accepția savantului român, expresivitatea se constituie ca obiect de cercetare al stilisticii, nu numai la nivel colectiv, ci și la nivel individual:

Sunt cunoscute dificultățile pe care le întâmpină, de exemplu, constituirea stilisticii limbii. Ei bine, această știință nu poate fi altceva decât studiul variantelor normale cu valoare expresivă-afectivă, studiul utilizării stilistice normale a posibilităților pe care un sistem le oferă acelor elemente care, în limba unei comunități, sunt în mod normal purtătoare ale unei valori expresive particulare, adică o știință a normei (...).” [3].

Valoarea criptică a argoului este dublată de cea expresivă iar împreună reprezintă premise pentru variate analize ale diversității produselor culturale: literatură, film, muzică, publicitate, presă scrisă și audiovizuală, comunicare prin intermediul internetului. În conversație, expresivitatea marchează individualitatea vorbitorului. Uneori, folosirea argoului ilustrează atitudinea vorbitorului față de obiectul comunicării, dar și față de interlocutor.

Materialul supus atenției este reprezentat de anumite lucrări de specialitate dedicate argoului [4] și de câteva dicționare: unul destinat în întregime argoului și limbajului familiar [5], altul care cuprinde cuvinte și expresii recente din domenii variate [6] și o variantă on-line [7], consacrată nu doar argoului și limbajului familiar, ci și altor inovații și cuvinte la modă. Trebuie să subliniem faptul că ne-am îndreptat cercetarea numai asupra expresiilor argotice care conțin numerale și asupra cuvintelor care

denumesc numerale sau sunt folosite ca simboluri pentru anumite numerale. În sursele noastre am identificat ca baze argotice numerale reprezentative cardinale (din fondul principal lexical), ponderea celor ordinale fiind minimală. Nu am înregistrat niciun cuvânt sau o expresie cu celelalte subtipuri de numerale (colective, distributive, multiplicative, fracționare sau adverbiale [8]).

În funcție de valoarea cu care este întrebuințat (substantiv, pronume, adjectiv sau adverb), numeralul cardinal preia caracteristicile lexicogramaticale specifice claselor amintite. Deși se caracterizează prin variație și eterogenitate, numeralul face referire, în mod particular, la ideea de număr, respectiv la „poziția în interiorul unei succesiuni numeric organizate” (*Gramatica limbii române*, vol. I, 2005, p. 289). Astfel, informația cantitativă specifică clasei funcționale a numeralului predomină în cele mai multe construcții argotice analizate:

A. Expresii și locuțiuni argotice, alcătuite pe baza numeralelor cardinale:

- *a avea șapte vieți* = a scăpa viu și nevătămat din mai multe situații critice (Darg., p. 33);
- *a da șapte degete și-o fugă bună* = a fura din buzunare (Darg., p. 83);
- *a durea (pe cineva) în paișpe / la cinci metri în față* = a nu-i păsa, a fi indiferent, a nu-l interesa deloc, a nu da doi bani pe; <http://www.123urban.ro>;
- *a face de cinci ori cinci douăzeci și cinci* = a fura (Darg., p. 96);
- *a face de două parale* = a mostra pe cineva, scoțându-i în evidență defectele, minusurile; a nu mai avea valoare în ochii celorlalți; a cere cuiva socoteală (R. Zafiu, 2010, p. 166);
- *a mânca cât doi / cât șapte / cât zece* = a mânca foarte mult (Darg., p. 163);
- *a pune bila pe cinci* = a dormi (R. Zafiu, 2010, p. 62);
- *a-și pune trei ași în poartă* = a avea firmă de ghicitoare în cărți (Darg., p. 202);
- *a ține de șase* [9](arg. în limbajul elevilor) = a supraveghea venirea cuiva:
„Șase! Vine profesorul!” (GALR, 2005, p. 303);
- *a-i trage (cuiva) una de adoarme în Gara de Nord / de joacă zaruri cu măselele din gură / de se plictisește în aer* = a lovi (pe cineva), a bate (pe cineva) rău (Darg., p. 248);
- *între două focuri* = într-o situație dificilă (Darg., p. 138);
- *între patru pereți* = închis la pușcărie (Darg., p. 138);

- *peste nouă mări și nouă țări* = la mare depărtare, foarte departe (Darg., p. 187);
- *rude de gradul unu* = deținuți din aceeași celulă, care au relații homosexuale (Darg., p. 211).

B. Valoarea de adjectiv apare, cu precădere, în structurile cu numerale care exprimă valori ale calității materiale sau spirituale:

- *a fi îmbrăcat la opt sute și un pol* = a avea haine scumpe, a fi elegant (Darg., p. 145);
- *(a se pune) la patru ace* = (a se îmbrăca) elegant (Darg., pp. 145, 201);
- *a nu da doi bani (pe cineva / pe ceva)* = a avea o părere proastă (despre cineva / ceva), Darg., p. 78;
- *de doi bani / de doi lei* = ieftin; de calitate inferioară (Darg., p. 85; R. Zafiu, 2010, p. 166);
- *de trei lulele* = cu aceeași semnificație „ieftin, de calitate inferioară” (Darg., p. 85);
- *doi de-un leu* = două persoane insignifiante; două persoane cu aceleași defecte (Darg., p. 88);
- *om cu o mie de chipuri* = actor cu mari disponibilități pentru rolurile de compoziție (Darg., p. 177);

C. În alte situații, numeralele dobândesc valoare de simbol funcționând ca substantive cu sensuri denotative sau conotative:

- *aragaz cu patru ochiuri* = ochelarist, persoană care poartă ochelari de vedere (Darg., p. 27);
- *care dă cinci degete* = hoț (R. Zafiu, 2010, pp. 16, 144);
- *doi la geamantan* = chinez (Darg., p. 88);
- *doi ochi albaștri* = țuică de prune (Darg., p. 88; R. Zafiu, 2010, p. 58);
- *două prune* = o țuică de prune (R. Zafiu, 2010, p. 58);
- *doi pe doi* = huidumă, malac, dulap (www.123urban.ro);
- *doi și un sfert* = U.M. 0215, serviciul de informații al Ministerului de Interne (Darg., p. 88); referire la serviciul de protecție internă al Ministerului de Interne, fosta UM 0215 (www.123urban.ro);
- *Fortul Treișpe* = Penitenciarul Jilava (Darg., p. 110);
- *întâlnire de gradul trei* = întâlnire între fete care se sărută și se strâng în brațe, într-un simulacru de lesbianism (Darg., p. 137);
- *optar* = Kent 8 (www.123urban.ro);
- *patru blane* = sicriu (Darg., p. 183);

- *sticla de lampă numărul doi* = țoi, cinzeacă (păhărel cu cincizeci de mililitri de băutură spirtoasă (Darg., p. 228);
- *șesar* = complice care stă de pază pentru ca infractorul să nu fie prins asupra faptului (Darg., p. 233);
- *treiar* = abreviere provenită de la modelul de mașină numit „Seria 3” produs de marca germană „BMW” (www.123urban.ro);
- *trei ligheane* = denumire pentru ștranduri „populare” bucureștene (Berceni, Titan, Dr. Taberei) nu prea curate (www.123urban.ro);
- *trei nule* = făină de grâu de calitate superioară, marcată pe ambalaj cu trei cifre zero (Darg., p. 250);
- *trei pe doi* = loc de veci (Darg., p. 250);
- *trei litere* = fund, șezut (Darg., p. 250);
- *zero-zero-șapte* [10]= tip de film polițist din anii '60 în care eroul principal este agentul 007;
- *zero la zero* = scor alb [11] (expresia este specifică domeniului sportiv);

D. Defectele fizice, comportamentale, atitudinale ale persoanelor sunt surprinse foarte bine în limbajul argotic și prin apelul la numerale cardinale:

- *a avea două fire jumate* = a avea părul rar, a avea chelie (Darg., p. 31);
- *a avea un metru și trei atmosfere/ ș-un șnițel* = a fi firav / prizărit [12] (Darg., p. 32);
- *a juca la două capete* = a fi oportunist; a se alia / a încheia înțelegeri cu parteneri ireconciliabili între ei (Darg., p. 141);
- *a lega paraua cu zece noduri* = a fi zgârcit (Darg., p. 149);
- *a umbla în patru labe (în fața cuiva)* = a se umili (în fața cuiva), a linguși (pe cineva) (Darg., p. 260);
- *a umbla pe șapte cărări* = a fi beat (Darg., p. 260);
- *om cu două fețe / taler cu două fețe* = om ipocrit, fățarnic (Darg., pp. 177, 239);

E. Construcții care conțin argotisme, alcătuite pe baza numeralelor *ordinale* (acestea pot funcționa ca substantive, adjective sau adverbe):

- *a treia la căldură* = buzunarul interior al unui palton (Darg., p. 250);
- *a băga (pe cineva) la second-hand* = a face (pe cineva) de răs, a-i face (cuiva) rău (Darg., p. 40);
- *în al nouălea cer* = foarte bucuros, foarte fericit (Darg., p. 136);
- *prima la căldură* = buzunarul interior al unei veste (Darg., p. 196);

- *prima-ntâi* = câștigul realizat de un escroc (Darg., p. 197);
- *second-hand / la mâna a doua* [13]= despre un produs cumpărat care nu este nou; de calitate inferioară (Darg., p. 219).

De asemenea, în registrul argotic întâlnim și construcții echivalente ale monedelor și bancnotelor [14]:

- *albastră, albăstrioară* = o mie de lei (Soichițoiu-Ichim, 2001, p. 142);
- *albeț, albeți* = monedă de o sută de lei (Darg., p. 24);
- *baston* = o sută RON/USD/EUR, o mie RON/USD/EUR sau un million ROL; exprimă, în general, un număr (semnificativ) de unități monetare putere a lui 10 (www.123urban.ro)
- *bătrână* = bancnotă de zece mii de lei, bancnotă de o sută de dolari, bancnotă de o sută de lei (înv.), (Darg., p. 42, Soichițoiu-Ichim, 2001, p. 142);
- *băț* = o mie de lei (Darg., p. 42);
- *bulion* = milion (R. Zafiu, 2010, p. 166);
- *eminescu* = o mie de lei (în același fel se exprimă și denumirea celorlalte bancnote românești pe care sunt imprimate chipurile unor personalități);
- *miar* = bancnotă de o mie de lei (Darg., p. 165);
- *tonă* = o mie de lei (Darg., p. 245);
- *țărancă/țărăncuță/verzioară* = cinci sute de lei (Soichițoiu-Ichim, 2001, p. 142).

În argoul studenților și al elevilor sunt folosite și denumiri argotice ale notelor care se remarcă prin caracter inedit și expresivitate. Cele mai multe denumiri expresive au la bază forma grafică a cifrei corespunzătoare notei școlare:

- *baston, toiagul lui Moise* = „nota unu” (Darg., p. 38, 294);
- *nouă cu talpă* = „nota doi” (Darg., p. 175);
- *opt cu ferestrele deschise* = „nota trei” (Darg., p. 179);
- *opt pe doi* = „nota patru” (Darg., p. 179);
- *scăunel* = „nota patru” (Darg., p. 215);
- *chintă* = „nota cinci” (Darg., p. 63);
- *nouă cu coada-n sus / nouă-ntors* = „nota șase” (Darg., p. 175);
- *unu tăiat* = „nota șapte” (Darg., p. 261);
- *trei cu geamuri* = „nota opt” (Darg., p. 250);
- *barosanul* = „nota zece” (R. Zafiu, 2010, p. 99).

Concluzii: Cu mici excepții, formațiile analizate sunt ușor decodabile. Cele două câmpuri semantice scoase în evidență – al monedelor / bancnotelor și al notelor școlare – relevă importanța studiului numeralelor în contextul evoluției limbii și civilizației. Ca marcă distinctă a creativității bazate pe metaforizare (*a umbla pe șapte cărări, barosanul, baston, patru blane, trei ligheane, scăunel*), metonimie (*a pune bila pe cinci, bălcescu, doi ochi albaștri, eminescu, verzioară*), calambur (*milion - bulion*), derivare (*șesar, optar*), eufemism (*trei litere*), imagini insolite (*doi la geamantan, trei la kil*) etc., limbajul argotic și familiar deține un rol persuasiv cert, urmărind captarea atenției unui anumit auditoriu.

Caracterul expresiv al acestor forme lexicale demonstrează ușurința cu care pot fi întrebuințate, pe de o parte și, pe de altă parte, ingeniozitatea și umorul utilizatorilor:

„Poți să parazitezi însă numele altora și, la câte un șprîț între prieteni, sau în singurătatea, plină de frustrări, a Internetului, să spui, cu un zâmbet victorios: «Azi i-am dat iar un cap în gură lui X sau lui Y, vedete **de doi bani**, admirate numai de imbecili.....»”; „M-aș bucura să fiu contrazis, pus la punct, **redus la zero**, dacă aș percepe, sub pseudonimul combatantului, o cavalească nevoie de dialog.....” sau «Sunt mult mai deștept decât tine, te fac praf pe orice temă **în doi timpi și trei mișcări!**» sau «Ați văzut cum l-am beștelit pe onorabilul? Ați văzut că individul **nu face doi bani**? Că **am zece capete** peste el».....” (Andrei Pleșu, *Neliniști vechi și noi*, București, Editura Humanitas, 2016, p. 90-91).

Scopul acestui studiu nu a fost de a epuiza lista argotismelor cu baze numerale, ci de a sublinia faptul că și această clasă gramaticală poate da naștere unor creații ludice, deosebit de pitorești, impregnate cu umor și nelipsite de intenții ironice. Prin valoarea de simbol, prin reprezentarea cantitativă și cea calitativă, numeralul reușește să exprime puterea de semnificare a limbii noastre, valențele sale creatoare și mentalitățile comunității de vorbitori.

NOTE:

- [1]. Rodica Zafiu, *101 cuvinte argotice*, București, Editura Humanitas, 2010, p. 9.
- [2]. Coșeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului și lingvistica generală.*, 2004 apud Ioan Milică, *Expresivitatea argoului*, Iași, Editura Universității Al. I. Cuza, 2009, p. 30.
- [3]. Ibidem.
- [4]. Vezi bibliografia.
- [5]. Este vorba de *Dicționar de argou al limbii române*, George Volceanov, Editura Niculescu, București, 2006 (cu abrevierea Darg).

- [6]. Cele două ediții ale *Dicționarului de cuvinte recente* aparțin Floricăi Dimitrescu ca unic autor, ediția a II-a, Editura Logos, București, 1997 (cu abrevierea DCR²) și în calitate de coordonator, respectiv autor alături de Alexandru Ciolan și Coman Lupu, ediția a III-a, Editura Logos, București, 2013 (cu abrevierea DCR³).
- [7]. Este vorba de *123urban.ro*.
- [8]. În lucrarea Rodicăi Zafiu (2010, p. 217) am întâlnit o formă echivalentă cu un numeral adverbial *bișvar* (biștari) „de douăzeci de ori”.
- [9]. Folosită și în variantele interjecționale *șase!* / *șase-șase!* = atenție!, păzea! (Darg., p. 232). Originea expresiei „a ține de șase”, cu sensul de „a sta de veghe” a fost preluată de toată lumea de la luptele în aer, între aviatori. „În fapt, acest șase nu este întâmplător, căci sistemul de navigație rudimentar din acea vreme i-a determinat pe piloți să folosească, pentru orientare și comunicare simplă, cadranul unui ceas. Astfel, 12 era codul pentru în față, 3 pentru dreapta, 9 pentru stânga și, evident, 6 pentru partea din spate”, explică profesorul. După câte ne-a explicat și maestrul militar de aviație Georgică Ivan, potrivit tacticilor aviatice (rămase valabile și acum), cel mai vulnerabil punct al unui avion de luptă rămâne partea din spate. „Acolo este vizibilitatea cea mai proastă pentru pilot, acolo nu există, deseori, nicio gură de foc, deci acolo atacă inamicul și acolo trebuie să fii atent. Tu, dar și colegii tăi, care trebuie să-ți vegheze spatele, tot la fel cum și tu le veghezi lor coada. Adică se ține de șase”, lămurește lucrurile militarul. Intrată în argoul tuturor aviatorilor în limba engleză („Watch your six”), expresia s-a răspândit rapid în toate limbile, devenind expresia absolută a statului de veghe, fie că asta se întâmplă în situații pozitive (cum ar fi protejarea unui camarad în luptă), fie că are ca scop ținerea oamenilor legii departe de un răufăcător.http://adevarul.ro/locale/galati/de-vine-expresia-a-sase-e-parte-argoul-infractorilor-fost-inventata-scop-extrem-practic-1_5aa281ecdf52022f755ea90b/index.html, consultat la 11.03.2018.
- [10]. Cf. DCR², 1997, p. 244.
- [11]. Cf. DCR³, 2013, p. 168. Vezi și Florica Dimitrescu, „Despre culori și nu numai. Din cromatică actuală”, în: *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coordonator: Gabriela Pană Dindelegan), București, Editura Universității din București, 2002, p. 173.
- [12]. Cu același sens întâlnim și expresiile *doi la metru, trei la chil* = persoană scundă și slabă (Darg., p. 88) sau *juma' de metru și o flegmă* = persoană scundă (Darg., p. 142);
- [13]. Deosebit de plastice sunt și expresiile: *de mâna a doua* = de calitate inferioară; de mică importanță, sau antonimul stilistic *clasa întâi* = de primă calitate, foarte bun.
- [14]. „În anii '20 -'30, au fost atestate denumirile *fată-mare* și *țărăncuță* pentru bancnota de 500 de lei, pe care era reprezentată o tânără în costum popular. Bancnota de 100 de lei din anii '60-'80, pe care era reprezentată imaginea lui

N. Bălcescu, era numită, după culoare, *o albastră*, iar după desen - *un Bălcescu*." R. Zafiu, 2010, p. 59.

BIBLIOGRAFIE:

- Dimitrescu, Florica, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a II-a, București, Editura Logos, 1997 (DCR²).
- Dimitrescu, Florica, „Despre culori și nu numai. Din cromatică actuală”, în: *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coordonator: Gabriela Pană Dindelegan), București, Editura Universității din București, 2002, pp. 147-184.
- Dimitrescu, Florica (coordonator), Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, Editura Logos, București, 2013 (DCR³).
- Gramatica limbii române* (coordonator: Valeria Guțu Romalo), vol I, *Cuvântul*, București, Editura Academiei, 2005 (GALR).
- Ioan Milică, *Expresivitatea argoului*, Iași, Editura Universității Al. I. Cuza, 2009.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, Editura ALL, 2001.
- Volceanov, George, *Dicționar de argou al limbii române*, București, Editura Niculescu, 2006 (Darg.).
- Zafiu, Rodica, *101 cuvinte argotice*, București, Editura Humanitas, 2010.
www.123urban.ro
http://adevarul.ro/locale/galati/de-vine-expresia-a-sase-e-parte-argoul-infractorilor-fost-inventata-scop-extrem-practic-1_5aa281ecdf52022f755ea90b/index.html

The Numeral - Expressive Source for the Family and Argotic Register

Abstract: The dynamics of slang is closely related to that of the vocabulary, in general, leaving room any time for new analyses: phonetic, lexical, semantic, morphosyntactic, pragmatic, stylistic. The communication we are about to propose is trying to grasp those slang words and phrases including numerals in various hypostases of manifestation. Due to its heterogeneity manifested by its multiple values (noun, pronoun, adjective and adverb), the numeral manages to add extra freshness and creativity to the familiar and argotic register. At the same time, the lexical-grammatical class of the numeral is able to reflect the power of significance of the Romanian language, respectively the mentalities of the community of speakers turning to its three hypostases: symbolical value, quantitative representation and qualitative representation.

Key words: numeral, expressiveness, familiar register, argotic register.

Gilda-Daniela IANI (CHIRILUȚĂ)
Școala Doctorală de Științe Socio Umane
Facultatea de Litere, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați

POETICA ARGOULUI UNOR BĂIEȚI DE GAȘCĂ, MARCA DAN LUNGU

„În timpul scrisului, se întâmplă să simți dincolo de cuvinte limba, ca o prezență vie și discretă. Niciodată nu am auzit-o mai bine, foșgăind ca o vietate, ca atunci când lucram la *În iad toate becurile sunt arse*. Aceasta pentru că, dincolo de întâmplări, este și o carte despre limbă. Argoul adolescenților în comunism nu este doar un mod de comunicare între ei, ci și o reacție alergică la limba de lemn a epocii. E un exercițiu de supraviețuire al limbii, de ascundere în vizuină, în gaură de șarpe. Cu cât limba oficială este mai normată etic și politic, cu atât limbajul adolescenților este mai descheiat – limba vie se retrage în cotloane... Vorbitul «urât» în totalitarism este o formă de rezistență culturală (în sens antropologic), prin cultivarea diferenței și a spontaneității, iar pentru mine, ca scriitor, e o resursă de expresivitate. Diferența dintre discursul unui propagandist al regimului și cel al unui adolescent care vorbește «urât» este fix aceea dintre un cântec «patriotic» și o bucată rock”. [1]

În opinia lui Ioan Milică, din punctul de vedere al libertăților și condiționarilor care modelează opțiunile și abaterile scriitorului, prozatorul Dan Lungu, alături de Sorin Stoica, Ioana Bradea sau alții, ar ilustra un anumit tip de poetică a expresivității argotice, așa-numitul *autobiografism ficțional* și nu *realismul pitorescului de mahala* (ilustrat de unele dintre romanele lui I. Peltz, de *Groapa* lui Eugen Barbu și, mai recent, de textele cvasi-literare ale lui Mihai Avasilcăi), sau *baladescul romanțios* (*Cîntice țigănești* de M.R. Paraschivescu și *Cîntece de ocnă* ale lui G. Astaloș) [2]. Povestirile incluse în cele două volume de proză scurtă, *Băieți de gașcă* (2005) și *În iad toate becurile sunt arse* (2011), se definesc din punct de vedere stilistic, pe de o parte prin varietatea caracterologică a personajelor imaginate, iar pe de altă parte printr-o analiză și transpunere poetică a rupturilor generate la nivel mental de ideologia totalitarismului și a marginalizării.

Fin observator al sociologiei literaturii [3], Dan Lungu apelează în mod consecvent la *perspectiva relativizantă*, ceea ce duce la instituirea unei așa-zise *fenomenologii ficționale*. Înclinația scriitorului spre studiile științifice, observată de foarte puțini dintre puținii critici ai volumelor de proză scurtă [4], concretizată într-o atentă căutare a celor mai expresive resurse ale

limbii, a transformat povestirile autorului în adevărate instantanee literare din perioada tranziției. Pe lângă acest fapt, și fascinația autorului față de

„antieroi,[...]oameni slabi, oameni mărunți, «eroi secreți», jucării stricate care evoluează în realitatea imediată, banală, comună. Ele trăiesc într-un timp «de margine», la sfârșitul ceaușismului și începutul tranziției. Sunt, într-un anume fel, mutanții perioadei comuniste: populează cartierele muncitorești, fabricile socialiste falimentare, apartamentele mizerabile, birourile impregnate de cultul puterii, cozile. Au o viață mediocră, o conștiință desfoliată și evazionistă, o fibră morală ruptă”

după cum autorul însuși afirmă într-un interviu de mare amploare [5], a dus la experimentarea unor registre narative diferite. Și nu în ultimul rând, sucesiunea instantaneelor pe care sunt structurate poveștirile, asigură secvențialitatea care formează un puzzle ce redă universal existențial al adolescentului.

Personajele, chiar dacă sunt succint portretizate și în special prin accente hiperbolice care se referă la temperament, comportament sau aspect, întruchipează modul de percepție al personajului principal asupra unei lumi violente, în care porecele țin loc de nume:

„Fasolă era cel mai meseriaș dintre noi, de departe. Era un fel de șef, ca să zic așa. Dădea tonul.[...]Așa era el, bolnav la creier, ce vrei! Era supărat că nu-l lasă să fumeze în casă ca pe tac' su. Multă vreme nici n-am știut de ce-i spune Fasolă, că venise cu porecla asta din școala generală.[...]E adevărat, Bastârcă avea niște buze late de două degete, de-ți venea tot timpul să-l pui la umflat baloane pentru 23 August. Dacă Fasolă era cel mai tare la bășcălie, Paganel era responsabil cu droșpăiala – ducea la băutură de nu-ți venea a crede, ziceai că l-a alăptat maică-sa cu cinzeaca.[...]Paganel era și el un fel de șef; era de fapt un fel de concurență între el și Fasolă. [...] Noi, ceilalți, contam mai puțin, eram mai degrabă galeria. Văru, un haidamac de la Pocreaca, cu maniere de grăjdar, era acceptat nu doar fiindcă râdea guițat și la poantele cele mai răsuflăte, ci și pentru că avea lovele căcălău”. [6]

Elementele de tip familiar-argotic, specifice vârstei adolescente, dau numeroase efecte expresive și reflectă autenticitatea atmosferei prezentate pe de o parte, iar pe de altă parte, definesc un stil simplu, percutant, dominat de (auto)ironie:

Chiar dacă uneori spun c-am fost un bou, c-aș fi putut să-nvăț carte, nu glumă, că minte am avut cel puțin cât penibila mea de dirigintă, nu-mi pare rău după viața de liceu, că dixerăție ca atunci n-am mai pupat niciodată. [...] Minte am avut, dar, pe cinstite, m-a durut la carburator de școală și acuma mă doare un pic mai jos. [7]

Îmbinarea expresivă a registrelor lexicale de tip urban, familiar-argotic și vulgar, cu cele de tip neutru duce la crearea unui stil afectiv, plin de semnificații, care ilustrează dependența socială, dorința individului de a face parte din gașcă pentru a putea trăi într-o lume abrutizată, așa cum era lumea acelor timpuri, o lume pe care o neagă prin sarcasm, ironie, comic și chiar grotesc, eul narator devenind astfel comentator și contemplator al propriei scufundări în interioritate. După cum declară autorul însuși, la acea vârstă, a fi cu ceilalți era un scop în sine. Trăncăneala argotică reitiera o solidaritate fără rest, altminteri subînțeleasă. A fi cu ceilalți și a vorbi în cod restrâns însemna a fi împotriva lumii adulților, a normelor, a constrângerilor, adică a fi liber. Prin utilizarea abundentă a termenilor și expresiilor de tip argotic, narațiunea demonstrează existența unui povestitor puternic implicat afectiv într-o lume plină de restricții atât pe plan ideologic cât și instituțional, față de care își exprimă revolta. În altă ordine de idei, termenii și sintagmele argotice devin elemente fundamentale de alcătuire a lumii narrative și totodată reprezintă o trăsătură distinctivă a normei de alcătuire a textului, fundamentul lingvistic al potențării imaginarului literar:

„Când se crăcăna de ziuă, Văru’ era puternic împușcat în aripă. Fasolă era și el mușcat de maimuță, făcea poante tot mai de cacao. Nici eu nu mă simțeam prea bine, mi se cam muiaseră biscuiții, poziția bipedă devenindu-mi un deziderat constant. Numai Paganel, săracul, ținea steagul sus și ne tot întreba el cu cine mai bea, că i se părea că noi ne cam alintăm. Oricum, numai noi patru mai rămăsesem pe baricade. Stupidu’ votase de trei ori cu Iorga, iar acu dormea cu picioarele în mașina de spălat și cu nasul într-o scrumelniță. Bastârcă, după ce se răstise și el o dată la papuci, o tăiase spre casă, cântând cât îl ținea gura Balada Canadienei, ca de obicei. [...] Capalb își pierduse și el maul, l-am descoperit dimineață în balcon, soiland în fund pe un scaun pescăresc, cu tărtăcuța sprijinită de marginea balconului. Ziceai că până atunci se benoclase după gagici pe stradă și că doar ațipise puțin, mă înțelege. Restul plecaseră de mult.” [8]

Ironia argotică a personajului narator servește astfel la caracterizarea celorlalte personaje prin hiperbolizare, alcătuind imagini memorabile, exuberante din punct de vedere lingvistic, precum cea înfățișată anterior. În același timp, ironia se impune și ca trăsătură stilistică dominantă în caracterizarea personajelor prin utilizarea elementelor lexicale argotice, al căror potențial ironic este dublat de nuanța implicării afective, arătându-se fie admirația față de presupusa frumusețe fizică a unui personaj feminin, fie dezgustul față de urâtenia fizică și de capacitățile intelectuale extrem de reduse ale tipului feminin apreciat de unul dintre băieții de gașcă:

„[...] una de-i ziceam noi Palmolive. O gagicuță fâșneată și aranjată cu tot felul de smacuri, creme și ciclazuri din afară, mai ales din Polonia și Germania, frumușică de-ți cădeau ochii în gură, cu un hoit adevă (...). O surpriză pentru noi, care ne așteptam ca Văru' să iasă cu vreo nașpetă de să-ți borăști mațele, vreo nespălată cu părul făcut permanent, care se dă în vânt după muzică populară, proastă sub nivelul mării.” [9]

Comentariile celor din gașcă nu trebuie însă luate în sensul propriu. E mult teatru în replicile lor, căci vioiciunea verbală este principala armă în câștigarea unui statut în grup. Pumnul este pentru ceilalți, și doar în absența comunicării. În rest, replica istețată e atotputernică. În materie de fete, discursul tinde să camufleze lipsa de experiență, după chiar spusele autorului.

Atmosfera din gașca de prieteni, reprezintă o proiecție a libertății de gândire, de acțiune și de limbaj, fiind dezvoltată prin povestirea unor întâmplări memorabile, tocmai pentru a accentua lipsa de constrângeri a relațiilor dintre 'băieții de gașcă'; este pusă și în antiteză cu atmosfera Epocii de Aur, ca tipar existențial al constrângerilor, suspiciunilor și fricii:

„Că asta ne era dixația, panorama și macheală, iar din când în când, câte un bairam” [10]; n-aveam în sfeclă decât dixația, adică macheală, gagicăreală și muzici. Nici haleală nu ne trebuia [11]; Faină gașcă am avut în liceu! Dixație și gagicăreală, numai asta ne bâzâia în bambilușcă [12].

Ruperea de adolescență a personajului narator și totodată refuzul de a intra într-o lume a izolării și a lipsei de comunicare este exprimată în mod ironic prin epilogul care prezintă ceea ce s-a întâmplat după „aglomerația din decembrie”:

„După liceu, gașca s-a spart. S-a cărăbănit care încotro. [...] Văru' a dat-o pe box profesionist și cred că s-a umplut de parai. [...] Fasolă s-a privatizat și el oleacă, da' mai mult trage mâța de coadă. [...] Paganel a făcut facultate, Meca, și a ars gazul v'o doi ani ca inginer [...] Bastârcă s-a apucat de cântat la trompetă pe la nunți. [...]. Capalb aducea mașini din Germania și a dat colțul într-un accident. Stupidu' s-a băgat funcționar la vamă și nu mă mai cunoaște. [...] Eu... Despre mine ce pot să zic? Chiar dacă uneori spun c-am fost un bou, c-aș fi putut să-nvăț, că minte am avut cel puțin cât alcolista mea de dirigintă, nu-mi pare rău... Ptiu, dar asta cred că știți deja.” [13]

În *Băieți de gașcă*, proza care dă titlul volumului, este înfățișată lumea smecherilor de cartier, a indivizilor care alcătuiesc un cerc care se izolează de lumea celorlalți prin atitudini menite să-i particularizeze, de la gesturi, ritualuri și, cel mai important, prin limbaj. Dificil nu e să „culegi” mostre de argou, ci să le montezi într-un text care să devină, astfel, credibil, să nu

falsifice lumea luată în vizor. Argoul devine astfel, modul firesc al acestui mediu social, registrul stilistic propriu prozei. Iată o amintire plină de culoare a protagonistului din această lume pestriță, dar plină de vitalitate și chiar de afecțiune, legată de „profa de română”, în care comicul de limbaj se împletește perfect cu cel de situație:

„[...]cât eram eu de bengos, când o vedeam, mi se tăia maioneza. Era frumoasă, băi frate, de dădeai în bălbâială, nu alta! S-o vezi cum trecea pe holuri, înțepată și zâmbitoare în același timp, cu părul negru ca smoala și lung pân' la buci, lăsând o dâră de parfum, de la rudele din Italia, de te țineai după el ca la Tom și Jerry. Da' mucleș, nu spuneam la nimeni cum mă arde la lingurică când o văd. Nu c-aș fi eu mare secretos, că-s cam gură spartă de felul meu, da' dacă ar fi aflat cei din gașcă - Fasolă, Văru', Paganel, Bastârcă și alții -, ar fi răs de mine o săptămână continuu, doar c-o pauză pentru apă. Ar fi făcut o panaramă, de să-ți bați copiii cu basca udă, nu alta! Nu că mi-era frică de miștoul lor, ca n-aș fi ținut la tăvăleală... n-am eu grețuri de astea, că nici eu nu-s câștigat la loz în plic, da' nu-mi venea să le spun bulangiilor ce am pe suflet. Ce, pușca mea, puteam să am și eu un secret, nu? Mă durea la flașnetă că se iau de mine, mă-nțelegi?, că doar toată ziua asta făceam: bășcălie. Care nu era tare în clanță sau se supăra își dădea foc la valiză. [14]

Dar nu numai lumea liceenilor guralivi și plini de umor oferă prozatorului ieșean teritoriul favorabil pentru utilizarea elementelor argotice față de care și-a exprimat preferința în repetate rânduri, ci și lumea pestriță a băieților de gașcă în care întâlnim metamorfozele României contemporane, situații pline de neprevăzut, de umor umbrit de o undă de nostalgie uneori, sau de o amară ironie alteori. După spusele prozatorului, nuvela **Băieți de gașcă**, o nuvelă despre liceenii din anii '80, nu e neapărat legată de comunism, adică nu tema comunismului e exploatată, ci a adolescenței; din punct de vedere stilistic, se declară interesat de argou, de construcția spontaneității și așa mai departe. În socialismul ceaușist, libertatea de argou era în primă și ultimă instanță una dintre libertățile-substitut pentru cea socio-politică, anihilată și eliminată de regim. Jocul acesta se putea juca la infinit. La polul opus se află inamicul scris cu majuscule în mod simbolic, fie el Sistemul, Regimul sau mai localul Director de școală, ori nesuferita de Dirigă. Eliberarea nu venea efectiv prin argou și nu rezistai cu el împotriva lui Ceaușescu; rezistai însă argotic, Autorității. Limbajul argotic este altfel decât limbajul de lemn. Și chiar dacă libertatea de argou era o libertate-surogat, era totuși o libertate.

Însă, criza profundă ține de maturizarea personajelor centrale și de contextul unei libertăți totale, postrevoluționare. Orice fiind posibil pentru oricine, personajul-narator pare că nu mai poate să facă nimic. Iar gașca lui

s-a destrămat de la sine. [15] Aceeași drama a inadapării și o altă formă de revoltă împotriva perioadei de tranziție, re trăiește personajul narator și atunci când își povestește lui însuși despre Radu, unul cu care fusese doar vecin în copilărie, nu și prieten și despre care auzise că murise într-un accident de mașină:

„Radu a intrat în afaceri...[...] Era asociat cu sora sa, al cărei soț era un om politic puțin vizibil, dar influent. [...] Era omul de încredere. Restul a venit cumva de la sine. Era tot mai bogat. Schimba mașini. Își completa studiile. Cumpăra și vindea fabrici. Scotea în șomaj. Îi trimitea bătrânei lui mame carne și bani. Apărea pe postul local de televiziune. Ajuta bătrâni și copii. Sponsoriza tineri actori talentați. Zâmbea. Era tot timpul bărbierit și la costum. La patru ace. Era mereu întrebant despre viitorul orașului. Promitea. Își făcea semnul crucii la slujbele filmate. Dădea un serviciu rubedeniilor sărace. Finanța construirea de biserici.[...] Și-a trântit o vilă la marginea orașului și câteva case de vacanță prin țară. A divorțat. Umbla cu o actriță de la teatru.[...] Nu-l judecam. La urma urmei, ca el mai erau sute în România. [16]

Dan Lungu a mizat puternic pe narațiune și limbaj, pe comicul de toate nuanțele și gusturile, pe empatia cititorului fermecat, fie din melancolie, fie din alte motive, de înlănțuirea de întâmplări naive, gratuite și, uneori chiar stranii și burlești ale derbedeilor liceeni Fasolă, Bastărcă, Paganel sau Capalb, pe care îi cam “durea-n bască” de regim și vroiau doar să se „dixtreze”. Proza lui Dan Lungu a căpătat profunzime și mize estetice complexe, discursul impersonal al naratorului deschizând mult mai multe porțițe de interpretare.

NOTE:

- [1].<http://bookmag.eu/dan-lungu-lasa-naibii-saltul-cu-parasuta-si-apuca-te-de-scris-un-roman/>
- [2]. Ioan, Milică, *Expresivitatea argoului*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2009.
- [3]. A se vedea în acest sens, Dan Lungu, *Cartografii în tranziție*, Editura LiterNet, 2003.
- [4]. Paul Cernat; Doris Mironescu, „Povestiri «crude și insolite» marca Dan Lungu”, în *Suplimentul de cultură*, nr. 54, 3-9 septembrie 2005.
- [5]. Svetlana Cârstean, „Între imaginație și rigoare (II). Interviu cu Dan Lungu”, în *Observator cultural*, nr. 100, 2001.
- [6]. Dan Lungu, *În iad toate becurile sunt arse*, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 27-29.
- [7]. Ibidem, p. 26.
- [8]. Ibidem, p.145-146.
- [9]. Ibidem, p. 132.
- [10]. Ibidem, p. 127.

- [11]. Ibidem, p. 142.
[12]. Ibidem.
[13]. Ibidem, p. 166.
[14]. Dan Lungu, *Băieți de gașcă*, Editura Polirom, Iași, 2013.
[15]. Text apărut în *Dilema Veche (online)*, aprilie 2011.
[16]. Dan Lungu, *Băieți de gașcă*, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 45-46.

BIBLIOGRAFIE:

- Cârstean, Svetlana, *Între imaginație și rigoare (II). Interviu cu Dan Lungu*, în *Observator cultural*, nr. 100, 2001.
Cernat, Paul, Mironescu, Doris, *Povestiri «crude și insolite» marca Dan Lungu*, în *Suplimentul de cultură*, nr. 54, 3-9 septembrie 2005.
Lungu, Dan, *În iad toate becurile sunt arse*, Editura Polirom, Iași, 2014.
Lungu, Dan, *Băieți de gașcă*, Editura Polirom, Iași, 2013.
Lungu, Dan, *Cartografiile în tranziție*, Editura LiterNet, 2003.
Milică, Ioan, *Expresivitatea argoului*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2009.
<http://bookmag.eu/dan-lungu-lasa-naibii-saltul-cu-parasuta-si-apuca-te-de-scris-un-roman/>

Some Gang Boys' Poetics of the Slang, by Dan Lungu

Abstract: Dan Lungu's predilection for the type of experimental writing is also emphasized in the short prose volumes of *Gang Boys* (2005) and *In Hell all bulbs are burnt* (2011), books in which the aspect of the typological diversity of characters is best underlined by the architectural design of the text which also illustrates a meticulous/precise research for the most expressive resources of the language. The authenticity of the time and of the neighborhood atmosphere, always consistent with the age of the narrator-character, is supported by the elements of familiar arrogance and used by the author with a multitude of expressive effects that shape the identity of a simple, comic and explicit style, on the one hand, and so full of irony, sarcasm, and sometimes even grotesque, on the other hand. The natural and expressive connection realized by the author between the vulgar and familiar phrases is achieved through the use of slang expressions, with the intent to characterize the *narrative self* that is lacked of any motivation, but deeply emotionally involved, that comments and contemplates, gives tones and outlines the external universe. In other words, the empathy released through the abundant use of the slang terms and expressions, depicts the revolt of a whole world against the restrictions imposed by the dictatorial regime at the ideological, institutional and even behavioral and emotional levels, during the so-called *Golden Age*. Slang has thus become a distinctive feature, the fundamental-linguistic basis of the construction of the imaginary, a mark of the ideas about the reality of the time and, last but not least, the mechanism of achieving the literary expressivity.

Keywords: slang, literary expressivity, identity, style, phrase.

Dan Cristian IONAȘCU

Școala Doctorală de Științe Socio-Umane

Facultatea de Istorie, Filozofie și Teologie, Universitatea „Dunărea de Jos”

ROLUL MASS-MEDIA ÎN FORMAREA STEREOTIPURILOR. COMUNICAREA DE MASĂ

Introducere. Lingvistul și scriitorul german Kaspar von Stieler (1632-1707) a fost primul cercetător care a vorbit explicit despre efectele expunerii, disponibilității permanente de știrile noi. El a argumentat afirmațiile relative la lectura ziarelor prin faptul că indivizii pot în acest fel să „investigheze lumea” (Stieler, 1969), învățând astfel aspecte ale realităților sociale. Cercetătorii de astăzi în domeniul comunicării în masă au arătat că acest tip de „evenimente” mediatizate, se bazează deseori pe stereotipuri. Astfel, expunerea pe termen lung la acest tip de conținut, poate conduce la dezvoltarea unor raționamente stereotipe automate și influențează comportamentul, gândurile sau emoțiile individului prin reactivarea automată atunci când o situație asemănătoare apare în cotidian (Mastro, 2009).

Principala funcție a limbajului este comunicarea. Aceasta include toate metodele pentru diseminarea informației, cunoașterii, gândirii, comportamentului și judecăților omenești. Comunicarea în masă, mass-media și cultura care ne modelează sunt inseparabile.

Pentru a înțelege comunicarea într-un mediu preponderent digital, este importantă definirea acesteia. Comunicarea poate fi definită drept acțiunea de a trimite mesaje, idei și opinii între diverse persoane, numite emițător și receptor. Obişnuim să comunicăm și non-verbal, prin gestică și mișcare. Comunicarea de masă este transmiterea unui mesaj de la o persoană sau un grup, printr-un mijloc de difuzare media, către audiență (Graur, 2001).

Pentru a descrie procesul comunicării de masă, sintagmă specifică mass-mediei, cercetătorii folosesc un tipar/model de comunicare. Acesta cuprinde 6 concepte cheie: emițător, receptor, mesaj, canal, feedback și bruiaj. În acest caz, emițătorul lansează mesajul printr-un canal media, care îl transmite către receptor. Bruiajul constă în orice interferență care obturează mesajul inițial, iar feedback-ul are loc când emițătorul primește un răspuns. Expresia *mijloc de informare de masă* denumește, în accepțiunea lui Claude-Jean Bertrand, „o întreprindere care, prin mijloace tehnice

specifice, difuzează, simultan sau aproape simultan, un același produs, informativ sau distractiv, unui ansamblu de indivizi răspândiți în diverse zone” (Betrand, 2001).

Principalele caracteristici ale comunicării de masă, după Mihai Coman, sunt definite de către producători, canal și conținutul media. Astfel, a) mesajele sunt difuzate printr-un sistem de comunicare (Internet, ziare sau emisii radio-tv); b) mesajul este transmis rapid; c) mesajul ajunge la o audiență diversă, în același timp sau în timp scurt (Coman, 2016).

Diferențele între specificul comunicării interpersonale, față de comunicarea de masă sunt semnificative. Comunicarea interpersonală este caracterizată prin rapiditatea răspunsului, parteneri de dialog diverși, alături de posibilitatea de a încerca diverse moduri de comunicare. Dialogul permite cunoașterea celuilalt, prin construirea unor mesaje concrete, directe pentru acesta, ce pot fi deopotrivă constructive și empatică. La polul opus este comunicarea de masă, unde procesul transmiterii unor mesaje conține o distanță implicită între comunicanți, impusă de tehnologie, fapt care duce la o limitare a comunicării. Răspunsul vine prea târziu, fapt care întârzie corectarea greșelilor în comunicare. Eterogenitatea audienței multor mesaje de masă face dificilă personalizarea mesajului. Ca urmare, în privința modelării înțelegerii noastre, acest tip de comunicare rămâne constrâns, limitat, dar nu mai puțin puternic decât mesajele interpersonale: caracterul interactiv, specific comunicării on-line poate fi un surogat al comunicării interpersonale, transformat în prezență veritabilă de obișnuința cu care o folosim.

Pentru a înțelege teoria comunicării de masă, am luat în considerare un scurt istoric al ipotezelor emise (Matterlart, 2001):

1. Teoriile comunicării de masă nu sunt asumate unui anumit domeniu. Sociologia interacționistă descrie felul în care dăm sens simbolurilor culturale și modul în care acestea ne influențează comportamentul (interacționism simbolic). O altă teorie propusă de Sandra Ball-Rokeach și Melvin DeFleur în 1976, vorbește despre felul în care media are putere de influență a populației în perioadele de schimbare, critice (teoria dependenței). Aceste ipoteze au rolul de a explica sau prezice aspecte limitate ale procesului de comunicare în masă.

2. Teoriile sunt construcții supuse transformării de către mediul în care au fost emise, astfel încât putem vorbi despre un dinamism al teoriilor în comunicare. Ipotezele sunt acceptate, regândite sau refuzate: astfel, teoriile anterioare televiziunii sau Internetului, sunt adaptate noilor situații sau uitate.

3. Faptul că teoriile sunt influențate de percepții sau înțelegeri umane, precum și poziția ocupată în procesul de comunicare, face ca cercetătorii din industria media să emită alte teorii despre cauzele violenței învățate de la televiziune, față de mediul universitar.

Comunicarea de masă este diferită față de comunicarea mediată sau indirectă. Aceasta din urmă se referă la orice mesaj în care se interpune o terță parte sau un suport tehnologic care permite transmiterea mesajelor între emițător și receptor. Comunicarea de masă este procesul prin care profesioniștii media utilizează tehnologia pentru a transmite mesaje pe distanțe mari, cu scopul de a influența mase largi de oameni (Denis McQuail, 1999).

Psihologul Petrescu Poesis vorbește despre câteva niveluri ale comunicării umane: între acestea, amintim **comunicarea interpersonală diadică** (realizată între două persoane în scopul cunoașterii); **comunicarea de grup**; **comunicarea publică** (ce presupune existența unui emițător și a unei multitudini de receptori); **comunicarea de masă** (ce îmbracă forme precum presa scrisă, transmisiunile radio sau tv, producțiile de carte) (P. Petrescu, 2000). Cele două, comunicarea diadică și cea de masă, se află la polul opus.

Unul din principalele aspecte care duce la formarea sau transmiterea de stereotipuri este *cultura*. James W. Carey a formulat în 1977 o perspectivă culturală asupra comunicării, care a avut impact asupra felului în care este considerat acest proces. Carey observa că este vorba de „un proces simbolic în care realitatea este construită, transmisă, reparată și transformată” (James W. Carey, 1977, 409). Teoria lui Carey are la bază premisa că realitatea și comunicarea sunt inter-relaționate. Fiind un proces cu rădăcini adânci în viața cotidiană, comunicarea ne informează despre felul în care percepem, înțelegem și construim viziunea noastră despre lume. Comunicarea, ca fundament al culturii noastre, este văzută ca „o ceremonie sacră care atrage laolaltă oameni în prietenie și comuniune” (James W. Carey, 1977, 410-425).

M. Harris definea cultura drept un comportament dobândit al membrilor unui anumit grup social: „Cultura este un ansamblu de tradiții și moduri de viață, învățate de către membrii unei societăți, în care sunt incluse tipare de gândire, percepție și acțiune” (M. Harris, 1983).

R. Rosaldo consideră că experiența umană dobândește sens prin cultură, care o selectează și îi organizează înțelegerea. Definiția face referire mai mult la viziunea omului despre viață, folosită pentru a evolua și comunica decât la prezența operelor de artă dintr-un muzeu (Rosaldo, 1993).

Procesul comunicării inițiază și perpetuează o formă de cultură. Când stăm de vorbă cu prietenii, când ascultăm un formator de opinie, când citim sau ascultăm un conținut mediatic [1], este transmis un înțeles, o idee, iar cultura este îmbogățită și continuată.

Principalul furnizor de încredințări și valori este cultura, iar aceasta nu o putem reduce la mijloacele media de informare. Actul cultural ne sprijină în clasificarea și categorizarea experiențelor noastre; ne conturează definirea personală, a lumii noastre și locul nostru în ea. Tradițiile și valorile pe care ni le asumăm dintr-o cultură pot fi văzute ca moduri repetitive de cunoaștere și comportament. Filosoful G. Liiceanu extrage câteva observații din J. Mill și D. Dragomir pentru a propune un mod extins de a gândi, având la bază înflăcărea și autoperfecționarea pentru îmbogățirea sensurilor percepute și asumate. Una dintre formulările sale trimite cu gândul la stereotipuri: „cei mai mulți dintre noi înțeleg cu mintea altora (...). De ce să-ți propui să înțelegi lumea dacă alții au înțeles-o înaintea ta?” (Liiceanu 2016). Cultura este definită, în acest context, ca o comunicare a unor experiențe personale de viață, care devin ulterior un mod public de a înțelege lumea datorită modului nou și intim de a interpreta, resimțit ca (fiind) personal de o largă majoritate. În continuare la acest fel de a înțelege cultura, una dintre definițiile lui A. Pleșu folosește sintagma de *identitate culturală*, pentru a face legătura cu ideea de *comunicare* (Pleșu 2016).

Informațiile furnizate prin cultură formează cadrul unor distincții între bine și rău, adecvat sau nu, plăcut sau neplăcut și altele. Acest proces de distincție are loc prin comunicare: am învățat astfel ce așteaptă cultura noastră de la fiecare dintre noi. Cultura este astfel cea care ne unește, dar ne și desparte. Ea reprezintă un adevărat „sistem nervos” colectiv, depozitarul experienței noastre: prin comunicarea cu persoane care împărtășesc aceeași cultură, internalizăm normele culturale și ajungem să valorizăm acele lucruri care ne leagă și ne unesc într-o comunitate funcțională, o societate coerentă.

În ultimele decenii poate fi urmărită o creștere semnificativă a influenței mass-media asupra conștiinței maselor. Având în vedere informațiile și impactul psihologic asupra conștiinței publice, trebuie să înțelegem că astfel de efecte sunt destinate în primul rând psihicului indivizilor și maselor în scopul acceptării necritice a metodelor de informare și de promovare provenite din mass-media, precum și de a impune anumite stereotipuri.

Putem înțelege mass-media printr/un proces de căutare și extragere a valorilor și raționamentelor care par acceptabile în cadrul unei culturi,

fără a le trece printr-un filtru moral. Media apoi reprojecțiază aceste „valori” și practici înapoi către spectatori, amplificându-le în acest proces. Răspunsul vine în forma vânzărilor, audienței, rating-ului – acest fapt indicând acceptarea sau refuzul; media retrimite aceste valori înapoi, amplificând iarăși ceea ce tinde să fie acceptat sau este foarte căutat de un segment relevant al populației.

Numim acest proces unul de *rezonanță*. La fel cum orga sau un instrument cu coarde vibrează la o frecvență anume și o amplifică în mod natural, la fel mass-media răspunde valorilor și tendințelor care sunt acceptate de membrii unei culturi, pentru ca apoi să le dezvolte.

Mass-media în acest caz acționează ca principal formator al conștiinței, prin transmiterea de informații stereotipe furnizate în așa fel încât să se formeze o incapacitate a atitudinii critice a individului în fața realității (Akopyan, 2010).

Putem astfel exprima câteva caracteristici ale comunicării de masă: a) furnizori multipli care produc conținut mediatic; b) periodicitatea și accesul facil al publicului la mesaje; c) o audiență diversă, dispersată, care primește conținutul în același timp; d) lipsa unui feedback imediat.

***

În mod obișnuit, conținutul mediatic este produsul unei echipe, fie că este vorba de o publicație scrisă, o emisiune tv sau una radio. În continuare, ne vom concentra pe importanța mass-mediei în influențarea viziunii noastre despre lume și inițierea unor stereotipuri prin publicațiile periodice scrise.

Fiecare dintre noi am dobândit o imagine despre ce se întâmplă în lume. De-a lungul timpului, această perspectivă a fost modelată de experiențe personale și educație. Acești factori se manifestă când ne construim judecățile de valoare, dar există o forță de influență mai puternică: mass-media, care are un rol important când învățăm despre viață și societate. Înlăturând limitele impuse de propria experiență sau cunoștințele din școală, mass-media a creat oameni care își dau cu părerea și au opinii despre orice, iar mediul on-line este propice pentru întreținerea unui jurnalism de ocazie (în paralel cu cel profesionist). Știrile și divertismentul distribuie atât de multe informații despre lume, încât profesorii pot ajunge ușor la concluzia că școala nu mai poate fi o sursă de cunoaștere decât atunci când oferă modele umane. Mass-media a preluat funcția de „pedagog” despre viață, formând o hartă mentală a lumii, care generează false comportamente și atitudini iresponsabile sau lipsa reacției în momente importante. Această hartă a comportamentelor și enunțurilor individuale este în anumite domenii destul de detaliată, alteleori e doar o

schiță, pe care o completăm din imaginație, simțind nevoia de a fi stăpâni pe situație. Odată ce cadrele unui aspect sunt schițate, folosim cunoștințe din școală sau de la părinți ori experiențe personale, alături de informații din mass-media, pentru a completa golurile rămase.

În acest stadiu al studiului, se pune întrebarea: Este oare posibil ca ceea ce învățăm să fie format din stereotipuri pe care le perpetuăm? Mass-media oferă o serie de perspective asupra anumitor evenimente, grupuri, naționalități. Când aceste informații sunt puse în legătură cu oameni sau aspecte, se folosește denumirea de stereotip. Stereotipurile sunt idei cu o largă circulație sau presupuneri legate de anumite grupuri de oameni, aplicarea unui concept standard acelor grupuri, având la bază o experiență redusă a contactului cu acea colectivitate.

Putem defini stereotipul ca o expresie sau idee preconcepută, bazată pe o experiență redusă cu privire la acel aspect. Câteva dintre caracteristicile stereotipurilor sunt:

- caracterizarea unui grup este deseori negativă;
- implică deopotrivă o categorisire și o evaluare a grupului supus unui stereotip.
- pune accent pe prima impresie făcută despre un subiect sau grup în discuție, sugerând că aceasta este cauza comportamentului sau atitudinii lui.
- stereotipul pune accent pe diferențele clare, ce oferă o gamă largă de stereotipuri specifice.

Stereotipurile sunt un proces de categorisire, iar acesta ne este necesar pentru orientarea și înțelegerea abundenței de informații și impresii primite zilnic. Cu toții avem reprezentări tipice despre anumite situații și aparținem unui grup care poate fi compus în mod simbolic, stereotipizat: studenți, adolescenți, militari, funcționari, intelectuali, supraponderali. Deseori ne facem o idee despre oamenii întâlniți în funcție de gesturi, mimică, îmbrăcăminte, voce, iar înțelegerea lor o facem în funcție de informațiile asimilate din mass-media.

Experiențele noastre, acțiunile și percepțiile sunt influențate de procese subiective ale afecțiunii și imaginației (Bartlett 1916). W. Wundt numește acest proces unul de „apreciere”. S. Moscovici preia ideea, argumentând că reprezentările sociale sunt însoțite de procese psihologice (Moscovici, 1984).

Efectele stereotipurilor. Una dintre seducțiile stereotipurilor este asemănarea cu mâncarea semipreparată: sunt mai ușor de integrat într-un comunicat de presă sau discurs, situații-limită sau crize mediatice, însă nu au conținut „nutritiv”, nu spun nimic sub masca expresiilor oficiale pentru

că nu provin din realitate. Prin evitarea funcției referențiale a limbii, se aseamănă cu limbajul de lemn, un produs al laboratorului media, un fel de seră care coace rapid, transformând „o fărâmă de adevăr” într-un adevăr gata să fie livrat.

Problema este atunci când mass-media repetă un conținut prin emisiunile de divertisment, de exemplu, sugerând că un anumit aspect este caracteristica principală a grupului. Odată întărite anumite stereotipuri, media profită și întregeste imaginea pe baza acestei judecăți, promovând o înțelegere greșită și deseori acceptată de audiență pentru ușurința explicației.

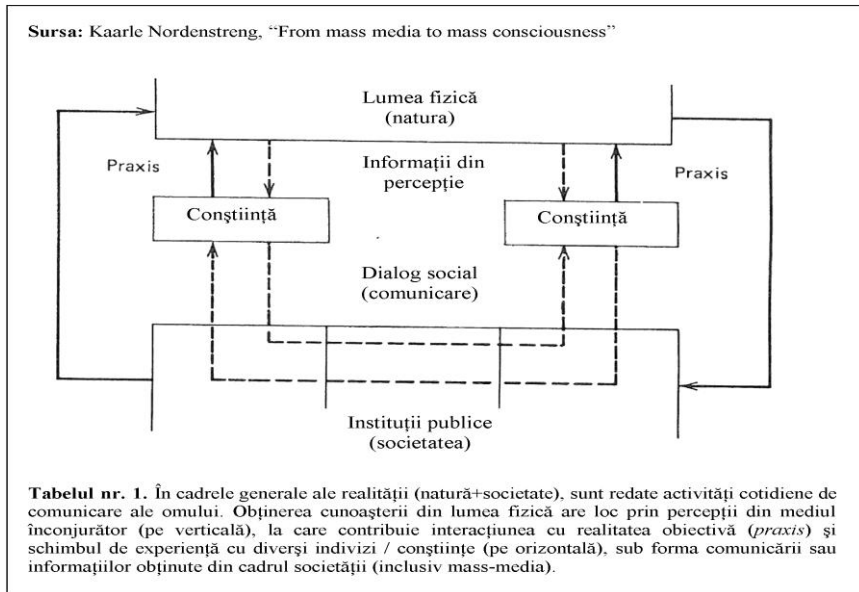
Mădălina Bălășescu extrage o serie de stereotipuri folosite în câteva cotidiane on-line, pentru a le trece prin filtrul propus de Walter Lippmann. Ajunge astfel la identificarea unui stereotip dublu în interiorul aceluiași conținut: stereotipul social sinonim cu „imaginea socială a respectivei teme de conținut”, respectiv stereotipul mediatic, care face referire la „forma pe care o ia conținutul media” (Bălășescu 2013, 253). Transformarea unui sâmbure de adevăr într-un scenariu complet poartă aici denumirea de *framing* și joacă un rol decisiv în înțelegerea raportului dintre societate și mass-media. Acest efect presupune procesul de decupare a unor fragmente ale realității și diseminarea acestora în spațiul public „prin repetare și asocierea cu familii de simboluri culturale” (Bălășescu 2013, 41), în baza unor scheme special gândite pentru a activa construcții mentale ale audienței.

Ipoteze asemănătoare găsim, într-o formă incipientă, la D. Mastro: „Folosind mijloacele de informare, îi acordăm un rol important în construirea unor judecăți și comportamente privind grupuri etnice cât și relații interpersonale. Cercetările au scos la iveală asocieri tot mai frecvente între viziunea mass-media asupra unui grup etnic/rasial și judecățile de valoare emise în spațiul public, considerații socio-economice privind statutul grupului” (Mastro 2009).

Stereotipurile pot fi pozitive, neutre sau negative, se pot referi inclusiv la ocupații, religie sau naționalitate și se dezvoltă în timp, folosind argumente istorice sau literare. Cea mai facilă răspândire a stereotipurilor negative se face prin glume, care devin apoi prejudecăți și se perpetuează: „avocații sunt lacomi”, „femeile vor doar să se mărite”, „tinerii sunt nechibzuți” sau „italienii mănâncă paste zilnic”, „americani sunt de acord cu pedeapsa capitală”. Aceste descrieri sumare despre oameni/situații pe care nu le cunoaștem, sunt ușor de acceptat fără explicațiile necesare.

Jurnalistul W. Lippmann observa în 1922, că noi obișnuim întâi să explicăm, apoi să vedem, în loc să fie invers: „În marea confuzie

zgomotoasă a societății, selectăm ceea ce cultura a pregătit pentru noi și percepem acel conținut sub forma unui stereotip (...). Imaginile greșite pe care ni le formăm sunt deseori formulate ca stereotipuri” (Lippmann 1922).

Mass-media apelează în mod constant la introducerea în mintea oamenilor a unor stereotipuri - standarde de conduită, mituri sociale, iluzii politice. Conceptul lui de „sterotip social” a fost dezvoltat și rafinat și a devenit baza teoretică a metodei de propagandă a sterotipurilor către conștiința de masă (M. Overgaard 2003). Walter Lippmann a analizat conștiința de masă, precum și rolul mass-media în formarea opiniei publice, ajungând la concluzia că procesul de percepție a stereotipurilor ia forma unor idei preconceptuate. Prin urmare, putem presupune că mass-media participă în mod activ la formarea de stereotipuri, promovând o discordanță între imaginea stereotipă și realitate. Cu ajutorul mass-media, aceste contradicții sunt utilizate în mod activ de către diverse organizații sau state în formarea anumitor stări de spirit publice.

Concluzii. Stereotipul transformă o realitate neînțeleasă ori greu de controlat, într-o etichetare comprehensibilă. În cadrul grupurilor, tinerii etichetează situațiile necunoscute pentru a le putea încadra în ceva controlabil. Abundența de informații produce nevoia unei reducții, care se face uneori prin raportarea la o situație asemănătoare, la care s-a stabilit deja „adevărul”, până la transformarea realității într-o imagine care ne face să ne simțim în siguranță și stăpâni pe situațiile prezentate în *social media*.

În acest din urmă spațiu, stereotipul acționează ca un *perpetuum mobile*: odată acceptat înțelesul unei situații date, el intră în cultura grupului, devenind tradiție cu timpul.

Odată ce acceptăm stereotipuri despre anumite persoane, nu trebuie să mai depunem efort să le înțelegem în întregime. Fiind o expresie exterioară a concepțiilor personale sau aprecierilor unui grup, stereotipurile pot fi duse la extrem când iau forma unor prejudecăți, discriminări, ură și violență. Stereotipul poate fi considerat un virus care se multiplică singur într-un mediu prielnic al minții care nu pune întrebări și se răspândește către alte persoane din grup. Factorii care generează stereotipurile sunt: mass-media, divertismentul, persoane publice, societatea.

Trebuie subliniat faptul că stereotipurile sunt o parte integrantă a conștiinței de masă, acestea fiind strâns legate de viața societății. Prin urmare, informațiile difuzate în presă au devenit un fel de instrument de manipulare și impunere a unei anumite relații la diferite evenimente și activități sociale, precum și difuzarea de atitudini stereotipe față de ele.

Fiind aplicarea unor caracteristici specifice unui eșantion, la întregul grup, stereotipul este un mecanism mental aflat la îndemână și care ne ajută să înțelegem multitudinea de informații greu de cunoscut fără cercetarea îndeaproape. Problema apare atunci când stereotipul conține prea puțin adevăr ca să fie valabil pentru întregul grup sau imaginea de ansamblu și duce la falsificarea înțelegerii.

Stereotipul este seducător prin faptul că ne oferă sentimentul de securitate, prin faptul că ceva complex este înțeles și abordat superficial. El oferă totodată iluzia că ne putem descurca într-o situație complet nouă și un domeniu necunoscut. Când simțim că stereotipurile pe care le folosim sunt supuse analizei sau dărâmate, considerăm acest lucru drept o ofensă personală și deseori ripostăm, apărându-le: atât de puternic le-a sedimentat mass-media, încât nu le mai trecem prin cogito-ul cartezian, considerând că a fi diferit e greșit.

În această privință, mass-media nu ne oferă doar divertisment și știri sau cultură, ci ne afectează viața modelând încredințările, opiniile și atitudinile noastre. Manipulând mesajul, media crează o anumită imagine despre realitate, care poate fi în acord cu grupul politic dominant. Ca urmare, reflecția realității este manipulată și distorsionată, îndemnând la indiferență din partea societății civile și o slabă sancționare a erorilor de guvernare sau incidentelor.

Cu toate că suntem conștienți de slaba reprezentare a unor grupuri sociale în presă, este greu să rămânem imuni la influența acesteia.

Reclamele, de exemplu, sunt una din cele mai populare forme de distribuire a stereotipiilor și între principalele forme de manipulare.

NOTE:

[1]. Cu referire la cercetări concrete, nu eșecuri și falsificări sau experimente media, caz în care emițătorul nu transmite sens, ci doar formă, urmărind poate interese pecuniare sau anestezierea responsabilității civice.

BIBLIOGRAFIE:

- Bartlett, F. C., „An experimental study of some problems of perceiving and imagining”, în *British Journal of Psychology*, 1916, vol.8, pp. 222–266.
- Bertrand, Claude-Jean (coord.). *O introducere în presa scrisă și vorbită*. Iași: Polirom, 2001, pp.41-56.
- Bălășescu, Mădălina, *Mass-media: reprezentări sociale și stereotipuri. Societate, democrație, rol social*, Editura Tritonic, București, 2013, p.253.
- Coman, Mihai. *Introducere în sistemul mass-media*. ediția a IV-a, Polirom, Iași, 2016, pp.27- 34
- Carey, James W. „Mass Communication Research and Cultural Studies: an American View”, în James Curran, Michael Gurevitch, Janet Woollacott (coord.), *Mass communication and society*, Edward Arnold, London, 1977, p.409.
- Graur, Evelina, *Tehnici de comunicare*, Mediamira, Cluj-Napoca, 2001.
- Harris, Marvin, *Cultural Anthropology*, Harper&Row, New York, 1983, p.5.
- Lippmann, Walter, *Public opinion*, The Free Press, New York, 1922, p.54-55.
- Liiceanu, Gabriel, *Nebunia de a gândi cu mintea ta*, Humanitas, București, 2016, p.84.
- McQuail, Denis, *Comunicarea*, Institutul European, Iași, 1999, p.17. Autorul a întocmit o sinteză de 7 caracteristici ale comunicării în masă, iar una din acestea afirmă faptul că audiența comunicării de masă presupune oameni care se adună pentru un interes comun, chiar dacă nu se cunosc, gradul lor de interacțiune este minim și rareori se pot constitui într-un grup organizat.
- Petrescu, Poesis, *Psihologie generală*, vol.I, Editura Eurostampa, Timișoara, 2000, p.149-151.
- Rosaldo, Renato, *Culture and truth: the remaking of social analysis*, Beacon Press, Boston, 1993.
- Pleșu , Andrei, *Neliniști vechi și noi*, Humanitas, București, 2016, p.19.
- Akopyan, Nona Arturova. *Сми как фактор формирования стереотипов в молодежной среде* [Mass media as a factor of formation of stereotypes in youth community: Author's abstract for procuring of degree of candidate of sociological sciences]. Maikop, 2010, p. 24. Rezumatul poate fi consultat online la adresa dlib.rsl.ru/loader/view/01004607908?get=pdf.

- Mastro, Dana, *Effects of racial and ethnic stereotyping. Media effects: advances in theory and research*, Taylor & Francis, New York, 2009, p.235.
- Mastro, D. „Effects of racial and ethnic stereotyping”, în J. Bryant & M. B. Oliver (coord.), *Media effects: Advances in theory and research*, Taylor and Francis, New York, 2009, p. 325–341.
- Matterlart, Armand, Matterlart, Michèle, *Istoria teoriilor comunicării*, Polirom, Iași, 2001.
- Moscovici, Serge, „The phenomenon of social representations”, în R. Farr, & S. Moscovici (coord.), *Social representations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984, p. 3–68.
- Overgaard, Morten, „On the theoretical and methodological foundations for a science of consciousness”, în *Journal of Anthropological Psychology*, nr. 13, 2003, p.1-13. Concluziile studiului medicului Spitalului Universitar Aarhus afirmă că, deși nu se poate vorbi de o știință a conștiinței datorită subiectivității stărilor individului, aceasta există *a priori*. Este acordată o mare putere de influență introspecției și judecăților de valoare făcute de individ, după ce primește din exterior tipare ale corelației adevăr-fapt/valoare.
- Stieler, Kaspar, *Zeitungs Lust und Nutz* [Uzante și beneficii ale ziarelor]. Bremen, Germany: Schünemann, 1969, p.44 (Lucrea originală a fost publicată în 1695). Disponibil online la adresa <http://digital.bibliothek.uni-halle.de/hd/content/structure/664887>

The Role of Mass Media in Developing Stereotypes. Mass Communication

Abstract: Mass media play a significant role in a modern world, by broadcasting information in fast pace and giving entertainment to vast audiences. People organize their knowledge about the world around them by sorting and simplifying received information. Therefore, they create cognitive schemes, which are certain representations of the reality displaying its most typical and fundamental elements and properties. These schemes are responsible for defining the essence of our worldview and have a significant influence on social cognition – understanding, anticipation, situation and emotion control. One of the most important types of schemes used for orientation in the social environment are the stereotypes, representing the opinions among members of a certain group about the other groups. They are often based on tradition and are resistant to change. There are different types of stereotypes. Political stereotypes shape attitudes to the countries or to the leaders of the country. Ethnic stereotypes reflect both the emotional and evaluative attitude towards representatives of ethnic groups and the knowledge itself of this group. Gender stereotypes form notions of feminine and masculine social roles. Stereotypes are an integral part of the mass consciousness. Due to the fact that the stereotype is closely connected with the life

of society, and separately with different groups of people to manipulate the mass consciousness becomes easier. Therefore, the information broadcast media, has turned into a kind of instrument of manipulation and the imposition of a certain relationship to the different events and social activities, as well as broadcasting stereotypical attitudes.

Keywords: mass consciousness, mass media, stereotype, influence.

Maria DOBRINOIU
Școala Doctorală de Științe Socio Umane
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați

COMUNICAREA EFICIENTĂ, ÎNTRE O ABORDARE PRAXIOLOGICĂ ȘI ARTA DE A CREA FERICIRE

„Comunicarea înseamnă putere.
Cei care îi stăpânesc modul de utilizare pot schimba modul în care percep lumea și
modul în care sunt ei înșiși percepuți de lume.” (Anthony Robbins).

Într-o lume aflată într-o continuă schimbare și care se cere a fi nu doar trăită, ci mai ales înțeleasă, din perspectivă analitică, se impune să putem beneficia de o educație eficientă, sub presiunea unei civilizații contemporane tot mai dinamice și a unei așteptări a generațiilor tinere, aflate la „vârsta metafizică”, de a dori să cunoască, de a aspira să înțeleagă și de a vrea să fie altfel. Învățarea trebuie să depășească simpla achiziție a cunoștințelor, constituindu-se ca un ansamblu de competențe și atitudini care sporesc posibilitățile de implicare și participare socială a tinerilor. Intervine, așadar, speranța tinerilor în existența unor valori autentice atât în viață, cât și în instrumentele de educație, precum cărțile, manualele, metodele și tehnicile de predare și învățare, care presupun o comunicare ancorată la nevoile vieții moderne, dinamice și extrem de solicitante.

În acest sens, indivizii trebuie să știe să comunice cât mai eficient. Comunicarea este cunoscută ca fiind un fenomen complex, care utilizează mai multe modele, din perspective teoretice diferite: psihologică, având în vedere un tip specific de comportament, sociologică, ca factor decisiv de socializare, antropologică, ca instrument de formare și diseminare a culturii, semiotică, asemeni unui proces de configurare și reconfigurare a semnificațiilor semnelor. Conform definiției lui Greimas: 1983: 17,

„Comunicarea nu mai este considerată un simplu transfer de cunoștințe, ci o strategie de persuasiune și interpretare, ea se bazează pe o relație fiduciară modulată de instanțele explicite ale credibilizării și asumării acestei credibilități”,

iar

„Semioticile modale se subsumează semioticilor comunicaționale, dominate de conceptul de eficacitate (legată de comunicarea asumată sau participativă)” (Rovența-Frumușani 1995: 173 și Dragoș, E., 2000: 89)

După cum afirmă și Gheorghe-Ilie Fârte în *Comunicarea. O abordare praxiologică*,

„comunicarea nu este o acțiune simplă, ci o acțiune colectivă (compusă), mai exact: un *sistem complex de interacțiuni*, câte una pentru fiecare parametru care intervine în structura ei. Prin urmare, evaluarea comunicării prin prisma unor reguli – logice, de eficiență, de etichetă, morale etc. – este condiționată în mod necesar de o corectă identificare și caracterizarea a interacțiunilor subsumate.” (Fârte, G. I. 2004: 51)

Stilul propriu de comunicare poate influența felul în care suntem percepuți de persoanele din jurul nostru și astfel poate avea un rol decisiv în tot ceea ce ține de viața noastră profesională și personală. Prin comunicare, omul modern se analizează pe sine și pe cei cu care se află în interacțiune și astfel poate găsi un mod propriu de investigare a lumii care îl înconjoară, un demers de profesionalizare a comunicării, proces cerut de către societatea contemporană.

În acest context, al comunicării eficiente, intervine *praxiologia*, teoria acțiunii eficiente, care studiază structura generală a acțiunilor, condițiile organizării și distribuirii lor, pentru a-și atinge scopurile, pentru a le eficientiza. Praxiologia este știința activității raționale, care permite trecerea de la domeniul reflecției, al gândirii, la cel al acțiunii de zi cu zi, al carei scop este de a cerceta condițiile de care depinde eficiența maximă a acțiunii sociale și ea reprezintă, în gândirea filozofică contemporană, una dintre direcțiile de cercetare cele mai apropiate de problemele concrete ale vieții sociale. Comunicarea capătă, așadar, atât o menire specifică, teoretică, cât și o menire practică. Menirea teoretică se dezvoltă mai cu seamă în raportul ei cu științele, ca expresie adecvată a cunoașterii umane, în timp ce menirea practică a comunicării rezidă în faptul că ea ne învață să trăim, să acționăm corect și astfel să fim mai fericiți.

În sens praxiologic, acțiunea reprezintă, o exteriorizare a unei intenții, a unei decizii, indiferent dacă această exteriorizare are formă instrumentală sau comunicativă. Subliniind importanța comunicării pentru oameni, Ștefan Prutianu invocă un răspuns sugestiv al lui Aristotel la întrebarea: Oare în ce măsură oamenii care comunică și relaționează în mod fericit cu ceilalți oameni sunt superiori celor izolați, neînțeleși și nefericiți? Se spune că, la această întrebare, Aristotel ar fi răspuns: „În aceeași măsură în care cei vii sunt superiori celor morți.” [Ștefan Prutianu, p. 17].

Confortul psihologic, consensul, succesele obținute în muncă, depresiile și certurile – toate depind de calitatea comunicării interpersonale. Aceasta pentru că, după cum remarcă C. Marin, „comunicarea este un proces informațional de conexiune interactivă, deoarece transmiterea informației în cazul comunicării este un proces bidirecțional (de la emitent la recipient și viceversa), având un impact mutual.” [Marin, p. 34]. În comunicare prin viu grai își probează utilitatea și limba, ceea ce înseamnă că o limbă este necesară atâta timp cât se soldează cu un rezultat. De aceea și studiul unei limbi se îndepărtează de la tiparele clasice și se apropie de cele pragmatice. Cu alte cuvinte, în prezent se simte îndepărtarea de la principiul de studiere a structurii și sistemului limbii și apropierea de studiul limbii în acțiune. Dar ce înseamnă limba în acțiune?

În 1960, J. Austin, în *Cum să faci lucruri cu vorbe*, a lansat această provocare, iar 10 ani mai târziu, J. Searle a constatat că, de fapt, posibilitățile reale de a folosi limba în acțiune sunt limitate. Cercetătorul identifică 5 posibilități, numite *acte de vorbire*, și anume:

- 1) putem spune celorlalți cum sunt lucrurile (*actele asertive*);
- 2) îi putem determina pe alții să facă anumite lucruri (*actele directive*);
- 3) ne putem angaja noi înșine să facem anumite lucruri (*actele comisive*);
- 4) putem exprima propriile sentimente și aptitudini (*actele expresive*);
- 5) putem schimba realitatea prin anumite fraze (*actele declarative*). [J. Searle: 1970, p. 44-45].

Fiecare gând este o reprezentare a ceva ce trebuie sau nu trebuie comunicat. De aceea în limbă și prin limbă se deschide accesul la această reprezentare. Conform unei frumoase explicații pe care o face profesorul Vasile Tran,

„vorbirea este o oglindă, o fereastră a noastră, a eu-lui, a persoanei. Persoana nu apare în hainele care înveșmântează corpul nostru, ci în cuvintele care îmbracă ceea ce dorim să comunicăm”. John Fiske, unul dintre cei mai autorizați teoreticieni ai comunicării, afirmă că „orice comunicare implică semne și coduri. Semnele sunt artefacte sau acte care se referă la altceva decât la sine – sunt, adică, niște constructe cu semnificație. Codurile sunt sistemele în care sunt organizate semnele și care determină modul în care se leagă semnele unele de altele”. [Fiske, J.: 2003, p. 15-16].

Cu alte cuvinte, semnele sunt sisteme care semnifică (adică transmit informații despre o realitate), iar organizarea semnelor și modalitățile de corelare între semne sunt codurile. Deci, comunicarea constă în atribuirea unui sens semnelor, iar codurile contribuie la perceperea înțelesului. În această ordine de idei, o mare importanță o are impactul informațiilor asupra omului. Oamenii se nasc egali din punctul de vedere al legilor, dar

se diferențiază prin religie, studii, coeficient de inteligență. Unicitatea personalității umane amplifică complexitatea mijloacelor de comunicare, fiecare individ dispunând de un sistem propriu de coduri și semne cu care comunica (își exprimă ideile, se face interesat și înțelege). Mai mulți indivizi cu un sistem comun de comunicare (limba) își păstrează totuși particularitățile și modul propriu de înțelegere, [Tudor Vasile].

În special în lumea de astăzi, este bine cunoscut faptul că fiecare individ dorește să atingă succesul, însă realitățile noastre sunt extrem de diferite și astfel, ceea ce pentru cineva poate însemna succes, pentru altcineva ar putea fi un lucru ne semnificativ. Astfel, în realizarea succesului și implicit a fericirii, fiecare individ își aduce propriul bagaj experiențial și cultural, care îl susține în conturarea carismei și succesului personal, pe care îl dobândim în funcție de cât suntem de dispuși să renunțăm la zona noastră de confort atunci când ne fixăm obiectivele pe termen scurt sau lung și astfel ajungem să conștientizăm concepte precum *inteligenta emoțională*, *gândirea critică* sau *programarea neurolingvistică* (NLP), concepte tot mai prezente în trainingurile marilor companii de succes și în cărțile de dezvoltare personală.

Programarea neurolingvistică, aceasta „știință nouă”, inventată și descoperită de matematicianul Richard Bandler și lingvistului John Grinder, își propune să studieze în ce constă excelența umană, studiind tehnicile prin care oamenii devin oameni de succes, fie succes persoanle, fie profesional. Demersul celor doi s-a îndreptat spre găsirea răspunsurilor la întrebarea *cum* funcționează oamenii și nu neapărat la cauza comportamentului uman. Această tehnologie are ca impact schimbarea gândurilor, a sentimentelor ce le acompaniază și a acțiunilor umane, producând restructurări profunde ale personalității. Este considerată știința prin care omul alege să devină stăpânul propriei minți alegând calea maturizării, spre fixarea și atingerea scopurilor. În același timp, NLP este considerată și arta de a comunica învățând nu doar *ce* comunicăm ci mai ales *cum* comunicăm, comunicarea eficientă fiind condiția formării relațiilor interumane armonioase. De asemenea, NLP este noua tehnologie care invită la incursiunea în propriul univers interior pentru autocunoașterea și optimizarea condiției umane având chiar virtuți terapeutice prin explorarea stării de conștiință și eliberarea potențialului maxim de dezvoltare.

Pentru Richard Bandler, programarea neurolingvistică „NLP reprezintă o atitudine, susținută de o metodologie care lasă în urmă un șir de tehnici”. NLP-ul acționează înspre arii ale personalității individului precum: *simularea excelenței*, care constă în faptul că putem acționa exact cum a acționat cineva care a atins succesul și să obținem rezultate

asemănătoare, *comunicarea eficientă*, care evită erorile de comunicare și ofera instrumente atât pentru a transmite corect un mesaj, cât și pentru a recepționa corect unul, având abilitatea de a înțelege punctul de vedere al celuilalt și *stăpânirea propriului creier*, putând să înțelegem mai bine cum funcționează creierul, având astfel la îndemână strategii clare pentru a-l direcționa spre atingerea succesului. Așadar, în ceea ce privește cuvintele cheie ale conceptului, *neuro* se referă la percepțiile noastre senzoriale care determină starea noastră lăuntrică, atât în sens neurologic cât și în sens figurat, făcând referire la trăirile noastre afective, *lingvistic* se referă la mijloacele de comunicare umană, vizând atât comunicarea verbală cât și non-verbală, oglindite în manifestările noastre exterioare, iar *programare* se referă la capacitatea noastră de a produce și aplica diverse programe comportamentale, în conformitate cu organizarea noastră cerebrală.

„În esență, NLP presupune că putem aproxima, fie și într-un sens abstract, creierul uman ca fiind un sistem computațional biologic, deosebit de complex, în care comportamentele noastre s-ar înscrie aidoma unor programe de calculator. A renunța la un comportament ne-ecologic pentru noi este echivalent cu a modifica programul respectiv la nivel cerebral, într-o manieră specifică. NLP ne oferă tocmai mijloacele de a modifica aceste programe neuronale și deci de a înlocui un comportament ne-benefic cu un altul, mult mai dezirabil pentru individul respectiv”. [Șurubaru, 2002].

În NLP, ființa umană este strâns condiționată de factorii neurolingvistici sau neurosomatici care sunt la originea percepției și reprezentărilor asupra mediului. Semnele în general sunt în întregime arbitrare prin raportare la ceea ce semnifică. Un cuvânt nu descrie totul, mai rămâne întotdeauna ceva de spus. Semantica generală este o practică care vizează eliberarea din constrângerile limbajului formal, guvernat de legile logicii aristotelice. Ideea de sorginte kantiană a „incognoscibilității lucrului în sine”, a fost astfel preluată de teoria comunicării, prin intermediul semanticii generale, și adaptată pragmatismului specific științelor comportamentului și a neuroștiințelor. Se operează astfel cu distincția fundamentală dintre „realitate” și harta asupra realității, hartă cu care operează conștiința. (Sandu, A.: 241)

Prin urmare, NLP este un mod de psihologie aplicată care vine în sprijinul dezvoltării personale, oferă soluții practice pentru o comunicare eficientă, oferă dezvoltarea încrederii în sine și managementul conflictelor. NLP se bazează pe ipoteza că fiecare comportament poate fi schimbat ori învățat, obiectivul primordial fiind acela de a reprograma creierul, adăugându-i noi potențialuri, sprijinindu-se pe capacitatea de comunicare. Este vorba de fapt despre identificarea comportamentului nostru și a

reflecțiilor noastre pentru a începe să le înlocuim cu unele pozitive și permite îmbunătățirea capacității noastre de negociere, de a învăța, de a îndruma, de a comunica, de a evolua, de a alege, de a conduce, de a ne cunoaște.

NLP este foarte mult folosit în companii, pentru a ajuta personalul să se adapteze la noile schimbări și pe angajați să aibă relații mai bune între ei, pe agenții de vânzări să își vândă mai repede și mai bine produsele, iar pe cei cu responsabilități să conducă mai bine. Și sportivii se pot folosi de NLP, dar și profesorii, pentru a-și îmbunătăți modalitățile de predare, de explicare, dar și relațiile cu elevii, astfel încât aceștia să-și descopere și să-și dezvolte potențialul pentru a putea deveni profesioniști și părinți de succes. NLP nu se referă numai la lumea profesională, ci propune o schimbare și în plan personal și familial, el îmbunătățind relațiile între partenerii de viață, dar și situațiile unde există probleme, fobii sau comportamente inadaptate, înfruntând situații foarte precise.

Așadar, a comunica înseamnă a spune, a informa, a explica, a ordona, a cere, a promite, a descrie, a atenționa, a convinge, a distra, a proclama. Actele de vorbire existente și cuvintele aferente formează suportul, cadrul înțelesului comunicării. Însă limitele comunicării sunt greu de trasat, deoarece comunicarea este inepuizabilă. Studiul actelor de vorbire urmărește adaptarea exprimării la contexte referențiale, situative, acționale și interactive sau interpersonale. Comunicăm în orice împrejurare, însă, niciodată întâmplător. Fiecare act de comunicare este inițiat cu un scop precis: vrem să atragem atenția, să ne impunem punctul de vedere, să direcționăm discuția sau privirea către ceva anume. Pe toate le facem aproape instinctiv, însă întotdeauna pentru atingerea unui obiectiv. *Cum comunicăm*, însă, poate aduce diferențe majore între ce ne propunem și cum reușim să ne atingem obiectivul propus, iar tehnici precum cele propuse de programarea neurolingvistică se constituie în componente inestimabile pentru o comunicare eficientă și implicit o viață fericită.

BIBLIOGRAFIE:

- Austin J. L., *Cum să faci lucruri cu vorbe*, Paralela 45, Pitești, 2005.
- Dragoș, Elena (2000), *Introducere în pragmatică*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000.
- Fărte, G. I., *Comunicarea. O abordare praxiologică*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2004.
- Fiske John, *Introducere în științele comunicării*, Polirom, Iași, 2003.
- Greimas, A. J., *Du sens II. Essais sémiotiques*, Seuil, Paris, 1983.
- Marin, Constantin, *Comunicarea instituțională*, USM, Chișinău, 1998.

- Prutianu, Ștefan, *Manual de comunicare și negociere de afaceri*, vol. I, *Comunicarea*, Iași, 2000.
- Roventă-Frumușani, Daniela, *Semiotica discursului științific*, Editura Științifică, București, 1995.
- Sandu, A., *Acțiune socială și dezvoltare organizațională*, Editura Lumen, Iași, 2002.
- Sandu, A., *Perspective semiologice asupra transmodernității*, Editura Lumen, Iași, 2011.
- Searle, J. R., *Speech Acts. An Essay in a Philosophy of Linguistics*, Cambridge, 1970.
- Searle, John R., „What is a Speech Act?” in J.R. Searle (ed.), *The Philosophy of Language*, Oxford University Press, Oxford, 1971.
- Șurubaru, A., „Elemente de Programare Neuro-Lingvistică”, în volumul Cojocar, Ș., Tudor Vasile, *Limbă și comunicare // Observatorul*, 2/19/2008.

Effective Communication between a Praxiological Approach and the Art of Creating Happiness

Abstract: The increasing interest in the complex communication process is explained by its growing role and importance in our everyday life. Although it is considered that communicating simply means conveying messages and information, it is not the informational content transmitted that is important, but the relationships created as a result of communication, because there are differences in the social status, the hierarchical position, the economic position or age differences between the participants within the communication process. Therefore, from a praxiological point of view, communication appears as an interactive pattern, as a result of conjugating conscious and voluntary, premeditated, controllable, evaluable and contextual behaviors, aimed at achieving a goal. The communication process does not occur as an isolated and independent entity but as part of more complex phenomena, with practical applicability (political practice, family integration, organization management, youth education). We can therefore talk about various aspects of effective communication in our everyday life: people with greater self esteem communicate better and thus they can earn better incomes; better communication skills entail happier couples and families; effective communication helps develop leadership abilities and also helps entrepreneurs to be successful; a set of good communication skills provides a critical attitude towards the media or the tools needed to develop a citizenship attitude and awareness; the modalities of communication between parents and children prompt their self-esteem and good health and, implicitly, their school performance and further on, their academic and professional performance.

Keywords: communication, effective, abilities, praxiological, happiness, NLP.

Oana CENAC

Centrul interdisciplinar de studii culturale central și sud-est europene,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

IDEOLOGIE ȘI LITERATURĂ ÎN *TOMIS* (IANUARIE-IUNIE 1967)

Revistă de cultură, editată de Comitetele pentru cultură și artă al regiunii Dobrogea și al orașului Constanța, „Tomis” publică, pe parcursul anului 1967, o serie de articole care oferă cititorului o amplă perspectivă asupra vieții literare și culturale românești din perioada respectivă. În continuare, vom prezenta principalele articole publicate în intervalul ianuarie-iunie din anul respectiv, ordonate în funcție de rubricile care le cuprind.

În articolul „Unirea în contextul ideii de revoluție europeană”, Ion Bitoleanu urmărește activitatea emigrației române după înfrângerea revoluției de la 1848 din țările române. În primele fraze autorul afirmă, în spiritul interpretării marxist-leniniste a istoriei, că revoluția a fost rezultatul „avântului revoluționar al maselor, chemate la activitate de elemente avansate din rândurile burgheziei” și că „unirea, pe care această parte a burgheziei a urmărit s-o înfăptuiască, era ca un act pornind nu din interesele poporului și înfăptuit prin popor, ci ca o unire de sus, fără revoluție, cu consimțământul boierimii”. În restul articolului se evidențiază, pe baza scrierilor lui Nicolae Bălcescu și Ion Ghica și a analizelor politice despre starea Principatelor Române publicate de Marx și Engels în ziarul *New York Daily Tribune*, continuarea activității revoluționare a emigrației române, care prin acțiuni diplomatice atrag atenția asupra importanței „*problemei orientale*”:

„În condițiile când, după înfrângerea revoluțiilor naționale desfășurate separat, lupta fiecărei națiuni mici în parte dovedise că despotismul nu putea fi înfrânt astfel, se căuta soluția unei revoluții europene, unirea națiunilor asuprite într-o singură și puternică familie. În 1850, an ce consfințea în toată Europa prigoana elementelor înaintate, se constituia la Londra un comitet secret, în care intrau reprezentanți ai românilor, ungarilor, polonezilor, rușilor, cehilor și turcilor, având drept scop o colaborare democratică a tuturor, realizată pe cale revoluționară, prin unitate și solidaritate.”

În același an 1850, sperând la o Europă mai bună, „în care opunea alianței tiranilor – *Sfânta alianță a popoarelor* – revoluționarul burghezodemocrat Giuseppe Manzzini, împreună cu alți revoluționari francezi,

germani, polonezi etc. puneau bazele Comitetului central democratic european, la care, din 1851, aderă și Comitetul revoluționar român de la Paris.” Planurile acestor revoluționari includea „posibilitatea unei revolte a naționalităților asuprite din centrul Europei și din Balcani”, iar acest proiect atât de îndrăzneț „era hrănit de similitudinea soartei micilor națiuni, de nădejtile și aspirațiile lor comune, care le-ar fi permis o colaborare revoluționară fructuoasă, pentru cucerirea dreptului lor de a fi.” Evenimentele care au urmat (1859 – dubla alegere a lui A.I.Cuza, 1877 – obținerea independenței, 1918 – unirea Transilvaniei cu România), au dovedit că înțelegerea în sens mai larg a noțiunii de revoluție de militanții democratici români a asigurat realizarea statului național unitar român, care „prin ea însăși, [e] o revoluție în viața unui popor.”

În *Analiză și lirism în proză*, publicarea postumă (1965) a romanului „Lunaticii” de Ion Vinea prilejuiește lui Alexandru Dan, autorul articolului, schițarea unui cadru teoretic mai larg, privitor la problema delimitării genurilor literare. Alexandru Dan observă că discuția, cel puțin în perioada interbelică a sec. XX, a fost axată pe domeniul prozei, „al romanului în speță, unde un intransigent gust modern refuză sistematic soluțiile lirice” și că în cadrul acestui fenomen literar complex, „care ține de însăși evoluția prozei analitice în ordine universală”,

„existența proporționată a elementelor lirice cu cele ale narației este o constantă a unui curent literar de o mare intensitate istorică, **psihologismul**, încă necercetat suficient la noi. (...)Refuzul lirismului în cadrul eposului, inițiat la noi de G.Ibrăileanu (*Creație și analiză*), nu este decât o consecință a concurenței pe care romanul cu arie socială a deschis-o prozei analitice de un pregnant individualism.”

Fenomenul se explică prin faptul că

„dacă admitem literatura ca fiind o atitudine asupra realității, atunci diferențierea genurilor literare devine imposibilă. Lirismul nu se mai poate confunda cu poezia însăși, el fiind o formă elementară, o reacție umană primară, care în artă poate căpăta expresii deosebite.”

Raportat la lirismul creațiilor poetice,

„lirismul în proză împrumută o serie din înseși funcțiile fundamentale ale speciilor epice. În cadrul analizei psihologice, el devine un mijloc de cercetare a eului, de autocunoaștere a realității interioare, deosebindu-se, așadar, nu numai formal, ci și funcțional de lirismul care în poezie are, în primul rând, un rol emoțional.”

Analiza, chiar și sumară, a romanului *Lunaticii* duce la concluzia că „ascendența limbajului poetizat asupra comunicării brute are la bază o

trudă susținută de spiritualizare a personajelor și a situațiilor”, iar aplicarea generalizată a acestei opinii se poate face la înregistrarea critică a unor opere epice apărute postbelic: romanul *Cordovanii* de Ion Lăncrănjan, prozele lui N.Velea, Ștefan Bănuțescu, George Bălăiță și chiar în *Moromeții* lui M.Preda (care vorbea, într-un interviu din „Contemporanul”, totală interdicție a metaforei în proză):

„Ilie Moromete însuși, personajul cel mai pregnant al ultimelor decenii, își datorează existența câtorva terifiante momente de tensiune interioară, expusă cu uneltele liricului. Simbolica tăiere a salcâmului din romanul lui Marin Preda este urmărită cu minuția și rafinamentul poetului liric care înregistrează numai acele gesturi ale eroului, în stare să declanșeze emoția.”

Concluzia lui Alexandru Dan ar fi că teoretizarea în discuție

„are în vedere numai anumite naturi artistice și, de bună seamă, poate primi replica altora, la care idiosincrazia pentru metaforă a născut formule de narațiune prețuite tocmai pentru sobrietatea și ariditatea lor. Critic, nu se poate opta pentru una sau alta dintre formule, aceasta fiind o chestiune de strictă privațiune a creatorului.”

Criticul Al. Protopopescu semnează rubrica „Cronica literară” în care analizează volumul lui Sașa Pană intitulat „*Poeme și poezii*”. Apariția acestui volum îi oferă cronicarului prilejul de a emite judecăți despre valoarea poeziei lui Sașa Pană:

„Sașa Pană, privit prin prisma volumului *Pentru libertate* (1945) ori a celor din urmă poezii **din sertar**, intitulate *Culoarea timpului*, adică din perioada când epatația suprarealistă l-a părăsit, apare neîndoielnic drept un poet lipsit de orice interes, discursiv și fără personalitate, din care nu se poate recupera aproape nimic”

dar și asupra curentului suprarealist în istoria poeziei românești:

„Este drept, suprarealismul, ca de altfel toate curentele de avangardă, își are cauzele lui sociale, momentul și locul lui de naștere, valorile și nonvalorile, izbânzile și eșecurile sale – în treacăt fie spus, suprarealismul este o mișcare părăsită treptat de chiar inițiatorii ei - , dar nu este mai puțin adevărat că pe terenul literaturii române el este mai puțin determinat și mai mult importat, este aproape rupt de mersul poeziei noastre și angajat imitației. (...) În condițiile în care semnele vocației au lipsit de la început și nu s-au confirmat în cele din urmă, Sașa Pană trebuie privit ca un poet – produs al unui curent, al unei mișcări literare care, pe tărâm românesc a avut soarta unei mode. Este, de altfel, condiția cea mai ingrată a artistului, cu repercusiuni pentru opera sa, aceea de a se supune unui mecanism de creație, cu atât mi mult, cu cât

suprerealismul singur, prin natura sa artificioasă, nu putea garanta existența unui poet, lucru demonstrabil în cazul de față.”

În finalul articolului, Al. Protopopescu se arată nemulțumit de calitatea materialului după care s-a întocmit ediția în discuție,

„deficitar și dezavantajos pentru poet și pentru cititorul care poate fi lesne derutat, cu atât mai mult cu cât prefața semnată de Mihail Petroveanu [este] foarte sărăcuță în partea analitică (.....) Astfel publicată, *Poeme și poezii* este o carte pe care istoria literaturii nu se poate baza decât în parte.”

La rubrica „Recenzii”, Marin Mincu analizează volumul lui Ion Alexandru *Infernul discutabil*:

„Ceea ce se afirmă în prim plan în acest volum este o viziune mitică a cadrului de substrat blagian. (...) Ion Alexandru are o afinitate cu Lucian Blaga, în primul rând, de spațiu stilistic. Satul lui Ion Alexandru este o matcă spirituală, ca și la Blaga, propice ivirii miturilor. (...) Inima poetului tânjește metafizic asemeni lui Blaga, însă la Blaga, starea de neliniște metafizică era corespunzătoare unei structuri filozofice proprii, Blaga își trăia poetic ideile filozofice sau își construia într-un sistem filosofic intuițiile lirice. La Ion Alexandru, blagizarea și gnoseologia poetică se poate transforma în mimetism poetic, lipsindu-l de substanță.”

O altă recenzie este semnată de Ion Florea și vizează volumul lui Horia Zilieru - *Orfeu îndrăgostit*:

„Universul poeziei lui Zilieru, (...) se încheagă pe o direcție principală: iubirea, concepută ca o stare lirică, de contemplație calmă. Este, în al doilea rând, și o lentă, dar sigură evoluție a expresiei, deși poetul nu s-a eliberat complet de o anumită artificialitate livrescă – de unde, la lectură, sentimentul că ascuți variațiuni pe teme de Arghezi (...), de Barbu (...) sau ecouri villoniene.(...) Poetul este, fără îndoială, monocord – îi lipsesc încheștările patetice, frenezia, deruta și tăcerea sceptică – dar acest fapt este și o calitate: volumul, de la piesă la piesă, se întregeste într-o viziune de ansamblu unitară. Seninătatea este de substanță – proprie temperamentului artistic, înclinației spre tandrețe și discreție.”

Cercetând paginile revistei constănțene „Ovidiu”, Enache Puiu, semnatarul articolului *Caragiale la Constanța – Semnificația unei atitudini*, urmărește ecourile pe care procesul Caragiale-Caion le-a avut în Dobrogea. Constanțenii stabiliseră legături cu dramaturgul, care răspunzând invitației lui Petru Vulcan și cenaclului literar Ovidiu, a ținut o conferință în sala Cazinoului, cucerind admirația intelectualilor din Constanța:

„Solidarizarea iubitorilor de literatură dobrogeni cu marele scriitor a îmbrăcat forma publică a unei mici campanii de presă susținută de aceștia în revista *Ovidiu*.”

La rubrica „Inedit”, sub semnătura lui Eusebiu Camilar, pagina întâi a revistei publică articolul *Ovidiana. Et in arcadia ego* care reprezintă de fapt „textul conferinței ținute în ședința publică a Academiei din 6 aprilie 1965, material pus la dispoziție de Universitatea populară București”.

Virgiliu Ene semnează articolul *Semn că obștea s-a deșteptat* în care semnalează apariția revistei „Vatra” în 1889, la scurt timp după ce

„se mistuise deplin pojarul răscoalelor țărănești din 1888 și al celor ce le-au urmat, ca un ecou al suferințelor celor împilați. (...) Cum se știe, solidaritatea cu cei *flămânzi și goi* a cuprins toată țara. Mergând pe calea pe care pășiseră înaintașii lor la 1848, la 1859 sau la 1877, scriitorii vremii au făcut, în acel dureros 1907, dovada unui fierbinte patriotism, fiind alături de cei răsculați. *Spontaneitatea* creatorilor noștri de literatură, reacția lor imediată la evenimente este un fapt de care s-a vorbit adesea.”

Printre scriitorii care au fost solidari cu țărănimea exploatată sunt menționați Al. Vlahuță, Cezar Petrescu, I.L.Caragiale, Panait Cerna, A. Mirea, M. Sadoveanu, Radu Rosetti, N.D. Cocea ș.a.

În *Ion Barbu despre modernism și tradiție*, Marin Mincu problematizează pe marginea celor două concepte - modernismul și tradiția - care se manifestă în poezie:

„Concepția lui Ion Barbu despre manifestarea în poezie a acestor doi factori aparent contradictorii reprezintă cea mai lucidă sinteză. Spiritul modern este necesar poeziei, ca factor indispensabil de filtrare a tradiției. Prin spirit modern se rezolvă modalitatea de acordare a tradiției cu noile realizări estetice.”

În viziunea lui Ion Barbu, spirit modern înseamnă

„*ancheta niciodată descurajată a condițiilor frumosului necontingent*, iar tradiția - o *experiență în ascendență*, conformă în mod succesiv cu datele anchetei. Astfel, spiritul modern (...) ar da o *geometrie calitativă* de preschimbare a tradiției. Tradiția e un *dat* succesiv care se transformă progresiv prin înnoiri succesive.”

Având ca punct de plecare concepția barbliană despre cele două concepte, Marin Mincu explică

„fobia lui Barbu pentru așa-numitul modernism – sincronism lovinescian, transplantare directă a economicului și ideologicului în artă. Artă ține de specificul spiritual al unui popor, iar sincronismul depinde de meandrele circumscrise de acest *dat*. Avem astfel doar un sincronism exterior în forme împrumutate, căci din punct de vedere calitativ, nici nu există un sincronism de tip lovinescian.”

În finalul articolului, autorul pledează pentru libertate în exprimarea tuturor opiniilor, indiferent dacă receptorii sunt sau nu de acord cu acestea:

„În teoretizările sale, Ion Barbu și-a conturat o mitologie poetică abstractă, incomodă pentru o receptare mai largă, dar aceasta nu îndreptățește o critică negativistă în mod aprioric, din cauza neaderenței la concept.”

În *Absurdul și criza*, Nicolae Balotă problematizează pe marginea literaturii absurdului, plecând încă de la perioada postbelică când Oswald Spengler, în „Declinul Occidentului”, preconiza

„descompunerea culturii faustice, occidentale, prevedea o epocă estetică finală, în care formele de artă ale acestei culturi se vor epuiza în construcții și ornamente fără sens, absurde și artificiale.”

Vorbind despre literatura absurdului, autorul consideră că

„operele aparținând acestei culturi **exprimă** o criză pe care o denunță uneori, distanțându-se de ea, criză pe care însă, întotdeauna o **reprezintă**. Chiar atunci când aceste se opun unei lumi în criză, ele manifestă simptomele de criză ale acestei lumi. Criză cu multiple fețe: sociale și existențiale, criză a limbajului, a comunicării etc. Pe orice plan s-ar manifesta fenomenul crizei se prezintă deopotrivă ca o dezordine, o spargere a unei ordini existente și ca o judecare, o condamnare a acestei ordini.”

Cel care populează o astfel de societate aflată în criză este

„un om fără convingeri, fără o lume a sa, dezorientat, neștiind ce să creadă despre cele ce se petrec în jurul său, un tip uman pentru care ideile, normele tradiționale și-au pierdut valoarea, au devenit insuficiente, fără ca altele să le poată înlocui.”

Încercând să-i fixeze statutul și importanța, N. Balotă susține că „nefiind o simplă modă trecătoare ori un simptom maladiv, așa cum a fost adeseori considerată, literatura absurdului ni se înfățișează ca un fenomen de criză.”

Cronica lui Al. Protopopescu la romanul *În absența stăpânilor* al lui Nicolae Breban pornește prin a stabili coordonatele în care se fixează interesul precar al criticii pentru soarta romanului:

„În vreme ce toate revistele noastre literare (și nu numai acestea) discută cu aprindere, dacă nu chiar cu o oarecare panică, momentul poetic actual, suspectat de o iluzorie inflație, problemele legate de soarta romanului atrag destul de anevoios atenția criticii, deși în acest sector dificultățile par a fi mai multe și mai de esență.”

Într-un astfel de context, romanul lui N. Breban „(...) dincolo de orice înzestrare sau insuficiență, izbuteste să afirme o structură artistică îndârjit legată de problematica prozei analitice.” Comparând acest roman cu *Francisca*, cronicarul observă că diferența ar consta în „spațiul acordat introspecției” care se mărește „în pofida mecanicii epice, lucru ce nu poate fi decât folositor, având în vedere genul de roman la care N. Breban aspiră.” Aspectul cel mai important pentru cronicar se pare a fi „viziunea autorului asupra ființei umane, perspectiva redusă la un unic criteriu de interpretare, cel *biologic*, în virtutea căruia indivizii devin personaje literare.” Analizând romanul în ansamblu, cronicarul „vede” în N. Breban un

„*neoromantic* în esență, grefat pe un analist modern la care introspecția, combinată cu portretistica, vizează crearea unei tipologii pregnante. (...) Nicolae Breban are de luptat serios cu *pofta de vorbă*, ca să ne exprimăm în niște termeni foarte tereștri, întru salvarea acelor reale aptitudini de analist pe care pregetăm a le mai releva, convinși însă că un prozator la al doilea roman și le cunoaște. În baza acestora, romanul *În absența stăpânilor* poate umbri câteva alte cărți apărute în același timp.”

Ion Florea semnează cronică literară la volumul *Povestiri* de V.Voiculescu și constată că

„liniile convergente ale cărții nu se datoresc tematicii (diversă ca timp, mediu și spațiu), nici utilizării unei tehnici clasice a povestirii (întâmplările sunt narate ca în *Decameron* și apoi discutate aprins de ascultători), sau predilecției stilistice, aproape permanente, pentru exprimarea populară, arhaizantă; ele se constituie în primul rând prin atitudinea scriitorului față de eroi și fapte.”

Tipul de erou pe care îl propune Voiculescu este

„perfect încadrat peisajului și tradiției românești, conceput ca păstrător spiritual al unei milenare experiențe de viață. (...) Eroul obișnuit al lui V. Voiculescu este omul liber – vânător, pescar sau pădurar – care, prin exercitarea meseriei sale, devenită pasiune, ajunge să trăiască niște întâmplări cel puțin stranii.”

Ceea ce impresionează, constată cronicarul, nu sunt personajele, nu sunt întâmplările, „neverosimile prin unicitatea lor”, ci

„un subtext aproape inefabil, o fină dezbatere spirituală, deschisă oricăror păreri. (...) Autorul, deschis dezbaterei de idei și experiențe, se așează pe o poziție indecisă, oferind parcă cititorului plăcerea și dificultatea de a-și exprima singur opinia.”

Analiza celor douăzeci și nouă de povestiri care compun volumul îi relevă cronicarului „un tulburător inedit, izvorât dintr-o singură construcție epică și dintr-o mare putere de evocare și înțelegere, prin prisma omului modern, a unor întâmplări cu inepuizabile tâlcuri dintr-un trecut asimilat sufletește de scriitor.” Nota de originalitate este determinată, dincolo de „notabila savoare stilistică (parcă mai firească și mai variată decât la Sadoveanu)”, de „o detașare socratică de fapte, un spirit umanist cultivat îndelung.”

În *Radu Stanca și măștile*, Corneliu Regman constată că

„mișcarea fundamentală a liricii lui Radu Stanca, mai exact a lirismului său, rezidă într-o specie de animizare explozivă, ducând la metafore uriașe, în care eul sau numai o parte a lui, o facultate, un sentiment se strămută pe neașteptate într-o altă realitate, participă la o aventură, ba uneori se înstrăinează sensibil de sursa care i-a dat naștere, constituindu-se în spectacol autonom: «Din când în când din sufletul meu seara / Ca dintr-un vechi landou întunecos / Un domn înalt, în doliu, alb ca ceara, / Lâng-un grilaj de poartă se dă jos...».”

În perfect acord cu titlul articolului, C. Regman identifică la Radu Stanca o preocupare

„precumpănitoare – aceea de **spectacol**. Aceasta înseamnă arta travestiului până la nerecunoaștere, aceasta înseamnă totodată reconstituirea până-n detalii de recuzită și până la nuanța lingvistică cea mai fină a unei game întinse de modalități stilistice, de forme constituite ale gândirii și sensibilității.”

Referindu-se la poezia lui R. Stanca, cronicarul identifică „existența unei adevărate **demonii** a spiritului, constând în inesațiabilitate și ardență, și într-o superbă afirmare a drepturilor imaginației, care face din din poet (...) un magician al iluziilor.” Despre poemele sale dramatice („Robinson”, „Adio la prieteni”, „Ars doloris”, „Toast”, „Vulpea”), cronicarul le consideră a fi

„diagrame ale unei frământări interioare, (...), sunt niște măști, substituirii ale eului prin rolurile sale, căci (...) Radu Stanca se joacă în alții pe sine, ca într-o pantomimă tragică: «Ca tânărul spartan ascund sub haină / Vulpea furată a timpului ce trece. / Deși mă mușcă, tac și-ndur în taină / Fără să tulbur lumea

ce petrece, / Glumesc nepăsător și râd cu hohot / În timp ce ea își vâra colții-n mine / Simt sângele țâșnind cu mare clocot / Dar mă prefac că-s vesel și mi-e bine. / Și mă voi mai prefăce-n continuare / Chiar de mi-ar fi durerile-nzecite.»”

Finalul cronicii literare sintetizează toate punctele de vedere ale lui C. Regman și scot la lumină un Radu Stanca extrem de complex:

„Clasic și «învechit» prin rotunditatea construcției poematice, și prin aceasta din nou foarte apropiat de Philippide, Radu Stanca e modern și va rămâne astfel prin compoziția foarte personală, bogată, diversă a structurii sale moral-estetice, amestec de luciditate, de curiozitate ironică, de estetism savant preparat, de ton parodistic, umor și vivacitate, dar și de patetică zbatere în a scormoni cu întrebările pământul, folosind neliniștea ca să se vindece de neliniști sau încercând să învingă Neînvinsul.”

Rubrica „Recenzii” cuprinde articolul semnat de Enache Puiu care prezintă monografia „Costache Negruzzi” de Al. Piru, autorul „celei dintâi aprecieri a lui Costache Negruzzi din unghiul superior al criticii noastre actuale.” Cartea reușește să „nu lase nimic necercetat în legătură cu scriitorul ales. Viața, întreaga operă a lui C. Negruzzi, de la manuscrisul primelor încercări literare (...) până la manualul de bucate (...), scris în colaborare cu M. Kogălniceanu – este urmărită de Al. Piru la pas, astfel că fișa lui, amintind pe undeva de G. Călinescu, capătă întotdeauna consistență.” Recenzentul remarcă rigoarea în organizarea materialului, precizia în fixarea cadrului ideologic, maniera de analiză a creațiilor în proză ale scriitorului pașoptist: „El le investighează universul de caractere, surprinde spiritul real al fiecăreia și face o serie de substanțiale observații, disociind între proza romantică, moralistă, anecdotică etc.”

V.P.Fati semnează recenzia volumului de *Poezii* de Gh. Tomozei și remarcă „o deliberare poetică, o sensibilitate mai puțin de efect”, iar prin raportare la volumele anterioare, se observă păstrarea unei

„generalizări afective, diminuantă, reductivă. Poetul nu are integritatea unei viziuni poetice. Fantezia sa, reală, este una intuitivă, ornamentală. Cultul este pentru ușoara senzație, impresie imediată, culoare. Ca atare, poetul mai preferă încă argintul, aurul, dintre culori, îndeosebi, albul și galbenul: Sonet-psalm: «Un fruct amar s-a despiciat pe buze, / se trece-n aer psalmul, ca de ceară, / și degete subțiri închid sonetul...».”

În recenzia la volumul Anei Blandiana, *Călcâiul vulnerabil*, V.P.Fati remarcă „o continuitate sensibilă, atitudine mai puțin migratoare, permanența unei febrilități, cunoscută d ela debut.” Analiza poemelor care compun acest volum îi relevă recenzentului „o autenticitate decisivă.

Discontinuitatea emoțională a poemelor, diversitatea ipostazelor lirice au un ton unificator, datorat unei sensibilități reale. Preferința este deja pentru discursul poetic, pentru confesiunea revendicativă, dispoziție juvenilă a lucidității, a lipsei de prejudecăți, a existenței totalitare. Impresia este, în sfârșit, a unei spontaneități afective, între entuziasm și resemnare, între gravitate și stângăcie hieratică.” Pentru Ana Blandiana, „evenimentul poetic, înregistrarea mutațiilor încorporează ideea dăruirii definitive, cu o aură solemnă, dar și ca un semn al predestinării elevate: «Tragic mi-e darul, asemeni pedepselor vechi. / Ce strămoș mi-a greșit ca să-i port – lauri – vina? / Tot ce ating se prefacă-n cuvinte / Ca legenda regelui Midas (Darul)».”

C. Novac semnează articolul „Pledoarie pentru pamflet” în care fixează de la bun început coordonatele în care a apărut această specie:

„În dinamica vie și complexă a speciilor, pamfletul a apărut ca urmare a transformărilor revoluționare fără precedent oferite de realitatea ultimelor două secole, transformări care solicitau din plin ordinea artistică militantă, explicită și sarcastică, fundamentată pe riguroase criterii ideologice.”

Pe teren românesc, pamfletul s-a manifestat cu precădere în „epoca represiunilor sângeroase, culminând cu dramaticele răscoale de la începutul acestui veac”, iar această conjunctură „solicită agresivitatea fulminantă și virulența polemică a lui N.D.Cocea, iar procesul de fascizare a țării este incriminat cu mânia primară, nutrită de incursiuni în sfera biologicului, a lui Tudor Arghezi sau Geo Bogza.” Pentru C. Novac, pamfletul presupune „sobrietate, încordare de luptător pe baricadă”, iar acest fapt „solicită mai puțin mecanismul psiho-fiziologic al râsului; râsul este eliberator și are, în primul rând, funcții preventive sau terapeutice, în timp ce sarcasmul cheamă sub arme și-și propune ca țel final, anihilarea adversarului.” În viziunea autorului, pamfletul trebuie să fie „o schelărie complexă, un proces tehnologic de fabricare a veninului cetățenesc în doze mortale pentru tot ce este lipsit de justificări sub raport social și condamnat la piere de istorie. Susținătorii conștienți ai rămășițelor moralei și educației burgheze trebuie să devină eroii superbi, cuceritori și fascinanți ai pamfletului nostru contemporan.”

Rubrica „Cronica literară” este semnată de Al. Protopopescu și analizează volumul *Fluxul memoriei* al lui A.E.Baconsky care „se înfățișează astăzi cu o culegere de versuri menită să statornicească imaginea unui poet, care, indiferent de ce va adăuga viitorul, rămâne esențială.”

Problematizând pe marginea titlului ales, cronicarul notează:

„Titlul (...) are mai mult decât rostul unei etichete ad-hoc, pecetluită pe coperta unei cărți, însumând în sine funcțiile unei arte poetice profesate cu o consecvență care merge până la monotonie. *Fluxul memoriei* este o metaforă care tălmăcește însuși modul de creație al poetului, explică temele și structura poemelor sale, trasează hotarele acestei poezii, rod exclusiv al unei tenace și îndelungat act introspectiv.”

„Timpul și trecerea sa devin la Baconsky adevărate teme de meditație: „A.E.Baconsky are acea memorie afectivă care orânduiește trecutul într-un șir de momente cu semnificație în primul rând psihologică și apoi istorică: totul se petrece în oglinda cu cadră de argint a memoriei. Trecerea timpului, mai mult decât un motiv sau o temă poetică, devine o obsesie care stimulează meditația, educă simțurile, rafinează viața interioară și elaborează acel sentiment al perenității și al nostalgiei care este însuși fondul lirismului lui Baconsky și poate al lirismului în sine.”

Trăind stăpânit de „*umbra tragică a timpului*”, poetul „murmură cu evlavie cuvântul *trecere*: *Treceri grăbite sau lente, treceri grăbite și dragi.*” Analiza volumului îi oferă cronicarului posibilitatea de a identifica „între izvoarele frecventate cu asiduitate de Baconsky”, elemente din poezia latină:

„Relațiile sale cu elegiile lui Ovidiu au deopotrivă consecințe de formă și de fond. Asemenea strămoșului latin, lui Baconsky îi place să-și cânte singurătate, iubește lamentația poetică, binecuvântează viscoalele și blestemă iernile, savurând tristeți de țărmean și nostalgii de năier.”

Un ultim aspect avut în vedere de cronicar este ciclul oriental, „un soi de jurnal de călătorie, melodramatic, eterogen, iar *ineditele* adăugate volumului pâlâpăie doar din rafinamentul desăvârșit al poetului.”

Rubrica „*Recenzii*” cuprinde, sub semnătura lui Marin Mincu, analiza cărții lui Valeriu Gorunescu – *Orfeu trece punțile* –

„o aglomerare informă de metafore proaspete și locuri comune. (...) Ni se propune aici o poezie de elanuri adolescente cu zburdări infantiliste și pseudorezolvări de cunoaștere. O poezie ce se vrea feciorelnică și plină de candori, se diluează în metafore mărunte și adesea inedite: «Mă împleticesc și fluier printre matrozii mulți / visând o Poezie ce n-am s-o scriu vreodată: / că-mi fură cerul foaia și versurile-n șir / se duc, cu pescărușii, spre adânc de anafoare. / Doar soarele îmi crește pe umeri și mă mir / cum de-a căzut în suflet atâta goz de soare. / E albă dimineața, cu frăgezimi de flori / și c-un surâs statornic, nescorojit de vreme... (Miraj)».”

Dincolo de virtuțile sale artistice, „volumul «*Orfeu trece punțile*» nu dă la iveală posibilitățile de esențializare lirică ce se așteaptă de la un poet care nu mai este debutant.”

Cea de-a doua recenzie este semnată de I.Florea și vizează cartea Gabrielei Melinescu, *Ființele abstracte*:

„Titlul volumului recent apărut nu este dezmințit de nici una din poeziile cuprinse. Repudiind epicul, Gabriela Melinescu încearcă să-și comunice stările de suflet, care trec de la certitudine (*Două immuri, Aprilie, Somn*), la voluptate neliniștită (*Somn de vară, Munții, Pasăre de somn*), până la chinul de a afla (*Copilăria lui Ulyse, Ființele abstracte*).”

Analiza critică realizată volumului îi relevă recenzentului „lipsa asocierilor de idei care să înlesnească conturarea unei concepții. Renunțând să ordoneze senzațiile și judecățile spre semnificație, comunicările sunt uneori arbitrare, fragmente ale subconștientului de moment: «Necunoscut îmi e băiatul care este / are un vapor tras de un elefant fericit. / I-aș cere hainele cu împrumut / și câinii Angliei care l-au ispitit. (Desen pe o cămașă de băiat)».” Neajunsurile pe care le identifică recenzentul vizează „lipsa de comunicare și a unei concepții care nu are nici măcar scuza pionieratului. (...) Așteptat cu încredere și interes justificat de cele mai bune poezii ale cărții de debut (*Cântec de fată, Albastru de Voroneț, Jurnal de o zi*), volumul *Ființele abstracte* dă impresia unui progres prea lent.”

Ultima dintre recenzii are în vedere volumul de poezii *Jocul lui Adam*, semnat de Miron Chiropol. Vasile Petre Fati, recenzentul cărții, remarcă

„versurile pioase, însoțite de inefabil. (...) Poezia lui Miron Chiropol, de-o extracție intelectuală (...) se realizează mai firesc în vecinătatea unor zone fantastice de-o stranie strălucire. Destinația ei este, în cele din urmă, orfismul, gestul serafic. Polifonia, imperceptibila mișcare, construcția vizionară, dispartă, conving. Delicatețea formală a poetului găsește fertilitate într-un miraj fantezist: «Și cer în carne pământul / din nou străin, la începuturi, / și cer grădinile / în care m-am născut / sărac cu duhul ca o pasăre, în lucruri / care nu știu că trăiesc».” Analiza acestui prim volum al poetului care „surprinde prin forțarea unei viziuni aparte” îi relevă recenzentului „o prezență poetică autonomă.”

În rubrica „Publicații dobrogene din trecut”, Enache Puiu realizează o prezentare a revistei „Analele Dobrogei” care a apărut în 1920, după dispariția revistei „Ovidiu”. Revista a fost editată „ca organ al societății culturale dobrogene de către «un grup de intelectuali din Constanța – profesori, magistrați, avocați, ingineri, medici» -”, debutând „furtunos, cu o apariție inițial trimestrială, în volume consistente de câte 150-200 de pagini, de format în 8°. (...) Începând cu anul 1924 publicația a trecut la apariție anuală, periodicitate păstrată, cu mici excepții, până la dispariție, în 1938.”

Sub conducerea profesorului C. Brătescu, „Analele Dobrogei și-a fixat de la început un «program de activitate lărgit, care să îmbrățișeze, pe lângă

comoara scumpă a cunoștințelor despre trecut, și însuși prezentul, activitatea vie, cu nesfârșita ei varietate de probleme și curente».”

Temele abordate în paginile revistei de către semnatari au fost „problemele Dobrogei, dar revista a manifestat atenție și pentru probleme de interes mai general, cum ar fi criza cărbunelui (...) sistemul de gândire al filozofilor antici, sonicitate, etimologia unor termeni ș.a.”, iar printre semnatarii articolelor incluse în paginile revistei, Enache Puiu îi amintește pe Nicolae Iorga, V. Pârvan, I. Simionescu, S. Mehedinți, T. Sauciuc Săveanu, C. Moisil, Radu Vulpe, Pericle Papahagi.

La rubrica „Trident”, Neptun, în *Anomalia magnetică*, același Neptun semnaleză „ambția foii de la Pitești (cum o numește Tudor Arghezi) de a publica lună de lună cel puțin o pagină de poezie.(...)Să trecem cu vederea caracterul fărâmițat și oarecum stereotip al acestor pagini, care rezidă în faptul că fiecare autor nu semnează niciodată mai mult de o poezie.(...) Tinerile talente nu se pot afirma, chiar dacă vor publica număr de număr, cât timp vor semna numai câte o poezie. Generozitatea(...)dacă s-ar întovărăși cu exigența în alcătuirea, pe rând, a unor profiluri literare, nu ar mai fi lipsită de obiect.”

În *Dragoste târzie, nu alta* este semnalată apariția revistei „Familia” care publică „eseuri de un farmec intelectual incontestabil semnate de Radu Enescu, Nicolae Balotă sau Ovidiu Cotruș.” Nu sunt pierdute din vedere versurile „neîngăduit de slabe” ale lui Gheorghe Știrbu și Ilie Măduță, iar proza, „un sector de mult timp neglijat, în acest număr este de-a dreptul lamentabilă.”

În *Consecvență*, este amintită contribuția revistei „Ramuri” care „continuă să-și mențină un profil distinct. Sobre la obiect, scrise într-un remarcabil stil publicistic, sunt intervențiile revistei craiovene în mai toate problemele actuale ale vieții sociale, literare și artistice.”

În *Poezii cu cap și coadă*, Neptun laudă „splendidul articol despre inteligența artistică”, semnat de Șt. Aug. Doinaș și publicat în „Gazeta literară”, nr. 9, martie 1967, la rubrica „Lampa lui Diogene”. Articolul lui Doinaș „denunță unele metehne ale lipsei de inteligență artistică în poezia unor tineri foarte talentați ca Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag și Nichita Stănescu. Aceste metehne sunt, după un diagnostic sigur, emisia verbală necontrolată, filtrarea exagerată a emoțiilor.” Articolul se încheie cu „un apel vibrant: Iubiți confrați mai tineri! Poematizați mai puțin, și – pentru Dumnezeu! – mai scrieți și poezii: poezii cu cap și coadă.”

Șerban Cioculescu este autorul articolului *Camil Petrescu* în care elogiază personalitatea complexă a celui care a fost „unul dintre cei mai personali și multilaterali scriitori români între cele două războaie. (...)”

Publicist, eseist, romancier, dramaturg, poet, cronicar teatral, sportiv și militar, animator de periodice, director-general al Teatrului Național din București, *Camil* – cum îi spuneau prietenii – era în veșnic neastâmpăr și în război permanent cu majoritatea presei literare și artistice.” Pe două coloane ample, autorul reușește să prezinte rolul și impactul pe care Camil Petrescu l-a avut în epoca în care a trăit, dar și ulterior, prin toate contribuțiile sale culturale.

Rubrica „Recenzii” cuprinde, sub semnătura lui Constantin Novac, prezentarea volumului de povestiri al lui Vasile Spoială - *Ploaia de atunci*:

„Proaspătul debutant în colecția *Luceafărul* își încheagă volumul de povestiri sub semnul investigației unui mediu mai puțin cutureierat din motive artistice; este vorba de **provincie**, nu neapărat în accepția unei zone urbane dependente spiritual și relativ depărtate de **centru**, ci mai degrabă concepute ca o **stare de spirit** într-un sens încetățenit la noi de literatura lui M. Sadoveanu sau Cezar Petrescu.”

Analiza provinciei îi permite autorului să se „oprească asupra unor medii închise, în care viața personajelor pulsează anemic, stereotip, traversată fiind de refulări și acelea rutinate de flirturi cvasi-mondene, (...) de chefuri cu mititei sau de drame stupide, petrecute fără solicitarea condescendenței.” Cu acest volum, Vasile Spoială încearcă să facă „literatură de atmosferă, îndrumându-l, prin refuz, spre proza de analiză sub auspiciile căreia își face un promițător debut.”

Cea de-a doua recenzie este semnată de Enache Puiu și vizează monografia *N.D. Cocea* a lui Virgiliu Ene. Demersul autorului este unul complex căci reușește, printr-o investigație amănunțită, să surprindă imaginea completă a scriitorului: „nuvelist, romancier, publicist, precum și paginile mai puțin cunoscute, dintre care unele rămase în manuscris, în arhiva familiei scriitorului.” Recenzentul remarcă interesul autorului „pentru discuția de conținut” care este „relevantă în ceea ce privește capacitatea lui V. Ene de a analiza direcțiile de dezvoltare a prozei lui N.D.Cocea, influențele primite, sensurile unor situații și fapte din scrieri, profilul ideologic al personajelor, poziția scriitorului față de ele.” Cu ochi critic, recenzentul notează că „referința critică densă, analitică, face uneori loc fragmentului descriptiv inutilizabil și că trăsături precum virulența atacului, incandescența stilistică, patosul, lapidaritatea frazei nu sunt demonstrate în specificitatea lor la N.D.Cocea.” Fără a-i diminua deloc din valoarea demersului său, recenzentul propune ca soluție posibilă „adoptarea mai fermă a modalității de prezentare concomitentă a vieții și operei scriitorului studiat” care „l-ar fi ferit pe autor de unele inadvertențe

metodologice, evidente în unele reveniri și abateri de la criteriul cronologic călăuzitor.”

A.P. semnează recenzia volumului de versuri *Soare scufundat* al lui Ion Sofia Manolescu, un poet „care își găsește mai ușor cititorii decât exegeții (...) datorită poeziei sale calme și muzicale, mai mult agreabilă decât dificilă, în primul rând desfătătoare și apoi interesantă.” Analizând tematica poeziilor sale, recenzentul remarcă gustul poetului pentru „pastelul senin cu multe nume de flori și cu gingășii lirice” care „recurge la candoare la puterea de a simboliza a culorilor și își pune nădejdi temeinice în căderea rimei: «Mi-e somnoroasă glezna de-atâta așteptare. / De teama amintirii fereastra mi-o alung. / Doar clopotul albastru al cerului de ape / mi-l regăsesc în suflet ca un ecou prelung. (Remember)».”

Ultima recenzie este semnată de Vasile Petre Fati și analizează volumul *Versuri* al lui Leonid Dimov. Lirica acestui poet „sugerează însușirea explorărilor suprarealiste, într-o factură mai puțin întâlnită, vizionară. Metafora senzuală, imagistica abundentă, discontinuitățile (...) sunt pentru Leonid Dimov elementele inițiale de la care pornește abia.” Nota de specificitate este conferită de „integritatea unei atmosfere, adesea halucinantă, permanența unor simboluri mirifice, bine întreținute și chiar o simplitate deosebită. Mai mult, o limbă ispititoare și o tehnică a versurilor ireproșabilă: «E tot toamnă, tot amurguri / Triste în ținut ligur / Tot mai cucerește burguri / Regele Pepin cel scurt. (Tapiserie). Și lasă tot grămadă la intrare / Sub lampa răsucită în cârlig / Deschide, să-ți închine fiecare / În lustru galben, cămile cu frig (Fugă)».”

Rubrica „Cronica literară”, semnată de Alexandru Protopopescu, analizează „recenta plachetă, intitulată îndeajuns de echivoc – *Rocada* –”. Se remarcă „strădania poetului de a concilia între hazardul imagistic al suprarealismului, sub auspiciile căruia a început a scrie, și necesitățile de logică și comunicabilitate pe care circumstanțele contemporaneității le impun.” Tendințele contradictorii sesizate de către cronicar sunt cele care „conferă poeziei lui Virgil Teodorescu o **energie** lirică, care-l individualizează pe poet și dă trăinicie creației. Este un **energetism** provenit tocmai din corcirea modalităților avangardiste cu cele tradiționale, din ciocnirea acestor numeroase forțe divergente, care pun în mișcare imaginația și înviează metafora.” După o analiză amplă a demersului poetic, cronicarul încheie rotund subliniind statutul lui Virgil Teodorescu de „poet contradictoriu, (...) un poet care trece brusc de la stări de imponderabilitate și oniric, la pamfletul dur (*Punți albastre, Poemul întâlnirilor*), de la lirismul rece, aproape absent, la efuziuni calme, de la formule de versificație rebele, la artificii încorsetat, (...) de la dicteul fără

finalitate, la cugetarea cea mai gravă." Tocmai acest antagonism poetic, identificat de către cronicar, este cel din care „izvorăște o mare energie artistică, dar de pe urma căruia nu se încheagă îndeajuns imaginea poetului. Timpul este dator s-o facă.”

În „O contribuție utilă”, este semnalată și salutată apariția studiului lui Mihai Drăgan - *Maioreșcu și literatura națională*: „Întemeiat pe o profundă analiză a operei, criticul dezbate cu spirit de discernământ problema raporturilor lui Maioreșcu cu cultura și ideologia generației patruzecioptiste, vizând determinarea onestă a locului pe care acesta îl ocupă în cultura națională.”

În *Braconajul în estetică*, este semnalată apariția articolului *Estetică și judecată critică* de Adrian Marino în care Neptun observă „procedul citatelor puse cap la cap, pentru a suplini neantul opiniilor personale”, dar care „neînțelese, se pare, prea bine, de autorul articolului, se combat între ele, reflectând haosul vederilor lui A.M. Aceasta, probabil și din pricina prea multor scopuri absconse pe care A.M. le urmărește deodată, și care n-au nimic de-a face cu estetica, nici - mai ales - cu judecata critică.”

Constantin Ciopraga semnează articolul *Hortensia-Papadat Bengescu în fața literaturii*, al cărei „destin literar (...) își extrage strălucirea din marea capacitate de pătrundere în psihologia personajelor.” Realizând o analiză atentă a operei scriitoarei, autorul punctează că „noutatea creației sale stă într-o viziune deosebită de tot ce dăduse anterior literatura feminină. Nu mai e sentimentalismul romantic, pe urmele lui George Sand, ci un flux de viață emotivă și intelectuală de factură modernă, irumpând cu o forță proaspătă, neistovită. Literatura sa, feminină prin acuitatea observației, spulberă voit mitul și misterul, expunând privirii tuturor ceea ce până atunci se ascundea în **sfânta sfintelor** sub cortul sacru.” Vorbind despre interesul Hortensiei pentru sufletul feminin, autorul consemnează mărturisirea acesteia din „Ape adânci”: „Studiul femeii mi-a părut totdeauna mai interesant decât al bărbatului, fiindcă la bărbați faci înconjurul faptelor și faptele sunt rareori prea interesante, pe când femeia are o rezervă bogată de material sufletesc, în căutarea căruia poți pleca într-o aventuroasă cercetare plină de surprize.”

Al. Protopopescu semnează cronică literară *Pompiliu Constantinescu sau metabolismul criticii* în care analizează volumul *Scrieri* (vol. I-II, E.L., 1967): „Cine îl citește astăzi pe Pompiliu Constantinescu nu poate să nu recunoască adevărul că, mai mult decât oricare altă ramură a științei literare, *critica* este o chestiune de *vocație* și că, prin urmare, ea poate deveni un *anumit* act de creație.(...)Vocație nu înseamnă nici putere de analiză, nici

gust, nici spirit de observație, nici intuiție, ci toate acestea la un loc, și încă ceva, inefabil și greu de definit, pe care poeții îl numesc har.”

În viziunea lui Al. Protopopescu, o cronică serioasă nu poate avea la bază o singură carte pe baza căreia nu se poate stabili un profil complet: „A aspira la o recenzie literară al cărei obiect să-l constituie recentele *Scrieri* reeditate – vai, insipid titlu! – mi se pare un lucru total inoportun și în contradicție cu înseși rosturile cronicii literare, așa cum Pompiliu Constantinescu le-a înțeles și le-a profesat.(...) Încercarea încheșării unui profil al criticului nu poate fi legată de o reeditare parțială, încât însemnările de față nu vor izbuti să aibă decât soarta unor disparate reflecții de lectură.”

Analizând demersul critic al lui P. Constantinescu, cronicarul notează: „Critica lui Pompiliu Constantinescu este în bună parte un spectacol de intuiții și trebuie să vedem în aceasta un omagiu adus cititorului ca primă ipostază a criticului.”

Formula critică adoptată este critica de atitudine: „Logic și alert în polemică, el adoptă un sistem ofensiv nu din pasiuni critice, ci din *convingeri*. Formula care s-a încetățenit pe seama unei astfel de critici – numită critică de atitudine – dacă nu ar vulgariza complet fenomenul, ar putea constitui un ideal pentru generațiile succesoare. Este de fapt, aspirația spre un *estetism comprehensiv* destinat orientării publicului cititor și perspectiva din care unele erezii ale criticii au fost sancționate cu fermitate.”

Din analiza volumului de *Scrieri*, cronicarul observă folosirea criteriului alfabetic în ordonarea autorilor studiați, o soluție „acceptabilă datorită faptului că dă studiilor un aer de soliditate monografică, înlesnind urmărind și receptarea opiniilor”.

În final, cronicarul își încheie demersul cu observația lui G. Călinescu potrivit căruia Pompiliu Constantinescu „era singurul în stare să facă o bună istorie literară, într-atât îl ajută seriozitatea, aspra idee de răspundere și tendința de a generaliza fenomenul literar.”

Rubrica „Recenzii” cuprinde, sub semnătura lui Ion Florea, prezentarea volumului *Monolog în Babilon*, semnat de Al. Philippide care, „după un volum cu caracter mai mult antologic (*Poezii*, 1962), *Monolog în Babilon*, cuprinzând poezii din ultimele două decenii (...), ne oferă un prilej de «împrietenire cu clasicii» (titlul pro domo care funcționează ca introducere al recentelor *Studii de literatură universală*, datorate eruditului cititor Al. Philippide.”

Sub raport tematic, „liniile(...)care străbat universul poetic propriu maestrului sunt: scrutarea neistovită a timpului revolut, relația dintre clipă

și veșnicie(...)și imboldul autocunoașterii.” Considerând „lirismul obiectiv” ca trăsătură esențială a poeziei sale, cronicarul încheie apreciind că „Al. Philippide este un romantic prin modul de a simți și un clasicist prin modul de a se exprima.”

Cea de-a doua recenzie este semnată de Marin Mincu și analizează lucrarea lui Nicolae Iorga *Oameni care au fost*, o carte prin care „se reactualizează una din virtuțile primordiale ce țin de personalitatea lui N. Iorga, anume virtutea cronicarului aplecat cu migală asupra vremurilor și oamenilor, pentru o evaluare morală și patriotică.” Portretul este componenta esențială în arta evocării la Nicolae Iorga, dar „la el, portretul nu se reduce la ilustrarea trăsăturilor fizice sau psihice, ci tinde spre efigie. (...) Plecând de la un amănunt abstract, în aparență fără importanță, Iorga croiește un portret care individualizează pregnant o personalitate, dându-i contururi generalizatoare.”

Analiza lingvistica a textului îi relevă recenzentului „o frază stufoasă și amplificată în perioade largi, corespunzând debitului verbal al oratorului, elogiativ cu exagerare sau certăreț și plin de imprecășii.” Recunoscându-i valoarea operei, la final, se propune ca „studiul lui N. Iorga trebuie să înceapă prin reeditarea sa (bineînțeleas o reeditare selectivă). Și astfel, N. Iorga va coborî din mit, pentru a exista în realitate, prin opera sa, accesibilă publicului larg și nu doar presupusă.”

În rubrica „Confruntări critice”, demersul autorului Mihail Drăgan vizează analiza criticii actuale. Aspectele identificate fiind valabile și pe teren românesc, dar și în străinătate deopotrivă: „realitatea este că întreaga noastră critică modernă, ca și aceea din alte părți, a ajuns să fie conștiința de sine a literaturii epocii sale prin foiletonul de gazetă, fără să rămâne, bineînțeleas, la foiletonism. Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, G. Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Al. Dima, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu ș.a. l-au onorat cu strălucire de-a lungul a zeci de ani, dând criticii noastre un prestigiu de înaltă intelectualitate.” Pentru Pompiliu Constantinescu, „forma modernă a criticii e creația foiletoniștilor”, iar analiza fenomenului literar actual îi relevă autorului preferința pentru „publicarea a numeroase monografii critice, iar de vreo doi-trei ani încoace, trecerea la editări de noi volume de critică, rod al foiletonisticii curente. Este un lucru incontestabil (...) că o critică literară vivace și persuasivă, rămasă numai în paginile revistelor, este pe jumătate moartă. Publicarea a cât mai multe (și mai bune) volume de critică curentă (...) este o cerință imperioasă a oricărei critici care refuză să fie apreciată ca un exercițiu minor în marginea literaturii.”

În acest context, „apariția unei cărți de critică este tot atât de îndreptățită ca și a uneia de poezie sau de proză.” Schițând acest cadru teoretic și susținând opinia lui Pompiliu Constantinescu („criticii trebuie citiți nu numai pentru opiniile lor, cât pentru a reflecta asupra acestor opinii”, *Critice*, 1933), demersul autorului se centrează pe analiza perspectivelor pe care le propun „doi critici cam cu aceleași state de serviciu: Gabriel Dimisianu și Virgil Ardeleanu.”

Ion Florea semnează articolul „Virtuțile și servituțile reportajului”, de fapt o prezentare a cărții *Al optzeci și doilea* de Radu Tudoran. În prima parte a articolului, autorul problematizează pe marginea unei „specii viguroase, cultivată asiduu în literatura noastră contemporană (...) reportajul (...) care exprimă un pronunțat interes pentru expresia modernă a practicii sociale.” Toate aceste considerații pe marginea reportajului literar sunt justificate de încadrarea romanului lui Radu Tudoran „într-o specie nouă: romanul-reportaj. Nu e vorba de un ciclu de întâmplări autentice cu marinari, ci de un jurnal mixt – de bord și intim – al unei companii de pescuit în Atlantic, pe bordul unui trauler, timp de cinci luni.”

În rubrica „Convorbiri literare”, Michaela Bulgărea publică interviul cu acad. Victor Eftimiu în care se dezbat următoarele aspecte: câteva opinii în legătură cu momentul debutului; personalitățile pe care le-a cunoscut în diversele călătorii întreprinse; pornind de la pasiunea mărturisită a scriitorului pentru pictură, M. Bulgărea este interesată de opinia acestuia în legătură cu distincția, dacă ea există, artist vs om; puncte de vedere asupra literaturii române actuale; perspectivele de viitor ale secției românești din Pen-Club; opinia sa despre revista „Tomis” și despre celelalte reviste de cultură apărute în diverse zone ale țării.

Nicolae Balotă semnează articolul *Iraționalismul poetic* în care problematizează pe marginea „rupții radicale” care a marcat lirica modernă: „Ruptura nu numai cu canoanele unei retorici desuete, nu numai cu o anumită viziune asupra poeticului. Ruptura a fost mult mai adâncă: ea a afectat condiția însăși a poetului, verbul poetic și natura poeziei.” Acestea sunt argumentele pe baza cărora, N. Balotă afirmă că nu romanticii au fost cei care au adus înnoirea în poezie și artă, „deși au avut atâtea inițiative fecunde și deși(...)romantismul stă la originea oricărui avangardism literar-artistic.(...)Niciodată romanticii, cu toată înclinația lor pentru facultățile extraraționale, pentru participarea afectivă, pentru sentiment, pentru patos, n-ar fi îndrăznit să rupă cu rațiunea așa cum au făcut un Baudelaire, un Poë ori un Rimbaud.” Acestei generații post-romantice îi revine meritul, consideră N. Balotă, de a fi dus „la marea cotitură din poezia modernă.”

În articolul *Roma antică în viziunea lui Eminescu*, Andrei Nestorescu consemnează interesul poetului național pentru Roma și valorile ei:

„Spre deosebire de Elada, căreia Eminescu îi atribuie în special cultura, față de *miracolul grec* el adoptând întotdeauna criteriul estetic, Roma antică reprezintă, în ochii lui, civilizația – o civilizație cu totul aparte, unică, un *summum* a tot ce realizaseră secolele precedente în domeniul social-politic, neegalată, de-atunci încoace, de nici o epocă istorică, de nici un popor.”

Eminescu elogiază în multe din creațiile sale „geniul politic și militar al romanilor, spiritul lor de dreptate (justiția), civismul lor (virtus romana)”, trăsături oferite de multe ori drept model pentru contemporanii săi „nedemni urmași ai strălucirii străbune.” Pentru autorul articolului, textul care reflectă în cel mai înalt grad viziunea lui Eminescu asupra Romei este *Memento mori* „marele poem încărcat de reflecții, de filozofie a istoriei și culturii umanității. Aici, ca de altfel peste tot în creația eminesciană, imaginea Romei este permanent asociată cu ideea de *măreție*.”

Toma Pavel semnează articolul „Orientări în stilistica românească” în care pornește de la o constatare amară: „Cititorul liniștit are prilejul să constate că în critica noastră actuală referirile la stilistică sunt de cele mai multe ori condescendente, îngăduitoare, dar pe un fond neascuns de dispreț.(...)«Forum-ul» prea înghesuit al presei literare nu se arată dispus să facă loc unei discipline care își demonstrează cu calm legitimitatea în publicații mai speciale sau în volume. De aceea poate, respinsă de puterea temporală a criticii literare de aici, stilistica românească este una din disciplinele cele mai integrate în viața culturală internațională, stabilindu-și contacte în diverse țări, fiind conectată cu noutățile de pretutindeni. Ce se pierde în publicitate se câștigă în temeinicie.”

În ciuda acestui context mai puțin favorabil receptării și încurajării producțiilor în acest domeniu, orientările în stilistica românească se înscriu, constată semnatarul articolului, pe trei direcții: 1. Studiul stilului cu metodele lingvisticii „tradiționale”, adică cu metodele așa-numitei lingvistici idealiste reprezentate de Vossler și Spitzer. Pe teren românesc această direcție a fost cultivată de Tudor Vianu, Boris Cazacu, A. Niculescu, I. Negoitescu. În aceeași direcție se scriu și Flora Șuteu, G.I.Tohăneanu, Mihai Nasta; 2. Altă direcție leagă stilistica de istoria culturii care „devine o știință a stilului unei epoci sau a supraviețuitorilor stilistice. (...) Cercetarea stilului însemna integrarea stilistică a autorului într-o ambianță culturală. (...) Legarea stilisticii de istoria culturii conduce la sesizarea a ceea ce este manieră, deci mai puțin a spontaneității creatoare.”

În cadrul acestei orientări în stilistică, Toma Pavel consideră că această direcție a fost „mai puțin prezentă în ultima vreme la noi.”; 3. Cea

mai recentă orientare este „stilistica structurală eterogenă, care trebuie pusă în legătură cu pătrunderea științelor exacte în domeniul umanistic și cu recentele «sciences humaines» (mai ales cu lingvistica și antropologia structurală).” Cercetarea în această a treia direcție este reprezentată de activitatea desfășurată de membrii unui cerc de stilistică și poetică, coordonat de acad. prof. A. Rosetti, prof. M. Pop și de T. Vianu. După enumerarea tuturor acestor preocupări, finalul articolului nu poate fi decât optimist în ceea ce privește dezvoltarea viitoare a cercetării în domeniul stilisticii românești: „Fertilitatea acestei școli se bizuie pe temeinicia rezultatelor cercetării, iar acestea, așa cum am avut plăcerea să arătăm, sunt interesante și bogate.”

Vladimir Streinu este autorul unui amplu articol dedicat lui Liviu Rebreanu căruia îi schițează un portret literar cât mai complex menit a surprinde rolul major pe care l-a jucat scriitorul în literatura română. De altfel, chiar de la început este menționat anul 1920, anul apariției romanului *Ion* când „se pune capăt la noi minoratului literar al schiței și al nuvelei. Nici un alt prozator român n-avea să mai aspire la faima de scriitor numai cu câteva schițe și nuvele, cum se întâmplase mai înainte, oricât de remarcabile ar fi fost ele.”

Dincolo de „înconjurul” pe care-l face operei rebreniene, V. Streinu laudă și „temeinicia cu care își construia cărțile”: „el a fost un prozator pe drept cuvânt vestit” care, „spre deosebire de alții, ce compuneau cu mare repeziciune roman după roman, având un debit aproape anual, autorul lui *Ion* și al *Răscoalei* lucra pe îndelete, fără presiunea termenelor editoriale, mișcându-se metodic după calcule exclusiv artistice, deci necesare, nu accidentale. El lucra în ritmul impus de masivitatea operelor proprii chiar când, uneori, romanul în lucru nu era numaidecât masiv.” Criticul literar remarcă abilitatea scriitorului de a evolua la fel de bine indiferent de tipul de roman abordat: „De la formula realistă la formula psihologică, de la aceasta la romanul filozofic, de aci la romanul social-țăranesc apoi la romanul politic-urban și în cele din urmă la cel polițist: atâta variație, vioiciune și în definitiv libertate a spiritului creator față de sine însuși n-a mai atins nici un alt romancier român.”

Rubrica „Cronica literară” cuprinde articolul „Ion Vinea și instinctul poetic”, semnat de Al. Protopopescu, iar analiza cronicarului vizează volumul *Ora fântânilor* (E.L., 1967). Demersul cronicarului se dorește a fi unul care să confirme valoarea operei scriitorului în ciuda unor reprezentanți ai criticii care să străduiesc să afirme contrariul: „Râvna cu care critica încearcă a se convinge încă de bizareria alcătuirii poetice a lui Ion Vinea mi se pare lucrul cel mai zadarnic. Nimic mai firesc, mai lipsit de

ostentație în existența și fapta unui poet, decât acest destin literar desfășurat cu o statornică conștiinciozitate de-a lungul unei jumătăți de secol, în care o droaie de curente și mode au răsărit și au asfințit înainte de vreme, laolaltă cu cărțile lor acoperite de uitare. Între aceștia care au ajuns la liman, Vinea rămâne figura cea mai neprihănită.”

Analiza textului poetic îi relevă cronicarului un scriitor care „părăsește definitiv acel lirism **descriptiv** slujit în chipuri felurite de Tzara, Maniu, Voronca, Fundoianu și se afundă într-un eu tenebros, unde poezia este un **chin lucid**. Tema propriu-zisă se suprimă și în locul ei apare interesul pentru stările polare ale existenței: viața și moartea, veghea și somnul, euforia și tristețea.”

Este evidentă pentru cronicar „constanta voluptate a poetului de a se mistui în stări narcotice, de a percepe impulsurile vitale în stare de somnambulism”, căci „**somnul** devine nu atât un mod de poetizare, cât o soluție de negare a legilor biologice, de abdicare de la tirania metabolismului zilnic.” Pentru Ion Vinea, visul ca și somnul „reprezintă un elixir la care poetul aspiră cu pietate.(...)În așteptarea **visului cel pur**, aerul se lasă străbătut de vise ca de niște vieți trăite succesiv: *Visul de tăcere, visul care se umple de lebede la ivirea femeii, visul-epava care străbate în stâncile lutului.*”

Lectura poeziilor lui Ion Vinea îi permite cronicarului să identifice „un univers de stări – unele conținute în titluri: *Magie, Obsesie, Ezitări, Regret, Ispită*–în care emoția este programatic temperată de intelectualismul neostentativ al poetului.” Analiza lui Al. Protopopescu deschide piste de cercetări viitoare care să evidențieze

„multe nuanțe necuprinse în însemnările noastre: ușoara înclinație spre ironie, teatralismul și retorismul unor versuri (*Servituți, Whisky Palace*), dispoziția pentru strofa absurdă (*Schola cantorum*) ori veritabile poezii ocazionale, renegeate de poet la proiectata alcătuire de carte.”

„Cronica exceselor” cuprinde articolul *Magia motivului poetic*, semnat de Nicolae Motoc care dezbate pe tema „reacțiilor mimetice în lanț” reperabile la „energiile lirice juvenile”: „Acceptând ideea de climat ca pe o fatalitate, tinerii poeți, dintre care unii foarte talentați, trag cu dezinvoltură de firele acelorași motive cu aură nepieritoare, dându-le, deseori, prin folosire abuzivă, patina rutinei.”

Dintre motivele de mare interes pentru tânăra generație, semnatarul articolului enumeră două: motivul seminței și cel al maternității, ambele reperabile în lirica mai tinerilor Grigore Hagiu, Nichita Stănescu și Adrian Păunescu:

„Sub scutul *Mirabilei semințe* (...) nu există poet tânăr mai înzestrat care să nu-și umfle pieptul, bărbătește, și să-și încerce forțele. (...) La modă și strâns legat de motivul seminței este și cel al maternității, pe care îl datorăm, în primul rând, tot lui Lucian Blaga.”

În rubrica „Recenzii”, Virgiliu Ene prezintă monografia *I.L. Caragiale* de Șerban Cioculescu, cel care „ținând seama și de publicul cărui i se adresează, a îmbinat armonios nararea cursivă, atrăgătoare, pasionantă adesea, cu analiza minuțioasă, profundă, științifică a operei marelui scriitor.” Argumentându-și afirmațiile cu

„masive și edificatoare citate, extrase din monumentala operă caragialeană,(...)Șerban Cioculescu privește în cartea sa fenomenul Caragiale nu izolat de restul literaturii noastre din acel timp, ci în corelație cu stadiul de dezvoltare a culturii române de la sfârșitul secolului trecut, scoțând în evidență factorii istorici și culturali care au generat opera sa.”

Sub aspect structural, monografia lui Șerban Cioculescu urmărește mai întâi teatrul și analizează fiecare piesă. „Procedând la analiza prozei, autorul micromonografiei a avut prilejul să descopere adevărate capodopere caragialiene, peste care critica literară a trecut decenii în șir fără să le remarce.” Recunoscându-i valoarea, recenzentul recomandă „traducerea ei în unele limbi de circulație universală” pentru „cercetătorii de peste hotare pasionați de cultura românească.”

A doua recenzie este semnată de Ar. Toma și analizează volumul lui Ilarie Hinoveanu, intitulat *Cocorul din unghi*:

„Poemele strânse în volumul de față dau la iveală un poet al ocaziei lirice în sensul cel mai prețios al cuvântului.(...)Lipsește, e drept, cutezanța experienței.” Despre arta poetului, recenzentul notează că „Hinoveanu este un poet muzical, ajuns în stăpânirea mijloacelor de versificație, care cântă pe teme mai puțin obscure decât ale altor confrăți.(...)Aerul ușor festiv al unor poezii intră în bune relații cu suflul patriotic al versurilor sale, cu limpezimea gândurilor.”

Rubrica „Convorbiri literare” publică interviul luat scriitoarei Cella Serghi de Michaela Bulgărea. Problematika acestui dialog vizează următoarele aspecte: rolul scriitoarei Cella Serghi în cadrul literaturii noastre de azi, sensul actualității în proză, elementele care conferă durabilitate în timp operei, opinii despre „experimentele” din literatura actuală, noul roman francez și prezența „litoralului Mării Negre” ca topos în romanele scriitoarei.

În „Pe urmele lui Minulescu la Constanța”, E.Puiu și S. Rene descriu relația specială pe care poetul a avut-o cu litoralul Mării Negre: „Nu încap

îndoială că Ion Minulescu a fost unul dintre marii admiratori ai mării la noi. Motiv fundamental al liricii sale, marea constituie totodată una dintre cele mai fascinante realități propuse poeziei românești de autorul *Romanțelor pentru mai târziu* și toată lumea e de acord că poetul a avut o mare contribuție la consolidarea în lirica noastră a peisajului marin cu elementele lui caracteristice – corăbii, insule, porturi, albatroși – devenite, prin frecvența lor utilizare, specifice creației sale.” Această atracție a lui Minulescu pentru mare îi determină pe autorii articolului să propună ca temă de cercetare „influența mediului marin românesc asupra creației literare a lui I. Minulescu” care ar da naștere unui „material nu numai voluminos, ci și interesant.”

Rubrica „Trident”, o revistă a revistelor, cuprinde articolul *Funcțiile criticii*, în care, plecând de la *Funcția activă a criticii literare*, articol publicat în „Gazeta literară” ce „găzduiește de câteva numere un schimb de opinii între mai multe generații de critici”, Neptun susține redundanța temei abordate căci „discutând despre utilitatea criticii, nu știm ce utilitate va avea discuția însăși. Sunt lucruri știute, pe care criticii și istoricii literari și le pun încă odată unii altora.”

Bibliografie:

Antofi Simona, GENERAL DICTIONARY OF ROMANIAN LITERATURE - OBLVERSE AND REVERSE CRITICAL RECEPTION, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul MANIFESTARI ALE CREATIVITATII LIMBAJULUI UMAN, 2014, p. 13-19, Accession Number WOS:000378446400001.

Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: Comparative Literature and Culture (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, revistă indexată ISI Art and Humanities Citation Index - <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, Accession Number WOS: 000333326200011.

„Tomis”, ianuarie-iunie 1967.

Ideology and Literature in Tomis (January-June 1967)

Abstract: The purpose of our study is to present the main articles published in „Tomis” (between January and June 1967) in order to describe the ideological frame for the literary production of the epoch.

Keywords: *Tomis*, ideology, culture, literature.

Iuliana BARNA
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

O PROVOCARE STILISTICĂ ÎNTR-UN ROMAN REINVENTAT:
„MOARTEA CARE VINE, PLEACĂ ȘI IAR VINE” DE VIRGIL TĂNASE

„Vă pierdeți vremea.

Citind această carte vă pierdeți vremea.

Ceea ce nu e poate de lepădat în sensul în care, în civilizațiile noastre mediteraneene, de sorgintă greacă și latină, dar întrucâtva turcite, se spune cu dreptate că *omul care muncește pierde un timp prețios*. Puteți fi liniștiți. Citind această carte vă pierdeți vremea și cum nu vi se cere nici un efort, fie chiar și numai de gândire, puteți fi siguri că ați tras chiulul celor care, după ce-au citit în Engels despre cum prin muncă maimuța devine om, vor acum să facă din dumneavoastră furnică punându-vă să trageți în jug ca boul. Punct de vedere pe care nu-l împărtășesc. Așa încât, ca să nu vă bateți capul căutând vreun înțeles, e bine să știți de la bun început că nici din acest punct de vedere n-aveți a vă face griji : nu e nimic de priceput. Literatura nu e făcută ca să vă dea indicații utile după tipicul cărților de bucate și al romanelor realiste, ai căror autori vor să vă lumineze și să vă îndrume. În ceea ce mă privește am convingerea că dacă nu v-a luminat Dumnezeu, ar fi ridicol să-ncerc s-o fac eu ! ” [1]

Moartea care vine, pleacă și iar vine este o proză de structură și vibrație intelectuală, pentru care lucrurile reprezentate nu sunt suficiente în sine, trimițând la o realitate care vrea să sugereze mai mult. În cuprinsul lui, amănuntul realist, invenția fantastică, divagația onirică sau reversul lor, uneori absurde, devin modalități ale simbolului. Și scriitorul nu se oprește aici. Încă de la început, adică în „Nota pentru ediția în limba română” care deschide cartea, Tănase apelează la o strategie discursivă ironică. Scopul este de fapt să ne incite *la lectură*. De altfel, „consecvent cu vocația sa și în termenii convenției literare românești, scriitorul Virgil Tănase propune un pact alternativ de lectură pe care cititorul este liber să-l semneze sau nu”. [2] Căci o asemenea proză, în care jocul de cuvinte poetice și simbolice ambiguizează totul, nu poate exista fără participarea cititorului, pe care îl solicită în grad înalt, îl formează și îl deformează.

„E bine, e cinstit să se știe din capul locului că romanul meu (dacă pot să-i spun așa!) nu e pentru cei care vor să fie mai buni (sau mai răi, nu contează), mai deștepți, mai învățați..., etc. Aceștia trebuie să caute romanele de școală, manualele pe care le scriu Domnii învățați, care știu ce-i aia binele și ce-i aia

răul, care știu să facă adunări, scăderi, înmulțiri și știu cu ce se mănâncă pătratul ipotenuzei pentru ca-n România să fie bine și tot românul să prospere. [...]Cartea mea e pentru cei care văd în literatură un îndemn să se joace de-a hoții și vardiștii nu cu fapăturile de piatră ale lumii, ci cu înjghebările mult mai sprințare ale literaturii. ” [3]

Virgil Tănase are harul unei desăvârșite măiestrii inventive, reușind de fiecare dată să ne convingă că născocirile sale cele mai extravagante sunt cât se poate de logice și chiar firești. *Moartea și cadavrul unei interimare- înșiruire de viziuni onirice din care nu se înțelege chiar nimic, dar al cărui rost e să dea o idee despre atmosfera generală în care se desfășoară balul la care sunteți invitați, oferindu-vi-se ocazia să dansați tango în fața unei oglinzi cu virtuți epurative.* [4] Subintitulat „roman jandarm”, cartea, construită după cum ne-am obișnuit după un tipar arhitectural aparte, poetică și tulburătoare totodată, care se înalță prin varietatea procedeelelor stilistice, impresionează prin cele cincisprezece caiete, ordonate calculat, tocmai pentru a-l stârni pe cititor să descopere dacă există o fuziune între spațiul ficțional și cel real. Interimara, moartă sau nu, angajată a serviciului de spionaj, declanșează vârtejul oniric. Se pare că aceasta nu are o altă soluție decât să-și schimbe identitatea pentru a supraviețui:

„Dusă de vârtejul unui destin hain, văduva acceptă, fără să știe despre ce e vorba, să slujească în armată pe postul de interimară. Devine, clandestin, mamă. Nu consider potrivit să dezvălui cum și în ce fel, această femeie pe care mulți au socotit-o victima unui detracat, ucisă într-un tren de noapte de un salariat al căilor ferate, a ajuns să conducă, mai târziu, o țară a cărei voce s-a făcut, în fine, auzită în concertul națiunilor. [...]În ceea ce mă privește, mi-am slujit patria cu cinste și, când s-a putut, chiar cu onor. ” [5]

Personajul anonim, interimara, pare a fi proiecția spectaculoasă a scriitorului însuși, veșnic inadapdat sistemului din care face parte, un solitar pornit în căutarea sinelui, un înstrăinat, *un călător singuratic*, [6] care își găsește refugiul în artă. Romancierul, un bun cunoscător al tehnicilor epice moderne și postmoderne, ne propune un fel de „ambiguitate creatoare împletită cu o continuă suspiciune atât față de personaj, cât și față de naratorul care îi dă viață”. [7]

„Provocarea romanului lui Virgil Tănase este una stilistică și compozițională: el reușește să păstreze convențiile unei literaturi agreabile, accesibile, dar mai ales să le deturneze într-un experiment livresc. Fraza este una arborescentă, amplă, voit confuză, cu totul nepotrivită pentru un roman de aventuri sau unul polițist, registrul e cel mai adesea ludic, ironic, intrând în contrast cu gravitatea evenimentelor care se derulează. ” [8]

Există o aspirație spre idealitate, spre frumusețe, puritate, plinătate sufletească, dar care este înăbușită, sufocată de existență. La limită, imaginea femeii devine metaforă a propriei identități, o biografie fantasmatică a relației de dragoste dintre autorul bine integrat diasporei și arta sa eliberatoare.

Personajele lui Virgil Tănase par a se strecura intempestiv în decorul epic sau dramatic, polemizează, apoi dispar la fel cum au venit. Asistăm hipnotizați la deschiderea unei literaturi labirintice, analoagă unei realități. Cu o ingeniozitate atipică, Virgil Tănase își concepe scrierile „strategic”, cu rigoare, asemenea unor compoziții muzicale complexe, cu leitmotive ce interferează.

„Din aceste jocuri stilistice și de oglinzi mustește o profundă lehamite de viață, o anxietate existențială pe care umorul debordant al autorului o face suportabilă, un umor strainiu pentru că-n spatele lui se simte o nesfârșită disperare.” (Edgar Reichmann, Le Monde) [9]

Virgil Tănase face literatură din orice. Își ia inspirația din ce-i cade la mână. Malaxează, frământă și realul devine cu totul altceva decât am crezut că este. Văruiește cu vopsele delirante decorul searbăd al vieții noastre de zi cu zi. (Michèle Gazier, Télérama)

Despre Virgil Tănase putem afirma cu certitudine că se numără printre scriitorii români bine integrați în spiritul exilului, care subzistă cu fermitate încercărilor vieții prin atitudine, prin transparență, luciditate și meticulozitate tipic românească. El este omul care trăiește prin arta sa, uimește prin puterea de a prezenta viața în complexitatea ei socială și psihologică, și mai ales, ne fascinează prin poeticitatea scrisului său.

NOTE:

- [1]. Virgil Tănase, *Moartea care vine, pleacă și iar vine*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017, p.7.
- [2]. Andrei Grigor, *Glosa, Mitul lui Sisif și Omul revoltat al lui Virgil Tănase. Caiete critice*, Nr. 10 (2) / 2013, p.49: <http://caietecritice.fnsa.ro/wordpress/wp-content/uploads/2013/06/CC-10-2013.pdf>
- [3]. **George Motroc**, „Literatura e cea care ne dă ocazia să înțelegem ce putere dumnezeiască e în noi” – dialog cu scriitorul Virgil TĂNASE. **Convorbiri literare**, REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA, Anul CL, Mai, 2018.
<http://convorbiri-literare.ro/?p=9550>
- [4]. Virgil Tănase, *op. cit.*, p.11.
- [5]. Ibidem, p.418
- [6]. *Virgil Tanase : le promeneur solitaire. Combats Magazine*, 18 octombrie 2004.
- [7]. Patrice Bollon, *Un latin balcanic. Caiete Critice*. Revistă editată de Fundația Națională pentru Știință și Artă, Nr. 1(207), 2005, p. 20.

- [8]. Bogdan Crețu, *Moartea care vine, pleacă și iar vine*. **Ziarul de Iași**, ianuarie, 2018. <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/moartea-care-vine-pleaca-si-iar-vine--180512.html>)
- [9]. Reichmann, Edgar, *Les morts ludiques de Virgil Tănase*. **Le Monde**, 22 iunie 1984.

BIBLIOGRAFIE:

- Antofi Simona, GENERAL DICTIONARY OF ROMANIAN LITERATURE - OBLVERSE AND REVERSE CRITICAL RECEPTION, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul MANIFESTARI ALE CREATIVITATII LIMBAJULUI UMAN, 2014, p. 13-19, Accession Number WOS:000378446400001.
- Bollon, P., *Un latin balcani*. Caiete Critice, Revistă editată de Fundația Națională pentru Știință și Artă, Nr. 1(207), 2005.
- Cenac Oana, *General aspects of current political terminology*, în *Lexic politic - discurs politic*, 2014, p.124-130, ISBN:978-606-17-0633-4, WOS: 000378358200007.
- Crețu, Bogdan, *Moartea care vine, pleacă și iar vine*. **Ziarul de Iași**, ianuarie, 2018.
- Grigor, A., *Glosa, Mitul lui Sisif și Omul revoltat al lui Virgil Tănase*. Caiete critice, Nr. 10 (2) / 2013.
- Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, revistă indexată ISI Art and Humanities Citation Index - <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, Accession Number WOS:000333326200011.
- Motroc, G., „Literatura e cea care ne dă ocazia să înțelegem ce putere dumnezeiască e în noi” – dialog cu scriitorul Virgil TĂNASE. *Convorbiri literare*, REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA, Anul CL, Mai, 2018.
- Reichmann, E., *Les morts ludiques de Virgil Tănase*. **Le Monde**, 22 iunie 1984.
- Tănase, V., *Cette mort qui va et vient et revient, roman gendarme*, Ed Hachette, Paris, 1984.
- Tănase, V., *Moartea care vine, pleacă și iar vine*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017.
- Virgil Tanase : le promeneur solitaire*. **Combats Magazine**, 18 octobre 2004.

A Stylistic Approach in a Renewed Novel:
Moartea care vine, pleacă și iar vine by Virgil Tănase

Abstract. Virgil Tănase makes his debut as a novelist and playwright in a foreign country, in another language which, at first, his inner self does not feel too close: „To live a writer’s life, anywhere near authenticity, I had – mind you – to ‘carve out’ my works in a language different from the one I learnt at home”.

The personalised language of the writing is more often than not dominated by a poetical and metaphorical sense which obturates the reader’s access to the natural course of the writing for a few moments. But Virgil Tănase, with his keen spirit, with his perfect directorial sensibility, mastering the modern and postmodern epic techniques, concocts apparently illogical puns and later on, at the end of the narrative maze, one discovers an open, transparent and lucid writing, with a lively and chameleonic style responsible here and there of the reader’s perplexity.

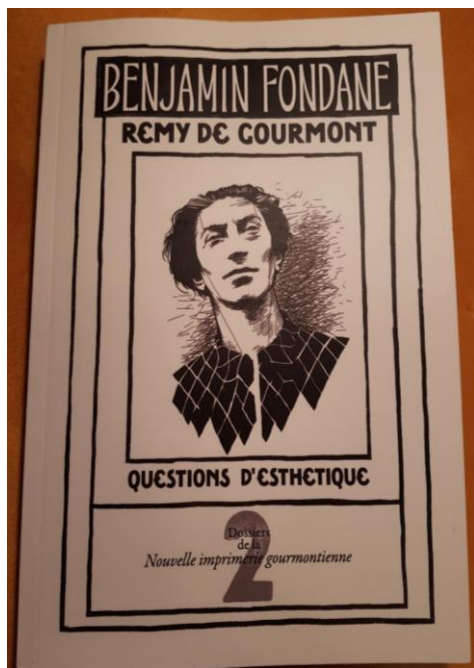
Key-words: literature, metaphorical symbols, identity.

Pagini de lectură

Benjamin Fondane – *Rémy de Gourmont, Questions d'esthétique*, Edité par le CARGO à Paris, 2018, ISBN 978-2-9560637-1-1, 280 pages.

Ce volume coordonné avec une extrême responsabilité et acribie par Madame Agnès Lhermitte et Monsieur Vincent Gogibu, nous apparaît comme une véritable révélation sur les relations littéraires franco-roumaines dans la modernité, ne fût-ce que parce qu'il rend hommage à deux grandes célébrités des deux pays sœurs : Benjamin Fondane et Rémy de Gourmont. Ce volume est, heureusement, en même temps, un hommage aux relations franco-roumaines, rapports passant de l'amitié à la fraternité à travers l'histoire.

Si Rémy de Gourmont est bien connu des Français, voire des

Roumains, tel n'est pas le cas pour Benjamin Fondane – qui est assez peu connu tant aux Français qu'aux Roumains, et telle est la raison pour laquelle ce *Dossier no. 2* des Nouvelles Imprimeries Gourmontiennes est dédié surtout à Benjamin Fondane.

L'un des esprits les plus brillants de la modernité, Fondane a été un visionnaire qui a combattu toute sa vie durant, pour la restauration de l'individualité humaine à une époque où elle était fort diluée. Ayant eu la chance de connaître Jacob Groper, celui-ci le secoue, provoque son goût pour la révolte, le dialogue, le débat, jouant le rôle de catalyseur pour le trait axial de toute sa vie et de ses activités ultérieures - la définition par opposition. Car il lui manquait plus que toute la référence à l'autre, dans une relation symbiotique mais paradoxale, contradictoire et complémentaire. Si Groper est, dans sa jeunesse, le symbole de l'Autre, à sa maturité, sa place sera prise par le penseur religieux Lev Sestov.

Ayant débuté en octobre 1914, avec *Vin norii* sur la revue *Vieața Nouă* d'Ovid Densusianu, il collabore tout aussi intensément aux revues *Versuri și proză*, *Vieața nouă*, *Revista noastră*, *Rampa nouă ilustrată*, *Flacăra* etc. En

même temps, il commence à connaître des écrivains comme Ion Vinea, Gala Galaction, Ion Minulescu, Garabet Ibrăileanu etc. Exhorté par Ion Minulescu, il quitte la ville d'Iași, en emménageant à Bucarest. Une autre période d'intense publication s'ensuit (1919) sur le journal *Mântuirea* où il fait paraître environ 103 textes, des notes et commentaires littéraires jusqu'aux interviews et traductions.

L'année 1920 marque la période de sa maturité poétique. Il publie déjà dans des revues très importantes comme: *Adevărul*, *Cuvântul liber*, *Rampa*, *Lumea evree* etc., des poèmes comme *Psalmul leprosului/Le Psaume du lépreux*, *Monologul lui Baltazar / Le Monologue de Balthasar*, *Sinaia*, pour continuer en 1921 la série d'articles sur poètes, dramaturges, chroniques, etc. Gala Galaction le reconnaît publiquement pour la première fois dans son *Adevărul literar și artistic*, dans un article-portrait: *Un Veniamin cutezător/Un Benjamin audacieux*:

„Ce Benjamin est un écrivain qui ne ressemble pas à tout le monde. Rien de conventionnel, aucun cliché dans ses errements dans le monde des pensées et des livres”.

Il n'en sera pas moins un promoteur de la culture roumaine - il s'essaie même à traduire Eminescu. Le symboliste aux nostalgies classiques devient rédacteur de la revue d'avant-garde *Integral* et publie un volume expérimental, présageant de ses futures préoccupations pour la cinématographie.

Dans ses essais parisiens, Fondane développe une critique radicale de la pensée rationaliste européenne et son hégémonie génératrice d'antisémitisme et colonialisme, falsifiant le christianisme originaire et répressif à l'adresse de la pensée magique, primitive, récupérée - par les grands poètes modernes - par une mystique de la révolte contre le langage. Les volumes *Rimbaud le voyou* (1933) et *Faux traite d'esthétique*, mais surtout *La Conscience malheureuse*, l'imposent comme un important penseur existentialiste. Intellectuel public à rebours : antifasciste, anti-surréaliste et antimarxiste, ce prophète moderne et mystique laïque a eu une destinée tragique.

Qu'est-ce qu'il pensait de Rémy de Gourmont, de qui il se revendique, du reste:

„Remy de Gourmont est un corrupteur de valeurs. Il n'existe pas de fait, de théorie, d'axiome ou de postulat, dans tous les champs intellectuels possibles, qui n'ait rencontré en Rémy de Gourmont un adversaire, un sceptique et un ironiste [...]. Vues par Gourmont, les statues de marbre se révèlent d'argile, et faux les billets de banque. Mais le corrupteur est aussi un créateur”.

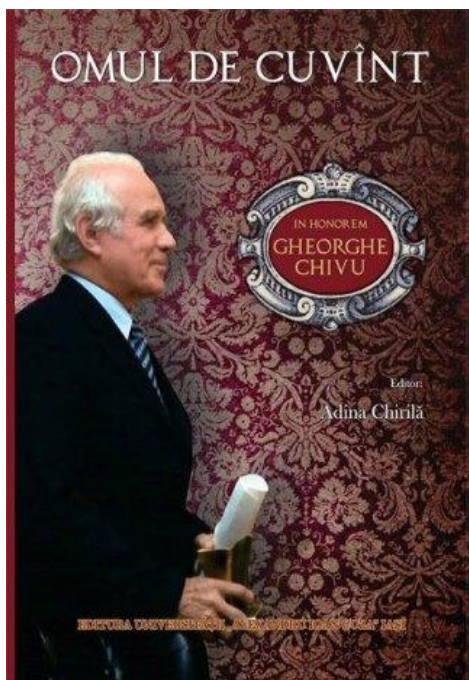

„L'œuvre d'art étant toujours idéaliste, de par la mécanique de la création, Gourmont pratique l'idéalisme dans l'idéalisme. C'est comme s'il reproduisait sur la toile du cinématographe un cinématographe”.

Fondane voit en Rémy de Gourmont celui qui applique l'idéalisme à la critique littéraire, éclairant à la fois l'art et la connaissance. C'est comme si la pensée esthétique fondanienne figeait ses racines dans celle de Gourmont...

Prof. univ. dr. Daniel GĂLĂȚANU
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați;
Membru al *Groupe de Recherche Identités et Cultures* al Universității din Le Havre, Franța

Adina CHIRILĂ (coordonator), *Omul de cuvânt. In honorem Gheorghe Chivu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017, ISBN 978-606-714-389-8, 583 p.

În 2017, editura Universității ieșene „Al.I.Cuza” din Iași a publicat, sub coordonarea Adinei Chirilă, conferențiar la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, un volum omagial dedicat academicianului Gheorghe Chivu la împlinirea vârstei de șaptezeci de ani.

Grupând peste patruzeci de articole, volumul se adresează unui „public excepțional”, după cum mărturisește editorul volumului „și trebuie să fie astfel întrucât autorul în cinstea căruia s-a scris impune, prin statura intelectuală și prin valoarea operei sale, numai apropierea aceloră pentru care, înrudiți în spirit, gândirea critică fundamentată teoretic și empiric, cheltuirea de timp și perseverență în căutarea adevărului, prețuirea exactității reprezintă calități și principii de lucru și de satisfacție.”

Articolele propriu-zise din cuprinsul volumului sunt precedate de o *Bibliografie* care înregistrează impresionanta activitate științifică a omagiatului din perioada 1971-2017.

Textele de lingvistică diacronică, semnate de peste patruzeci de lingviști români și străini, sunt grupate în două secțiuni:

Prima dintre ele, intitulată *Profesorii*, cuprinde patru articole aparținând lui Gr. Brâncuș (*Idei de lingvistică teoretică în publicistica lui Eminescu*), Floricăi Dimitrescu (*Din istoria numelor duble de persoană în româna veche*), Valeriei Guțu Romalo („*cuvinte și lucruri*” – gânduri răzlețe) și Luciei Wald (*Puer~Puradel*).

În partea a doua a volumului – *Prieteni și colaboratori* – sunt incluse patruzeci și unu de articole, semnate de cunoscuți lingviști din diverse centre universitare. Deși foarte diverse din punct de vedere tematic, toate aceste texte cuprind referințe la opera profesorului Gh. Chivu, aspect care, apreciază editorul volumului, nu face decât să confirme „un adevăr, anume

că cel care lucrează ferit de tentația aproximării și cunoscându-și rostul în lume nu se poate să nu fie de folos celor care știu și au înțelepciunea să-i fie în preajmă”.

Creionând portretul omagiatului, Vasile D. Țâra⁵ remarcă personalitatea complexă a Profesorului, membru cu drepturi depline în „elita filologiei românești, care a contribuit și contribuie decisiv la reconsiderarea și cunoașterea culturii românești scrise din epoca veche și din perioada modernă”.

Mai mult decât atât,

„profesorul Gh. Chivu se distinge ca un cercetător de mare autoritate științifică al limbii și literaturii noastre vechi, cât și ca autor de ediții critice ale unor valoroase texte românești de patrimoniu sau ale unor scriitori importanți. (...) Domnia Sa este și un eminent universitar, foarte apreciat de generațiile de studenți, de colegi și de doctoranzi”.

În final, salutând demersul colegilor de la Timișoara, remarcăm ținuta impercabilă a volumului, valoarea excepțională a textelor care-l compun, toate acestea ridicându-se la înălțimea celui sărbătorit: un veritabil *Om de cuvânt*, din toate punctele de vedere.

Conf. univ. dr. Oana Magdalena Cenac
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

---

⁵ Avem în vedere articolul *O distinsă personalitate a filologiei românești: Profesorul univ.dr. Gheroghe Chivu, m.c. al Academiei Române*, p. 542-545.

NOTE DESPRE CONTRIBUTORI

Odette ARHIP is a PhD professor at the Ecological University in Bucharest, Faculty of Communication Sciences, Odette Arhip has also a collaboration contract with the Research Department of „Al. I. Cuza” University, Iași. She had teaching and research responsibilities for the following fields: Linguistics, Theory of Communications, Non-verbal Communication and Semiotics. She translated seven books for Polirom and „Al. I. Cuza” Publishing Houses. She is the author of several books and over 100 essays at national and international congresses, conferences, symposiums, and workshops. She is member of: Société de Linguistique Romane, Association for the History of Press (ARIP/Romania), and the Romanian Association for Communication and Public Relations (AFCOM/Romania). Since 1990, she has developed her didactic and research activity having the following major personal research interests: visual semiotics, meta-reference and intermediality in different arts, multimedia and new media.

Contact: arodette@live.com

Cristian ARHIP is a PhD teaching assistant at „Gr. T. Popa”, University of Medicine and Pharmacy, Iasi.

Contact: arodette@live.com

Iulian BARNA is a PhD Associate Professor with „Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of Letters.

Contact: iuliabarna@yahoo.com

Dumitru BORTUN has been awarded with the title of Doctor in Philosophy, and he is professor of the Communication and Public Relations Faculty of the National University of Political Studies and Public Administration (NUPSPA). There, he holds classes on „Semiotics. Language’s Theory”, „Analysis of Public Speech”, „Ethics in Communication”, and „Psychology of Communication”. He published over 100 essays, studies, articles and interviews in collective volumes, scientific works, and culture magazines, as well as in the daily press. Also, he is the author of many collegiate manuals and books, like *The Epistemic Foundations of Communication - Ars Docendi*, Bucharest, 2002, and Tritonic, Bucharest, 2013, *Public Relations in the New Society* - Tritonic, Bucharest, 2005 and 2012, *Corporate Social Responsibility: from Public Relations to Sustainable*

Development (editor) - Tritonic, Bucharest, 2012, *Black Tide: Romanian Language under Siege* - Tritonic, Bucharest, 2015. Dumitru Borțun is member in scientific board of *Romanian Journal of Journalism and Communication* (since 2000), *Journal of Medicine and Life* (since 2008), *Interstudies* (since 2010), *Geopolitica* (since 2014), etc. Starting with 1995, Dumitru Borțun is one of the founding members of the Romanian Association of Public Relations Professionals, ARRP. The General Assembly of March 2nd 2005 elected him the President of ARRP, and the General Assembly of May 29th 2008 elected him the Chairman of the Honorary Jury of ARRP. Also, he's one of the founding members of the Association of Communication Trainers - AFCOM (since 2007).

Contact: bortund@yahoo.com

Loredana BUZOIANU is a PhD assistant at the Faculty of Letters, „Dunărea de Jos” University in Galati. She is the author of two books on Romanian morphology and she twenty articles on linguistics.

Contact: buzoianuloredana@yahoo.com

Oana Magdalena CENAC is a PhD assistant professor with the *Literature, Linguistics and Journalism Department* of the Faculty of Letters, Dunărea de Jos University of Galați, Romania. She is particularly interested in the field of Romanian lexicology, semantics, morphology and syntax. She published four books and articles in various Romanian and foreign journals. She coordinated four International Conference Proceedings *General Lexicon / Specialized Lexicon* (2012, 2014, 2015, 2016) and a volume *In honorem Stelian Dumistrăcel* (2017). She is chief-editor of the linguistic journal *General Lexicon / Specialized Lexicon*, indexed EBSCO, MLA, CEEOL and Fabula. She is also an associate researcher with „George Călinescu” Institute, Romanian Academy and she is co-author at *Cronologia vieții literare românești* (1965-1970).

Contact: oanacenac@yahoo.com

Gheorghe CHIVU is a Professor at Bucharest University Faculty of Letters and corresponding member of the Romanian Academy. He worked as a researcher at the Linguistics Institute „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” and at the Institute of *Literary History and Theoretical Studies* „G.Călinescu”, currently being involved in the fulfilment of several tasks of these academic institutes. He was concerned with issues of old Romanian writing and of the Romanian literary language evolution, and in that respect he participated in the elaboration of the *History of Literary Romanian Language*.

The Old Period (1532–1780) (1997), of the *Dictionary of Latin-Romance Loan-Words in old Romanian language (1421–1760)* (1992) and he edited the first work on early literary styles of cultivated Romanian language (*Romanian language from the first writings to the end of the 18th century. Stylistic Variants*, 2000). He took part in the elaboration of the first complete edition of the Romanian documents and notes from the 16th century (1979), he published in academic critical editions the first religious legal writing, *Code of Laws of Coresi* (1993), the oldest collection of „poporanist books”, *Codex Sturdzanus* (1993) and two old linguistic Romanian writings, the first original dictionary of the Romanian language, *Dictionarium Valachico-Latinum* (2008), and the first grammar book of the Romanian language written in Latin, *Institutiones Linguae Valachicae* (2001).

Contact: gheorghe.chivu@gmail.com

Daniela Mariana CONSTANTIN (POPA) is a PhD student in the second year at the Faculty of Letters, at the University of Bucharest, Department of Linguistics. One of my areas of interest is linguistics, especially the lexicon dynamics, as it is one of the most interesting and attractive aspects of lexicology, given its irregular and surprising character.

Contact: danapopa83@gmail.com

Alexandra CUNIȚĂ

Professor emeritus of Bucharest University, member of the teaching staff of the „Languages and Cultural Identities” Doctoral School. Has delivered courses of lectures on French morpho-syntax and lexicology. Areas of research interest: French syntax, contrastive analyses, Romance linguistics, terminology, traductology.

Contact: sanada.cunita@gmail.com

Elena DEJU is a PhD teacher at Magnan Highschool from Nisa.

Contact: elenadeju@yahoo.com

Stelian DUMISTRĂCEL est réputé linguiste, chercheur principal à l’Institut de Philologie Roumaine „A. Philippide” de l’Académie Roumaine, filiale de Iași et enseignant de prestige à l’Université „Al.I. Cuza” de Iași (directeur de thèses de doctorat). Il a coordonné *l’Atlas Linguistique Roumain par régions, la Moldavie et la Bucovine (Atlasul Lingvistic Român pe regiuni, Moldova și Bucovina)*, oeuvre académique d’intérêt national, rédigée sous l’égide de l’Institut de Philologie Roumaine „A. Philippide” de Iași (paru entre 1987 et 2005) et a étudié *l’Influence de la langue littéraire sur les patois*

dacoroumains (Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne), ouvrage publié en 1978 ayant reçu le prix „Timotei Cipariu” de l’Académie Roumaine. Il est spécialiste reconnu dans le domaine de la lexicologie et de la lexicographie (réviseur linguistique à l’élaboration de trois volumes de la nouvelle série du *Dictionnaire Académique de la langue roumaine*), de la phraséologie (*Le lexique roumain. Mots, métaphores, expressions/ Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, 1980, *Expressions roumaines. Biographies – motivations / Expresii românești. Biografii – motivații*, 1997, avec une édition revue et augmentée *Până în pânzele albe*, 2001). Ces dernières années, Stelian Dumistrăcel s’est penché sur des analyses concernant la stylistique et la linguistique du texte roumain de presse (*Le langage roumain de presse dans la perspective des styles fonctionnels / Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale* et le *Discours répété dans le texte journalistique. La tentation de la communication factice par les médias de masse / Discursului repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comunicării fatice prin mass-media – les deux volumes paraissant en 2006*).

Contact: steliand@uaic.ro

Maria DOBRINOIU is currently a candidate for a PhD at the Doctoral School of Social Studies from „Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of Letters.

Contact: mariadobrinou@yahoo.com

Daniel Lucian GĂLĂȚANU is professor with the „Dunărea de Jos” University of Galați and visiting professor (having given courses of French Literature and French for foreign students) at the University of Le Havre, France and at the University of Huelva, Spain. He gets a PhD diploma in French literature (*magna cum laudae*) and two diplomas of Master’s Degree of which the most recent obtained at the University of Le Havre. Committed to scientific research, the strongest interests are the literary domain, that of the didactics of languages and even economic life (as numerous scientific articles published in France, U.S.A. and Romania show, as well as nine books, among which the latest four deal with the study of French and world literature and culture).

Contact: dangalatanu@yahoo.fr

Gilda IANI CHIRILUȚĂ is currently a candidate for a PhD at the Doctoral School of Social Studies from „Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of Letters.

Contact: gildana26@yahoo.com

Dan Cristian IONAȘCU is currently a candidate for a PhD at the Doctoral School of Social Studies from „Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of History and Philosophy .

Contact: dan_cristian2000@yahoo.com

Antoanela Marta MARDAR is a PhD Lecturer at the English Department of the Faculty of Letters, „Dunărea de Jos” University of Galați.

Contact: dantoanela@yahoo.om.au

Iulian MARDAR is currently a candidate for a PhD at the Doctoral School of Social Studies from „Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of Letters where he is a teaching assistant with the English Department.

Contact: iulian19722002@yahoo.com

Michael METZELTIN studied Romance philology at the universities of Basel, Zurich, Salamanca, Coimbra and Padua, graduated Doctorate in 1969 in Ibero-Romance philology, French linguistics and Italian literary studies at the University of Basel. In 1972 he qualified as a university lecturer at the University of Basel with the *venia legendi* „Romance philology”. He was assistant and lecturer at the University of Basel and professor at the universities of Trier, Groningen, Coimbra, Cosenza, Paderborn and Göttingen. Since 1989 he has been holding the position of a full professor for linguistics and didactics of Roman languages at the Department of Romance Studies at the University of Vienna. Since 2011 he is Professor emeritus at the University of Vienna. He has given lectures in almost every country in Europe, in Cuba, in Chile and in Peru. In 1994 he became a corresponding member of the Austrian Academy of Sciences, further „Grande Oficial da Ordem do Mérito da República Portuguesa” (1998), Prof. h.c. of the University of Bucharest (1999), holder of the Spanish „Encomienda de la Orden del Mérito Civil” (2000), corresponding member of the Academia Chilena de la Lengua (2000), honorary member of the Academia de la Llingua Asturiana (2001), holder of the Ordin național „Pentru Merit” of Romania (Ofițer 2002, Comandor 2011), holder of the gold medal of the Arts Faculty of the Comenius University Bratislava (2003), full member of the Austrian Academy of Sciences (2004), holder of the „Medalla de Honor Presidencial que conmemora el Centenario del Natalicio de Pablo Neruda” (2004), honorary member of the Romanian Academy of Sciences (2004), Dr. h.c. of the University of Timișoara / Temesvar (2006), holder of the gold medal of the University Petre Andrei /

Iași (2007), Dr. h.c. of the University of Stockholm (2007), Honorary professor at the University Ricardo Palma / Lima (2008), Prof. h.c. of the University of Iași (2009), Dr. h.c. of the University of Iași (2010), Dr. h.c. of the Comenius-University of Bratislava (2010) and full member of the Reial Acadèmia de Doctors (2015). Michael Metzeltin was, among others, chairman of the Balkan commission (2008-2011) and of the commission „Südosteuropa – Türkei – Schwarzmeerregion“ (2011-2014) of the Austrian Academy of Sciences. He is author of 38 monographs and 304 articles on Romance topics, on texts linguistics and discourse analysis. He is co-founder and co-editor among other things of the Romanistisches Kolloquium (RK, 29 volumes, since 1984), the Lexikon der Romanistischen Linguistik (LRL, 12 volumes, 1988-2005).

Contact: Michael.metzeltin@univie.ac.at

Cristian MOROIANU is professor with the Faculty of Letters in Bucharest and scientific researcher with the Institute of Linguistics “Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” also in Bucharest. His scientific pursuits, materialized in a great number of studies and articles, are focused on the branches of lexicology and etymology. He is the author of several papers printed by prestigious publishing houses: *Dublete și triplete etimologice în limba română (Etymological doublets and triplets in Romanian)*, Editura Universității din București, 2005; *Latinitatea „ascunsă” a limbii române (The „hidden” Latin side of Romanian)*, București, Editura Academiei Române, 2006; *Dicționar etimologic de antonime neologice (Etymological Dictionary of neologic antonyms)*, Editura Universității din București, 2008. He has contributed to several research projects and programmes, out of which two are looked upon as fundamental programmes for the Romanian Academy. The first one is *Tratatul de Istorie a limbii române literare (Treatise on the History of Literary Romanian)* (programme director: academician Marius Sala), vol. III, coordinated by prof. dr. Gh. Chivu, the chapter „Structura etimologică și evoluția vocabularului limbii române literare în secolul al XIX-lea” („Etymological patterns and developments in the vocabulary of nineteenth-century literary Romanian”). The second one is *Dicționarul etimologic al limbii române, (The Etymological Dictionary of Romanian)*, coordinated by academician Marius Sala.

Contact: cristian_moroianu@yahoo.com

Nadia OBROCEA is a lecturer at the Department of Romanian Studies, Faculty of Letters, History and Theology, West University of Timișoara. Her fields of interest are general linguistics, integral linguistics, pragmatics,

semiotics, traductology and communication sciences. She is the author of the book *The Latin Element in Romanian Religious Language*, Szeged, JATEPress, 2013. She is the editor of the journal *Caiet de semiotică*, and the editorial secretary of *Philologica Banatica*. She is a member of the research center ISTTRAROM-Translationes, headed by Professor Georgiana Badea.

Contact: nadia.obrocea@e-uvvt.ro

Carmen OPRÎȚ-MAFTEI is a Senior Lecturer at the English Department of the Faculty of Letters, „Dunărea de Jos” University of Galați. Her PhD title in general linguistics was awarded in 2007 by „Al. I. Cuza” University of Iași. Her PhD thesis, entitled *Diateza în română și engleză. Studiu de gramatică contrastivă* (*Voice in English and Romanian. A Contrastive Study*) was published in 2016. The research she has conducted so far materialized in over sixty articles, studies, book reviews and chapters in books. She co-authored *English for Marketing*, (2002) together with Floriana Popescu and Corina Andone, București: Rentrop & Straton Publishing House and published *English for the Business World* in 2016. Her academic areas of interest are Business English, translation studies, ESP, academic writing.

Contact: carmen.maftei@ugal.ro

Isabelle Elena TIȚA is a PhD student at University of Bucharest, Faculty of Letters, where I am studying sport language, from both perspectives: terminology and the relation between this specialized vocabulary and the media. Also, I am a Romanian teacher at Cambridge School of Bucharest, where I teach native speakers and foreign students as well. My research offers me the chance to observe the changes in this specialized language and to define it, but also the possibility to participate in different conferences like Al 18-lea Colocviu internațional al Departamentului de lingvistică, organized in Bucharest or Lexic comun / lexic specializat. Limba și cultura română în context național și european: evaluări și perspective la Centenarul Unirii, organized at the Faculty of Letters, „Dunarea de Jos” University of Galați.

Contact: Tita.elena.isabelle@gmail.com

Mariana VÂRLAN is a University lecturer, PhD, at Valahia University of Târgoviște, Mariana Varlan has focused so far on Contemporary Romanian Language – morphosyntax as well as lexicology and semantics – and has presented her research results in innumerable published scientific papers. The title of her doctoral thesis is *Derivarea sufixală nominală în româna actuală* (*Suffixal Nominal Derivation in Contemporary Romanian*). She has participated

and published her articles in the volumes of some national conferences (București, Craiova, Galați, Târgoviște): *Forms of absolute superlative in contemporary spoken Romanian, Are the Clippings in Romanian a Fashion or a Necessity?, Lexical and Semantic Productivity of the Chromatic Term „verde”(Green) in Romanian, Anglicisms as Productive Bases in the Formation of New Romanian Derivatives etc*

Contact: mariana_varlan@yahoo.com

